

הישיבה המאה-ואחת של הכנסת השביעית

יום רביעי, י' אב תש"ל (12 אוגוסט 1970)

ירושלים, הכנסת, שעה 10.02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ר. ברקת:

הנני פותח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ה. ליאור:

ברשות יושב-ראש הכנסת, והנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: 1. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוק וסודות רשמיים), (תיקון מס' 2), תש"ל-1970; 2. חוק לתיקון פקודת המבחן, תש"ל-1970.

לקריאה שנייה ושלישית: 1. חוק התוספת לזכיון החשמל (תיקון הזכיון), תש"ל-1970 - שחזר מוועדת הכספים; 2. חוק דיני החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה), תש"ל-1970 - שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט; 3. חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 2), תש"ל-1970 - שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט.

לדיון מוקדם: 1. חוק הענקות למשפחות מרובות

לדים, תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת משה סנה; 2. חוק הגנת השכר (תיקון מס' 7), תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת יעקב נחושתן; 3. חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) (תיקון), תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת נפת יורם ארידור; 4. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 12), תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת יוסף תמיר; 5. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (תיקון), תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת ש. ז. אברמוב; 6. חוק לטיפול בחולי-נפש (תיקון), תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת יעקב נחושתן; 7. חוק בתי-המשפט (תיקון), תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת יורם ארידור; 8. חוק שכר חברי הכנסת (תיקון), תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת צבי צימרמן; 9. חוק שירות המדינה (גימלאות) (ביטול) היות קיצבאות לצמיתות (הוראת שעה), תש"ל-1970 - הצעת חבר-הכנסת ישראל קרגמן.

כן הונח דין-וחשבון כספי לתקופה 1 באפריל 1969 - 31 במרץ 1970, מטעם האוצר.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ר. ברקת:

אנו עוברים לסעיף א' בסדר-היום: שאילתות ותשובות.

1. ידיעה בדבר התנהגות לא-נאותה של סמל משטרה כלמי אורח

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר המשטרה ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במרץ 1970):

"למרחב" מיום 19 במרץ 1970 מתפרסמת ידיעה על סבלו של אורח בשם בצלאל רוזנשטוק, אשר הועלה בעידורו לבית-המשפט המחוזי בתל-אביב. בידיעה מסופר על התנהגותו של סמל יחזקאל (מ"מ של סמ"ר הורוביץ) ממשטרת תחת-תקוה, אשר בתגובה על הודעתו של מר רוזנשטוק כי התנהגותו של סמל יחזקאל הגיעה לבית-המשפט הודיע לו "אם כך אני מצווה לעצור אותך". כמו כן מוסיפה הידיעה כי סירבו לאפשר למר רוזנשטוק להתקשר עם פרקליטו, וכן סירבו למסור לו את פרטי היותו של סמל יחזקאל על מנת שיוכל להתלונן על היחס אליו.

בלי לגעת בעניין המשפט התלוי ועומד בבית-המשפט, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות העובדות המתוארות לעיל?
2. אם כן, מה עשתה המשטרה לבירור העובדות האמורות?

3. מה היו תוצאות הבירור?
4. אם נכונות העובדות - האם נענש סמל יחזקאל?

5. מה הן ההוראות הניתנות לשוטרים בדבר התנהגות נאותה כלפי אזרחים?

שר-המשטרה ש. הלל:

ב-17 בספטמבר 1969 נתקבלה במשרד ההוצאה לפועל פקודת מאסר על אי-תשלום קנס נגד האזרח הנזכר בשאלתה, ובעקבותיה נשלחה לו התראה על-ידי המשטרה לשלם את הקנס. לאחר שבמשך ארבעה חודשים לא נענה האיש, נערך ביקור בביתו, ובהיעדרו הושארה לו התראה נוספת. לאחר התראה אחרונה זו הוא הופיע במשרד ההוצאה לפועל וטען כי הקנס הוטל עליו שלא בצדק, מאחר שביום שנעברה העבירה שיוחסה לו לא היה הרכב ברשותו ובבעלותו.

הסמל האחראי לצוות ההוצאה לפועל הסביר לו כי עליו לדאוג לביטול פקודת המאסר בבית-המשפט, ולצורך זה ניתנה לו ארכה נוספת של חודש ימים. ואולם בתום הארכה לא הופיע האיש ולפיכך נעצר ביום 17 במרץ 1970, כלומר, בדיוק שיושה חודשים לאחר הוצאת פקודת המאסר - ורק אז שילם את הקנס ושוחרר.

לשאלה 1: הטענות לגבי הסמל יחזקאל אינן

גליון האישום כלל שלושה פרטים: חוסר-בטיחות בנסיעה; העלבת עובד ציבור; תקיפת שוטר בשעת מילוי תפקידו.

ב. בקשר לטענה, כי האיש נסע על המדרגה מחוץ לתא הנהג בעת שהמכונית היתה מקולקלת ונסעה תוך כדי ירידה ולא בכח מוטורי, רצוני להעיר כי שוטר הרואה מכונית נוסעת אינו יכול לדעת שהיא מקולקלת. יתר על כן, גם במכונית מקולקלת אין החוק מתיר נסיעה על המדרגה שמחוץ לתא הנהג, שהיא גם מסוכנת יותר. יתירה מזו — לא ייתכן שאזרח העובר על החוק יגיב כפי שהגיב הנוסע במקרה הנידון: יתנצח עם השוטר הפונה אליו בדרישה חוקית, ישתמש בביטויים עולבים ויתקפן. על האזרח למלא קודם כל את דרישתו החוקית של השוטר, ולאחר מכן, אם לדעתו הוא נפגע על-ידי כך, זכותו להתלונן ולתבוע תיקון העוול שנגרם לו, אם נגרם לו.

ג. בפסק-הדין שניתן בעניין זה הורשע האיש על העלבת עובד ציבור, נקנס בסך 10 לירות וזוכה משני האישומים הנותרים. השופט העיר הערות ביקורתיות על השוטר.

בעקבות פסק-הדין נשקלה אפשרות הגשת ערעור, ואולם על פי החלטת פרקליט המחוז לא הוגש הערעור.

לשאלה 2: הערותיו של השופט הובאו לתשומת לבם המלאה של הממונים על השוטר, וכן הועמד על כך השוטר עצמו. לאור הערות אלו ננקטו הצעדים המתחייבים.

3. ידיעה בדבר עינויו של תושב ירושלים המזרחית

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר המשטרה ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

הובא לידיעתי המקרה הבא:

איסחאק עלי מראגי תושב ירושלים המזרחית נכלא במאסר 1969. הוא התלונן על עינויים שעונה בהם לטענתו בכלא ירושלים: נתלה ברגליו כשראשו למטה והולקה בשוטים; עונה בזרם חשמלי. לטענתו, כתוצאה מעינויים אלה נשאר נכה עד היום.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הטענות הנ"ל נבדקו?

2. אם נבדקו — מה העלתה הבדיקה?

שר-המשטרה ש. הלל:

לשאלה 1: כן. עלי להבהיר כי העצור עצמו, תושב מזרח ירושלים, לא התלונן; הטענות, כפי שהשואל הנכבד מזכיר, הועלו על-ידי פרקליטה באת-כוחו של העצור.

לשאלה 2: בעקבות פנייתו של הפרקליטה הוקמה ועדה בודקת לבירור טענותיה. העצור איסחאק עלי מוחמד מראגי הוזמן להעיד לפני הוועדה הבודקת, אך סירב למסור עדות. בכל יתר הקדויות שהובאו לפני הוועדה הבודקת לא היו כלולות ראיות כלשהן התומכות בטענות שהועלו על-ידי הפרקליטה.

4. ידיעה בדבר עינוי עצורים ערביים

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר המשטרה ביום י"ג בסיון תש"ל (17 ביוני 1970):

לפי ידיעותי שבידי עצרה המשטרה ב-22 במאי 1970 שישה אנשים, תושבי הכפר טירה שבמשולש, לאחר עריכת חיפושים בביתם. העצורים הם: מואד

עולות בקנה אחד עם העובדות. הסמל מוכר לקובל, ולפי דרישת הקובל מסר לו הסמל את מספרו האישי. הקובל לא ביקש לקיים מגע עם עורך-דין.

לשאלה 2: לאור הפירסום והשאלתה נבדק העניין מחדש.

לשאלה 3: ראה הרישה לתשובתי זו.

לשאלה 4: לא, כי לא נמצא דופי בהתנהגותו.

לשאלה 5: קיימות הוראות לשוטרים להתייחס לאזרחים באדיבות ובנימוס ולהושיט להם עזרה ככל האפשר. הפרת הוראות אלו מהווה עבירה על המשמעת.

2. תקרית בין נהג לשוטר והערתו הביקורתית של שופט על התנהגותו של השוטר

חבר-הכנסת י. ארידור שאל את שר המשטרה ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

ב"ידיעות אחרונות" מיום 1 באפריל 1970 פורסם כי שופט בית-משפט השלום בתל-אביב-יפו, מר דב לוי, זיכה נאשם מאשמת תקיפת שוטר לאחר שקבע כי השוטר-המתלונן מסר בבית-המשפט עדות שאינה מתקבלת על הדעת ורחוקה מכנות.

המדובר, על פי ידיעה, בנאשם שהואשם בנהיגה מסוכנת מחוץ לתא הנהג. בעת המשפט התברר כי מכונית הנאשם היתה מקולקלת וכי השוטר-המתלונן — במקום לעזור לנאשם ולסייע בכיוון הרכב עסק בשוויון-נפש ובהתנכרות מופגנת ברישום דו"ח מיותר. לאחר מכן אף מנע השוטר מהנאשם לזוז מספר מטרים ממקומו כדי להיכנס למוסך סמוך ולדאוג להבאת תעודת הזהות שלו. תוך כדי כך התפתחה תקרית, שבה העליב הנאשם את השוטר, ועל כך נידון לקנס סמלי של 10 לירות, אך זוכה מאשמת תקיפת השוטר בגלל אי-אמון מצד בית-המשפט בגירסת השוטר.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה, ואם לא — מה נכון בה, ומה אינו נכון?

2. אם הידיעה הנ"ל נכונה בעיקרה, אילו צעדים ננקטו כנגד השוטר — הן באשר להתנהגותו בעת התק-רית, והן באשר להתנהגותו בבית-המשפט?

שר-המשטרה ש. הלל:

לשאלה 1: א. ב-15 בספטמבר 1969 הבחין שוטר שהיה בסיוע ממונע במשאית שנסעה במורד הרחוב, כשאדם עומד על המדרגה מחוץ לתא הנהג. השוטר סימן לנהגה לעצור כדי לרשום לו דו"ח על עבירתו.

על רקע רישום הדו"ח החל הנוסע שהיה על מדרגת המכונית להתוכח עם השוטר בהשתמשו בביטויים עול-בים כלפיו וגייסה לעזוב את המקום. השוטר ביקש למנוע זאת בעדו כדי לברר את פרטי זהותו, ותוך כדי כך הותקף על-ידי הנוסע.

על רקע תקרית זו נפתח נגד הנוסע תיק פלילי. בהודעתו במשטרה טען הלה שלא תקף את השוטר אלא פגע בו שלא במתכוון, לאחר שהשוטר תפסו בכוח. קצין בודק, שנתמנה לבירור טענתו זו, הגיע למסקנה והמליץ כי יש להביא האיש לדין. ההמלצה אושרה על-ידי מפקד הגפה והתיק הפלילי הועבר לתביעה.

נענה, כי "התקופה היא תקופת חירום ועל המשטרה לפקוח את עיניה".

בלי להפחית מחשיבות הצורך בערנות, ביחוד בתקופה זו, אכיר תודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. האם בירר שר המשטרה את פרטי המקרה שעליו מדבר מר אורן בכנתו?

2. האם העלתה החקירה כי היתה הצדקה להחרמת רכושו של מר מרחב למרות הנזק הכספי שהיה כרוך בכך?

3. מה בדיוק מתחייב ממצב החירום לגבי התנהגות שוטרים במקרים כגון זה שמתאר מר אורן?

4. רצוף בזה צילום הכתבה שפירסם מר אורן ב"ידיעות אחרונות". אכיר לכבוד השר תודה אם יוכל לאמת את פרטי החקירה, כפי שהם מוצגים על-ידי מר אורן, ולהשיבני האם זה הוא נוהל החקירה המקובל אצל משטרת ישראל?

שר-המשטרה ש. הלל:
 לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: רצוני להדגיש כי הסרט לא הוחרם, אלא מר מרחב נתבקש להשאיר את הסרט לבדיקה, ובנסיבות המקרה היתה הבקשה סבירה. בו במקום נאמר למר מרחב כי הוא יפוצה על כל נזק שעלול להיגרם לו, ואולם עם זאת סבוגני כי הפנייה אל מר מרחב צריכה היתה להיעשות בצורה עדינה יותר, ובמיוחד תוך הסבר מתאים, אשר בוודאי היה מתקבל על-ידי מר מרחב ברוח טובה ובהבנה מלאה. יתר על כן, ייתכן כי בשלב מסוים של הבידור, כאשר נקבעו זהותו של מר מרחב ועיסוקיו, צריך היה הקצין לוותר על בדיקת הסרט ולשחרר את מר מרחב.

לשאלה 3: אין להגדיר הגדרה מדויקת מה מתחייב מן המצב הבטחוני המיוחד בו נתונה מדינתנו. בקווים כלליים אפשר לומר, כי כולנו מצויים על ערנות מירבית, וחובה עלינו לבדוק היטב כל שמץ של חשד. זאת אנו תובעים מאנשי המשטרה וזאת אנו מבקשים מן האוכלוסיה. אין להתעלם מכך כי חובה זו גורמת לעתים טרדה, אולם מוטב שהמשטרה תוטרד לשווא ואף מוטב להסתכן בגרימת אי-נוחות מסוימת לאזרח, מאשר להתחייב במחדל שעליו לא נוכל למחול לעצמנו.

לשאלה 4: לגבי פרטי החקירה ראה נא תשובתי לשאלה 2. אמנם הנוהג מחייב בדיקת סרטי צילום ברגע שמתעורר חשד לגביהם; אולם, כפי שצינתי לעיל, ייתכן כי בשלב מסוים של בידור המקרה דן צריך היה הקצין לוותר על בדיקת הסרט ולשחרר את המצלם.

6. שביתת רעב של עצורים מינהליים ומות האסיר אבו אל-פאחם

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר המשטרה ביום י"ט תמוז תש"ל (23 ביולי 1970):

נדע לי כי בבית-הכלא באשקלון נערכה שביתת רעב של האסירים והעצורים המינהליים מה-1 ביולי ועד ה-14 בו. כן נדע לי כי במהלך השביתה מת אסיר ששמו עבדול קאדר אבו אל-פאחם.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכונה הידיעה כי נערכה שביתת רעב בכלא אשקלון בראשית חודש יולי?

סמארה, ג'ואד סמארה, וספי מנסור, שוכי עבד אלחי, מוחמד אבו חיט וריאד עוראקי. נציג המשטרה טען כי הם נעצרו "מטעמים בטחוניים".

העצורים טענו בפני כי המשטרה השתמשה בעיניים במהלך החקירה. לאחד העצורים קשרו את עיניו, אחד ה"חוקרים" התיישב על חזהו, שני על שוקיו ושלישי הצליף בכפות רגליו. לפי שיטת עינויים אחרת, לדבריהם, קשרו את אברי המין של העציר בשני חוטים ומשכו בשני כיוונים מנוגדים.

הנני מבקש לדעת:

1. מה היתה סיבת מעצרים של ששת האנשים הנ"ל, אשר שניים מהם שוחררו אחר ה"חקירה" אפילו בלי ערבות אישית?

2. האם בדק כבוד השר את טענות העצורים בדבר העינויים במהלך החקירה, ומה הן תוצאות בדיקתו?

שר-המשטרה ש. הלל:

לשאלה 1: ששת האנשים הנוכחים בשאלתה נעצרו בליל ה-22-21 במאי שנה זו על יסוד חשד סביר שהם קשורים לאירוגני החבלה. ארבעה מתוכם שוחררו לאחר שהחשדות כלפיהם נתבדו, ואילו השניים הנותרים — ריאד אחמד חליל עוראקי ושוכי עבדול לטיף עבדול קאדר עבדול חי — הואשמו כחוק, ותיקם הועבר לתביעה.

רצוני לציין שכל השישה שוחררו לפני תום תקופת פקודת המעצר שהוצאה נגדם. הארבעה הראשונים שוחררו ללא כל ערבות, וזאת לאחר שהתברר שהחשד נגדם אינו מבוסס, ואילו השניים הנותרים שוחררו בערבות עם תום החקירה.

לשאלה 2: בדקתי ואין יסוד לטענותיהם. אמת כי הם הובלו ממקום מעצר אחד למשנהו כשעניניהם קשורות; כך נוהגים לגבי חשודים בטחוניים.

יתר הפרטים המובאים בשאלתה הינם משוללי יסוד.

5. עיכוב סרטי של צלם חובב שנחשד על-ידי המשטרה

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר המשטרה ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום שישי, 26 ביוני 1970, מתאר סופר העתון מר אורי אורן את המקרה הבא: מר שמשון מרחב, צלם חובב ומורה לאמנות בבית-הספר אבני בתל-אביב, נתפס על-ידי שוטר כשהוא מצלם תלולית של חול סמוך לכביש תולון.

הצלם עורר את חשדו של השוטר והוא הוביל אותו לחקירה. בחקירה הובררה זהותו של הצלם, והוא הסביר את הסיבות לצילום התלולית. למרות בידור הפרטים הוחרם הפילם והמצלמה ושקופיות נוספות שהיו בידי "החשוד". חקירה מפורטת יותר נערכה על-ידי קצין בין השאר חקר הקצין את "החשוד" על תחביבי הצילום שלו, ולבסוף החרים את המצלמה, את השקופיות ואת הפילם היקר, אף-על-פי שהדבר אילץ את מר מרחב לדחות את פתיחת תערוכת הפיסול שלו ולהסתכן במקספי רב.

כתב "ידיעות אחרונות" שבירר את פרטי המקרה

אירגון השיחרור הפלשתינאי, נטל חלק פעיל באירגון מעשי חבלה רבים, כמו הנחת מוקשים, חבלות, זריקות רימונים ומארבים, והשתתף בביצועם. כתוצאה ממעשי חבלה אלו נפגעו תושבים מקומיים רבים וחיללי צה"ל.

בדצמבר 1969, לאחר שניהל קרב יריות עם סיור צה"ל, נתפס כשהוא פצוע קשה וגופו מנוקב כדורים וריסיסים והועבר לבית-החולים בבאר-שבע. הרופאים עשו מאמץ עילאי כדי להציל את חייו, ואכן עלה הדבר בידם. המחבל שיתף פעולה באורח מלא עם חוקריו ומסר פרטים רבים על חבריו ברשת המחבלים, ועל-ידי כך איפשר להצלה, הבטחון ולעצרו. כן מסר פרטים שהביאו לגילוי מצבורים גדולים של נשק ותחמושת.

המחבל נשפט בבית-משפט צבאי בעזה ונדון למאסר עולם עם עבודת פרך ולקנס כספי גבוה.

ב-10 ביולי שנה זה נפטר המחבל בבית-החולים אסף הרופא. הבדיקה לאחר המוות, שבוצעה במכון לרפואה משפטית ביפו, קובעת לאמר: "בגופה, שלא הראתה סימני חבלה, נמצאה זלזקת ריאות קשה מאוד על רקע של פטריות עם שפכי דם קשים בריאות. נוסף לזה נמצאו מוקדים של דלקת בלב. מטיפולים רפואיים בעבר נמצאו צלקות ניתוח לעירויים, טרכיאוטומיה, וכן הוצאת צלעות ימניות, דבר המעיד שהתהליך בריאות היה כבר קיים. המוות נגרם כתוצאה משקלר מדלקת ריאות. (הריאות שקלו 2300 גרם. משקלן הנומלי בערך 1000 גרם יחד). על החתום ד"ר י. מטרני. עד כאן דו"ח הבדיקה שלאחר המוות.

כידוע לחברי הכנסת, למרות מצבו הרפואי הקשה, שנגרם כתוצאה מפציעותיו בעת הקרב כמפורט לעיל, השתתף המחבל בשביתת הרעב שפרצה בכלל אשקלון ב-5 ביולי 1970. מפאת מצבו הקשה זכה בעת השביתה לתשומת-לב ולטיפול מיוחד ונלקח למרפאת בית-הסוהר להשגחה מיוחדת.

לאחר שיכנוע רב כי הוא זקוק לשתיה רבה החל ב-9 ביולי 1970 לקבל שתייה. ואולם לאחר שנראו סימני חולשה בגופו החל ב-10 ביולי 1970 לקבל אינפוזיה לפי הוראות הרופא, והועבר לבית-החולים.

כאמור, הסיבה הישירה למוות, כפי שנקבע בדו"ח הבדיקה שלאחר המוות שצוטט לעיל, היתה דלקת ריאות. ואולם אישית קשה לי להשתחרר מההרגשה שהחולשה שנגרמה לו כתוצאה משביתת הרעב עלולה היתה להחיש או לזרז את תהליך המחלה.

9. דעתו של מפקד משטרת מחוז תל-אביב בדבר לגאליזציה של הזנות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום כ"ד בתמוז תש"ל (28 ביולי 1970):

ב"הארץ" מיום 24 ביולי 1970 רואיין מר יהודה פראג, מפקד משטרת מחוז תל-אביב.

בדבריו, כפי שהובאו ב"הארץ", אומר מר פראג: "הזנות קיימת. זו עובדה. מוטב שנפקח עליה באמצעות החברה על-ידי לגאליזציה. אם תהיה הזנות לגאלית, יעבדו הזונות רק במקומות מותרים, לא יטרדו עוברים ושבים, דיירים, נהגים."

הגני מבקש לדעת:

1. האם אמר מר פראג את הדברים הנ"ל?

2. אם כן, מה היו תביעות השובתים?
3. האם נענתה הנהלת הכלא לתביעות אלו?
4. האם נכונה הידיעה כי בעיצומה של השביתה מת האסיר עבדול קאדר אבו אל-פאחם, שבעקבות מצבו הקשה — כתוצאה מהשביתה — הועבר לכלא רמלה ושם מת?
5. האם נערכה חקירה בנסיבות מותו של האסיר הנ"ל?

שר-המשטרה ש. הלל:

לשאלה 1: התשובה חיובית: השביתה החלה ב-5 ביולי ונסתיימה ב-11 בו.

לשאלה 2: תביעותיהם היו לשפר את תנאי הבי-קורים והמזון ולאפשר הכנסת מצרכים מבחוץ. העצורים המינהליים טענו נגד המשך מעצרים.

לשאלה 3: כל טענות האסירים נבדקו על-ידי הנהלת בית-הסוהר: (א) תנאי הביקורים הינם בהתאם לחוק, ומטעמי בטחון אין אפשרות לשנותם; (ב) המזון בבית-הסוהר הנוכח בשאלתה, כבשאר בתי-הסוהר שבפיקוחו, ניתן לפי לוח המזונות של צה"ל. ועדת תזונה מיוחדת בראשות רופא מפקחת על הכנתו וחלוקתו. לפיכך לא היה כל מקום להיענות לתביעה; (ג) העצורים המינהליים עצורים כחוק ואין הנהלת בית-הסוהר מוסמכת לשחררם.

לשאלה 4: ביום 10 ביולי 1970 נפטר האסיר הנוכח בשאלתה. בדיקה שלאחר המוות קבעה כי מותו נגרם כתוצאה מדלקת ריאות. האסיר הועבר לכלא רמלה לטיפול רפואי, וכשהוחמר מצבו הועבר לבית-החולים אסף הרופא ושם נפטר.

לשאלה 5: התשובה חיובית.

7-8. נסיבות מותו של האסיר עבדול קאדר אבו אל-פאחם וחקירת המשטרה בנידון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום י"ט בתמוז תש"ל (23 ביולי 1970):

נודע לי כי לאחרונה נפטר אסיר בשם עבדול קאדר אבו אל-פאחם שהיה כלוא בבית-כלא באשקלון.

הגני מבקש לדעת מה היו נסיבות פטירתו של האסיר הנ"ל?

חבר-הכנסת מ. סנה שאל את שר המשטרה ביום א' באב תש"ל (3 באוגוסט 1970):

כפי שמסרה סוכנות הידיעות "עיתים", מת בכלא עבדול קאדר אבו אל-פאחם, לשעבר מפקד אירגון השיחרור הפלשתינאי ברצועת עזה. מאחר שהנ"ל נפצע בקרב עם יחידת סיור ישראלית והיה זמן רב בטיפול רפואי בבית-חולים בטרם נשפט ונידון למאסר עולם — הגני מבקש לדעת:

א. האם נעשתה חקירה על נסיבות מותו של הנ"ל בכלא?

ב. אם כן — מה הן תוצאות החקירה?

ג. אם לא — המוכן כבוד השר להורות על חקירה?

שר-המשטרה ש. הלל:

עבדול קאדר אבו אל-פאחם נמנה עם ראשי המחב-לים ברצועת עזה, והיה אחד ממפקדיו הבכירים של

11. ידיעה בדבר רישום בניה של אם נכריה כיהודים

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הפנים ביום י"ט באייר תש"ל (25 במאי 1970):

בעתון "הארץ" מיום ח' באייר תש"ל (14 במאי 1970) פורסם, כי משרד הפנים עומד לרשות ילדים שגולדו לאם נכריה כיהודים, למרות התיקון לחוק השבות שנתקבל לאחרונה, הקובע שרק מי שגולד לאם יהודיה או נתגייס יירשם כיהודי.

כפי שנאמר שם בעתון, הרי לדעת משרד הפנים חל החוק רק על אלה שגולדו לאחר חקיקתו.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן — על סמך מה מפרש משרד הפנים את החוק בצורה זו?
3. האם לא משתמע מסעיף 3(ג) לחוק: "אין בסעיף זה כדי לגרוע מרישום שנעשה לפני תחילתו", שאם עדיין לא נעשה הרישום, יש לרשום לפי סעיף זה גם מי שגולד לפני חקיקתו?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

לשאלה 1: נוסח הכתבה הנוכרת בשאילתה אינו בדינו. לפי המובא בשאילתה תשובתי היא שלילית.

לשאלה 2: לפי תשובתי לשאלה הראשונה אין שאלה זו תופסת.

לשאלה 3: אני מסכים עם הפירוש המוצע על-ידי השואל הנכבד.

12. צירוף אדמות הכפר רמה לתחום שיפוט של המועצה האזורית מרום הגליל

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הפנים ביום ה' בסיון תש"ל (9 ביוני 1970):

ב-10 באפריל 1970 הגישה המועצה המקומית רמה תוכנית לשר הפנים בעניין שטח השיפוט של הכפר. התוכנית מציינת, שלמרות פניותיה הרבות של המועצה מאז 1954 לצורך לשטח שיפוט המועצה את כל אדמות הכפר, השאיר משרד הפנים חלקים גדולים מאדמות הכפר מחוץ לתחום שיפוט של המועצה.

לאחרונה נדע למועצה, שבקובץ התקנות מספר 2459 מה-2 באוקטובר 1969 ציווה משרד הפנים לצרף למועצה האזורית מרום הגליל את הבולקים מספר 18856, 18857, 18858, 18859 וחלק מהבולק 18855, ששטחם מגיע ליותר מ-4,000 דונם.

המועצה המקומית רמה מוחה בתוכנית ששוגר לכבוד השר על צירוף אדמות הכפר הללו למועצה האזורית מרום הגליל ולא למועצה המקומית רמה. המועצה טוענת שצירוף האדמות האלה למועצה המקומית מרום הגליל — כשהמועצה המקומית רמה ותושבי הכפר שותפים בשמירת מטעי היתים שבהם ובאירגון קטיף היתים וכו' — צירוף זה יעורר קשיים רבים וחשדות.

המועצה המקומית רמה תובעת לבטל את הצו לצרף אדמות אלה לתחום שיפוט.

2. האם הביע מר פראג בדברים אלה את דעתו האישית או את דעת מטה המשטרה?

3. האם נדונה דעתו הנ"ל של מר פראג בהנהלת משרד המשטרה ובצמרת המשטרה?

4. אם נדונה הדעה הנ"ל — האם הוסקו מסקנות כל שהן?

5. אם הוסקו מסקנות — מה הן?

6. אם לא נדונה ההצעה — האם יום שר המשטרה פעולות כל שהן לאימוץ דעתו של מר יהודה פראג?

שר-המשטרה ש. הלל:
לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: בעניין זה הביע מר פראג את דעתו האישית.

לשאלות 3-5: דעתו לא נדונה וממילא לא הוסקו מסקנות כלשהן.

לשאלה 6: לא.

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כאשר קצין משטרה כה בכיר משמיע דעה בעניין משטרה, האם כבוד השר אינו סבור שיש מקום לבדיקת הדבר?

שר-המשטרה ש. הלל:

קצין משטרה בכיר הביע דעה: היא דעה מאוד נכבדה, כי הוא קצין מאוד נכבד, אבל בין זה לבין יומה של חקיקה עדיין יש מרחק מסוים. אני רוצה להזכיר לחבר הכנסת הנכבד, שאם הוא רוצה — בהסתמך על דעתו האישית של ניצב פראג — להגיש הצעת חוק פרטית, הרי הדרך פתוחה לפניו. השאלה היתה אם אני נוקט יומה; התשובה היא שאני לא יומתי. אם התרשמתי מחוות-הדעת ואתה רוצה להגיש הצעת חוק — כל הנכבד: הכנסת היא המקום המתאים לכך.

10. הפעולות הננקטות על-ידי משרד המשטרה להבטיח חקירתם של עצורים שנעצרו "להמשך החקירה"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום כ"ד בתמוז תש"ל (28 ביולי 1970):

אילו פעולות נוקטים משרד המשטרה ומטה המשטרה כדי להבטיח כי נעצרים, שמעצרים מבוקש לשם המשך חקירה, אמנם ייחקרו במהלך מעצרו?

שר-המשטרה ש. הלל:

בכל מקרה מעוניינת המשטרה לסיים את חקירותיה בהקדם האפשרי, ומובן, איפוא, כי אדם שנעצר להמשך חקירה אמנם ייחקר.

רצוני להוסיף, כי קורה שאדם נעצר "להמשך החקירה" מבלי שהוא אישית ייחקר בתקופת מעצרו. לעתים נעצר בית-המשפט לבקשת המשטרה לעצור אדם, כאשר קיימת סכנה סבירה כי הוא ישפיע על עדים, או שהיותו חפשי יגרום להמשך העבירה הנחקרת, או כאשר השופט משפט מכונן כי המשך החקירה מחייב או מצדיק מעצרו של אדם מטעמים אחרים. במקרה כזה אפשרי בהחלט שהעצור לא ייחקר בתקופת מעצרו.

מר בוב נדהם נכנס לראשונה לישראל כתייר ב-20 באוקטובר 1966; הגיש בקשות לארצות הברית מעמדו כתייר בתאריכים הבאים: ב-19 בינואר 1967 קיבל הארצה עד 20 באפריל 1967; ב-8 במאי 1967 קיבל הארצה עד 20 ביולי 1967; ביולי 1967 חזר מרצונו למולדתו אנגליה; ב-3 במארס 1968 נכנס שוב ארצה כתייר; ב-14 בדצמבר 1968 הגיש בקשה לארצות הברית מעמדו כתייר וקיבל הארצה עד 3 ביוני 1969. רק ב-2 ביולי 1969 פנה לראשונה להענקת רשיון לישיבת קבע.

בקשתו הובאה לדיון לפני הוועדה הבין-משרדית לאישור כניסה לזרים, אשר החליטה להאריך בינתיים את שהותו הנוספת עד ה-3 ביוני 1970, ואם יגיש בקשה נוספת עם תום התקופה תידון בקשתו באור חיובי. הוועדה, כדרכה, לא מצאה לנכון לאשר ישיבת קבע לאלתר מאחר שכאמור לעיל נכנס מר נדהם לאחורונה לישראל רק ב-3 במארס 1968 ולא היה די זמן בישראל כדי לראותו כמי שקשר גורלו בגורל הארץ. ואמנם ב-30 במאי 1970 הגיש מר נדהם בקשה נוספת לרשיון לישיבת קבע, וב-1 ביולי החליטה הוועדה לאשר בקשתו.

משק עין-גדי, שבו מר נדהם חבר, כתב למשרדנו ב-24 ביוני 1969 כי הנ"ל נתקבל כחבר במשקם והם מבקשים לאשר לו רשיון לישיבת קבע.

שאלה 2: מן האמור לעיל מסתבר כי משרד הפנים אינו מסרב להיענות לבקשה.

הי"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בן-פורת.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

מהו הקריטריון של הוועדה לקביעה אם תייר ראוה להיות תושב קבע בישראל או לא? האם ישיבה בעין-גדי במשך שנה ומעלה והשתלבותו של מר נדהם בחיי הארץ לא היה בהן כדי להיענות לבקשתו?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

בוועדה הבין-משרדית, אשר דנה בכל מקרה של ישיבת קבע, משתתפים נציגים של משרד הפנים, משרד המשטרה, משרד החוץ ומשרד הבטחון.

כפי שאמרתי בתשובה לשאלתה, הוועדה הזאת שוקלת אם לתת מעמד של תושב קבוע לאחר שייציבות רצונו של המבקש הוכחה מעל לכל ספק. כפי שאפשר היה לראות, היו בשהותו של מר בוב בארץ שתי תקופות: האחת - כאשר הוא בעצמו היה תייר ורצה להישאר במעמד של תייר, וכל בקשותיו במשך התקופה הזאת, שלוש-ארבע בקשות, היו לאשר את מעמדו כתייר. לאחר זאת הוא יצא לחוץ-לארץ, למולדתו, שהה שם לשעה חודשים וחזר. לאחר העבר של ספיקות והיסוסים אם להישאר כאן מצאה הוועדה לנכון - ולא משרד הפנים על דעת עצמו - לבדוק את רצונו במשך תקופה קצת יותר ארוכה מאשר התקופה שהחלה במארס 1968, זמן טוב. זהו הקריטריון, ולפי זה הוועדה פועלת תמיד, ופעלה גם במקרה הזה.

14. האיסור על הצגת הסרט האמריקני "מאש"

שהטילה המועצה לביקורת על סרטים ומחזות

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הפנים ביום כ' בסיון תש"ל (24 ביוני 1970):

ב"הארץ" מה-9 ביוני 1970 התפרסמה ידיעה האומרת שהמועצה לביקורת על סרטים ומחזות אסרה

הנני מבקש לדעת:

1. האם קיבל כבוד השר את התוכיר הנ"ל ומה היתה תשובתו למועצה המקומית?

2. מה הם השיקולים שהניעו את כבוד השר לצרף את אדמות הכפר רמה למועצה המקומית מרום הגליל?

3. מדוע לא ייענה כבוד השר לתביעת המועצה המקומית רמה לצרף את האדמות הללו לתחום שיפוט?

4. לפי אילו עקרונות ויסודות מחליט משרד הפנים על תחומי שיפוט של מועצה מקומית זאת או זאת?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

שאלה 1: כן. התשובה היתה כי אין בסיס לטענות המועצה להרחבת תחום השיפוט.

שאלה 2: האדמות עליהן מדובר לא היו שייכות לתחום השיפוט של המועצה המקומית רמה, ולא תמיד הבעלות קובעת את תחום השיפוט.

שאלה 3: מאז הוקמה המועצה המקומית רמה הורחב תחום שיפוט מספר פעמים, באופן שתחום השיפוט גדל מ-686 דונם ל-5,960 דונם, ולכן אין מקום להרחבה נוספת.

שאלה 4: העקרונות נקבעים בעיקר לפי שיקולים תכנוניים וטובת התושבים.

הי"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

מדוע לא נענה משרד הפנים לבקשת המועצה לצרף את אדמות הכפר שציינתי בשאלתה לתחום שיפוט של רמה, ומה הם הנימוקים לסירוב זה?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

חלקות אלו או חלקים מהן לא השתייכו לתחום השיפוט של רמה מעולם, ותקופת התורכים בכלל זה. אדמות אלו נרכשו על-ידי אנשים, שאולי חלק מהם מתגורר ברמה. משום כך ומשום ההרחבה הניכרת בתחום שיפוט של רמה, מ-686 דונם ל-5,960 דונם, לא ראינו צורך להוסיף אותן לשטח שיפוט. עקרונית אין אנו גולסים חפיפה בין תחום שיפוט לבין בעלות על אדמות.

13. בקשתו של בוב נדהם לקבל רשיון

לישיבת קבע בארץ והקריטריון לקבלת

רשיון כזה

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר הפנים ביום ה' בסיון תש"ל (9 ביוני 1970):

בקיבוץ עין-גדי מתגורר זה ארבע שנים אדם בשם בוב נדהם. הוא השתתף במלחמת ששת הימים והחליט להשתקע בארץ. הקיבוץ קלט אותו כחבר מן המניין, אך מעמדו האזרחי עדיין מעמד תייר, ולטענתו לא נענו בקשותיו לקבל מעמד של תושב קבוע.

אבקש לדעת:

1. האם הדברים נכונים?

2. מדוע מסרב משרד הפנים להיענות לבקשתו?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

שאלה 1: לא, התיאור אינו נכון, אלא השתלשלות הדברים כך היתה:

16. חוסר-תורנות של הוועדה הקרואה בבית-שאן בשעות הערב ובשבתות

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר הפנים ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בביקור שערכה אחת מוועדות הכנסת בבית-שאן נוכחה לדעת, כי בערבים ובימי שבת אין תורנות של חברי הוועדה הקרואה, כך שאין לתושבים ולדשיות הבטחון כתובת מוסמכת במועצה.

נתגלתה עובדה נוספת והיא, שבחלק מימות השבוע, בהיעדרו של יושב-ראש הוועדה הקרואה, אין בעל זכות חתימה במועצה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם התיאור נכון?
2. מה הם הצעדים שכבדו עומד לנקוט?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: אין אני יודע לאילו צעדים מתכוון חבר-הכנסת בן-פורת.

ועדה קרואה שונה באופן מהותי, לפי הרכבה ותנאי עבודתה, ממועצה נבחרת, ואין לשר הפנים סמכות לדרוש מחבריה מה שהחוק דורש מחברי מועצה נבחרת.

הי"ד ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בן-פורת.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

האם אין לחייב עובד מדינה, עובד משרד הפנים או עובד אחר, להישאר בערבים ובשבתות במקום כזה הנתון לפרענות? מדוע אין זכות חתימה בשלושת הימים האחרים של השבוע?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

בעיית התורנות מתעוררת בקשר עם בעיות הבטחון. נציגים מוסמכים בענייני בטחון אינם מהווים חלק של הוועדה הקרואה, אם כי הוועדה הקרואה מתאמת בין הגופים האלה. הגופים האחראים לבטחון, מפקד האזור וכ"י, נמצאים במקום כל הזמן, בין ביום ובין בלילה, בין בימי חול ובין בימי שבת, אך הם אינם מהווים חלק מהוועדה הקרואה.

חבר-הכנסת בן-פורת בודאי יודע מה זו ועדה קרואה. משך כהונתה אינו קבוע. לוועדה זו ממנים אנשים שחלקם בתפקיד מלא וחלקם בתפקיד חלקי. אחדים מהם, בדרך הטבע, נשארים בתפקידיהם העיקריים ואינם נמצאים תמיד במקום. אי-אפשר לדרוש מאנשים אלה או מהמשרדים המעסיקים אותם, שיעבירו אותם לתפקיד זה בשכר מלא על חשבון המשרד השולח כדי לשרת בוועדה הקרואה. המצב הזה יכול להימשך שלושה-חמישה חודשים, ויכול גם להימשך גם שנים. אי-הוודאות הזאת הביאה למצב שעליו שואל חבר-הכנסת בן-פורת וגם שואל אחר, שעוד אנג בדבריו. היושב-ראש מקדיש לזה שלושה ימים; חבר נוסף מקדיש לזה שלושה ימים שלמים; האחרים — יום בשבוע לפי תורנות. ועדה זו שביכרה גם לא להודיע על בואה אולי הכוונה להפתיע את המקום על-ידי ביקורה, אם כי הדבר לא מוביל. על-כן לרגל עיסוקים שונים לטובת המועצה לא היה איש שמוקם במקום.

לאחרונה להציג בישראל את הקומדיה האמריקנית "מאש", שזכתה בפרס הראשון בפסטיבל הסרטים בקאן. סרט זה הוא קומדיה אמריקנית אנטי-מלחמתית, המלג' לגת על טירוף המלחמה ועל זוויותיה. נאמר שהמועצה לביקורת על סרטים ומחזות אסרה הצגתו של סרט זה בישראל בנימוק שהוא "עלול לפגוע ברגשות הציבור בישראל".

אבקש לדעת:

1. הנכונה הידיעה שהמועצה לביקורת סרטים ומחזות אסרה את הצגתו של הסרט האמריקני "מאש" בישראל?

2. האם נכון שהוועדה אסרה את הצגתו של הסרט "מאש" מכיוון שהוא עלול, לדעתה, "לפגוע ברגשות הציבור"?

3. אם כן — מאילו טעמים?

4. האם מוכן כבוד השר להמליץ לפני הוועדה לשקול מחדש החלטתו זו?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: כן.

לשאלה 3: מקום העלילה הוא בית-חולים צבאי בשדה. לדעת המועצה יפגעו התיאורים ברגשותיהם של אזרחים רבים שקרוביהם נמצאים בשירות פעיל בחזית.

לשאלה 4: אין שר הפנים מתערב בשיקוליה של המועצה, שהיא גוף בלתי-תלוי בהתאם לחוק.

15. משכורתם של עובדי עיריית שכם

חבר-הכנסת ע. זועבי שאל את שר הפנים ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בעתון "אל מרסאד" בשפה הערבית מה-25 ביוני 1970 פורסם מכתב חתום על-ידי ה.מ.ש., העובד בעיריית שכם, בו הוא מתלונן על שכרם של עובדי העירייה, שכן שלא מספיק למחייתם. לעומתם נהנים עובדי הממשלה בשכם ובכל שטחי הממשל הצבאי ממשכורות ומהכנסות קבועות גבוהות יותר.

אבקש את כבוד השר לענות לי:

1. האם תיאור עובדה זו נכון, בעיקרו או בחלקו?
2. אם כן — האם נכון השר להשפיע על עיריית שכם להעלות משכורותיהם של עובדי העירייה ולהשוותן למשכורות של עובדי הממשלה בשכם?
3. מה שיעור העזרה הכספית שקיבלה עיריית שכם בשנה האחרונה?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

לשאלות 1-2: עובדי עיריית שכם מקבלים את שכרם על פי דרגות השכר שהיו נהוגות בתקופת השלטון הירדני. קביעת השכר היא בסמכות הרשות המוניציפלית ואין בדעתי להתערב בזאת.

לשאלה 3: בשנת התקציב הקודמת (1969/70) ניתנו לעיריית שכם הלוואות פיתוח בסכום של 550,000 לירות, ועוד מענק בסך 25,000 לירות לשיפוץ בית-הקברות שבעיר.

19. שריפות בגליל העליון וכוח הכבאות באזור

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בסיורי בגליל העליון המזרחי שנערך ביוני השתא ראיתי שטחים נרחבים אכולי אש. בהרי נפתלי המשקיפים על עמק החולה נשרפו חורשות זיתים, אקליפטוסים, ארזים וכן צמחיה מגוונת. הדליקות פרצו ברובן בצדי הדרכים והתפשטו על עשרות דונמים. מתקבל הרושם שלא היתה פעולת כיבוי לאתר את האש, אלא היא השתוללה עד אשר כבתה מעצמה. לכן מובן שנוקיה מקיפים וגדולים.

משום ההיקף הגדול של הנזק לנוף המוריק ולייעור ולגידולי המטעים, הריני מבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הוא שטח הדליקות ונוקיהן הקיץ בתחום המועצה האזורית בגליל העליון?
2. כמה עצים עלו באש בתחום השיפוט הנ"ל?
3. מה הוא כוח הכבאות באזור?
4. כיצד כוח זה מאורגן ופועל?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

לשאלה 1: באזור קריית שמונה הקיץ שטח השריפות 7,460 דונמים ובאזור מטולה 7,105 דונמים. אין הערכה מוסמכת לגבי שיעור הנזקים כיום. רובו של השטח הוא שטח בור או שטח מרעה טבעי. לפי הערכה מוקדמת אין הנזק עולה על 300,000 לירות.

לשאלה 2: מלבד שטחי הבור נשרפו כ-250 עצי פרי וכ-80,000 עצי יער צעירים.

לשאלה 3: באיגוד ערים לשירותי כבאות, אזור קריית שמונה, נמצא שירות כיבוי המונה 15 כבאים ומפקד ו-6 מכונות כיבוי סטנדרטיות. כמו כן נמצא באזור כוח כיבוי של הקרן הקיימת לישראל ולו 3 מכונות כיבוי קלות ומשאבות כיבוי. כן יש 3 מגדלי תצפית מאוישים. שלושת מגדלי התצפית נמצאים בביריה, באחיהוד ובקריית שמונה. בביריה המגדל מאויש במשך עשרים וארבע שעות וביתר המגדלים במשך שעות הלילה בלבד. במגדלים אלה קיים קשר אלחוטי וטלפוני עם מרכז הייעור בצפת וקשר קווי עם משטרת ישראל ושירותי הכיבוי.

לשאלה 4: כל המגלה ראשון את השריפה מועיק מיד את שירות הכיבוי הקרוב ביותר.

שירות הכיבוי הסדיר מחולק ל-3 תחנות כיבוי משי-ניות: בקריית שמונה, בצפת ובחצור, והן קשורות במכשירי אלחוט וטלפון זו עם זו. בכל תחנה נמצאים 5 כבאים ו-2 מכונות כיבוי. במאחר שהם פועלים בשלוש משמרות, נמצאים במשמרת יום רק 2 כבאים בכל תחנה וכבאי אחד בלבד במשמרת לילה.

במקרה של שריפות גדולות אפשר להזעיק גם את הכבאים שמחוץ למשמרת.

20. השינויים במשקל האוכלוסיה בירושלים,

בגוש דן, במחוז הדרום ובמחוז הצפון

חבר-הכנסת מ. אביזרה שאל את שר הפנים ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

אודה לכבוד השר אם יביא נתונים המלמדים על המגמות בהסתמנו בשלוש השנים האחרונות בגידון פיזור האוכלוסיה בישראל, ובמיוחד:

אשר לחתימה. — איני חושב שהעיסוקים הרגילים של המועצה מחייבים חתימה על שיקים בתקופה שציין חבר הכנסת.

17. חוסר שהייה קבועה של חברי הוועדה**הקראה בבית-שאן**

חבר-הכנסת מ. כרמל שאל את שר הפנים ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בעת סיור של חברי ועדת החוץ והבטחון של הכנסת בבית-שאן, ביום 9 ביולי 1970, נוכחתי לדעת כי:

א. איש מחמשת החברים של הוועדה הקראה, הממלאת עתה בבית-שאן את תפקידי המועצה המקומית שחדלה להתקיים, לא היה במקום באותו יום.

ב. חברי הוועדה הקראה מוסיפים להתגורר מחוץ לבית-שאן ומגיעים מדי יום העירה אך לצורך עבודתם, וחוזרים למקומות מגוריהם בתום יום העבודה.

ג. ביום שבת לא שותה במקום באורח קבע איש מחברי הוועדה הקראה.

ד. ראש הוועדה הקראה נוהג לשהות במקום שלושה ימים ושלושה לילות בשבוע; ואילו במשך ארבעת הלילות הנותרים לא נמצא איש מבין חברי הוועדה הקראה במקום.

אבקש לשאול את כבוד השר:

1. האם העובדות הנ"ל ידועות לשר?

2. האם נוכח הרגישות המיוחדת אשר בעת הזאת לענייני בית-שאן, הנתונה להפגת פתע וסבוכה בבעיות ציבוריות וחברתיות קשות, המחייבות קיום מינהלה קבועה ומסורה והנהגה ציבורית ערה — האם נוכח אלה יורה השר להבטיח שהייה קבועה במקום, משך כל ימות השבוע ולילותיו, של חבר אחד, לפחות, מבין חברי הוועדה הקראה?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: שר הפנים אינו מוסמך לדרוש מחברי הוועדה הקראה את המוצע על-ידי השואל הנכבד.

18. הקמת מועצות מקומיות לכפרים ערה וערערה

חבר-הכנסת ד. עובדי שאל את שר הפנים ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

לפני כמה שנים התחיל משרדכם לטפל בהקמת מועצות מקומיות לכפרים ערה וערערה, אך הן טרם הוקמו.

אודה לכבוד השר אם יואיל לענות לי:

מתי יש בדעת משרד הפנים להקים את המועצות המקומיות האמורות?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

הצווים להקמת המועצות המקומיות בערה וערערה פורסמו ברשומות ביום 23 ביולי 1970. תאריך פתיחת המועצה בערערה נקבע ל-18 באוגוסט. תאריך פתיחת המועצה בערה טרם נקבע.

1. מה השינויים במשקל אוכלוסייתה של הבירה מתוך כלל האוכלוסייה?
2. מה השינויים במשקל אוכלוסיית גוש דן מתוך כלל האוכלוסייה?
3. מה השינויים במשקל אוכלוסיית מחוז הדרום?
4. מה השינויים במשקל אוכלוסיית מחוז הצפון?
- סגן שר הפנים י. גולדשמידט:**
להלן תשובתי לארבע השאלות לפי הסדר:

1969/70		1968/69		1967/68		המחוז
המספר	האחוז מכלל האוכלוסייה	המספר	האחוז מכלל האוכלוסייה	המספר	האחוז מכלל האוכלוסייה	
305,700	10.7	296,500	10.6	225,600	8.4	1. (א) ירושלים - מחוז
275,000	9.6	260,700	9.3	195,700	7.3	(ב) ירושלים - העיר
881,000	31.0	862,000	31.1	851,000	32.0	2. גוש דן
306,000	10.7	292,700	10.5	284,300	10.6	3. מחוז הדרום
435,200	15.3	425,300	15.3	416,600	15.6	4. מחוז הצפון

המספרים משנת 1968/69 והלאה כוללים את אוכלוסיית מזרח ירושלים (63,000).

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?
2. אם אינה נכונה - האם נכון הוא שנשלח מטעם המועצה מכתב בנוסח דלהלן: "בזאת הננו להודיעכם, כי המועצה סבורה שהצגת הסרט הנ"ל בשעה זו בישראל עלולה לפגוע ברגשות הציבור, ועל כן החליטה שלא להתיר הצגתו עתה, אך חשוב לדון בו בזמן המתאים?"
3. האם העובדה שסרט קיבל פרס ראשון בפסטיבל סרטים בין-לאומי אינה מהווה הנחיה בשביל הוועדה לאשר סרט כזה?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

- לשאלה 1: כן.
- לשאלה 2: ראה תשובתי לשאלה 1.
- לשאלה 3: לא.

23. הרשיון לבניית גן-ילדים שנבנה מכספי התרומות של מר ויקטור קארטר

חברי הכנסת ג'. מועדי שאל את שר הפנים ביום כ"ז בתמוז תש"ל (31 ביולי 1970):

בכפר ג'וליס שבגליל הוקם גן-ילדים שנבנה מכספי התרומות של מר ויקטור קארטר מארצות-הברית.

אודה לכבוד השר אם ישיבי:

על שם מי הוצא הרשיון לבניית גן הילדים האמור?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

הרשיון הוצא על-ידי מרכז העדה הדרוזית בישראל באמצעות השיך כאמל טריף ג'וליס.

21. העלאת דמי הכניסה לחופי הרחצה

חברי הכנסת מ. וילנר שאל את שר הפנים ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

"בידיעות אחרונות" מה-29 ביוני 1970 התפרסמה ידיעה בדבר פנייתו של ועדת המחירים למשרד הפנים, כדי שזה האחרון יפעל להורדת דמי הכניסה לחופי הרחצה, שהועלו לאחרונה. כן פורסם כי תשובת משרד הפנים היתה שהוא לא יתנגד להעלאה מתונה בדמי הכניסה לחופים.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. אם כן, האין משרד הפנים רואה בעליית מחירים זו - עלייה בשירות כה חיוני והמוני לציבור בחודשי הקיץ - חריגה מהתלטת עיסקת החבילה, לפיה לא תהיה עליית מחירים השנה?

סגן שר הפנים י. גולדשמידט:

ראה תשובתי מיום 24 ביוני 1970 לשאלתה של חברי הכנסת ארידור באותו נושא.

22. פסילת הסרט "מ.א.ש." על-ידי המועצה לביקורת סרטים ומחזות

חברי הכנסת ש. כהן שאל את שר הפנים ביום י"ט בתמוז תש"ל (23 ביולי 1970):

"מעריב" מיום 2 ביולי 1970 מוסר כי המועצה לביקורת סרטים ומחזות אסרה להציג בישראל את הסרט "מ.א.ש.", שזכה השנה בפרס הראשון בפסטיבל הסרטים של קאן.

חבורת ליה, ישיבה ק"א

— התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדאו, שר-המסחר-והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה (ברקת, שפירא, בגין) —

ג. התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדאו, שר-המסחר-והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה

ראש הממשלה הודיעה, כי לממשלת ישראל יש נוסח שונה מזה שקראתי אותו לפניכם. ראשית, מוזכר בנוסח של ממשלת ישראל חוזה שלום. שנית, הביטוי "לכבד" — Respect for and acknowledgement of — הוחזר. שלישית, לאחר המשפט "נסיגת ישראל משטחים שנכבשו בשנת 1967" בא המשפט "אל גבולות מוסכמים, בטוחים ומוכרים, כפי שייקבעו בהסכם שלום".

חלפו מספר ימים מאז מסרה ראש הממשלה את הודעתה, מאז נתקיים הדיון בכנסת, וכלל שבת נודע לנו, כי ד"ר יארינג מסר דין-וחשבון לאו-תאנט, והוא ד"ר יארינג, הודיע למזכיר האו"ם, והוא, או-תאנט, הודיע למועצת הבטחון לאומר: "ממשלות מצרים, ירדן וישראל הודיעו לי שהן הסכימו...". ואחר-כך בא המסמך מלה במלה, ללא שום שינוי, המסמך הקרוי "טיוטת יארינג".

אינני סובר, אדוני היושב-ראש, שדבר כזה קרה אי-פעם בתולדות היחסים בין העמים. הממשלה דנה, ישבו שבעה נקיים, ועדת ניסוח מיוחדת ישרה על כל תג וסיג, בית-הנבחרים אישר את הודעת הממשלה, ואף-על-פי-כן, לאחר כל אלה, מודיע המתווך מטעם האו"ם, כי לא המסמך הישראלי יישמש יסוד לחידוש שליחותו, אלא המסמך שנקבע מלכתחילה בשביל ישראל על-ידי האמריקאים, הרוסים והמצרים. אחד העתונים טען שהחתימו את ממשלת ישראל. זה נכון. אבל גם הכתימו את כל אלה אשר עשו את השערוריה הבין-לאומית הזאת.

למען הטעיית הציבור הושמעה טענה מושיגנית, כי בעצם לא קרה כלום, משום שלא רל ההסתייגויות של ממשלת ישראל לא הוכנסו למסמך של ד"ר יארינג, גם הסתייגויותיה של מצרים לא הוכללו בו. זו הוגאה, גיבת הדעת. נאצר חתם על המסמך הקרוי "טיוטת יארינג" מלכתחילה. הוא הוסיף הסתייגויות משלו לצדו, אבל הוא סמך את ידו על המסמך שקראתי באזניכם מלה במלה. הוא הדן חסיין. אנחנו לא תתנו על המסמך. אנחנו סירבנו לחתום עליו. אנחנו ערכנו מסמך אחר. ואף-על-פי-כן, בשם ממשלת ישראל מודיע ד"ר יארינג למזכיר הכללי של האו"ם, והלה למועצת הבטחון, ועל-ידה לכל 126 מאומות העולם, שזה יהיה היסוד לשליחותו של ד"ר יארינג.

אדוני היושב-ראש, הודעתה של ראש הממשלה לפני שבוע אין חמורה ממנה בעינינו. הרי ההודעה הזאת כללה התחייבות מפורשת לחלק מחדש את ארץ-ישראל המערבית ולמסור לחוסיין את מרבית שטחי יהודה ושומרון. זו ההחלטה אשר בגללה התפטרנו. מי יכול היה להעלות על הדעת שאשתתף עם עמיתי לשעבר, בדיון כיצד לחלק את ארץ-ישראל? שהיא תחולק לפי ההחלטה ההיא — לית מאן דפליג; אבל האם עדיין גבעה זו או אחרת תוכלל בשטח הריבונות של המדינה היהודית אם לאו — זו השאלה.

ההודעה ההיא אין חמורה ממנה בעינינו. אבל לדידם של עמיתי וחברי בממשלה — מה אירע לנו? מה קרה לממשלת ישראל ולמדינת היהודים? אין היינו לכלי משחק בידי זרים? אני זוכר, כאשר נתכנסו בפעם

היו"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף ל"א של סדר-היום: הודעת הממשלה על התפטרות שרים בהתאם לסעיף 40(א) (4) לחוק יסוד: הממשלה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהתאם לסעיף 40(א) לחוק יסוד: הממשלה הריני להודיע בשם הממשלה לכנסת, כי ביום ב' באב תש"ל (4 באוגוסט 1970) הודיעו השרים הבאים לממשלה על כוונתם להתפטר מן הממשלה והגישו לראש הממשלה את כתבי התפטרותם מן הממשלה: השר מנחם בגין; השר אריה דולצ'ין; שר-התחבורה עזר וייצמן; שר-הפיתוח חיים לנדאו; שר-המסחר-והתעשייה יוסף ספיר; שר-הדואר אלימלך רימלט.

בהתאם לסעיף 21(א) לחוק יסוד: הממשלה נפסקה כהונתם של השרים הנ"ל בממשלה ביום ד' באב, תש"ל (6 באוגוסט 1970).

היו"ר ר. ברקת:

בהתאם לתקנה 50 של התקנון אמסור עכשיו רשות הדיבור לשרים שהתפטרו, המבקשים רשות זו. ראשון — חבר-הכנסת מנחם בגין.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, נתבונן לא רק היכן אנו עומדים, אלא בעיקר לאן אנו הולכים. צאו וראו, חברי הכנסת על כל סיעותיה, מה מתרחש כאשר עם, אשר הורתו בהתנגדות לשיעבוד ולרדיו בכיבוש החירות, עושה את הצעד הראשון של נסיגה לעבר הכניעה.

לפני שבוע מסרה ראש הממשלה הודעה מדינית חשובה בכנסת. נתקיים דיון, השתתפתי בו. טענתי טענה בעניין המסמך הקרוי "טיוטת יארינג", האומר: "א. לאחר שממשלות מצרים, ירדן וישראל הסכימו והביעו את רצונן לבצע את ההחלטה מס' 242 של מועצת הבטחון על כל חלקיה, הן יקבעו נציגים לדיונים שיתקיימו בחסותי בהתאם לפרוצדורה, למקומות ולמועדים, שאני עשוי להמליץ עליהם, תוך התחשבות במידת האפשר בעדיפות של כל אחד מן הצדדים אשר לשיטת הפרוצדורה וכן בהתחשב בנסיגות קודמים של הצדדים: ב. מטרת הדיונים לעיל היא להגיע לידי הסכם לכינון שלום צודק ובר-קיימא ביניהם, הסכם המבוסס על: 1. התחשבות הדדית של מצרים, ירדן וישראל בריבונותן, בשלימותן הטריטוריאלית ובעצמאותן המדינית; ו-2. נסיגה ישראלית משטחים שנכבשו ב-1967, — שניהם בהתאם להחלטה מס' 242". טענתי כי במסמך הזה לא יותן לנו לשנות אפילו מלה אחת. הוספתי וטענתי, כי הוא נערך על-ידי האמריקאים בעצה אחת עם הרוסים ובהתייעצות עם המצרים, והוגש לנו לחתימה.

שר החוץ, בתשובה לדברי, טען שאין לו הוכחה כי המסמך נערך בין ושינגטון, מוסקבה וקהיר. היום עובדה זו בורחה לכל בר-בייביב.

— התפטרות השד מ. בגין, אשר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדא, שר-המסחר-והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. דימלט מהממשלה (בגין, בן-אהרן, אבנרי) —

מנחם בגין (גח"ל):

ולחבר-הכנסת אבנרי אני רוצה לומר: חבר-הכנסת אבנרי, אתה זוכר את הימים שלפני מלחמת ששת הימים, כשבאתי לייך ואמרת לי: דרוש לנו קודם כל מוראל של הציבור. יש לך עתון הנקרא על-ידי צעירים, אינני יודע בגלל איזה חלק של העתון הוא נקרא, אבל הוא נקרא על-ידי צעירים. עשה משהו למען הרמת המוראל. קיבלת את הצעת. נכון? גם הודעת על כך. ואז נדהמתי לקרוא באחד העמודים של העתון הקרוי "דף": מיד ללכת ולכבוש את דמשק. מעניין שכל ימי חיי חלמתי על ירושלים ולא על דמשק. ואתה רצית את דמשק. ועכשיו אנחנו מדברים על חיי עם ישראל, ותואיל גם כן לא להוסיף ולהפסיקני עוד. אינני מתנגד לקריאות-ביניים, אבל במידה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

רציתי רק להגיד שעד כאן כל מלה שלך נכונה.

מנחם בגין (גח"ל):

אלא מה חשבת, אני כתב של "העולם הזה"?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

דווקא העולם הזה מסכים אתך, שזוהי הסכמה לנסיגה לגבולות ה-4 ביוני. נכון, זוהי אמת.

מנחם בגין (גח"ל):

משרד החוץ מסר, לאחר ההתחממה הזאת, כי ד"ר יארינג השמיט את המשפט שהוכלל בהודעתה של ראש הממשלה. איוו הודעה מוזהר. מה פירוש "ד"ר יארינג השמיט"? אתם מאשימים את ד"ר יארינג בזיוף מסמך ממלכתי — השמטת משפט בעל חשיבות במסמך רשמי? אינני רוצה עוד לחזור על המלה הזאת. הוא לא השמיט דבר. הוא בא בעצה עם האמריקאים ועם הרוסים, והם אמרו לו: התקדם. כל כך למה? משום שממשלת ישראל הודיעה לנו שהיא מקבלת את יומת רוג'רס, ויומת רוג'רס כוללת את טיוטת יארינג, ואנחנו לא נתחשב בתוספותיה והסתייגויותיה, ואתה יכול לחתום גם בשם ממשלת ישראל על המסמך הזה.

היש דבר חמור יותר מבחינת השאלה לאן אנחנו הולכים? ומה תועיל היום החזרה בפיה של ראש הממשלה על הודעתה מלפני שבוע?

הגברת ראש הממשלה תאמר: אנחנו עומדים על הודעתנו. יפה מאוד. אבל היום נמצא בארגון האומות המאוחדות מסמך בשם ממשלת ישראל, והוא זה, כפי שהוכתב לנו. וזה היסוד לחידוש שליחותו של ד"ר יארינג, ואין אחר. וכל עוד לא תודיע הממשלה שחתימתה על הטיוטה של יארינג בטלה ומבוטלת, לא שרירה ולא קיימת — להווי ידוע: איש בעולם לא יתחשב בהסתייגויותינו. כי זה המסמך הרשמי שהוגש לאידגון האומות המאוחדות בשם מצרים, ירדן וישראל.

נוכח התפתחויות חמורות אלו פונים אלינו אנשים שונים ואומרים: אל תדאגו את העם, תעודדו אותו. אדוני היושב-ראש, מה לא היינו עושים אילו יכולנו היום לא להדאיג את העם? מתי לא עודדנו את העם? הוותיקים היושבים באולם הזה, מכל הסיעות, האם אינם זוכרים את ימי בוין, את ימי המצור, את ימי גירוש המעפילים לגרמניה, את שלטונה של אימפריה אשר עמדה כאן עם 130,000 חיילים ושוטרים כדי לדכא

הראשונה ארבע המעצמות, החליטה הממשלה על הודעה. אני יודע את תכנה בעל-פה. היה לי הכבוד להשתתף בניסוחה. ואני זוכר במיוחד משפט אחד שהיה כלול בה, לאמור: "ישראל לא תהיה אובייקט למדיניות מעצמתית או בין-מעצמתית", — משפט חשוב, שעורר הבנה ואהדה בכל חלקי תבל. שום מדינה בינונית או קטנה איננה אוהבת להיות אובייקט של מדיניות מעצמתית או בין-מעצמתית.

היום הזה אנחנו אובייקט מוחלט של מדיניות מעצמתית או בין-מעצמתית. אפילו לא שואלים אותנו, אפילו לא מתייעצים אתנו. מגישים לנו מכתב לחתימה, הממשלה מסרבת, מוסיפה תיקונים, הסתייגויות, אבל לא המסמך שלנו משמש היסוד, אלא אותו מסמך מוכתב מלכתחילה.

הטעיה מצד וושינגטון והטעיה מצד "חוגים מדיניים" בישראל, — החוגים המדיניים המסתוריים הללו. לאחר ש"אל הארם" הודיע כי למצרים יש התחייבות מפורשת מצד ממשלת ארצות-הברית, כי ישראל תיסוג לקווי ה-4 ביוני, מודיעים לנו "החוגים המדיניים" שזה לא ייתכן, משום שלא זו היא מדיניות אמריקה; מדיניותה של אמריקה בוטאה על-ידי מר סיסקו, והוא אמר שישראל לא תידרש לסגת לקווי ה-4 ביוני.

צאו וראו, רבותי חברי הכנסת: איך אפשר להטעות ציבור, לנסות להטעות, להוליכו שולל. הרי כאילו מה שנאמר על-ידי החוגים המדיניים זה נכון. ואף-על-פי-כן עומדים הדברים שלהם בניגוד מוחלט למציאות. בוודאי שאמריקה אומרת: לא דווקא קווי ה-4 ביוני. אבל עמנו חייב לדעת את האמת; אמריקה אומרת: קווי ה-4 ביוני מעיקרם; תיקונים קלים בקווי ה-4 ביוני. אמריקה אמרה לנו זאת בדצמבר 1969. וביוני, כשהוגשה לנו יומת רוג'רס, היא חזרה ואמרה את זאת: מעיקרם — קווי ה-4 ביוני.

להעמיד נקודה אחרי ההודעה ההיא של החוגים המדיניים: אמריקה איננה גורסת נסיגה טוטאלית, ולא להסביר לציבור שאמריקה גורסת נסיגה כמעט טוטאלית, תיקונים קלים בקווי ה-4 ביוני — מה שם ייקרא לכך אם לא הטעיית הציבור?

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה—מפ"ם):

כל אלה, אדוני, מאז פרשת?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מוה שלוש שנים הם מטעים את הציבור.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה—מפ"ם):

שלוש שנים ישבתם בממשלה.

מנחם בגין (גח"ל):

רגע אחד, למי אני צריך להשיב קודם? חבר-הכנסת בן-אהרן, מה שאני אומר, אלה הם דברי אמת, והם נאמרו לא פעם אחת במשך שלוש השנים. אבל תואיל בבקשה לא להפסיק אותי. סוף-סוף יש לך במי לטפל: בלסקוב, בזייל, בשמוון, בבש; הנח לי.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה—מפ"ם):

עכשיו אני שמח שהיתה לי הזדמנות לדבר גם עם אדוני.

חוברת ל"ה, ישיבה ק"א

– התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדא, שר-המסחר והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה (בגין, חזן, אליאב, יערי, טובי) –

אפשרויות: או שהיא תקויים או שלא תקויים. היום, לאחר מה שקרה לפני שבוע, איש כבר אינו יכול להיות בטוח שבהחלט נפוצץ אם יצטרפו להוריד מן המחדר בהשוואה למפה של התורה שבעל-פה של המערך.

אם נפוצץ, נעמוד נגד העולם כולו, כפי שאתם טענתם היום. לא נפוצץ – לאן נידרד?

אריה אליאב (המערך, עבודה – מפ"ם):
חבר-הכנסת בגין, המלה "לפוצץ" היא מלה של העתונאי. אבל אינני רוצה להתווכח אתך על זה. אל תעשה מזה עניין. עשה לי טובה, אל תעשה מזה עניין.

מנחם בגין (גח"ל):
אני מסכים לא לעשות עניין מהמלה "לפוצץ".

אריה אליאב (המערך, עבודה – מפ"ם):
אני לא אמרתי אותה, ובכן, אל תעשה מזה עניין.

מנחם בגין (גח"ל):
תן לי להמשיך. קראת קריאת-ביניים, אני רוצה להשיב לך. לא יכולתי לדעת שלא אמרת את זה, משום שאני קראתי ואתה לא הכחשת. אבל אני לעולם לא אתפוס אדם בדברתי. הוא יכול היה לטעות. ובכן, נשים את המלה "פיצוץ" הצידה.

מאיר יערי (המערך, עבודה – מפ"ם):
הוא אמר שלא אמר.

מנחם בגין (גח"ל):
קיבלתי את זה, חבר-הכנסת יערי. ברגע זה קיבלתי את תיקונו. אבל אתה, חבר-הכנסת יערי, אמרת שאני אכין לכם גיהנום. ואני אומר לך שאני מאמין ששנינו ניפגש בגן-עדן. אתה יודע בזכות מה אני אומר זאת? בעיקר בזכות העובדה ששנינו היינו ב"השומר הצעיר". קיבלתי את תיקונו של חבר-הכנסת אליאב. נשים את המלה "פיצוץ" הצדה. המדובר הוא בתוכן, לא במלה.

אריה אליאב (המערך, עבודה – מפ"ם):
הרשה לי, בבקשה. אמרתי: נעמוד על כך. נעמוד, לא נפוצץ.

מנחם בגין (גח"ל):
הרי אני אוהב קריאות-ביניים, וכל חברי הכנסת יודעים זאת. אבל כך להמשיך ולהמשיך? כבר הודיתי, לא בטעותי, אלא בטעות הדפוס.

ובכן, אם הממשלה תעמוד על מפת המובלעות, אם נעמוד עליה – לא יהיה הסדר. לא נעמוד – נידרד להלאה. פירוש הדבר: יש בהחלט אפשרות של הסדר שיביא למלחמה. כל איש בישראל יודע את זה. אם נתקרב לקווי ה-4 ביוני – שפיכות דמים מתמדת, גוברת, היא בלתי-נמנעת, כפי שעוד מעט אוכיח, וגם מלחמה כוללת למען עצם קיומנו. אבל אם לא יהיה הסדר?

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זוהי דמוגוגיה שלא מאמינים לה גם בישראל.

מנחם בגין (גח"ל):
חבר-הכנסת תופיק טובי, אני בטוח שאתה מאמין – אפילו הייתי מוסיף: באמונה שלימה – שמאמינים יותר לרק"ח מאשר לגח"ל. אבל הבחירות האחרונות לא

אותנו ולהקים מדינה פלשתינאית? בימים ההם, בכל יום עודדנו את העם והחדדנו בו אמונה: ניגאל, נילחם ונצא מעבדות לחירות. גם היום נעודד את העם. גם היום אנחנו מאמינים באמונה שלמה שיש לנו סיכוי טוב לצאת מן המלכודת שלתוכה הוכנסנו. אבל אני מסרב לעודד את העם בעזרת ל.ס.ד. "עידוד" כזה לא ניתן לעמנו. כי רק 24 שעות ישפיע עליו עידוד זה, ולמחרת היום יתעורר וישאל: לאן אנחנו הולכים?

בשבת בבוקר נאמר לעם כי ייתכן שנפתח סיכוי לשלום. אני מבחיש זאת, אדוני היושב-ראש. במלוא האחריות שאדם בישראל נושא על כתפיו, אחר כל מה שעבר עליו בדור ההשמדה והתקומה, הריני מודיע לבית ולאומה כי על-פי המציאות איננו הולכים לא לשלום ולא לבטחון. לפנינו בעתיד הנראה לעין אחת משתי האפשרויות: או שאנחנו הולכים להסדר עם מלחמה, או שאנחנו הולכים למלחמה בלי הסדר. ואבהיר את דברי.

איש לא מציע לנו כריתת חוזה שלום. מציעים לנו הסדר בדרכי שלום. מה יהיה היסוד של ההסדר הזה? אויביו אומרים: ה-4 ביוני. הרוסים והצרפתים אומרים: ה-4 ביוני. והאמריקאים אומרים: מעיקרו ה-4 ביוני; תיקונים קלים בקווי ה-4 ביוני. עוד מעט נידרש להגיש מפה בתשובה למפה הזאת של כולם. כבר ברור איזו מפה תהיה זאת. שמענו על כך מפי שר הבטחון בשידורו בטלוויזיה. היא תהיה על יסוד "התורה שבעל-פה" של המערך. זוהי מפת המובלעות: בדרום – שרם-א-שייך, צפונה לאילת. הצבא שלנו יעמוד על נהר הירדן. מעבר לנהר הירדן יהיה צפידוד – "Leap-frogging" – של חוסיין לחוף יהודה ושומרון. עוה – לנו וכבר נאמר לנו שאין להעלות על הדעת שנודיע: כזה ראה וקדש. כבר נאמר לנו שגם מפת המובלעות הזאת – אינני רוצה להשתמש במלה "טלאים" – עומדת לדיון. אבל מחובתי לומר לכם, רבותי חברי הכנסת, כי כאשר תוגש מפת מובלעות זו, על-פי דרכה המורה של נמויס, יקראו בשם "אקספנסיוניסטים" ו-"סיפוחיסטים" לא את שר הפיתוח לשעבר ולא את שר הדואר לשעבר, אלא את שר החוץ ואת שר התיירות ואת שר הבריאות דהיום. לא רק הערבים יאמרו "סיפוח" ו"השתלטות". גם הרוסים והצרפתים, גם האמריקאים. הם אומרים לנו עד עצם היום הזה את הדברים האלה במפורש.

שמענו בינתיים הודעה מטעם המזכיר הכללי של מפלגת העבודה, שעליו לעמוד בכל תוקף על מפה זו שעל פי התורה שבעל-פה של המערך, ואם היא לא תינתן לנו – נהיה מוכנים לפוצץ את המשא-ומתן. פיצוץ – נגד מי נפוצץ? נגד ארצות-הברית של אמריקה? אמריקה תגיד לנו: הרי אתם מונעים הסדר, אנחנו מעולם לא הסכמנו שתהיה רציפות יבשתית שרם-א-שייך-אילת.

יעקב חזן (המערך, עבודה – מפ"ם):
אתם כבר מציעים לפוצץ, לפני ההתחלה.

מנחם בגין (גח"ל):
חבר-הכנסת חזן, באמת, זו לא קריאת-ביניים הראויה לך. אני מוכן להתווכח אתך, אבל לא זו קריאת-הביניים שאפשר על יסודה להבהיר סוגיות.

יהיה עימות עם ארצות-הברית על הסדר מהותי. כמובן ביחס להבטחה קיצונית חמורה זו יש שתי

— התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדא, שר-המסחר והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה (בגין, טובי, גרוסמן, א. עופר) —

של "פתח": ירושלים כולה תעמוד באש צולבת, אם מרמאללה אם מסביבת בית-לחם יהודה; באר-שבע תעמוד באש הקטיושות מנקודה מסוימת בהר-חברון; עפולה, פרדס-חנה, חדרה, נתניה, הרצליה, כפר-סבא, הוד-השרון, ראש-העין, פתח-תקוה, בני-ברק, רמת-גן, גבעתיים, ראשון-לציון, רחובות, תל-אביב — כל הערים האלה יימצאו בטווח הקטיושות של "פתח".

אדוני היושב-ראש, זה הטווח, זה ההיקף, זו הסכנה. מה נעשה אז?

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
יש ישובים שהם בטווח של בזוקה.

מנחם בגין (גח"ל):

אחותי הלוחמת חיה גרוסמן, את רוצה לומר לי ששכחתי שבית-שאן עומדת בטווח הקטיושות, או קריית-שמונה, או גשר? אני מסביר גם לך, שבנוסף על אלה, כל עיר ארץ-ישראל המאוכלסת בנשים, אנשים וטף, תעמודנה בטווח הקטיושות. מדוע את צריכה להפסיק אותי ברגע זה?

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):

אבל תמיד יש איזה גבול שהוא. תמיד יש גבול.

מנחם בגין (גח"ל):

חבר-הכנסת עופר, אתה חושב שעל-ידי קריאת-ביניים זו תשתיק אותי?

איזה עוול עשיתי לכם, מורי ורבותי, יריבי מהמערך, שאני מסביר לכם עובדות, שאיש אינו יכול להכחישן? כי אני יודע אותן ממקורות מוסמכים ביותר. והבאתי לכם את ההיקף והקליבר והטווח. מה עוול עשיתי לכם? מה נעשה? קודם כל נשיב אל מקורות הידי. זו עלולה להיות מלחמת הרס ודמים שאכזרית ממנה לא היתה בתולדות אנוש. תלילה, ערני עלולות ליהפך לעיר מופלת. והוא הדין בעירי יהודה ושומרון המאוכלסות ערבים. לא רצינו בזה. מעולם לא רצינו בזה. כל ילד ותינוק חייו יהיו תלויים לו מנגד בשכנו, בקומו ובלכתו בדרך ביום ובלילה.

אינני מדבר על דברים העלולים להתרחש באופן תיאורטי. אני מדבר על יסוד הנסיון. אין שום מעצור להתקיף את קריית-שמונה ובית-שאן. מה המעצור שיעצור את "פתח" להתקיף את ערינו? נהפוך הוא, הרי הם יקבלו עזרת מדינות ערב. כל מדינות ערב אמרו ש"פתח" זכאי להתקיף ולהילחם גם היום, כאשר קיימת הפסקת-אש, ובוודאי כאשר היא לא תחייב אף אחד. זו הסכנה הנשקפת לנו מכל חלוקה של ארץ-ישראל המערבית. ואבקש את ידידי הטוב שד המשפטים, שאתו עבדנו שלוש שנים וחודשיים בידירות והבנה, להבהיר את הדברים האלה לידיעת עמיתינו המשותפים — שלך גם היום, שלי לשעבר.

ייתכן שעוד לפני חצי שנה לא היה מצב כזה. נכון. אבל כולכם אומרים: הבה נתבונן במציאות: לפני שנה לא היו הקטיושות בטווח של 15-21 ק"מ. היום הן מצויות בידי אויבינו, והן יהיו בידי "פתח".

על רקע סכנה זו אני פונה אל ראש הממשלה: או אחרי-הצהריים, או מחר, או בכל הזדמנות קרובה, למסור לבית הודעה מוסמכת על מה שאירע בעניין ההתחייבויות שקיבלו על עצמם המצרים לגבי הקפאת

הוכיחו את זה. ואני רוצה לבקש אותך, חבר-הכנסת תופיק טובי, עכשיו מדבר אני על עניין הנוגע לחיי העם היהודי. הנח לי. אין אנו רוצים לפגוע בשום ערבי. אבל על כף המאזניים מוטל קיומו של עם ישראל בארץ מולדתו. ותואלי לא להתערב יותר מדי בוויתור הזה. מותר לך, אבל לא מבקשך באופן אנושי, — לא יותר מדי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זה ויכוח השייך לשני העמים גם יחד.

מנחם בגין (גח"ל):

אבל ההבדל הוא בזה שאנחנו ...

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
יש לי כל הזכות להתערב בכל הוויכוח הזה.

מנחם בגין (גח"ל):

אמרת לי שיש לך זכות. ביקשתי אותך שלא תרבה. מותר לי? אינך חייב לקבל את הצעתך.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני כמו כל אחד שיושב פה.

מנחם בגין (גח"ל):

אמרת זאת.

אבל אם לא יהיה הסדר — תהיה מלחמה. כי הרי שמענו הודעה מפורשת של נאצר: אם במשך 90 הימים הקרובים לא יהיה הסדר כפי שהוא מבין את המלה, לפחות ראשית הנסיגה של ישראל — יחדש את האש, תהיה מלחמה.

אני תורר ואומר, אדוני היושב-ראש, אחרי כל ההפגעות הנעילות, כי לפי מלוא הכרתך, וחובתי להביע אותה, איננו הולכים בעתיד הנראה לעין לא לשלום ולא לבטחון, אלא אל אחד משני אלה: או להסדר עם מלחמה, או למלחמה בלי הסדר.

ועתה אביא לפניכם את העובדות. אדוני היושב-ראש, אם ארץ-ישראל המערבית תחולק חס וחלילה, על פי כל תכנית שהיא, לרבות התכנית הנושאת לצערי את שמו של ידידי הטוב סגן ראש הממשלה, צפויה סכנה כמעט לכל ערי ארץ-ישראל ולתושביהן. הרי ברור לכולנו שגם אם נעמוד על הירדן בצבא, אבל חוסיין יגיע ליהודה ולשומרון, לא עם חיילי, אלא עם שוטרי בלבד — בעקבותיו יבוא "פתח". זה אלף-בית של המצבי-אות. חוסיין מודיע היום שלא זו בלבד שלא ידאג לכך שהפסקת-האש תחול גם על "פתח"; להיפך, הוא מודיע שהפסקת-האש לא תחול על "פתח", ש"פתח" זכאי לירות ביהודים גם כשיש הפסקת-אש. אם היום הוא אומר את הדברים האלה, נשער בנפשותינו מה יהיה כשיגיע ליהודה ולשומרון. אם ירצה לעצור את "פתח", אם יוכל לעצור את "פתח" — "פתח" יהיה ביהודה ושומרון. ואז מה יקרה? בידי "פתח" יש היום קטיושות, ואלה הטווחים שלהן: קטיושה 130 מ"מ — טווח 8.5 ק"מ; קטיושה 240 מ"מ — טווח 10.6 ק"מ; קטיושה 122 מ"מ — טווח 11.5 ק"מ; קטיושה ארוכה 122 מ"מ — טווח 15.7 ק"מ; קטיושה משופרת — הטווח 21.9 ק"מ.

בחדרה שאין עמוקה ממנה בלב חובתי לומד לכנסת ולעם כולו, כי אם חס וחלילה יימצא "פתח" ביהודה ובשומרון באיזה חלק שהוא, יעמדו תחת אש הקטיושות

— התפתרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדא, שר-המסחר והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. דימלט מהממשלה (בגין) —

לעם היהודי שדמו נשפך כמים במשך כל הדורות, וביחוד בדור זה.

ויהדות ארצות-הברית של אמריקה חייבת לצאת לרחובות. זה יהיה לכבוד להם. הם לא עשו זאת בשנות הארבעים. והם יודעים מה מחדלם ההוא. זו תהיה דאגתם לעתיד ישראל, לבטחוננו ושלומנו.

ועל יסוד הנסיון של דצמבר 1969, כאשר הספיקו דבריה של ראש הממשלה לאמור: זה היה "פיוס" על משקל מינכן; לו היתה ממשלה כלשהי בישראל מקבלת תכנית כזאת, היתה מועלת בתפקידה. ראש הממשלה השתמשה במלה אחרת, היא אינה שגורה בפי ולא אשתמש בה, כדי להפיל את תכנית רוג'רס אשתקד. ניתן לומר כי פעולה משולבת של ישראל ויהודי העולם, וביחוד יהודי ארצות-הברית, יש בה סיכוי להביא לידי סיום יומת רוג'רס, נסעה את הדרך הזאת. ואז יש סיכוי הבדל. אדרבה, נסעה את הדרך הזאת. ואז יש סיכוי שניחלץ מהמלכודת.

אדוני היושב-ראש, יודשה לי לומר מספר מלים על נוסח הוויכוח בינינו. ידידי מר ספיר ואנוכי נאמנו לפני שבוע; יעיד אדוני — עם כל הכבוד, עם כל הדאגה, האם פגענו בכבוד משהו? אבל ביום שישי כבר קראנו בעתונות של המערך דברי השמצה ולעז, רבנות, שלוש שנים ומעלה היינו שותפים לעול, עול בלתי משוער; נשאנו אותו יחד. רק עזבו את הממשלה — על מה עזבו אותה? — על רווחים? על הכנסות? על חיים קלים? — עזבו אותה על דברים שהם בעמקי לבו של כל יהודי, על עקרונות מקודשים, על זכות המולדת, על הזכות לבטחון, לחיים ולקיום; והנה כבר נפתחו כל מעיינות ההשמצה; כל דברי הלעז כבר נאמרו ביום שישי.

אבל לא זה מדאיג אותי; איננו מפונקים; דור שלם אנו נלחמים למען עמנו ולמען ארצנו. השמצנו; וסיפוי המשימצים להשמיץ והמבזים לבות; אנו בדרךנו נלך. מה שהדאיג אותי קצת היה מה שנאמר בתשובת שר החוץ. הוא עשה עמדי "חסד" וריכוז את תשובתי סביב נאומי. אבל בסוף השווה את דברי ל-"סופלה" — מעשה מאפה, שאיר-רוח גסטרונומי, התרוממות-רוח קולינאריה, תפוחית. איזו עברית, אפילו אינני יודע איך כותבים מלה זו — ב-"ט" — משקל טיפוח או ב-"ת" זכות המולדת. תפוח. עברית דה-קמברידג'. תכניס אצבע — נשארת רק רוח.

כך התווכח עמיתנו במשך שלוש שנים. יואל נא עמיתי שר החוץ לרשום שאנו בבית הזה שמנו לב לכך, שבעוד אדיבותו אין לה מגבלה כשהוא מדבר עם זרים — הרי אדיבותו נעלמת ולשוננו מתקדמת כשהוא מדבר עם יהודים. הוא תמיד מדייק לומר "הנשיא נאצר". רודן דמים, היטלר של המזרח התיכון, הרוצה להשמיד איש, אשה וילד בישראל, נקרא בפי "הנשיא". האם אי-אפשר לקרוא לו בשמו הנכון — רודן? ואנו יודעים את השם המפואר והאדיר הזה — נשיא ישראל; רבן שמעון בן גמליאל, נשיא ישראל. האם אנו צריכים לומר נשיא מצרים? אבל כאשר מר אבן מגיע לוויכוח אתנו, עם יהודים — סופלה.

ועתה הרשו נא לי לפנות במשפטים קצרים אל ידידי המייצגים את היהדות הדתית: ידידי היקרים, לפני שבוע הוחלט לחלק את ארץ-ישראל ולמסור חלק ממנה לזרים ולאויבים, — ואתם תחרישו? ארץ-ישראל היא חלק של

המצב מהעבר השני של התעלה באזור של 50 ק"מ. בעניין זה יש לי ידיעות מסויימות. אבל אני מעדיף, למען האינטרס הלאומי, לא להביא אותן היום לפני הבית והציבור. אבל יש לי יסוד רציני לבקש את ראש הממשלה, שתמסור הודעה בשם הממשלה על השאלה: האם המצרים קיימו או לא קיימו בשלושת הימים האחרונים את ההתחייבויות ביחס להקפאת הסטטוס קוו הצבאי כפי שהיה קיים עד ליל-שבת שעה 12.00?

נוכח סכנה אימנה זו העלולה לקום עלינו, אם חס וחלילה יהודי וסומרון יימסרו לטלון נכרי, יש השואלים אותנו: ומה אתם מציעים לעשות? יש מידה של אירוניה בשאלה זו לגבי האופוזיציה שמלכתחילה הזהירה מפני מלכודת, מפני הליכה אלי פח; ובדיעבד לאחר שהחליטו ללכת בדרך זו, שואלים אותנו: ומה אתם מציעים לעשות? אף-על-פי-כן אשיב על השאלה.

אדוני היושב-ראש, חובתנו הראשונה היום הזה היא לפנות אל יהדות ארצות-הברית ולומר לה את האמת על הסכנות הנשקפות מתכנית רוג'רס ויומת רוג'רס; לתבוע ממנה לשגר ללא דיחוי משלחת ייצוגית ביותר אל הנשיא ניקסון ולומר לו את הדברים הבאים בתכנם העיקרי: עוזריך ויועצריך מנהלים אולי משחק של אשקוקי על לוח העולם כולו. אבל אנו היהודים, שנפשנו קשורה לפי טבע הדברים בישראל ובעתידה, מודיעים לך, אדוני הנשיא, כי עוזריך מנהלים את המשחק על לוח האשקוקי על חשבונה של ישראל ועל חשבונה של הדם היהודי. אתה בודאי תקבל את הודעתנו של קודמך, הנשיא ג'ונסון, שאמר: "It is natural that American Jews should feel that they have a special interest in the fate of Israel. Your fathers and grandfathers kept their Jewish identity and their connections with the Land of Israel". ובשם הקשר הטבעי הזה אנו אומרים לך: אדוני הנשיא, ייתכן שאתם והרוסים מנהלים משחק משותף. נכון שלרוסים קם אויב במזרח הדרחוק שלא היה כמוהו מימי מלחמת העולם השנייה. והרוסים תמיד קובעים מי האויב מספר א' שלהם; בעוד שהם מאמינים שכל העולם מחוץ לשטח הקומו-ניסט הוא האויב שלהם, הרי הם קבעו שסין של מאו טסה טונג היא האויב מספר א' שלהם. לכן הם כורתים חוזה אי-התקפה עם גרמניה המערבית כדי להבטיח את גאפם באירופה. ולכן הם רוצים להיבדל אתכם ולהגיע להסכמים. לכן הם עושים "הסכם" במזרח התיכון. ואולי אתם חושבים שעל יסוד הסכם כזה יעזרו לכם הרוסים לסיים את המלחמה בווייטנאם. ואנו היהודים, על יסוד הנסיון, יכולים לומר לך, אדוני הנשיא, שביחס לעזרת הרוסים לגמר המלחמה בווייטנאם, זו אשליה. אבל נניח שאתה מאמין בכך. איך תעשו אתה ועוזריך הסכמים כאלה על חשבון העם היהודי, דמו ועתידו? בדור זה הושמדו שישה מיליון יהודים וארצות-הברית לא הצילה אף אחד מהם. עתה עומדת שארית הפליטה של העם היהודי בסכנה, כפי שהוסבר לנו, על-ידי טווח הקטיושות. ואתה מוכן לעשות הסכם עם הרוסים כדי לדרוך את ישראל לערבי קווי ה-4 ביוני עם חיקוקים קלים, כדי שעם ישראל יעמוד בסכנה כזאת של שפיכות דמים בלתי-משוערת, כאשר כל ילד ותינוק ואשה עלולים לעמוד באש צולבת של האויב. לכן אנו קוראים לך, אדוני הנשיא, אל תעשה את העוול הזה

— התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדאו, שר-המסחר-והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה (בגין, אבנרי, ברקת, טובי, י. ספיר) —

פסיק, לכל אות וכל מלה, כדי להבחין בין מה שנאמר בטיטות יארינג ובין מה שצריך היה להיאמר בשם ממש"ל ישראל כמחייב אותה.

והנה כל זה, בצורה לא מקובלת ביותר ביחסים דיפלומטיים — אם אשתמש ב"ארגון פוליטי" — נזרק אל הסל, ודווקא על-ידי הידידים הטובים ביותר שלנו, על-ידי ממשלת ארצות-הברית.

סגן ראש הממשלה, השר אלון, אמר כאן כי דברי נציג גח"ל באותו יום, 4 באוגוסט, נשמעו או מאוחר מדי או מוקדם מדי. אני שואל את עצמי אם היום, לאחר כל מה שידוע על אשר מתרחש תוך השבוע הזה — האם היה חוזר על אותם הדברים?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
עכשיו אתה בעד יציאה מן הממשלה?

יוסף ספיר (גח"ל):
הרשה לי, חבר-הכנסת אבנרי, להשיב שאתה אינני מתווכח.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
אתה בעד יציאה מהממשלה או לא?

יוסף ספיר (גח"ל):
אינך יכול להכריח אותי להתווכח אתך. ישנם אנשים אחרים שאני מוכן להתווכח אתם. אני לא הופעת בטל-וויזיה בחוף-לארץ כדי ליצור דיכודן בעם, ולכן אתך אין לי שום ויכוח.

סגן ראש הממשלה גם פירש ואמר: הרי גח"ל היה שותף לרוב ההחלטות אשר נתקבלו במשך שלוש שנים. אבל הוא התעלם מדבר אחד: הרי השינוי הגדול חל בשבועות האחרונים כאשר למעשה כל ההחלטות של הממשלה אשר התקבלו אז — בין בהסכמתנו המלאה, בין ביומנתנו, בין לפעמים בניגוד לדעתנו — כל ההחלטות האלה נסחפו אל הים או אל תעלת סואץ. הרי מכל זה לא נשאר משהו ממה שרצה הרוב בממשלה במשך שלוש השנים האלה.

ואשר לדברים שנאמרו — שאנו נושאים כביכול באח-ריות למה שקרה בשבועות האחרונים — אני חושב שיהא זה הוגן לציין כי חל מפנה עצום, חלה הידרדרות שאין איש מתעלם ממנה, בחלקה בשל המעורבות הרוסית, ובחלקה, לצערנו הגדול, לא רק בשל החשש מפני סכנה רוסית, אלא גם משום שחל קצת עירעור האמון מצדנו בידידינו הגדולים בממשל של ארצות-הברית. זהו השינוי שחל, והוא חל רק בשבועות האחרונים. העובדה של מסירת הטיוטה, למרות השדר, למרות כל הדברים שנאמרו בו, אפילו במידה שנתפרסמו בלבד — עצם העובדה שכל זה כאילו לא היה בכל זאת מערערת במקצת, ואולי יותר מאשר במקצת, את מידת האמון שהיתה לנו; וב-מידת אמון זו תלינו הרבה מאוד, הרוב בממשלה רצה לתלות בה הדבה מאוד, גם מידה גדולה של ויתורים והתקדמות לקראת שלום בדרך שהאמריקאים הציעו לנו.

אשר לאותו שינוי שחל בין יום ה-4 באוגוסט לבין היום אהיה נאלץ לטעון כמה דברים שאמרת, כי יש בהם להסביר יותר מאשר אוכל להסביר את השקפתי היום מחדש. אמרתי אז: "ארצות-הברית לא הבטיחה למנוע את המעורבות הרוסית, היא לא התחייבה לכך. ואם להאמין למה שהתפרסם בעתונות, הרי גם בעצם הימים

אמונתנו הנצחית; כל שעל שלה מקודש לנו ומקדש אותנו. ואני שואל אתכם — אתם תחזירו?

ולבסוף אקרא דו-שיח שנתקיים ביום 22 בספטמבר 1968.

שאלה: "כשכל יהודי עמד והתפלל 'לשנה הבאה בירושלים', התכוון לא רק לירושלים, אלא לארץ-ישראל כולה; האם אתה, כשנשבעת לה, לירושלים, ביום שיחרורה, ליד הכותל: 'לא נעזוב לעולם' — גם אתה התכוונת לא רק לירושלים?"

תשובה: "כן. לא רק לירושלים."

ובאו הדברים הנזכרים:

"שבנו אל ההר, אל ערש ימי עמנו, אל נחלת האבות, ארץ השופטים ומלכות דוד, שבנו לחברון ולשכם, לבית-לחם ולענתות, ליריחו ולמעברות הירדן. אינני מעלה על דעתי שנינתק מהם."

הלוחמת הגברת גאולה כהן שאלה — חברי הטוב, שר הבטחון משה דיין, השיב. עד כאן. ורק זאת אוסיף: אינני מעלה על הדעת שנינתק מהם. בשם הזכות הנצחית; בשם חיי אנשים, נשים וטף בישראל, אשר עצם קיומם וחייהם יהיו בסכנה אם חס וחלילה ינתק מהם — אני מאמין באמונה שלמה, על אף מה שהתרחש, שלא ינתק מהם.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
זהו ויכוח חד צדדי. אין כל אפשרות לענות.

הי"ד ר. ברקת:

חבר-הכנסת אבנרי, אני מבקש ממך לעיין בתקנון ולראות שאני פועל לפיו. אולם לפני שאני מוסר את רשות הדיבור לחברי הכנסת הבאים אחרי חבר-הכנסת בגין, אני חייב לומר שאין לי זכות להגביל את זמן דיבורם. עם זאת, אני פונה אליהם בבקשה להביא בחשבון שלפנינו סדר-יום עמוס מאוד, וככל שיצמצמו את דבריהם — כן יבורכו.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יוסף ספיר.

תומיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
החלטת הנשיאות היתה לקיים דיון על החלטת הממשלה.

הי"ד ר. ברקת:

אנו פועלים לפי התקנון, ולפיו נפעל.

יוסף ספיר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. ארכו את דברי ואקצר, לפי בקשת היושב-ראש, ואייחד את דברי בעיקר להשוואה ולהקבלה בין המצב כפי שהוא נראה היום לבין המצב כפי שהופיע לפנינו, לפחות, ביום 4 באוגוסט, כאשר התקיים פה הדיון הראשון על הודעת ראש הממשלה.

עבר רק קצת יותר משבוע, אבל נדמה לי שאין בבית הזה איש אחד אשר לא יודה ולא יסכים שתוך השבוע הזה התברר שינוי רציני מאוד באותן הנחות היסוד אשר עליהן התבססה הודעת הממשלה ומדיניות שהיא תוצאה של הודעת הממשלה והחלטותיה.

היה לנו ויכוח קשה מאוד על הניסוחים. היה ויכוח קשה בתוך הממשלה — אתנו ובלעדינו; והושם לב לכל

חוברת ל"ה, ישיבה ק"א

— התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדאו, שר-המסחר והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה (י. ספיר) —

איזה סיכוי יש לנו במציאות זו לעמוד בפני מצב זה? נניח שנגיע — ויש לחץ משותף רוסי-אמריקאי להגיע בהקדם האפשרי לידי מפה או מפות. או גם על דעת המינימליסטים שבמינימליסטים יהיה צורך להגיד: לאו. אני שואל — ושאלתי באה תוך התלבטות קשה, אבל נדמה לי שאני צודק — : מתי מותר, דיווי, מתי יותר כדאי, מתי יותר יעיל להגיד אותו לאו: האם לא עכשיו, כאשר ברור מראש לאן אנו הולכים; או להגיד זאת כאשר יהיה ברור כבר — על יסוד של שירות מפה — כי אנו עומדים לפני מציאות כזו שיגידו לנו: אם אינכם מקבלים, הרי ... אותן הנקודות שמעמידים לנו, שהעמידו לנו אתמול ויעמידו לנו מחר?

ההתפתחות של השבוע האחרון — וכאן אני שם את הדגש בהבדל בין ה-4 באוגוסט לבין היום — יש בה מצדנו התפתחות מהאילוויזיה, שמאחורינו בכל זאת יש כוח אשר יעזור לנו, לא להביא לשלום על יסוד הגבולות של ה-4 ביוני — כאן לא פיקפקתי באמינות האמריקאית — ושנוכל להבטיח לעצמנו משהו שנוכל לחיות בו, להיות בטוחים בו ולהמשיך במדיניות של דו-קיום. בזה חדלתי להאמין, לצערי הגדול, לאחר שבוע זה.

נשאלת השאלה: האם באמת עלינו לראות את הדברים כפי שהם נראים וכפי שייראו מחר בקרב הציבור הישראלי, או כפי שנראו לפני חודש וחצי, כאשר הייתי בארצות-הברית ונפגשתי עם העם היהודי, עם "עמך" ועם מנהיגים: אז היתה לי הרגשה שהם בכלל אינם רואים את הבעיה, אינם רואים את הסכנה. לא אומר שהם הורדמו, אבל לא היתה שום התעוררות, לא היתה שום פעולה — ולא אגלה סודות אם אומר שאנו דרשנו פעולה, ולא אבוא להאשים איש שהיא לא נעשתה. האמננו — הרוב האמין — שאפשר יהיה להגיע למשהו המתקבל על הדעת, אם אנו לא נעורר סערות בארצות-הברית, בקרב היהדות ומחוצה לה. אבל האם היום הציבור בישראל כולו נעדר למה שעשוי להיות במקרה שנגיע למצב כזה? תעזבו את התכניות הגדולות של גח"ל. ניקח את המינימום שבמינימום. על כך יהיה צורך לבוא ולומר: לאו. האם הציבור מוכן להגיד את הלאו הזה, להעמיד את כל יכלתו, את כל קנאותו, את כל רצונו — לפעמים עד כדי סיכון גדול — כדי למנוע מה שיכול להיות כה חמור? האם לא הורדם הציבור בארץ? ואני לא מאשים את הממשלה, לא זאת שהשתתפנו בה ולא זאת שפעלה מחוץ למסגרת הממשלה, ולא את הגורמים האחרים שפעלו בכיוון זה כדי להביא לידי הרגשה של דיכדוך, אם לא של יאוש, של רצון לא לעמוד בתוקף כדי לא להגיע למשהו הרבה יותר גרוע. זו היתה המציאות, לצערי הגדול.

ואני אומר: גם היום עדיין לא מאוחר. השר אלון אמר שאולי יאחרנו או הקדמנו. מה פירוש "הקדמנו"? האם צריך לחכות עד שיבואו ויכתבו לנו את הגבול שהוא אינו רוצה בו? והאם "יאחרנו" פירושו שאין עוד מה לעשות?

אני אומר: זאת היא בעיה של העם כולו, והאחריות העיקרית מוטלת על הממשלה. על הממשלה הזאת או הממשלה האחרת לא לקבל את הדין. היום באמת מאוחר מדי לחשוב שאנחנו יכולים להשיג משהו ללא עמידה תקיפה ואיתנה של עמנו עם ועולם ולכל העולם: זה לא. ופירושו של דבר: הערבות של העם, העם בישראל והעם היהודי בגולה, לקראת דבר כזה. זה לא מחוייב

האלה, לאחר שכבר ידוע כי ממשלת ישראל החליטה לקבל יומת השלום — המעורבות הרוסית לא פסקה, לא התקפלה אלא התגברה."

גם עכשיו לא שמענו אפילו רמז מארצות-הברית, כי היא מתכוונת לעצור בימים אלה את התקדמות עורבות הרוסית. יש בזה מן החומרה הגדולה מבחינת בטחונו והרגשתו, שאם נלך לקראת יומת שלום, נוכל להבטיח את עצמתנו הצבאית, כפי שאמרה ראש הממשלה מעל במה זו. אני חושש מאוד שבלי צעד מכריע מטעם ארצות-הברית, שתעמיד את עצמה ברורות מול התקדמות רוסית כזו, מול מעורבות רוסית כזו — עצמתו והגברת עצמתו של צה"ל בלבד לא יוכלו למנוע התפתחות העלולות להעמיד בסכנה רבים מהישיגנו.

הסייגים שהוצגו על-ידי הממשלה חוייבו על-ידי ההנחה, כי הטייטה של ד"ר יארינג יש בה למעשה צעד ראשון לקראת התקדמות למה שהאמריקאים אמרו במשך כל הזמן שאינם מסכימים — לא לאסכולה של גח"ל, לא לאסכולה של המערך בכתב או בעל-פה, ולא לאסכולה של מ"ם; לכל הדברים שנאמרו כדי להבטיח שלא ייעשה דבר שיש בו כדי לכפות עלינו. כל זה בתחום אותו קו שארצות-הברית קבעה אותו מהרגע הראשון. לא היתי בין אלה שהשלו את עצמם.

אבל על מה היתה בנויה המדיניות של הממשלה, שחבר-הכנסת אבנרי ואחרים שללו אותה? היא התכוונה לקבוע עובדות של דו-קיום: היא התכוונה לקבוע עובדות גיאופוליטיות חדשות בכל השטחים שבדרשותנו, כדי ליצור את הדבר האחד והיחיד שיוכל להבטיח את השלום באזור, את השלום עם שכנינו הקרובים, דו-קיום של חיים משותפים, שבמבחינת פורמולות פוליטיות עדיין מוקדם לדבר עליהן; אולם בבוא העת, עצם העובדה של דו-קיום תביא לקראת פורמולות שלא יחלקו מחדש את ארץ-ישראל המערבית.

(קריאה)

דו-קיום, לא לפי ספר התורה שלך.

אמרתי או שלא הייתי רוצה שנשלה את עצמנו, כי אחת ההנחות המזיקות ביותר בדעת הקהל בארץ ובחוץ-לארץ, היהדות והלא-יהדות, זוהי ההנחה שהנה אנו עומדים ב-4 באוגוסט מעל במה זו ובתוכנו זיק של תקווה, שהנה נגיע לשלום. האכזבה העולה חס וחלילה לבוא כאשר יתברר שאין זה כך — תהיה קשה. והיום, רבותי, יש כבר התחלה של התפתחות — לצערי הגדול — מהתקוות שתלנו ב-4 באוגוסט, וסיכויי השלום הם הרבה יותר פחותים מכפי שהיו. אני רוצה לומר לכל אלה המצפים בכל זאת למאבק על כל צעד ושעל, למאבק על כל תכנית וחלק של תכנית, על כל פסיק של תכנית: על-ידי עצם הסכמתנו לזון מהעמדה שנקטנו במשך שלוש שנים — פרצנו את הסכר לויתורים נוספים.

כאן הייתי רוצה לשאול שאלה אחת, שהיא מאוד מעשית. אינני רוצה להלך אימים, כי נדמה לי שאין בבית איש שאיננו יודע מה פירושו הדבר לחזור לגבולות של ה-4 ביוני, אפילו עם תיקונים קלים, מבחינת בטחון ישראל, מבחינת האפשרויות של דו-קיום בינינו לבין שכנינו. זהו סוף-פסק לדו-קיום, לצערי הגדול, — זוהי הכרזת הברורה — גם מבחינת בטחונו. לא צריך להרחיב את הדיבור כדי להוכיח כי זו היתה הדעה הכללית בממשלה וגם בבית זה. אבל נשאלת שאלה חמורה ביותר:

— התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדאו, שר-המסחר והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה (י. ספיר, ברקת, אבנרי, לנדאו) —

חיים לנדאו (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. נצחון יוני 1967 נתן לנו זו הפעם הראשונה את בטחון הקיום. ישראל על התעלה, על הירדן ועל מורדות החרמון, מובטחת מהת-קפת פתח הרת-אסון; ריכוזי אוכלוסייתה מחוץ לטווח תותחי-האויב; עריה רחוקות דיין משדות-התעופה שלו. אף על הסכנה של הטרור מבפנים שאימה עלינו התג-ברנו. אך רצינו בשלום, ואנו מוסיפים כולנו, ללא יוצא מן הכלל, לשאוף לשלום עם שכנינו, ובו, בשלום, ראינו ואנו מוסיפים לראות את מטרת הנצחון.

אולם הבינונו במשך שלוש שנים מאז הנצחון, כי הבטחון קודם לשלום ובלעדיו לא ייכון השלום. הבינונו כי כל אשר יכונה שלום, שלום צודק ובר-קיימא, ללא בטחון מבוסס אינו לא שלום, לא צודק ולא בר-קיימא. והבטחון, ברור היה לכולנו, אינו יכול להיות עוד תלוי ברצונם הטוב של אויבים, אף לא מותנה בערבותם של ידידים. הוא חייב להיות בנוי על שניים: על גבולות אסטרטגיים המאפשרים הגנה נוחה ועל כוחו של צה"ל המסוגל לגונן עליהם.

אנחנו, גח"ל, תירגמו קביעה אלגבראית זו לאריחמ-טיקה, ואמרנו כי את התביעה לגבולות הבטוחים של ישראל, לגבולות שלום-אמת, אשר טרם נקבעו, יש לבסס על זכותנו לארץ ישראל ועל הזכות לשלוט במרחבים אשר שימשו לאויביו בסיסי תוקפנות, זכות המוכרת בחוק הבינ-לאומי לאחר מלחמת התנוונות, בה הובס התוקפן.

נכון, עמדנו זו לא נתקבלה. אך מה שסוכם ועליו נתקיימה ממשלת הליכוד הלאומי במשך למעלה משלוש שנים היה, כי כל פתרון שלום בינינו לבין שכנינו יובטח בו ראשית כל בטחון קיומנו, ואפשר יהיה להשיגו רק על-די משא-ומתן ישיר בין הצדדים וחתימת חוזה שלום ביניהם. כדי להקל על אויביו את המשא-ומתן הישיר למען השלום הודענו כי נהיה מוכנים לגשת אליו ללא תנאים מוקדמים. אף את עצם ההוכחה כי פניהם לשלום תבענו גם תבענו, וביטוינו יכול להיות באחת: בישיבה משותפת סביב שולחן המשא-ומתן.

הממשלה דחתה כל הזמן את ביצוע החלטת מועצת הבטחון. הממשלה לא קיבלה את התביעה לנסיגה. לא עלה על דעתה לקבל את התביעה, שעל חיילינו לסגת משטחים שנכבשו בשנת 1967, כנאמר בהחלטת מועצת הבטחון 242. מה נשאר מכל אלה לאחר החלטת המ-שלה מיום ו', 31 ביולי?

צל לי לומר: לא-כלום. לא עוד משא-ומתן ישיר, לא עוד משא-ומתן ללא תנאים מוקדמים, לא עוד משא-ומתן כלל, לא חווי שלום וגם לא הבטחת בטחוננו. ובמקום כל אלה החליטה הממשלה לקבל ולבצע את החלטת מועצת הבטחון לאמור: לסגת משטחים שנכבשו במלחמת 1967. כזה הוא המסמך שהוגש בשמו ליארינג ולא בוטל. לפתע עורער הכל. לפתע, תוך ימים מספר, באה מפולת, והיא באה כנוצחא מתכתבי אמריקני.

אנחנו, שרי גח"ל, לא ראינו כל כורח להיכנע לתכ-תב. להיפך, ראינו בקבלתו ראשיתה של דרך תמובילה לויתור על פירות הנצחון, דרך המובילה אלי סכנות בטחוניות רציניות. על כן התפטרנו מן הממשלה, וחובתנו להסביר לכנסת ולעם את צעדנו זה.

גברתי היושבת-ראש, תכנית רוג'ס לפתרון הסיכסוך באזורנו גלויה וידועה. היא הועברה לרוסים, לנאצר,

להיות על-ידי הפגנה ברחובות. אלה היו בימי הוועד הלאומי בארץ. זו היערכות להתכוננות.

האם העם שלנו כבר התרגל למחשבה שיצטרך לשאת על עצמו במקרה כזה את העול — לא כאשר נציג לפניו את הדרישה להילחם בשביל התכנית של גח"ל, אלא כאשר נציג לפניו את העובדה שיצטרך להילחם על כל צעד ושעל בצורה הפוכה? האם אין צורך לעורר אותו? ואיני מתכוון לעורר אותו על-ידי הפגנות סערה של מחאה נגד הממשלה. הרי המצב הוא לכל הדעות חמור מבחינה מדינית ומבחינה בטחונית, לא רק כאשר יבוא היום הקשה, אלא גם היום.

איננו יכולים להאמין לרוסים, בשום אופן לא. ואיננו יודעים כיצד יתפתחו העניינים. ואם נעמוד בהרגשה של דיכדוך, ואם נעמוד בהרגשה של השלמה עם המציאות האומללה הזאת, יהיה אסון.

אני רוצה לשאול את עצמי: האם זו הפעם הרא-שונה שהעם בישראל עומד לפני בעיות חמורות? האם לא עמדנו לעתים קרובות מאוד לבדנו? אמנם לא נגד רוסים, אבל עמדנו ללא עזרה כלשהי. ואם נצטרך לבוא ולהודות בפני העם כולו ששעורבות רוסית חייבת להכניע אותנו על ברכיים, איפה הגבול? ה-4 ביוני? מדוע לא למעלה מזה? אם לא היום, בעוד חמש שנים.

הרי הגענו לקודת הכרעה בעצם קיומנו בתנאים בין-לאומיים מסויימים, והיה ברור לרבים מאתנו שאם לא נחליט שביום מן הימים נאמר "לאו", נצטרך להגיע למצב שאף אחד מאתנו אינו רוצה בו. ומה היא המס-קנה? לא זו הבמה ולא זו השעה לערוך תכניות.

אני רוצה לומר לממשלה כשם שאמרתי ב-4 באוגוסט: היא חייבת להיות יותר חזקה מאשר באשליה שאפשר לפתור את הבעיות בדרך הרגילה. היא חייבת לקבל על עצמה היום יותר אחריות, ואנחנו נעזור לה, מתוך הרגשה והכרה שאנחנו עומדים לפני משהו העלול להתרחש, שיש בו סיכון רציני מאוד, אלא אם יבוא הבית הזה ויאמר: אנו מקבלים את קווי ה-4 ביוני. אז אין ויכוח. אך אני מאמין שהבית הזה ברובו המכריע לעולם לא יגיד את הדבר ויאבק נגד זה. ברגע זה אינני עומד על השאלה לאיזו תכנית אפשר יהיה להגיע על-ידי העמ-דה התקיפה של הבית הזה והממשלה והעם. לא זה עומד לוויכוח היום. מה שעומד לוויכוח היום בעם, לא רק בבית הזה ולא אגב הודעות על הודעת שר המשפטים בדבר התפטרות כמה שרים, הוא העניין שציינתי. העם עדיין לא אמר דבר, ורע מאוד יהיה אם העם יצטרך לומר את הדבר, הוא לבדו. אנחנו עוזבו את הממשלה, אבל אנחנו רוצים בחוקה, אנחנו רוצים שתהיה אמיצה, אנחנו רוצים שתהיה מסוגלת לומר לאו גם מתוך ידיעת כל המסקנות וההתוצאות היום או מחר. לדעתי היום יותר טוב מאשר מחר.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לאחרון מוסרי ההודעות, חבר-הכנסת לנדאו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
ויכוח חד-צדדי.

היו"ר ר. ברקת:

אני חייב שוב להפנות אותך, חבר-הכנסת אבנרי, אל התקנון. אנחנו פועלים לפי התקנון.

חוברת ל"ה, ישיבה ק"א

— התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ח. לנדאו, שר-המסחר והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה (לנדאו) —

רצוני להתרכז בצד הבטחוני של התכנית האמריקנית המוצעת לנו. לפי תכנית זו תחזור ישראל לקווי ה-4 ביוני 1967 עם תיקונים קלים. מבחינה בטחונית אין בתיקונים הקלים לשנות כמלוא הנימה. מבחינה בטחונית — קוויה הם קווי ה-4 ביוני. בקווים אלה לעולם לא ייכון השלום לישראל, ועל כך אין ויכוח בינינו. להיפך, סביבם יבנו אויבנו את צבאותיהם, סביבם ירכזו כמיות נשק עצומות. כבר היום בידיהם עצמת נשק העולה פי שניים על זו שהיתה להם ביוני 1967. והרי יש להניח כי הדרכה צבאית סובייטית ועצת פיקוד סובייטי יימשכו ואף הם יעלו את כושר לחימתם. ומה שלא פחות חשוב הוא, כי אויבנו למדו ממשגיהם ביוני 1967 וינסו לתקנם. החזית המסוכנת ביותר תהיה זו המרוחקת, אשר מעבר לקו הירוק שלה אפשר יהיה להפגין את לב הארץ מבלי להזיז חייל, ולבתרה לשניים לא יהיה מן המבצעים הקשים. יחד עם זאת יקרבו שדות-תעופה שלהם בחזית הדרום לכדי דקות ספורות של טיסה מערינו, ממרכזי האוכלוסיה שלנו.

עד אשר יחליטו לעשות זאת, עד אשר יכינו כוחם לכך — יופעל נגדנו "אל-פתח", ועל אשר יעשה זאת — כבר נאמר לנו ברורות גם מקהיר וגם מרבת-עמון. "אל-פתח" יפעל מבית-לחם לעבר ירושלים ומטול-כרם וסביב בות קלקיליה לעבר נתניה, פתח-תקוה ותל-אביב. הקטיוש שות אשר כבר בידיהם יוצבו בנגעתי סביב ירושלים — כאשר כבר עשו זאת פעם — ואחרות מול ריכוזי אוכלוסייה אחרים. ולמה לא ישיגו גם תותחים ארוכי-טווח למטרות ספקטקולריות יותר מאלה? מי ימנע זאת בעדם? מר רוג'רס?

עלי לומר כי עתיד בטחוני דומה צפוי לנו גם לפי התכנית הישראלית הקרויה "תכנית אלון", ואשר מבטיח חים לנו עתה להוציאה מן המגירה. אמנם היא נדחתה לחלוטין על הסף גם על-ידי הערבים וגם על-ידי האמריקנים. אך אף אילו נתקבלה, גם אז היה "אל-פתח" יכול לפגוע בנו קשות יום-יום ולהרוג באזרחינו. כי הרי לא רק על-פי תכנית רוג'רס, אלא גם על-פי תכנית אלון ועל-פי התורה שבעל-פה של המערך — יהודה ושומרון ברובן המכריע לא לנו, וחוסין והריבונות היידיגית עמו יחזרו במקומו לשם ועמם יחזור גם "אל-פתח" ויפעל משם בחפזיות.

להתגונן נגד סכנה זו, חברי הכנסת, אחת תהיה הדרך שלפנינו: מלחמה חדשה לכיבושה של יהודה ושומרון, כדי לבער את בסיסי התוקפנות הפתחית ולשלוט בהם. כך ניאלץ לצאת למלחמה נוספת בתנאים קשים ביותר, להקריב קרבות רבים, ולמען מה? — כדי להשיג בדיוק את אשר יש בדיני היום, ובזכות. לאחר ויתור על הזכות ניאלץ לחזור ככובשים — ככובשים גם על דעתנו אנו.

וסכנת "אל-פתח" אינה אלא פרודור למלחמה כוללת, אותה יכינו אויבנו לזמן ולתנאים שייראו להם כנוחים.

גברתי היושבת-ראש, בתכנית רוג'רס מקבלים נאצר וחוסין כמעט את הכל. הם זוכים ב"פתרון המדיני" שעליו דיברו באדאטום באוגוסט 1967.

זה שנים מקוון חסנין הייכל על כך שלערבים דרושה מפה אסטרטגית נוחה יותר. רוג'רס ואירינג עומדים לתת להם אותה. אך לא רק רוג'רס ויארנינג. גם תכנית אלון וגם התורה בעל-פה של המערך נותנים להם הרבה מאוד,

לחוסין ולנו. לפיה — על ישראל לסגת לקווי ה-4 ביוני 1967 עם שינויים קלים, שאף הם ידועים. מבחינת הנוסח, להלכה, אין ארצות-הברית תובעת מאתנו לסגת בדיוק לקווי ה-4 ביוני. למעשה היא תובעת מאתנו נסיגה כמעט טוטלית. ונוסף על כך היא תובעת כי נחזור מספר פליטים לא-מבוטל לתוך קווי רוג'רס. ותמורת זאת היא מציעה לנו, שנאצר ירשום לפניו את דבר קיומה, ריבונותה ועצמאותה של מדינת ישראל, יפסיק את מצב הלוחמות ויבטיח לנו את זכות השיט במימי תעלת סואץ ומצרי טיראן, וכל זה — נכון — בהסדר חוזי מחייב.

חברי הכנסת. הממשלה דחתה פעמים מספר, פה אחד, תכנית זו. הממשלה גם דחתה פעם ועוד פעם את מה שקרוי יזמת השלום האמריקנית — באשר אין עמה שום שלום — יזמה שהוגשה לנו ולארצות ערב בחודש יוני. הממשלה דחתה תכנית זו, כי היא היתה הרבה יותר תמורה מתכנית רוג'רס האורייגילית.

בזימת שלום זו נדרשנו, פרט לקבלת תכנית רוג'רס, להודיע קבל עם ועולם, להודיע רשמית לכל חברות האו"ם, כי אכן אנו מקבלים על עצמנו לבצע את החלטת מועצת הבטחון 242 ולחתום מפורשות על יפוי-כוח לד"ר יארנינג, לפיו ינהל דיונים עם הצדדים לסיכסוך — דיונים ולא משא-ומתן — שמטרתם להגיע לידי הסכם המבוסס על נסיגה ישראלית משטחים שנכבשו ב-1967. ומה שדחתה הממשלה שבועות מספר קודם לכן, מה שנראה לה אז כאסון, קיבלה על עצמה ב-31 ביולי. ועוד בטרם ניסחה את תשובתה ליזמת רוג'רס ולפניית הנשיא ניקסון — ומבחינת מהות היזמה אין בין השניים כל הבדל — קיבלה עקרונית להיענות להם.

התנגדנו לקבלת התכתוב האמריקני. ידענו מהו טומן בחובו. וכי תכנית היה, כפי שאמרנו, שהוסכם מראש עם הרוסים ועם נאצר, וזאת בין צורך להוכיח היום. ומה שהתברר תוך עשרת הימים האחרונים הוא, כי לאחר שממשלת ישראל קיבלה עקרונית את הדרישה האמריקנית, אין שמים עוד לב להסתייגותה והסבריה. האמריקנים כבר מודיעים ליארנינג ואו-תאט בשמנו — למרות שזה נגד את עמדתה המוצהרת של הממשלה — למה אנו מוכנים. הם כבר חותמים בשמנו, עוד בטרם החלו הדיונים עם יארנינג. והממשלה, כפי שפורסם ולא הוכחש, רוצה להימנע מסיכסוכי ניסוח — איזה ביטוי אלגנטי — ועומדת להסתפק בהבהרות אמריקניות.

חברי הכנסת. אני רואה חובה לעצמי להבהיר, שאם תעבור הממשלה לסדר-היום על מעשה היוזם האמריקני ונציגיה יישבו לדיונים עם ד"ר יארנינג על בסיס המכתב שעליו חתמו האמריקנים בשמנו, בניגוד לעמדת הממשלה, זו הראשית לא רק לקבלת תכניתם אמריקנים נוספים אלא גם לזיזול מוחלט בכל תביעה ישראלית ולהתעלמות מכל דרישה מכל הסתייגות שלנו.

כאשר החלו לחתום בשמנו — ואנו יודעים על מה הם רוצים שנחתום במהלך הדיונים עם ד"ר יארנינג — ולא ביטלנו את החתימה לא לנו, אין עוד אמינות לעמדתנו. אני חושש כי יוסיפו לחתום או להחתים ואחר כך יבהירו למה עשו זאת.

שומה עלינו לראות בעיינים פקוחות ולהסביר לעם — לאחר שהוחתמו על נייר יארנינג — לאן אנו מובלים ולמה אנו נדרשים על-ידי ידידנו האמריקנים, אשר את יזמתם קבלה הממשלה עקרונית.

— התפטרות השר מ. בגין, השר א. דולצ'ין, שר-התחבורה ע. וייצמן, שר-הפיתוח ה. לנדאו, שר-המסחר-והתעשייה י. ספיר ושר-הדואר א. רימלט מהממשלה (לנדאו) —

לידי קבלת תכנית רוג'רס, אל קווי ה-4 ביוני עם תיקונים קלים. וזאת, כידוע, אין שום גורם יהודי-ציוני בתוכנו מוכן לקבל היום.

אנו עומדים איפוא במהלך הדרך לפני עימות עם ארצות-הברית, גם לדעת החוששים. זה בלתי-ימנע. ואם העימות בלתי-ימנע, אף לדידם, למה לדחות ולמוטט במו ידינו את כל חומות המגן שבנינו סביבנו, חומות שניתן להגן עליהם ואין כל כורח לנתן או לנטוש אותן?

כבר נאמר לנו פעם, לא לפני הרבה שנים: אם תחליטו להילחם לבדכם — תעמדו במלחמה לבדכם. החי' לנו להילחם לבדנו — ולא נשארו עומדים לבדנו. כבר ניתנו לנו בעבר הבטחות תמורת נסיגה — והן לא קוימו. הנוכל להתעלם מעובדות חיים אלה? האם לא נלמד מן הנסיון?

חברי הכנסת, חלילה לנו להתעלם מן הקשיים, לא לראות לאשורו את המצב המדיני והצבאי בו אנו נתונים. חלילה לנו לא להעריך נכונה את חומרת המערכה שבה אנו עלולים להימצא מחר, ובל גולל בכך, כי ארצות-הברית פועלת מתוך ראיית האינטרסים שלה, כפי שהיא רואה אותן עתה. אך מאידך גיסא, חלילה לנו להניח שאין עוד לשנות את פני הדברים האלה. הן לא ניסינו אפילו לשנותם. הן לא החילוננו בשום מאבק ציבורי בדעת הקהל בארצות-הברית. הן יחדות ארצות-הברית טרם הופעלה כלל. היא שותקה, על כן היא שותקת. יש להי' אבק לשינוי פני הדברים, אף אם לא קל הדבר.

וזאת עלינו להבין: מי שנכנע ומקבל את הדין חדל להיות גורם, הוא הופך לבעיה, הוא הופך לאובייקט, ולי-עתים הוא הופך גם למטרד. מי שמוותר היום, ללא מער' כה, על זכויותיו היסודיות ועל עמדותיו המוצהרות וה-צודקות מאבד את כוח עמידתו לגבי עמדותיו ביום המחר.

חברי הכנסת, היום, לאחר הנסיון הקצר והמר, עלינו לדחות את התכתיב האמריקני. נעמד, ניאבק — ואני מאמין כי נוכל. כי על חיינו ובטחוננו אנו נאבקים.

לאחר החלטת הממשלה מן ה-31 ביולי לא יכולנו עוד לשאת באחריות למעשה והגשנו את התפטרותנו. לא ניתן ידיו לחלוקתה מחדש של ארץ-ישראל. לא ניתן ידיו לוותר על יהודה ושומרון. נזכור שהמוותר עליהם מרצונו מערער על זכותנו גם על מה שבתוך הקו הירוק.

חברי הכנסת, גם בהיותנו באופוזיציה נוסף לאמץ את יד' הממשלה לחיזוק כוחו של צה"ל ולעמידה במבחן-נים הבטחוניים. נעמוד מאחורי הממשלה ונחזק אותה, אם תעמוד מול לחצים שיופעלו עלינו. אך נעמוד איתנים מול כל נסיון של הכנעתנו, גם אם יעשה בהסכמת הממ' שלה, ונפעל לגיוס העם ודעת הקהל בארץ ובעולם נגד ויתורים ונגד נסיגות הנושאים בחובם סכנות חמורות לקיומנו ולבטחוננו.

כמעט את כל סיני ובעיקר את יהודה ושומרון. ובכך נותנים להם אפשרות להכות צבאית בחגורה הרכה שלנו ויד חפשית ל"אל-פתח".

אך כבר נאמר לנו ולעולם — ובמהירות מפתיעה — על-ידי בעלי התכניות הישראליות, כי אין תכניותיהם בבחינת אולטימטום, כי גם עליהן אפשר יהיה להתפשר. עד היכן — סתמו ולא פירשו. וכל זה נאמר על רקע הצלחת הצעד הראשון של רוג'רס, לקראת הצעדים הבאים להגשמת תכניתו.

חברי הכנסת. אומרים לנו: האין יכולנו לסרב ליזומה האמריקנית? הן אנו תלויים בהם בעמידתנו במערכות הצבאיות. האין נוכל לעמוד לבד מול ההתערבות הסו-בייטית? על כך עלינו להשיב בשתיים:

ראשית — ישראל חזקה היום כפי שלא היתה אף פעם. אנו, שהתשנו את האויב — למרות העזרה הסובייטית שקיבל — ולא הוא אותנו, אנו יכולים לעמוד במערכה צבאית זמן רב גם לבדנו. לא הועמדנו על ברכיים. לא יעמידו אותנו על ברכיים.

אינני מקבל את העמדה, שלולא הסכמתנו לתכתיב האמריקני היינו מביאים לקרע עם ארצות-הברית והיתה נפסקת כל עזרתה לנו. אינני מקבל את זה. בינתיים מוכיח לנו המציאות, כי ההיענות לתכתיבים אינה מביאה עמה דבר, זולת חוסר התחשבות בעמדותינו. אני מניח כי אי-כניעה, כי עמידה איתנה והסברת האינטרס המי-שותף שיש לנו עם העולם החפשי — והוא קיים רק בעמידתנו האיתנה, ואנו, לצערנו, לא עשינו להסברתו בעולם — אלה לא היו מביאות, בסופו של דבר, לניחוק המגע והפסקת האספקה הצבאית מצד ארצות-הברית. על כל פנים, לא ניסינו אפילו לעמוד במערכה המדינית. מיהרנו לקבל את התכתיב. נכון, צריך היה לדחות את שהוצע לנו כתכתיב. אסור לקבל כתתיבים, כי אין לדבר סוף.

אפשר היה להסכים לחידוש שליחותו של יארינג כדי להביא למשא-ומתן ישיר בין הצדדים ללא תנאים מוקדמים. קראתי במסמך הממשלתי את הביטוי "ללא תנאים מוקדמים". מוזר, אנו מוחתמים על מכתב ליארינג שבו נאמר כי השיחות תתנהלנה על בסיס של נסיגה ישראלית משטחים שונכשו ב-1967, ולכך אנו מדביקים — שהן תתנהלנה ללא תנאים מוקדמים. אכן, התחלנו בשמיעות.

שנית, הטוען כי עקב תלותנו בארצות-הברית איננו יכולים לסרב גם ליזומה האמריקנית האחרונה — אשר מכתב יארינג ותכנית רוג'רס הם בסיסה הגלוי וה-מוצהר — חייב לחשוב בקו זה גם לגבי הצעדים אשר יבואו מצד ארצות-הברית למען קדם תכניתה עד תומה. ואם צל האיום הראשון פעל את פעולתו, יבוא גם האיום השני והשלישי — ואין נוכל לעמוד נגדם בפילוסופיה זו? הרי דרך מחשבה זו דוחפת אותנו, בסופו של דבר,

ד. חוק החוזים (חלק כללי), תש"ל—1970 (*) (קריאה ראשונה)

עשינו בעצמנו, חוק המקרקעין וחוק הירושה, ואם נצדף לזה את חוק הגזיקין האזרחיים — יהיה לנו קודקס שלם, חוק החיובים. ואם כי הלכנו בדרכים עקלקלות, בדרכי עקלתון, נגיע למה שהיינו צריכים להגיע ולמה שהיינו צריכים לשאוף.

נשמעה בוויכוח הפרכה שהמעטנו הפעם בשאיבה מהמשפט העברי. בהצעת חוק החוזים, החלק הכללי, יש באופן יחסי מעט מהמשפט העברי, אף ששאלנו מתוכו את הרעיון של גמירות הדעת והמשכנו באימוץ הרעיון של "זכין לאדם שלא בפניו". הסיבה לכך נעוצה בטיבו של המשפט העברי. המשפט העברי הוא משפט אמפירי, משפט המטפל בנושאים מוחשיים ולא אבסטרקטיים. ברובו הגדול הוא דומה לחוק האנגלי, מפני שהוא נוצר בשאלות ותשובות אשר נתעוררו חדשים לבקרים בדרכי החיים הרגילות. המשפט העברי אינו עוסק בדרך כלל — כמובן יש יוצאים מן הכלל — בקביעת עקרונות אבסטרקטיים של החוק. לכן דווקא הפרק שאנו דנים בו, מאחר שהוא כלי-כך אבסטרקטי, לא בא בעיקרו מהמשפט העברי.

אני רוצה לציין, שבעצם הובאה לפנינו הצעה שבעניין ריבוי חייבים ננהג לא לפי מה שהצענו פה. הצענו שאם מספר אנשים מתחייבים, רואים אותם כמתחייבים ביחד ולחוד, כלומר כל אחד חייב לגבי הכל וכולם ביחד חייבים לגבי אותו הדבר. לפי המשפט העברי כאשר שני אנשים מתחייבים כלפי איש שלישי, הרי כל אחד חייב, בתור חייב עיקרי, לגבי החצי, ולגבי החצי השני הוא ערב בעד חברו. לא קיבלנו את הדרך הזאת, מפני שזוהי דרך לא-נוחה, זוהי דרך המאריכה את הדיון. אם ראונו ושמענו התחייב בפני לוי באלף לירות, והוא לא קיבל את הכסף, מה צריך לוי לעשות? הוא צריך לתבוע מראובן 500 לירות בתור חייב עיקרי, ומשמעון 500 לירות בתור חייב עיקרי; והיה אם שמעון, לאחר שנתחייב בדיון, לא יקיים, ויעשו את כל הפעולות של הוצאה לפועל כלפי שמעון ולא יצליחו — יחזור לוי ויתבע מראובן בתור ערב.

זוהי בעצם לא שאלה של חוק סובסטיטיבי; זוהי שאלה של פרוצידורה. ואם פרוצידורה — בחרנו בפרו-צידורה הרבה יותר פשוטה, שבדוגמה שנתתי: לוי יגיש משפט נגד ראובן ושמעון, וממי שיוכל לגבות — מזה יגבה, ובזה גמר את מלאכתו, הקשה בלאו הכי.

נשאלה כאן השאלה ונטענה הטענה מדוע לא דאגנו להכניס משהו דומה לסעיף הראשון של הקודקס השווייצרי, המאפשר לשופטים לשפוט במקרים שאין תשובה בחוק הכתוב. התשובה לשאלה זו היא פשוטה: סמכות בתי-המשפט שלנו לפתור בעיות שאין החוק נותן את תשובתו עליהן היא סמכות שאין עליה עוררין. ייתכן שמכיוון שהמקור לדבר הזה הוא החוק האנגלי, ויתבטל אי-פעם כל קשר בין החוק שלנו לחוק האנגלי — תתעורר השאלה. ובכן, במקרה זה אנחנו יכולים להמתין, וגם אז תהיה כנסת בישראל, והיא תדע לפתור את השאלה לכשתתעורר.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, נעבור עכשיו לסעיף ד' בסדר-היום: חוק החוזים (חלק כללי), תש"ל—1970, קריאה ראשונה. נשמע את תשובת שר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

נגרתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הוויכוח שהת-נהל סביב הצעת חוק זו הבלט את תוכן החלק הכללי של חוק החוזים, שהוא החלק האבסטרקטי ביותר של החוק הזה, כי העקרונות שבחלק זה חלים על קניית כרטיס לקולנוע, על קניית כיסר לחם, על קניית בית או שכירתו או על רכישת זכות במקורות. אין גבול למספר הדוגמות שאפשר להביא. לכן, מכיוון שהוא דן בעקרונות הכלליים ביותר, הוא החלק האבסטרקטי ביותר.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת מה שהם יודעים — ואולי משהו מזה אמרתי בדברי פתיחתי — שהחלק הכללי של חוק החוזים בארץ, כמו שהיה עד כה במדי-נה, היה מפורז בהרבה מאד חוקים: בסעיף 64 לחוק הפרוצידורה האזרחית העותומנית; במאת הסעיפים הראשונים של המג'לה; בסעיפים עקרוניים בחלקים אחרים של המג'לה; ועל הכל, ויותר מהכל — בשנים האחרונות זה היה כמעט העיקר — החוק האנגלי כפי שהוא בחוק המקובל, בדוקטרינות היושר האנגלי.

לו היה המחוקק הישראלי שומע בקולו של חבר-הכנסת ד"ר בדר, היה ממשיך בדרך הזאת במשך עשרים-שלושים שנה והיה מקדישן לכתיבת קודקס של חיובים ובכלל זה פרק על החוזים. חבר-הכנסת בדר הוא, כידוע, פרפקציוניסט ומקסימליסט בכל תחומי החיים שלנו וגם בתחום זה. אנחנו, בעונותינו הרבים, שהתקדמנו בפרקטיקה ובתיאוריה של דונם פה ודונם שם, מחוקקים תוך כדי הליכה והתקדמות. לו התחלתי אני במלאכת החקיקה של חוק החוזים, הייתי מתחיל בחלק הכללי, שאנו דנים בו, או בחלק שעניינו בתרופות נגד הפרת חוזים, ואם יובא לקריאה שנייה ושלישית בימים הקרובים, ושהוא בעצמו לא יותר מאשר פרק בחוק הכללי, בחלק הכללי של החוק. אבל קודמי חשבו אחרת ועשו מלאכה רבה לחידוש בחוק החוזים. לא חשבתי לנכון, ואינני חושב גם היום לנכון, להציע לכנסת את ביטול מלאכתם ולהתחיל במה שצריך היה, לדעתי, להתחיל. אדרבה, לפי הצעתי נכנה עתה את היסוד, הצעת החוק שהבאתי לפניכם, בתיקונים ובשינויים שתעשה אותה הוועדה, ועדת החוקה, חוק ומשפט, ועל יסוד זה נקים את הנדבכים הקיימים כבר — חוק המכר, חוק המתנה, חוק הערבות, חוק המשכון, חוק השומרים, חוק השליחות, ונוסיף את הפרק של חוק השכירות. דאי שבמעשה המרכבה, כאשר ירצו להרכיב את כל החלקים, יחד עם היסודות, לחוק אחד שלם, יהיה צורך בהתאמות. ומה בכך? נעשה את ההתאמות. אבל תוך זמן קצר, אני מניח עוד בכנסת הזאת, יהיה לנו קודקס ישראלי של דיני חוזים, קודקס עצמאי, כפי שיש לנו כבר היום חוקים שאנחנו

— חוק החווים (חלק כללי) (שפירא, סנהדראי); חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 2) (סנהדראי, בן-מאיר, אבנרי) —

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, לפנינו רק הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. נעבור להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק החווים (חלק כללי), תש"ל-1970, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

חברי כנסת נכבדים עוררו בעיות חשובות הנוגעות לפרטי הצעת החוק. אבל אני יכול לומר לבית, שהפעם יותר מאשר בכל מקרה אחר אני כמעט משוכנע שזוהי מלאכתה של ועדת החוקה, חוק ומשפט לטפל בפרטים אלה, לברר אותם. לא הצענו חוק שהוא בבחינת "כזה ראה וקדש". אדרבה, יעוררו חברי הבית את עירעוריהם לפני הוועדה, יגייסו תומכים בעמדתם בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ובוודאי שאז דעותיהם תוכתרנה בהצלחה. לכן גם בגלל זה אני מבקש להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ה. חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 2), תש"ל-1970 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, הואיל ואין הסתייגויות, ניגש להצבעה בקריאה שנייה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש): מי נמנע?

הצבעה
סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנו מצביעים על סעיף 2.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש): מי נמנע?

הצבעה
סעיף 2 נתקבל.

היו"ר ט. סנהדראי:

הצבענו על הסעיפים בקריאה שנייה, והם נתקבלו. עכשיו נצביע על החוק בקריאה שלישית.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש): מי נמנע?

הצבעה
חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 2), תש"ל-1970, נתקבל.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש): רשות הודעה לנמנעים.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנרי, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא הצבענו נגד החוק הזה, מכיוון שאיננו מתנגדים — איננו יכולים להתנגד — למתן זכות הבחירה לישראלים השהים כחוק בשטחים המוחזקים כיום.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים לסעיף ל"ב בסדר-היום: חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 2), תש"ל-1970, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת בן-מאיר.

ישראל שלמה בן-מאיר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט): גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. החוק הזה הועבר בקריאה הראשונה ביום חמישי שעבר ועוד טריים באוניהם של חברי הכנסת הנימוקים שניתנו אז על-ידי סגן שר הפנים להעברת החוק.

למעשה אין בו שום שינויים כלפי המצב שהיה קיים קודם. לפני הבחירות האחרונות, בתיקון לחוק הבחירות, נתקבל הסעיף כהוראת שעה לגבי הבחירות שהתקיימו אז. הצעה זו באה לשנות את הוראת השעה להוראת קבע.

התיקונים הם קלים ביותר. במקום "רשאי שר הפנים לכלול" — כתוב "יכלול". אותו דבר בסיפה: במקום "ורשאי שר הפנים, לאחר התייעצות ... לתת" — כתוב: "שר הפנים, לאחר התייעצות ... יתן". למעשה, הכל נהפך לחובה במקום דיסקרציה, כיוון שזוהי הוראת קבע ולא הוראת שעה.

הוועדה עשתה רק שינוי אחד בחוק. בסעיף 147 לחוק העיקרי, אחרי המלים "יתן הוראות בכל עניין הנוגע לביצוע סעיף זה" היו גם המלים "ובכל עניין אחר הנוגע להצבעתם של אחרים כאמור". ההצעה שהועברה בקריאה ראשונה מחקה מלים אלו, והוועדה החליטה להחזיר.

אין הסתייגויות לחוק הזה. אני רוצה גם להודיע שהוועדה קיבלה הודעה מוסמכת מן היועץ המשפטי למשרד הפנים, שבפנקס הבוחרים שנכנס לתוקף ביום א' בניסן הוכללו כל האנשים בעלי זכות ההצבעה הנמצאים בשטחים, לפי הסמכות שניתנת בחוק הזה. וסעיף 2 בא למעשה לתת תוקף רטרואקטיבי לפעולה זו שנעשתה על-ידי משרד הפנים.

אני מציע, גברתי היושבת-ראש, לקבל את הצעת החוק בקריאה שנייה ושלישית.

חוברת ל"ה, ישיבה ק"א

— חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 2) (אבנרי, סנהדראי, בן-מאיר); חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) (תיקון מס' 4) (סנהדראי, בן-מאיר) —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הוא נוגע לשטחים המוחזקים. קשה לתאר לעצמנו חוק הנוגע לשטחים המוחזקים יותר מן החוק הזה, המחיל אחד. מחוקי ישראל על השטחים המוחזקים.

מאחר שמוסכם על כל חלקי הבית, אפילו על גח"ל, שאנחנו מוכנים לחזור, או נגיד, לחסל שטחים כבושים; מאחר שעל כך אין ויכוח כלל; אלא הוויכוח הוא על השאלה האם הגבול החדש יהיה זהה, פחות או יותר, עם קו הפסקת-האש כמו שרוצה גח"ל, או שיהיה לפי "התורה שבעל-פה" שחבר-הכנסת אליאב כאחרון-המוהיקנים עדיין דוגל בה. אין איפוא ויכוח על כך, גברתי היושבת-ראש, שלא יהיו שטחים מוחזקים. לכן אומר אני שאין לבוא היום, בשעה מאוחרת זו, להאריך הודאת שעה מפני שהמצב כשלעצמו לפי שעה נמשך. אין להפוך הודאת שעה לחוק של קבע, כאילו אנחנו עכשיו מכניסים לחוקי ישראל באורח קבוע עניין של שטחים מוחזקים...

ישראל שלמה בן-מאיר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט): מדוע לא הצבעת נגד החוק? מדוע נמנעת?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אמרתי שאני לא מצביע נגד החוק, כי אינני רוצה לשלול זכות בחירה מישראלים השוהים כחוק בשטחים המוחזקים.

אני חושב שאין כל סיבה היום להפוך הוראה זו לחוק של קבע, במקום להאריך אותה החלטת שנת-אמרתי שאני לא מצביע נגד החוק, על-ידי הממשלה, קבלה בלי ספק על-ידי משרד הפנים, על-ידי הממשלה, כאשר עוד דגלו בתורתם הקודמת ולא חלמו שקיבלו, כפי שקיבלו, את תכנית רוג'רס.

אני חושב איפוא שהדבר הזה איננו בעתו, הוא אנכרוניסטי, הוא מיושן, ומוטב היה לא לעשותו.

ו. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד)

(תיקון מס' 4), תש"ל—1970 (*)

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

זה ניסחו את התיקון כך: "ועובד של תאגיד אשר שר המשפטים, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, קבע, בצו שפורסם ברשומות, כי הוא תאגיד המספק שירות לציבור". כתוצאה מתיקון זה הרי העובד דה ששר המשפטים יכלול תאגיד מסוים בצו שפורסם ברשומות, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט, תהיה הוכחה שאין להפריך אותה שזהו תאגיד המספק שירות לציבור, שעליו חלות הוראות החוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד).

שני חברי הוועדה, חברי-הכנסת אנקוריון ובן-מאיר, הסתייגו והם מציעים שהחוק בעצמו יקבע את הקריטריון, את ההסתייגות ינמק חברי-הכנסת אנקוריון, ובשם הוועדה ישיב להסתייגות חברי-הכנסת האוונגר.

יש עוד שתי הסתייגויות, של חברי-הכנסת שמואל תמיד ושלום כהן, שלמעשה הסתמכו על הנוסח הקודם. אינני יודע אם הם רוצים היום לנמק אותן, אבל ההס-

לא הצבענו בעד החוק הזה, באשר איננו רואים שום סיבה בסיטואציה הפוליטית הנוכחית להפוך הוראת קבע לגבי השטחים המוחזקים כיום לחוק קבע, ולהעמיד פנים כלפי הציבור שיש סיכוי כלשהו שיהיו שטחים מוחזקים בידי ישראל באורח קבע.

חברי-הכנסת בגין, בנאום החד-צדדי המשונה שלו היום —

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי-הכנסת אבנרי, זה היה לפי החוק ולפי התקנון.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אמרתי שזה היה נאום משונה; לא אמרתי שהיה בלתי-חוקי.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי-הכנסת אבנרי, אתה מנמק עכשיו רק את הימנעותך בהצבעה על החוק הזה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

— חברי-הכנסת בגין אמר בצדק שמשמעות ההחלטה שנתקבלה על-ידי הממשלה והכנסת היא חזרה לגבולות מוכרים שיהיו בעיקרם זהים עם הגבולות הקודמים. אני חושב שחברי-הכנסת בגין ואתם אנשי חירות עושים תפקיד חשוב מאוד לטובת המדינה בכך שאתם מכשירים את דעת-הקהל ומקנים לה את ההכרה הזאת, שזוהי משמעות ההחלטה.

אבל יהיה הגבול היכן שיהיה, גברתי היושבת-ראש — תהיה נסיגה. את זה אפשר לומר במידה רבה של בטחון: תהיה נסיגה מן השטחים המוחזקים.

היו"ר ט. סנהדראי:

החוק הזה אינו מדבר על כך.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים לסעיף י' בסדר-היום: חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) (תיקון מס' 4), תש"ל—1970, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חברי-הכנסת בן-מאיר.

ישראל שלמה בן-מאיר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט): גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. חוק זה הובא לכנסת לקריאה ראשונה על-ידי שר המשפטים, וההצעה היתה שבסוף סעיף 1 (ב) לחוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) ייאמר: "ועובד של תאגיד המספק לציבור שירותי בריאות, חינוך, סעד או שיכון, או המטפל בענייני עובדים, והתאגיד מנוי בתוספת". ובסעיף 2 להצעת החוק באה התוספת, שבה מפורטים המוסדות שעליהם יחולו הוראות החוק.

רוב חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט היו בדעה שאין צורך להכניס את התוספת בתוך החוק, ובמקום

(*) "דברי הכנסת", חוב' כ"ה, עמ' 1970; נספחות.

— חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) (תיקון מס' 4) (בן-מאיר, סנהדראי, אנקוריון, אבנרי, האוזנר) —

שלא מתקבל על הדעת שכל מקרה כזה יצטרך לעבור בחינה של שר המשפטים ושל ועדת החוקה, חוק ומשפט, ולהתפרסם ברשומות, ורק אז ידעו אם החוק הזה חל גם על גוף פלוני או לא.

לפי עניות דעתי התיקון המוצע על-ידי חברי הכנסת בן-מאיר ועל ידי, האומר שזה יחול על עובד של תאגיד המספק שירות לציבור, הוא קצר, ברור וכללי, ואני מבקש את חברי הכנסת לקבל את ההסתייגות שלנו.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת האוזנר, לתשובה בשם הרוב בוועדה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כיוון שכל ההסתייגויות הן ברורות דומה, אני מציע שלפני התשובה הנמוקנה כל ההסתייגויות.

הי"ר ט. סנהדראי:

תסמוך על היושב-ראש.

גדעון האוזנר (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. חברי הכנסת אנקוריון סיפר תולדות החוק, וזה פוטר אותי מלהיכנס לסוגיה זו.

אכן, הנוסח המוצע על-ידו ועל-ידי יושב-ראש הוועדה הוא קצר, כפי שאמר חברי הכנסת אנקוריון, אבל דא עקא שהוא קצר מדי. אנו עוסקים במשפט פלילי. המשפט הפלילי צריך להקנות ודאות לגבי הנושא ולגבי חוג הנאשמים העומדים לדין. לא רצוי להשאיר את הדבר כטעון עיון והוכחה. צריך שיהיה גלוי וידוע על מי חל החוק ואת מי ניתן להעניש. ועתה, הבה נחשוב, בנק הוא מוסד, הוא תאגיד, הוא משרת את הרבים. האם יחול החוק על כל הבנקים שבארץ? הן יכולים להיות חילוקי דעות, כי יהיה מי שיאמר שבנק הוא תאגיד פרטי העומד לרשות מנהליו. ולפיכך, אם פקיד לוקח שוחד בבנק, אולי חוק זה אינו חל עליו. כל מוסד אשראי, כל קופת-חולים, כל גוף שבא במגע עם רבים, מספק שירותים לציבור. גם בעלי מקצועות חפשיים מספקים שירותים לציבור. כל רופא מספק שירותים לציבור. כל עורך-דין מספק שירות לציבור.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):
עורך-דין מספק שירות ליחיד.

גדעון האוזנר (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אבל הוא עומד לרשות הציבור.

חברת מונומית מספקת שירות לציבור. פקיד בה כלול בתיקון הזה או לא? למה להשאיר עניין זה לא ברור?

הרוב בוועדה הציע את הנוסח המונח לפניכם, שבו נאמר: "עובד של תאגיד אשר שר המשפטים, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, קבע בצו שפורסם ברשומות, חוק תאגיד המספק שירות לציבור". זה מספיק. צריך יהיה להוכיח שאר האלמנטים של העבירה כאשר העניין יובא למשפט ויצריך הוכחה. אבל לפחות לגבי השאלה אם פלוני כלול בחוג האחראים נהיה פטורים מלדון ולהתדיין בבית-המשפט. כי המבחן יהיה — קיימת הכרזה כזאת או לא, וזה מה שיקבע.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שבחוק הקיים יש קטלוג ארוך של מוסדות שחוק זה חל עליהם.

תייגויות קיימות. אבקש לתת להם רשות לנמק את הסתייגויותיהם, ואני אשיב.

הי"ר ט. סנהדראי:

לסעיף 1 — הסתייגות לחברי הכנסת אנקוריון ובן-מאיר. ינמק את ההסתייגות חברי הכנסת אנקוריון.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שותף לי בהסתייגות הזאת יושב-ראש הוועדה, חברי הכנסת בן-מאיר. כאשר הובא החוק הזה לקריאה ראשונה, מה היה התיקון שהוא בא להכניס לחייו? קיים במדינה חוק שמעניש עובדי ציבור על מעשי שוחד. יש בחוק גם הגדרה מי הוא עובד ציבור. מכיוון שבעיקרו של דבר עובד ציבור היה מוגבל לעובדי המדינה, עובדי הסוכנות, עובדי כמה גופים סטטוטוריים המוזכרים בחוק, רצה המחוקק להרחיב את האפשרות להעניש על מעשי שוחד גם עובדים של תאגידים המספקים לציבור כל מיני שירותים. ההצעה כפי שהובאה פירטה את השירותים האלה ואמרה: שירותי בריאות, חינוך, סעד או שיכון או טיפול בענייני עובדים. אבל היא לא אמרה: כל תאגיד כזה, אלא הוסיפה תוספת לחוק ואמרה שהו-ראות החוק יחולו על אלה המגויים בתוספת. והמגויים בתוספת הזאת — לפי רצונם של התאגידים עצמם.

התקבל דבר מוגזך. נמנו בתוספת שישה גופים. למשל, קופת-חולים של ההסתדרות, אך לא קופות-חולים אחרות. או הליגה לזכויות נשים בישראל, זה הגוף המטפל במיוחד בענייני נשים, זכויות נשים וכיוצא באלה. נתקבל דבר משונה, שרק גופים המבקשים את חסות המחוקק על-ידי פניה לשר המשפטים, רק הם ייכללו בחסות החוק המעניש על מעשי שוחד.

הדבר הזה זכה לביקורת מרובה בקריאה הראשונה.

גם בוועדה לא נתקבל הנוסח הזה, כלומר שיהיה תוספת לפי בריה של הגופים הללו. לעומת זה קיבל רוב הוועדה את הנוסח המוצע לפנינו, האומר שהחוק יפרוש את חסותו על תאגיד ששר המשפטים, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט, קבע בצו שפורסם ברשומות כי הוא תאגיד המספק שירות לציבור. אחד הנימוקים לכך היה שלא כל כך ברור מה זה תאגיד המספק שירותים לציבור. אבל אני מרשה לעצמי לומר שלפי עניות דעתי הביטוי "תאגיד המספק שירות לציבור" הוא ברור לגמרי. כמובן, אם יובא עובד של תאגיד כזה לדין, והוא יטען שהתאגיד הזה איננו בגדר תאגיד המספק שירות לציבור, ישמע בית-המשפט את הטענה, ואם יהיה לה יסוד יקבל אותה; לא יהיה לה יסוד — ובדרך כלל אני מניח שהמונש הוא ברור למדי ורחב למדי — לא יתחשב בטענה והאדם יהיה כפוף לחוק הזה.

אני חושב שכאשר אנחנו מחוקקים חוק, הרי הוא צריך להיות כללי, והוא צריך לחול על כל מי שנכלל בקאטגוריה של תאגיד המספק שירות לציבור, ואיננו יכול להשאיר את זה לבירור נוסף של שר המשפטים וועדת החוקה, חוק ומשפט, אם אמנם זה תאגיד המספק שירות לציבור.

אם נביא בחשבון באופן כללי שמדובר לא בעשרות אלא במאות תאגידים במדינה, שהם תאגידים המספקים שירות לציבור — ושירות לציבור הכוונה באמת לבריאות, חינוך, סעד, שיכון או ענייני עובדים — הרי

חוברת ל"ה, ישיבה ק"א

— חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) (תיקון מס' 4) (האונזר, סנהדראי, בן-מאיר, ש. תמיר, אנקוריון, קרגמן, אבנרי) —

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
ההסתייגות של חברי-הכנסת אנקוריון מבהירה זאת.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

נוסח ההסתייגות של חברי-הכנסת אנקוריון ובן-מאיר, הוא סתמי. מדובר בה על עובד של תאגיד המספק שירות לציבור. בעיני זה טוב יותר מאשר הצעת הרוב בוועדה. אבל ההגדרה אינה מספיקה, כי היא משי-אירה דברים סתומים.

מה אני הצעתי? אני מקבל את החלק הראשון של הצעת חברי-הכנסת אנקוריון ובן-מאיר, אלא במקום הנוסח הסתמי "עובד של תאגיד המספק שירות לציבור", אני מציע שייאמר "עובד של תאגיד או של כל רשות או גוף העומדים לביקורת של מבקר המדינה לפי סעיף 9 לחוק מבקר המדינה תשי"ח—1958 (נוסח משולב)".

מדוע "מבקר המדינה"? משום שעל-פי חוק מבקר המדינה כל המוסדות הממלכתיים, בתוספת לכל המוסדות הנתמכים, כלומר כל התאגידים המספקים שירות לציבור — כולם נכללים בהגדרה שהבאתי.

(קריאה: קופת-חולים כלולה?)

בוודאי, כי היא מוסד נתמך. לפי סעיף זה היא כלולה. מדוע אני עושה את האבחנה — ואני עושה אותה לפי שיטת החוק האנגלי? החוק האנגלי מבחין בין שוחד של עובד מדינה או עובד ציבור כללי לבין שוחד בחברה פרטית. הוא רואה בשניהם שוחד, אבל בדרגות חומרה שונות. שוחד בגוף ממלכתי חמור הרבה יותר מאשר בגוף פרטי. שוחד בגוף הנתמך בכספי ציבור הוא חמור יותר.

לדעתי, הנוסחה שאני מציע היא הרבה יותר רחבה מאשר נוסחת הוועדה, והיא יותר מוגדרת. ואם יבוא משרד המשפטים או יבוא חבר כנסת ויציע הצעת חוק פרטית, לחוקק חוק נוסף בדבר שוחד בתאגידים המספקים שירותים לציבור שאינם בעלי אופי ממלכתי, מה טוב. אבל זה צריך להיות בדרגת חומרה שנייה, כפי שמקובל באנגליה.

אני חייב לומר בסוף דברי, שאם תהא ברירה בין הצעת החוק של הרוב בוועדה לבין התיקון של חברי-הכנסת בן-מאיר ואנקוריון — אם כך תעמוד ההצבעה — אעדיף את התיקון של חברי כנסת אלה. אבל נראה לי שהצעתי מדויקת יותר ותיצור גם פחות בעיות בבתי-המשפט. וכבר היוו בתי-המשפט לא אחת את דעתם: המחוקק, אל נא יתחמק מחובתו לתת הגדרות; אל יעביר אלינו את כל מלאכת החקיקה. תפקידנו לפרש, ורק כאשר יש חלל ריק או נכנסים במקום המחוקק.

על כן אני מציע את התיקון כפי שהוא מנוסח כאן.

ה"ר ט. סנהדראי:

את ההסתייגות של חברי-הכנסת שלום כהן ינמק חברי-הכנסת אורי אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. גם אנו תומכים בשתי ההסתייגויות של חברי-הכנסת אנקוריון, בן-מאיר ותמיר. אולם אנו מציעים הסתייגות בווריאציה אחרת של הגדרה. כלומר, אותו עקרון שהנאומים הקודמים

ועכשיו מוצע שתהיה אפשרות להוסיף על אותו קטלוג עוד רשימה. אני מציע שבדרך שהלכנו לראשונה נלך גם באחרונה, ולא נשנה מהוודאות שהחוק חייב בה.

ה"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמואל תמיר להנמקת הסתייגותו.

ישראל שלמה בן-מאיר (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
גברתי היושבת-ראש, לפני שחברי-הכנסת תמיר מביא את הסתייגותו, אני רוצה להפנות תשומת-לב הבית לכך שחלבו השמטה בהדפסה של הסתייגות זו. אחרי המלים "מבקר המדינה" צריך לבוא "לפי סעיף 9 לחוק מבקר המדינה" וכו'.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. בדיון בקריאה ראשונה הצבעתי על החדוש שהצעת חוק זו מביאה, באשר על פי ההצעה המקורית גופים ציבוריים או תאגידים יתנדבו להיכלל ברשימת אותם תאגידים שעובדיהם עלולים להיחשב כעובדי עבירות שוחד. ציינתי שזה חידוש שהדעת אינה סובלת, שעל-פיו יש התנגדות לצורך תחולת החוק הפלילי. אני מבין שהוועדה נתנה דעתה על כך ומצאה תרופת-ביניים, והיא ששר המשפטים, באישור הוועדה, יקבע בזה איזה תאגיד מספק שירותים לציבור ואיזה לא. אני סבור שגם תרופת-ביניים זו אינה עונה על השאלה. לא ייתכן שבנושא של עבירה פלילית ייכלל גוף פלוגי בתחולת החוק אך ורק על פי חקיקת-משנה של שר, ולא הכנסת תקבע מה היא עבירה פלילית ומה איננה עבירה פלילית, מתי עבירה פלילית ומתי לא; השר יחליט, באישור הוועדה: גוף פלוגי — כן; גוף אלמוגי — לא. לא יהיה מבחן אובייקטיבי, איזה תאגיד מספק שירות לציבור, אלא החלטה של השר היא שתקבע. לפי זה ייתכן ששני גופים מקבילים, דומים בשירותיהם — האחד ייחשב כגוף מספק שירותים לציבור, ובמקרה שעובדיו יקבלו שוחד יעברו בכך עבירה פלילית; ואילו גוף שני — לא, כפי שמוצע בהצעה הנוכחית ובנוסף הנוסף להצעת החוק המקורית. תהיה קופת-חולים, שעובדיה עלולים לעבור עבירות שוחד, וקופת חולים אחרת שעובדיה לא יעברו עבירות שוחד. מדוע?

צדק חברי-הכנסת האונזר, בתשובתו למסתייגים חברי-הכנסת אנקוריון ובן-מאיר, באמרו כי "עובד של תאגיד המספק שירות לציבור" — זוהי הגדרה בלתי-מספיקה; כי כל משרד של מהנדסים שמאוגד כתאגיד, או שותפות של פרקליטים, או בנקים, מספקים שירות לציבור. אבל בתשובתו זו של חברי-הכנסת האונזר אין הוא משיב על הקושי העיקרית שהצגתי ועל הקושי שהציגו חברי-הכנסת אנקוריון ובן-מאיר.

אורי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):

עובד בנק הלוקח שוחד, מדוע לא יבוא על ענשו?

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

אני סבור שהוא חייב לבוא על ענשו. אני סבור שצריכה להיות תחולה רחבה יותר. אולם אני אומר שהדבר צריך להיקבע בחוק, וצריך שהחוק יהיה ברור לחלוטין. צדק חברי-הכנסת האונזר שהנוסחה היא סתמית ולא צריך להשאיר לפירושים של בית המשפט. על-כן באתי להציע...

ישראל שלמה בן-מאיר (י"ד ועדת החוקה, חוק ומשפט):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אשר להצעתו של חבר-הכנסת שמואל תמיר — אני חושב שאותה טענה אשר היתה לו כלפי הנוסחאות האחרות חלה גם, וביתר עוז, על הסתייגותו. הסתייגותו לוקה גם ביותר וגם בחסר. מצד אחד, אותה הסתדרות העובדים שצויינה בהצעה המקורית שהביא לפנינו שר המשפטים, לא יחול עליה החוק, כי היא לא מקבלת תמיכה מאת הממשלה. הוא הדין לגבי הסתדרויות אחרות כאלה. או, נאמר, בית-חולים פרטי — הוא אינו מקבל תמיכה מהממשלה ולכן זה לא חל עליו.

מצד שני, יכול להיות גם פגם של יתר. יכולים להיות גופים מסחריים לגמרי המקבלים תמיכה מאת הממשלה, ועל-כן יחול עליהם סעיף 9. כאן ייכנס עניין החוק הזה, שאין כוונה להחילו על גופים מסחריים, ועל-כן לא ראינו אפשרות לקבל את הצעתו של חבר-הכנסת תמיר.

אשר להצעתו של חבר-הכנסת שלום כהן — הוא ניסה להציע פירוט. אולם רצוני לשאול את המנמק, חבר-הכנסת אבנרי, מדוע הוציא את המושג "תרבות" האם תרבות אינה חשובה כמו חינוך? אני בטוח שחבר-הכנסת אבנרי יאמר מיד: אני מסכים, תכניסו גם תרבות. אבל הרי כך אי-אפשר להוסיף ולפרט, כי מיד מגיעים לסכנה שעל-ידי פירוט דווקא מוציאים דברים העשויים להיות אפילו חשובים מאלה הכלולים ברשימה — לפעמים מתוך שיכחה ולפעמים מכיוון שזה בלתי אפשרי. על-כן אין הפירוט נראה לי. זה היה גם בהצעה המקורית ונדחה.

אשר להצעתו השנייה של חבר-הכנסת כהן, שנומקה על-ידי חבר-הכנסת אבנרי — דומני שגם הוא עצמו ניסה לצמק אותה בחולשה רבה. מה פירוש הדבר — הבדל בין פקיד ממשלתי ועובד ציבור לבין פקיד תאגיד כלפי נותן השוחד? הרי הבעיה היא מוסרית. כבר אמרו חז"ל: "לא עבכרא גבב, אלא חורא גבב". אם לא מציעים — לא מקבלים. לעולם אינני בטוח מי פסול יותר — מי שמביא אדם לידי סיון או מי שאינו עומד בו. על כך אינני מסכים להבדיל ולומר: פעם שניהם ופעם אחד. אולי היה חבר-הכנסת אבנרי רוצה שנותן שוחד לא יהיה לעולם חייב, אלא רק המקבל, אם ייתפס, יהיה חייב. על-ידי כך אפשר לקבל אינפורמציה מסוימת, אולי גם בשביל עתון או למטרות אחרות, ונותן השוחד לא יהיה אשם. הדבר לא נקבל כלל על דעתנו. איננו רואים כל אפשרות להבחין בין נותן שוחד ומקבל שוחד.

אני מבקש לדחות את שתי ההסתייגויות.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים להצבעה.

נצביע תחילה על ההסתייגות של חבר-הכנסת אנקוריון ובן-מאיר לסעיף 1.

ה הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת א. אנקוריון וי. ש. בן-מאיר נתקבל.

היו"ר ט. סנהדראי:

נצביע עתה על ההסתייגויות של חבר-הכנסת שמואל תמיר ושלוש כהן.

חייבו אותה, אנו מוצאים לו פתרון שונה, שהייתי אומר כי הוא מונח באיזה מקום בין שני הפתרונות שהוצעו.

אנו מציעים להגדיר את אופי התאגידים שעליהם יחול החוק החדש, דהיינו: עובד או חבר של תאגיד בעל אופי ציבורי, המספק לציבור שירותי בריאות, ספורט, חינוך, סעד או שיכון, או המטפל בענייני עובדים. זאת אומרת, לא להשאיר לשר המשפטים את שיקול הדעת לקבוע איזה אירגון כן ואיזה אירגון לא — דבר הפסול בעיני, מסיבה שאפרט מיד — כי אם לקבוע בחוק קאטיגוריות ברורות לגמרי, איזה מין תאגידים אנו רוצים שהחוק יחול עליהם.

אני רואה פסול בהצעת הרוב בוועדה להשאיר את העניין לשיקול דעתו של שר המשפטים. מה יקרה למעשה? הרי פה רק טייוח מה ששר המשפטים הציע קודם לכן. שר המשפטים בא ואמר: אני רוצה שפלוני או אלמוני — החוק יחול עליהם. והנה באים ואומרים: את פלוני או אלמוני הוציאו מהחוק, אבל לאחר שהחוק יתקבל, יקבע שר המשפטים מי כלול בחוק. מה ייווצר? ייווצר אותו מצב שכמעט כל המדברים בקריאה ראשונה מצאו בו טעם לפגם. דהיינו, הסתדרות העובדים הכללית — החוק יחול עליה; הסתדרות הפועל המזרחי — לא; קופת-חולים עממית — כן; קופת-חולים לעובדי דים לאומיים — לא, או להיפך. זה יהיה מצב אבסורדי לגמרי. מי שירצה לתת שוחד, יבקש את עורך-הדין שלו לתת לו רשימה למי מותר לתת שוחד ולמי אסור. עורך-הדין יגיד לו, למשל: לפקיד של קופת-חולים לעובדים לאומיים — אתה יכול לתת; אבל אם אתה מתכוון לתת שוחד לפקיד של קופת-חולים עממית — זה לא יהיה בסדר.

זהו מצב שהדעת אינה סובלת והוא לא נעשה יותר טוב על-ידי כך שמוציאים את השמות מן החוק, ואחר-כך כוללים אותם השמות בחוק בצורה של תקנות. אני חושב שבשמגמת חברי-הכנסת אנקוריון ובן-מאיר נכונה. הייתי מציע גם להם להעדיף בכל זאת הכללת הגדרה של קאטיגוריות בחוק. אני חושב שההגדרה שהצענו היא נכונה: שירותי בריאות — חוק זה; שירותי ספורט — יש צריכים להיות ממלכתיים, וכל עוד אינם ממלכתיים, יש להחיל עליהם חוק זה; שירותי סעד, שיכון, ענייני עובדים.

אנו מוסיפים חלק שני לאותה הסתייגות — ואני חושב שגם זה ראוי שיתקבל — כלהלן: "אך לגבי תאגיד כזה יחולו הוראות חוק זה רק על לוקה השוחד". אני חושב שיש הבדל בין פקיד קופת-חולים או פקיד ההסתדרות, למשל, לבין פקיד ממלכתי. אינני חושב שדינו של מציע שוחד לפקיד חברת שיכון דומה לדינו של מציע שוחד לפקיד ממלכתי. מי שלוקח — דינו שווה. פקיד הנותן פרוטקציה תמורת טובת הנאה על חשבון כספי הציבור, דינו כדין פקיד ממלכתי העושה פעולה זו. אולם לגבי מציעי שוחד יש הבדל, ויש להדגיש את הדבר בחוק. על כן מציעים אנו שלגבי התאגידים האמורים יחולו הוראות חוק זה על לוקה השוחד, אבל לא על מציע השוחד.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה, לתשובה.

חוברת ל"ה, ישיבה ק"א

— חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) (תיקון מס' 4) (סנהדראי); שאלות ותשובות (סנהדראי, ד. קורן, אלון, האוזנר) —

הצבעה

סעיף 1, בנוסח המתוקן, נתקבל.

הי"ד ט. סנהדראי:

אני מעמידה את הצעת החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) (תיקון מס' 4), תש"ל—1970, נתקבל.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת ש. תמיר לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ש. כהן לא נתקבל.

הי"ד ט. סנהדראי:

נצביע עתה על סעיף 1 בנוסח הוועדה עם התיקון שנחקל.

ז. שאלות ותשובות

הי"ד ט. סנהדראי:

נעבור לשאלות ותשובות. אבקש את שר החינוך והתרבות לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות של חברי הכנסת.

1. מגמות המחקר של מרכז טרומן

חבר-הכנסת ד. קורן שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ג בסיון תש"ל (17 ביוני 1970):

בעתון "הארץ" מיום 4 ביוני 1970 נתפרסמה כתבה של העיתונאי עוזי בנימין תחת הכותרת: "משבר במרכז טרומן".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. האם נכונה הידיעה הכלולה בגוף הכתבה, שהמוסד על שם טרומן לא יעסוק בקידום השלום בעולם, אלא ישמש למטרות מחקר?

ב. האם היא הממשלה ומשרד החינוך והתרבות שותפים בהכרעה זו לגבי מגמות המוסד, ואם כן — מה היו הנימוקים לקבלת החלטה כזו?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

א. לפי ידיעות שקיבלתי מרקטור האוניברסיטה העברית בירושלים יוסיף המכון על שם טרומן לעסוק בשאלות השלום, ויעשה זאת לפי הדרך המתאימה למכון מחקר שהוא חלק של האוניברסיטה העברית. המכון יעסוק במחקר בעיות שלום, בניתוח הגורמים לסיכונים בזירה הבינ-לאומית, בבעיות יחסים בין-לאומיים, וכן במחקר בעיות הקשורות בפיתוח ארצות מתפתחות בשטחים שונים: רפואה, תזונה, פיתוח כלכלי וכדומה. כן ייוזם מכון טרומן כינוסים של מלומדים ואנשי מעשה לבירור סוגיות בשני הנושאים האלה.

ב. לא היה מקום להתערבותו של המשרד בנדון.

2. ההצעה להקים רשות למחקר ולפיתוח ורשות להשכלה גבוהה

חבר-הכנסת ג. האוזנר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ' בסיון תש"ל (24 ביוני 1970):

פרופ' אפרים קצ'לסקי חזר והציע לאחרונה להקים רשות למחקר ולפיתוח וכן רשות להשכלה גבוהה, שתחליף את המועצה להשכלה גבוהה. כן הציע למנות שר או ועדת שרים אשר ייצגו את שתי הרשויות לפני הממשלה. הצעותיו נובעות מנימוקים משכנעים ביותר, כגון שהמדינה חייבת ליטול עליה את האחריות למחקר ולפיתוח ולדאוג לקידומו.

אבקש לדעת:

א. האם נתמנתה או עומדת להתמנות ועדה מוס-

מכת שתבדוק את הצעותיו של פרופ' קצ'לסקי, אשר הוצעו בזמן על-ידי המפלגה הליברלית העצמאית? ב. מה עושה הממשלה כדי לקדם בהיקף ובקצב סבירים גם את המחקר השימושי?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

א. הצעתו של פרופ' אפרים קצ'לסקי בעניין רשות למחקר ולפיתוח קיבלה ביטוי מלא בהמלצות הוועדה לאירגון המחקר הממשלתי וניהול, אותה ועדה שהוא עמד בראשה. ההמלצות אומצו על-ידי הממשלה.

המלצת הוועדה היתה שהרשות תוקם על-פי חוק, והצעת חוק בעניין זה נמצאת בהכנה. עד לאישורו של החוק על-ידי הכנסת פועלת המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח שבמשרד ראש הממשלה בהתאם למתכונת ולתפקידים שהוגדרו לה בדו"ח קצ'לסקי.

ב. הממשלה פועלת לקידום המחקר השימושי בשלוש דרכים עיקריות: 1. עידוד המחקר השימושי בתע"ש ובמוסדות להשכלה גבוהה — על-ידי מתן מענקים לנושאי מחקר שימושי, אשר להם חשיבות משקית רבה; 2. מתן תמריצים פסיקאליים למפעלי תעשייה העוסקים במחקר ובפיתוח, לפי חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 3), תשכ"ג—1963; 3. ביצוע מחקר שימושי במכוני המחקר של הממשלה. השקעות הממשלה במחקר השימושי לסעיפים הנ"ל עלו בעשר השנים האחרונות מ-10 מיליון לירות בערך בשנת 1960/61 ל-51 מיליון לירות בשנת 1969/70.

בעקבות ההקדמה של השואל הנכבד יורשה לי להוסיף, כי המועצה להשכלה גבוהה בראשותו של שר החינוך והתרבות פועלת בקצב מלא, והיא שוקדת בישיבותיה האחרונות על הצעה לתיקון חוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח—1958. אם תתקבל הצעת התיקון על דעת הממשלה והכנסת יהיה בה משום שינוי מרחיק לכת בקביעת המדיניות ודרכי הקידום של ההשכלה הגבוהה בישראל.

הי"ד ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת האוזנר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

האם כבוד השר יכול להודיע לכנסת מחי בדעת הממשלה להביא את הצעת החוק להקמת הרשות?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

בדרך כלל טחנות החקיקה טוחנות לאט. אראה זאת כהישג אם יעלה בידי להניח את הצעת החוק על שולחן הכנסת בשבועות הראשונים של מושב החורף.

שרי החינוך והתרבות י. אלון:

לשאלות 1—3: הכרוזים חולקו על-ידי סטודנטים ולא על-ידי אנשי השמירה או עובדים אחרים המועסקים על-ידי האוניברסיטה העברית.

5. מתן התשובות לנבחנים במכרזים של הטלוויזיה ורמת התכנית

חבר הכנסת א. שוסטק שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ט בסיון תש"ל (3 ביולי 1970):

בתקופה האחרונה ירדה רמתן של תכניות רבות המופקות על-ידי הטלוויזיה הישראלית. אחת הסיבות לירידה זו, לדברי אנשי הטלוויזיה, היא המחסור החמור באנשים לאיוש מספר תפקידים נדרשים, כגון צלמים, תפאורנים וכו'.

נוכח העובדה כי לפני מספר חודשים הופיעו לפני ועדת המכרזים של הטלוויזיה מספר רב של מועמדים למשרות החסרות, לפי מכרזים חיצוניים, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הסיבה לעיכוב הממושך במתן התשובות למכרזים החיצוניים?

2. האם נקבע מועד לפירסום תוצאות המכרזים?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

1. לא היה עיכוב במתן התשובות למכרזים. כל המועמדים קיבלו הודעה על התוצאות מייד עם סיום תהליך בחירת המועמדים.

2. תהליך בחירת המועמדים, הכולל מיון, בחינות בכתב וראיון, נמשך כחודשיים. לפעמים חלים עיכובים בגלל יציאת מועמדים לשירות מילואים. רשות השידור פירסמה מכרזים חיצוניים על 69 משרות וניגשו אליהם 469 מועמדים. הרוב המכריע של המשרות אויש ומספר קטן בלבד עדיין נמצא בשלבי סיכום.

בעקבות הקדמתו של חבר הכנסת הנכבד יורשה לי להוסיף, כי לדעתי לא חלה ירידה ב"רמתן של תכניות רבות המופקות על-ידי הטלוויזיה". אדרבה, לדעתי חל בהן שיפור מתמיד.

6. מחסור בספרי לימוד לתלמידים שבשטחים המוחזקים

חבר הכנסת מ. אביזוהר שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בעתון "מערב" מיום 3 ביולי 1970 נתפרסמה רשימה בעניין ספרי הלימוד המיועדים לבתי-הספר של סוכנות הסעד והתעסוקה בשטחים. בין השאר מוסרת הרשימה כלהלן: "...מלאי הספרים ממוסדות החינוך של סוכנות הסעד והתעסוקה בשטחים המוחזקים כמעט אול, ואם תתמיד ישראל לאסור את יבוא הספרים מלב-נון, לא יוכלו כ-70 אלף תלמידים לחדש את לימודיהם בשנה הבאה... ממשלת ישראל נקראה (על-ידי אונסק"ו) לחדש את עמדתה. היא החליטה כאמור על קפאון... כיצד ילמדו איפוא רכבות הילדים בעוד כחוד-שיים? במשרד החוץ אומרים: נא לשאול את הממשל הצבאי. דובר הממשל הצבאי ביהודה ושומרון אומר: תשאלו את משרד החוץ. גם מפי דובר משרד החינוך והתרבות אין תשובה בעלת משמעות וזולת: משתדלים לחפש מוצא."

3. השמעת דעות אנטי-לאומיות ברדיו ובטלוויזיה

חבר הכנסת ש. לורנץ שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ' בסיון תש"ל (24 ביוני 1970):

בעתונים שונים הועלתה לאחרונה ביקורת על כך שבשירותי הקומוניקציה הממלכתיים, כגון הרדיו והטל-וויזיה, ניתנה דריסת-רגל רחבה מדי לסופרים או לאמנים הנמנים עם "הליגה האנטי-לאומית". כן מועלית ביקורת על הענקת משקל-יתר לבעלי דעות הנוגדות את דעת רוב הציבור. הם זוכים לסיקור מעבר לכל פרופורציה לעומת משקלם הממשי המועט באוכלוסיה.

הנני מתכבד לשאול:

1. מה הם הקריטריונים לקבלת אנשים לעבודה?

2. ?

2. מה הוא קנה-המידה לשידור ידיעות ודעות, והאם קיימים סייגים לגביהם?

3. אם אין סייגים כאלה, האם בדעת כבוד השר לזווג את קביעתם?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

1. הקריטריונים לקבלת עובדים ברשות השידור הם מקצועיים. משתתפים מהחוץ מוזמנים מפעם לפעם על פי מומחיותם בנושא שבו מדובר.

2. קנה-המידה הוא כפי שניסחו המחוקק בסעיף 4 לחוק רשות השידור, תשכ"ה-1965: "הרשות תבטיח כי בשידורי שידור השידור יינתן מקום לביטוי מתאים של השקפות ודעות שונות הרווחות בציבור ותשדור אינפורמציה מהימנה".

3. העובדים שבידיהם הביצוע המעשי של הסעיף האמור בחוק נושאים באחריות כלפי הממונים עליהם לגבי הפעלת שיקול-דעתם בביטוי השקפות ובשידור אינפורמציה. מוסדות רשות השידור מקיימים מצדן מיקוח על נושאים אלה.

4. חלוקת כרוזים של אירגון "גורי זאב"

חבר הכנסת א. חביבי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ' בסיון תש"ל (24 ביוני 1970):

ביום שלישי, 25 ביוני 1970, נערך באוניברסיטה העב-רית בירושלים, במסגרת יום הסטודנט, סימפוזיון שלום. באותה עת חילקו אנשי השמירה, היושבים בשערי הכני-סה לאוניברסיטה, לכל הבאים והיוצאים כרוז בשם אירגון "גורי זאב", שמטרתו המוצהרת לשמש כוח נגדי לפעילות שיי"ה, מצפן ורק"ח. בהמשך היום השתמשו אנשי האיר-גון באמצעים אלימים כדי להפריע למהלך הצגת "מלכת האמבטיה" שהוצגה במקום. על הכרוז חתומים צבי הרניב וטומי נדשי, מהפקולטה למשפטים באוניברסיטה.

הנני מבקש לדעת:

1. האם נכון כי אנשי השמירה חילקו את הכרוז הנ"ל בכניסה לאוניברסיטה?

2. אם כן — האם חלוקת כרוז פוליטי כנ"ל היא במסגרת תפקידם של אנשי השמירה באוניברסיטה?

3. אם אין זה תפקידם של אנשי השמירה — האם נערכה חקירה בנסיבות המקרה כדי לפעול למניעת הישנותם של מקרים דומים בעתיד?

התלונה לחלוטין. היא טוענת שזו עלילה ומישהו מתכוון להזיק לה. גם המנהלת והתלמידות מכחישות את ההאשמה המיוחסת.

הנהלת מרכז החינוך העצמאי, שחקרה ובדקה את ההאשמה, מכחישה אותה גם היא בכל תוקף.

8. מינויו של מר יגאל אפרתי כיועץ לענייני אמונות הקולנוע

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ט בתמוז תש"ל (23 ביולי 1970):

לאחרונה מינה שר החינוך והתרבות אדם בשם יגאל אפרתי כיועץ לענייני אמונות הקולנוע. ליד שר המסחר והתעשייה פועל יועץ אחר בשם הירשברג. בצד שני היועצים הנ"ל עובדים שני פקידים — שניים — כממונים על עידוד הסרט הישראלי, שניהם באותו תואר: ה"ה גד סואן וזאב בירגר.

אבקש לדעת:

1. האם תיאור העובדות דלעיל נכון?
2. אם הוא נכון — מה הצורך במינוי יועצים וממונים במשרדי הממשלה שונים?
3. האם המינויים דלעיל נעשו מתוך תיאום עם משרד ראש הממשלה?
4. נוכח עירוב התחומים הנני מבקש לדעת: איזה מבין משרדי הממשלה מופקד על נושא עידוד הסרט הישראלי?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לשאלה 1: כן, מיניתי את מר יגאל אפרתי כיועץ לענייני אמונות הקולנוע במשרד החינוך והתרבות. לא במשרה מלאה, שהרי תפקידו כיועץ הוא נוסף על תפקידו כמנהל שירות הסרטים.

לשאלה 2: אמונות הקולנוע כלולה בין שאר האמנויות בהן מטפל משרד החינוך והתרבות, ולכן יש צורך גם בחוות-דעת בתחום אמונותי זה. מר אפרתי ייצג את משרד החינוך והתרבות, בין שאר תפקידי, במועצת הסרט הישראלי ובוועדותיה השונות.

לשאלה 3: לא זו בלבד שהדבר נעשה בתיאום עם משרד ראש הממשלה אלא ששירות הסרטים הועבר כולו ממשרד ראש הממשלה אל משרד החינוך והתרבות.

לשאלה 4: הפקת סרטים היא יומה תעשייתית לא פחות מאמנותית; מכאן שהטיפול בהשקעות ובמשיכת הון לייצור סרטים מופקד בידי משרד המסחר והתעשייה. כדי להבטיח תיאום מירבי בין שני הגורמים החליטה הממשלה ב-2 באפריל 1970, כי שר המסחר והתעשייה ושר החינוך והתרבות יהיו ממונים על ביצוע החוק לעידוד הסרט הישראלי, תשי"ד—1954.

נכון, הצעתי לשר המסחר והתעשייה כי תוקם ועדת קבע משותפת לשני המשרדים, אשר תתווה את קווי המדיניות ותקבע את דרכי הפעולה למען העידוד הכלכלי והאמנותי של הסרט הישראלי. אך בינתיים התפטר, לצערי, שר המסחר והתעשייה מתפקידו. נמתין עד שיתמנה שר חדש.

אודה לכבוד השד אם ישיבני:

1. האם נכונה הידיעה, ובמיוחד, האם נכונה הקביעה כי ממשלת ישראל החליטה על קפאון בנושא ספרי הלימוד הנ"ל?

2. האם מנהל המשרד מגעים עם אונסק"ו, והאם התחדש דבר בתחום המגעים האלה?

3. כיצד מתחלקת האחריות בנושא זה בין משרד החינוך והתרבות לבין משרד החוץ ומשרד הבטחון?

4. מה עושה המשרד כדי להבטיח כי ספרי הלימוד יהיו מוכנים לקראת שנת הלימודים הקרובה, וכי לא יכילו דברי שטנה נגד מדינת ישראל?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לשאלות 1, 4: אין זה נכון שהממשלה החליטה על קפאון בנושא ספרי הלימוד בבתי-הספר של סוכנות הסעד והתעסוקה. אם טרם חודש המלאי, הרי הסיבה היא שמשרד החינוך והתרבות וכן המשרדים האחרים הנוגעים בדבר מקפידים על כך שלא יימצאו בבתי-ספר אלה ספרים המכילים דברי שטנה נגד מדינת ישראל והעם היהודי.

לשאלה 2: משרד החוץ הוא המקיים את המגע עם אונסק"ו. נעשו שידורים להתייר יבוא ספרים שאינם כוללים דברי שטנה נגד מדינת ישראל או נגד העם היהודי. לשאלה 3: יש תיאום מלא בין משרד החינוך והתרבות ובין משרד החוץ ומשרד הבטחון בכל הנוגע לנושא זה.

7. ידיעה על מורה שהענישה תלמידה בשל עמידת דום בזמן הצפירה לזכר חללי צה"ל

חבר-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א בתמוז תש"ל (15 ביולי 1970):

בעתון "הארץ" בגיליון מיום 7 ביולי 1970 פורסמה הידיעה הבאה:

"מורה בבית-ספר 'בית-יעקב' הענישה תלמידה בשל עמידת דום בעת הצפירה לזכר חללי צה"ל ביום הזכרון — על-כך מוסר בטאון סניף תנועת החירות בבני-ברק, שיצא אתמול. שם המורה שמור במערכת הבטאון. התלמידה נצטוותה לכתוב אלף פעם 'אסור לעמוד בזמן הצפירה'."

אבקש לדעת:

1. האם ניהל משרדו חקירה אודות התנהגותה של המורה?

2. אם כן, ואם יתברר שהפירסום תואם את עיקרי העובדות, אילו צעדים יינקטו נגד המורה בעטייה של התנהגות זו?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לשאלות 1 — 2: עם הופעת הרשימה בעתונות נתבקש המפקח, הממונה מטעם משרד החינוך והתרבות על החינוך העצמאי, לבדוק את התלונה. בכתבה לא הופיע שם המורה ולא שם בית-הספר, וקשה היה לגלות במי מדובר.

בדיקה העלתה כי מייחסים את האשמה למורה בבית-הספר "בית יעקב" בבני-ברק. המורה מכחישה את

— סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו (תשובת השר) (סנהדראי, אלון) —

ה. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו *

תשובת השר

הי"ר ט. סנהדראי:

געבור לסעיף ה' בסדר-היום וגשמע את תשובת שר החינוך והתרבות על הדיון שנערך בעקבות סקירתו. רשות הדיבור לשר-החינוך והתרבות.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. חלפו שבועות רבים מאז נערך הדיון בעקבות סקירתו. בכל זאת נאמץ את זכרוננו להשיב לכמה מהסוגיות שהועלו על-ידי חברי הכנסת. בראשית דברי אני רואה לעצמי חובה נעימה להודות לכל המשתתפים בדיון על דברי הברכה וההערכה שהשימוען לזכותו של משרד החינוך והתרבות, ועד כמה שלא יהיה זה מזור, לזכותו של השר העומד בראשו. את דברי ההערכה אני מקבל בזכות הישגיו של המשרד בעבר, ואת דברי הברכה אני מפרש כתקוות טובות לעתיד.

לא אוכל, לצערי, להשיב על כל השאלות ועל כל הסוגיות שהועלו כאן. בחרתי לעצמי, גברתי היושבת-ראש, כמה מהן שנראות לי כסוגיות ראויות לבירור נוסף, ועליהן אעמוד. חוששני שחברי-הכנסת פרוש, בדברו על התפרקות הנוער, כפי שקרא לכך, נמצא מגוים במידה רבה. ולא הייתי מיינץ לו לעסוק בהשוואות בין זרמי החינוך השונים, בין שהם פועלים לפי חוק החינוך ובין שהם עצמאיים ונתמכים על-ידי תקציב המדינה. אני שמח לציין שהזרם, שעליו דיבר בגאווה לא בלתי-מוצדקת חברי-הכנסת פרוש, מעמיד תלמידים השוקדים על תלמוד, אבל יכולנו להביא לפני הכנסת שורה של הישגים גדולים וחשובים גם של החינוך הממלכתי והחינוך הממלכתי-דתי, שבאים על ביטולם לא רק בהישגיהם הלימודיים, אלא גם במידת נכונותם והיחלצותם להירתם לכל המשימות הלאומיות שהמדינה מצפה מהם, הן בתחום הגיוס לשרות צה"ל והן בתחום ההתנדבות ההתיישבות, ואם כי פה ושם אין אנחנו מרוצים מתופעות רחוקות, מתופעות שאלו גובלות בסטיות רעיוניות או סטיות חברתיות חמורות — ולא תמיד שתי הסטיות הולכות יחד — בסופו של דבר אנחנו רשאים להיות גאים על מפעלנו החינוכי, אם כי חלילה לנו להיות שקטים לגבי הסכנות שכמה מהן נתגלו בשוליים, ועלינו לטפל בהן.

אני מכבד את דאגתו לירושלים ואני מסכים עם הערתו בדבר הצורך להחיש את הקצב ולהרחיב את ממדי בנייתם של מוסדות חינוך בבירה. אני שמח לציין שבתקציבנו, ביחוד בעזרת קרן מיוחדת שהוקמה על-ידי הנהלת הפיס, כבר קידמנו במידה רבה ונמשך לקדם את בניית מבני החינוך בירושלים, החל מכיתות טרומויות החסרות בדחיפות וכלה בשיפוצים של בתים מיושנים, שלא לדבר על מבנים חדשים בשכונות חדשות, בהתאם לקצב התיפתחותה הדינמית של העיר.

הקשבתי בתשומת-לב מיוחדת, בדרך הטבע, להערתו של חברי-הכנסת שלום לוין. אני מודה לו על עצתו שאבחר בדרכים של הגנן. הדבר אינו עולה לי במאמץ מיוחד, כי זה מקצועי. לפעמים אני צריך לעשות מאמץ מיוחד כאשר אני עוסק במקצועות אחרים, בכללם ענייני משרד החינוך והתרבות.

(* "דברי הכנסת", חוב' כ"ה, עמ' 2189.)

הוא העיר כמה הערות שאני מסכים אתן. לאמיתו של דבר הייתי רוצה להגשים את כל ההצעות שהעלה כאן, גם בתחום של הגברת המאבק בבערות בגיל מבוגר וכן בטיפול אינטנסיבי נוסף לטעונו-טיפוח וכיוצא באלה. אבל אנחנו כמובן פועלים לא רק על-פי רצוננו, אלא גם על-פי מגבלות התקציב, והנושא הזה הועלה גם בדברי סקירתי וגם בתגובות של חברי כנסת. אבל ודאי יהיה מרוצה לשמוע שלא רק שאין בינינו חילוקי דעות, אלא שהשקפתו והשקפתנו בעניינים אלה אף עולות בקנה אחד, ולאמיתו של דבר אנחנו מקיימים מגע רצוף עם הסתדרות המורים ואיגרון המורים העל-יסודיים לא רק בענייני שכר ויחסי עבודה, אלא גם בעניינים חינוכיים.

אני רוצה לברך על הצעה בולטת אחת שהושמעה כאן וגם בגאומי בוועידת הסתדרות המורים, ואני מקבל אותה עקרונית, אם כי עוד נצטרך לבדד אותה יחד כיצד מגשימים אותה במציאות. כוונתי להכשרת המורים ולפתחת אפשרויות נוספות לביטוי יומה של מורים, אם באופן אישי, אם בדרך של צוותי מורים במסגרת בתי-הספר שלהם, על מנת לתרום את תרומתם הסגולית לקידום המפעל החינוכי בארץ. אין פירושו של דבר שמשרד החינוך והתרבות אינו מקדיש עד היום תשומת-לב לעידוד היוזמה לשורה של אמצעים. בשורה של בתי-ספר אנו עדים ליוזמות מקומיות אפילו בשיטות הקניית מקצועות, בשיטות של הכנת התלמידים לביחנות בגרות וכיוצא באלה. אנחנו גם מקיימים מעין תחרויות לדרגים השונים בין המחוזות של מערכת החינוך, עם פרסים בצד, על גילוי יזמה בתחומים שונים של חיי בתי-הספר. אולם אינני סבור כי כל מה שעשינו יספיק. אזדבדה התוצאות החיוביות של גילוי היוזמה עד היום מעודדות אותנו להניח שעל-ידי אפשרויות נוספות ותמי-ריצים נוספים אפשר להגיע להישגים גדולים יותר, ואני מקווה שבמרוצת שנת הלימודים, שראשיתה קרב והולך, עוד תהיה לנו הזדמנות לבדד את הנושא הזה גם עם הסתדרות המורים ואיגרון המורים העל-יסודיים.

באשר להעלאת הרמה והכשרתם של מורים — הרחבתי על כך את הדיבור בסקירתי. התרתי לעצמי לדבר על תכנית יומרנית מאוד בדבר אקדמיזציה של הכשרת המורים. אני מודדו ואומר: לא משום שסמינר המורים אינו מצליח להעמיד לרשות מערכת החינוך מורים מצויינים. אינני רוצה לדבר בביקורת על צורות אחרות של הכשרת מורים, אולם עד כמה שלמדתי בתקופה הקצרה של כהונתי אני כבר במצב שאוכל לקבוע כי לא נמצא תחליף של ממש לסמינר כמוסד להכשרת מורים. כמובן, אנחנו מרוצים מאוד שכמה אוניברסיטאות פותחות פקולטות לחינוך והן מכשירות מורים בשיטות משלהן, אולם נראה לי שצירוף הנסיון והמסורת ההיסטוריים של סמינר המורים המסורתי פלוס הרמה הנדרשת בחינוך האקדמי פלוס הכנסת אלמנט של מחקר בחינוך, לא רק על-ידי חוקרים, אלא גם על ידי מורים העושים במלאכה בשדה עצמו — הצירוף הזה עשוי לקדם ולהעלות את רמת המורים לשיאים חדשים, ועם כל הערכתי את התקדמותו של

מברכים על המגמה הזאת, ובתאום מלא אתם נוסה לקדם את הנושא.

באשר לבעיית הצפיפות בכיתות — על כך אמרתי משהו בסקירתי ועל כך דיבר גם חבר הכנסת שלום לוי. אנחנו עדים לנושא הזה ולכן, בתאום מלא עם הסתדרות המורים, מיניתי ועדה משותפת לממשלה, להסתדרות המורים ולאיגוד המורים העל-יסודיים, וזו לומדת את הסוגיה מן הבחינה הפדגוגית, ולא דווקא מן הבחינה הכלכלית. אני סברתי שבטרם אקיים התייעצויות כלכליות בנושא, ראוי שנדע מה אמרת ההלכה הפדגוגית בדבר מינימום, או מקסימום, או אופטימום של גודל הכיתה הרצוי. הוועדה, בראשותו של סגן המנהל הכללי, מר שוחט, מתקדמת בעבודתה. היא ביקשה ממני להאריך בכמה שבועות את מועד מסירת הדיון-וחשבון. כשההמלצות — בין שתקבלנה פה אחד ובין שתהיינה המלצות שונות — תימסרנה לדינו, נקיים עליהן דיון פדגוגי, ומיד לאחר מכן דיון כלכלי במידה שיתגלה צורך לקיים דיון כלכלי בעקבות ההמלצות הפדגוגיות. אני רק רוצה לומר מראש, שאני מודאג מהמאבקים הצפויים לנו לקראת שנת הכספים הבאה. רק הבוקר ישבתי עם חברי במשרד ועם נציג משרד האוצר על מנת לבדוק את הסכומים שיידרשו לשנת הכספים הבאה כדי לקיים את מערכת החינוך הקיימת, אפילו ללא יוזמות חדשות, כמובן, תוך קליטת אוכלוסיה ותלמידים חדשים. בכוונה תחילה לא אנקוב מספרים, אבל אני מודה ומתוודה, שכאשר ראיתי מה תוספת התקציב שתיקבע על-דינו רק כדי לקיים את הוקים פלוס קליטת אוכלוסיה התלמידים החדשה — אחזה בי צמרמורת. נודרתי לשחרר בדאגה הזאת גם את נציגי המוסמכים של משרד האוצר, על-פי אותה הלצה יהודית — שעד רגע זה אני לא ישגתי ומרגע זה הם לא יישנו ויחפשו עצה לא רק לשמור על הוקים, אלא גם לקדם את המפעל החינוכי, כפי שצריך להיעשות במדינתנו. מכל מקום, נבחן את הסוגיה הזאת בחינה הוגנת ותוך מגע עם נציגי המורים מצד אחד ועם נציגי האוצר מצד שני. נעשה כמיטב יכולתנו לקדם נושא זה. כולנו נותנים עדיפות ראשונה לפתרון בעיית התלמידים, שנוכחותם במספר לא-קטן בכיתות היא אחת הבעיות החמורות מבחינה חינוכית.

חבר-הכנסת כץ — איך אפשר לדבר על חבר-הכנסת שלום לוי? בלי להיזכר בחבר-הכנסת כץ, ולהיפך — העלה כמה הצעות. הוא דיבר על הצורך בעידכון מתמיד של תכנית הלימודים. שנית, הוא דיבר על תכנית חדשה למימון הטלוויזיה הלימודית על-ידי הנהגת מועד פירסומת בטלוויזיה הכללית. כן אמר כמה דברים בענייני החינוך הגבוה ובעניין ריאורגניזציה בתחום החי-נוך הגבוה. אתייחס בתשובתי גם לדברי חבר-הכנסת כץ וגם לדברי חברי כנסת אחרים שדיברו על כך — ויש מה לומר בעניין זה. אציין שאנחנו נמצאים בסיוס גבושה של תכנית האירגון מחדש במשרד החינוך והתרבות. זמן קצר לאחר שנכסתי לעבודתי הטלתי על צוות חברים מתוך המשרד להניח לפנינו את כל האלטרנטיבות האירגוניות שאפשר להעלות על הדעת. קיימנו דיון בארבע תכניות אפשריות. את כולן ביטלנו. במקום זה גיבשנו תכנית חמישית, באשר אנחנו, אנשי משרד החינוך והתרבות, הענו להכרה שזו, אולי התכנית הרצויה, ככל שניתן להעריך מראש. מיניתי, על דעת שר האוצר, ועדה בין-משרדית בראשותו של סגן השר אהרן ירלן ועם חבריה נמנים נוסף על אנשי משרד

המפעל החינוכי בארץ, לרבות הרפורמה במבנה החינוך, אני מאמין שהמפתח להצלחת המפעל החינוכי הוא בר-פורמה בהכשרת המורים.

לאחרונה החילנו גם לברר שיטה נוספת להכשרת המורים הוותיקים. כלומר, אני מקווה שלגבי מורים צעירים, אולי כבר משנת הלימודים תשל"א, אבל בעיקר בשנת הלימודים תשל"ב, נוכל להטיל על הטובים שבסמינרים פיקוח אוניברסיטאי מלא אשר יבטיח לנו את קידום הסמינר מבלי לבטל את קיומו ואת סגולותיו המיוחדות. אולם הדבר אמור לגבי מורי העתיד, ומה ייעשה לגבי אותם רבבות המורים שהם מורים מוסמכים לכל דבר ואין להם תואר אקדמי? אני מדבר לא על תואר בלבד, אלא על תוספת ההשכלה שהם צריכים לרכוש ללא תואר. אנחנו בודקים את האפשרות לעריכת קורס אקדמי מיוחד למורים מוסמכים, בפיקוח של אחת האוניברסיטאות, או של צוות מלומדים מיוחד שיתמנה על-ידי המועצה להשכלה גבוהה, וכן באמצעות הטל-וויזיה הלימודית ואמצעי התקשורת האחרים. במרוצת כמה שנים יוכלו מורים העוסקים במלאכת ההוראה להשתלם בקצב איטי אבל מתמיד עד לתואר ב.א. אוניברסיטאי, אשר יהיה שווה ברמתו לתואר המקביל של התלמידים הלומדים בין כתלי האוניברסיטה.

מנחם ירד (גח"ל):

מה ייעשה לגבי המורים הלא-מוסמכים?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

באשר למורים הלא-מוסמכים — אותם אנחנו צריכים קודם כל לקדם לקראת הסמכה של הוראה רגילה. חלקם מסוגלים לעשות זאת, ואנחנו מקדמים אותם על-ידי מערכת השתלמויות; חלקם אינו מסוגל להגיע לכך ובמשך הזמן הם מפגים את מקומם למורים מוסמכים.

אני מוצא לנכון לומר, שמיבצע האקדמיזציה של ציבור המורים בארץ, בין שמדובר במורים צעירים ובין שמדובר במורים ותיקים, שבוואי לא כולם יהיו מוכנים לקבל על עצמם את המעמסה של לימוד לאחר שעות העבודה, אינו מיבצע חד-פעמי שניתן לבצע בתחולת זמן קצרה וקבועה מראש. זהו תהליך חדש, אשר השלמתו תהיה תלויה בכמה וכמה גורמים: ראשית, בהיקף התקציב שיעמוד לרשותנו; שנית, במידת נכונותן של האוניברסיטאות ליטול על עצמן את המעמסה הזאת; שלישית, בכשרון האירגוני לבצע מיבצע כה גדול וחשוב.

אני שמח לציין שכמה אוניברסיטאות שאנחנו נושאים-ונותנים עמן השיבו בחיוב באורח עקרוני, וכבר הגענו לשלב של דיונים מעשיים.

באשר לאפשרות של הקניית תואר אקדמי באמצעי התקשורת — לשם כך מיניתי על דעתה של המועצה להשכלה גבוהה ועל-פי החלטתה ועדה מיוחדת בראשותו של פרופסור ליפסון ומכון וייצמן. בקשתי מהיי-שב-ראש של ועדה זו שבידו הוועדה יתן עדיפות לעניין הכשרת מורים, על מנת שנקבל דיון-וחשבון מיוחד על הכשרת המורים עוד לפני שהוועדה תסיים את דיוניה בכלל על בעיית המכללות ודרכי ניצול אמצעי התקשורת בהכשרה אקדמית כללית. אני שמח לציין שגם נציגי הסתדרות המורים וגם המורים באופן אינדיבידואלי

דברים כדי להמריץ את התלמידים, או תלמידים נוספים, לרכוש את השפה הערבית, בנוסף לשתי השפות האחרות — אנגלית וצרפתית. איני פסימי בעניין זה. יש צדון מצד בגות ובנים לא מעטים ללמוד את הלשון והתרבות הערבית.

להערות המשותפות של חברי-הכנסת ליון וכך בעניין מעמדו של המורה אני רוצה לומר — ואמרת זאת בעצם בפתיחת סקירתי בפני הכנסת: אנחנו רואים במורה, למעשה, שותף מלא במפעל החינוך הישראלי. מה פירוש שותף? וכי ייתכן חינוך בלי המחנך? המשרד אינו אלא שמו של המורה והמחנך. מכל מקום, כך אני רואה את תפקידו של המשרד לגבי מעמדו של המורה, מבחינת כבודו, רמת חייו, אפשרויות ההשתלמות שלו, האפשרות לרכוש ספרים — כדי שיוכל לעמוד במשימתו במורה ומדריך. מכל מקום, המשרד כולו ואני עצמי, כשר החינוך והתרבות, רואים לעצמנו תפקיד ראשון במעלה לעשות למען קידום וביצור מעמדו של המורה בישראל, הן מבחינה מוסרית והן מבחינה חומרית.

האמת היא שגם אני סבור, שהיה זה לטובת המפעל אילו יכולנו לקדם את מעמדו של המורה גם מבחינה החומרית. ואם נאלצתי לומר בעניין זה דברים שהם אולי קשים, גם להסתדרות המורים בוועידתה וגם לאיגרון המורים התיכונים בוועידתה, כי השנה אינה יפה לתיקון עיוותים, עשיתי זאת מתוך ידיעה במה מדובר. אמרתי שאהיה מאושר אם לא תהיה פגיעה נוספת ברמת החיים של אוכלוסי ישראל, לדבות המורים, בגלל תקציב הבטחון הגדול והגדל שלנו, העומד לגדול אפילו בתקופה של הפסקת-אש באחת מהתחזיות, — עוד לא בכלל, — ואינני בטוח שתחזיתי לא תתגשם במרוצת השנה הזאת. אבל אני בוחר את עניין רמת חייו של המורה, של הגננת והמחנך, לא רק כעיוות הטעון תיקון בהשוואה לדמת השכר של אחר. אני חושב שאנשים העוסקים בהוראת הדור צריכים להיות ממומנים במיטב שהחבר הישראלי יכולה להעמיד מתוכה. יש חשיבות הן לתמריץ החמרי והן לתמריץ המוסרי, כי אנו רוצים לעודד את המורים שלא יברחו מהמקצוע; אנחנו מעוניינים למשוך כוחות צעירים אל הסמינרים ואל האוניברסיטאות על מנת שיבחרו בהוראה כמקצוע. לכן מוקדם או במאוחר נצטרך להתחיל לתת את הדעת על כך, ומוטב מוקדם מאשר מאוחר, על מנת לעשות מעשים נוספים על אלה שנעשו עד היום, כדי לקדם את מעמדו של המורה בישראל. הוא לא רע, וצריך להיות טוב יותר.

אינני רוצה לחדש את הוויכוח על הרפורמה בעקבות דבריו של חברי-הכנסת ארזי. בטוחני שהוא דבק בדעתו ואני דבק בדעתו. הייתי רק מבקש מחברי-הכנסת ארזי לא לפסוק הלכות סופיות בדבר הצלחתה או כשלונה של הרפורמה על-פי נסיון של שנתה הראשונה. אני עצמי אמרתי בכמה הזדמנויות פומביות, שמשנת הנסיון הראשונה הפקנו כמה לקחי-ביניים — ביניהם מעורבים מאוד וביניהם מדויקים מאוד. אנחנו לומדים ברציפות מהנסיון על מנת להמשיך בביצוע הרפורמה תוך עקיפת הקשיים שהביאו פה ושם לכשלון, מתוך אימוץ השיטות שהביאו להצלחה. יש מזה ויש מזה. נראה לי שתכרי- הכנסת ארזי ויועציו בענייני חינוך ופדגוגיה צריכים להשלים עם החלטת הכנסת, לעזור בביצוע החלטתה, לבקר כל מחדל וכל כשלון למען נלמד מהנסיון. אבל דמה לי שבשלב זה כבר אין טעם בוויכוח הכללי הזה. אני

החינוך והתרבות גם נציגי משרד האוצר ונציבות השירות ומומחה מבחון. הם בחנו את התכנית, אישרו אותה עקרונית והציעו כמה תיקונים, ביניהם תיקונים לחיוב, שאנחנו מקבלים אותם בברכה; ביניהם תיקונים לשלילה, שעליהם עוד נצטרך להיאבק.

לפני שבוע הרציתי לפני ועדת החינוך והתרבות של הכנסת על מגמות הריאורגניזציה במשרד. קיימו בעקבות זה דיון שיימשך, אם אינני טועה, השבוע. אנחנו בשלים לקראת הכרעות סופיות.

אינני רוצה להלאת את חברי הכנסת בהצגת הריאורגניזציה. צריך להשאיר גם סעיף לסקירה על משרד החינוך והתרבות בתקציב השנה הבאה. אני מקווה, שעם פתיחת שנת הלימודים — ב-1 בספטמבר השנה — נוגש מיד לביצוע הריאורגניזציה של משרד החינוך והתרבות, אשר תייעל את המשרד הראשי ותקים מחוזות בשטח, מחוזות שיהיו מוסמכים לטפל בכל בעיות החינוך והתרבות. מטעם המשרד הראשי זה תהליך של דצנטרליזציה שיש לברך עליו. שיטה זו תייעל את העבודה ותקל על הנוקמים לשירותי משרד החינוך, שלא יצטרכו תמיד לבוא ולפגוע אל המשרד הראשי. אני מקווה שריאורגניזציה זו תספק גם את הצרכים השוטפים וגם את התחזיות לעתיד. אינני מתכוון להנהיג את מדע העתידנות בנושא זה, עד סוף המאה, אבל יחידות התיכון שלנו תנסהנה לחזות את העתיד ככל שהדבר ניתן.

באשר לתכניות הלימודים — אני עצמי הרחבתי את הדיבור על נושא זה בסקירה ואיני רוצה לחזור על הדברים. אני רוצה רק לומר, שאם חל שינוי, ראשיתו עוד בתקופת קודמי במשרד, ועכשיו, בדרך הטבע, תוך כדי הרחבת הפעולה. אם חל שינוי מרחיק-לכת, הרי הוא דווקא בעריכת תכניות הלימודים. בשיתוף פעולה מלא עם האוניברסיטאות הנוגעות בדבר אנחנו מעדכנים את כל תכניות הלימודים, ללא יוצא מן הכלל, וכאשר אנחנו מסיימים עדיכונה של תכנית פלוגית או אלמונית, בין שהמדובר במדעי הרוח ובין שמדובר במדעי הטבע, אין אנחנו רואים מלאכתנו שלמה. גם תכנית חדשה תימצא בבדיקה מתמדת, כלומר, לא תהיה קיימת השיטה שלפיה תכנית שגובשה מחזיקה מעמד חמש או עשר שנים ואפילו למעלה מזה. כל תכנית תיבדק מזמן לזמן מחדש.

בנושא זה יכולה הכנסת להיות שקטה. ילדי ישראל לומדים על-פי תכניות לימודים חדשות ומעודכנות. מפעל זה פועל בדינמיות גדולה. מיטב המומחים תורמים תרומה לגיבוש תכניות אלה. אני שמח לציין, שבכל ועדות תכניות הלימודים משתתפים מורים מן השדה. המלמדים את המקצועות בבתי-הספר מוזמנים להשתתף בהכנת תכניות הלימודים בנוסף לנציגים רשמיים של איגרון המורים. מובן שלא השלמנו את כל המלאכה, אבל הקצב הוא כזה, שאני מקווה שבמרוצת השנה הקרובה נוכל לומר שגמרנו את השלב העיקרי ונמשיך לעדכן תכניות.

בעניין לימוד שפות זרות — על כך דיברו כמה חברי כנסת. כמובן, אנחנו מחייבים כל תלמיד לרכוש לשון זרה, אם אנגלית או צרפתית, נוסף לשפה הערבית. אנחנו מעודדים במיוחד את התלמידים לרכוש את השפה הערבית. איני יכול להתנער ממשרד החינוך והתרבות הגיע למספר גדול של לומדי ערבית בקרב התלמידים היהודים, אבל יש גידול. אנחנו מקיימים עכשיו שורה של

חברת ל"ה, ישיבה ק"א

— סקירת שד החינוך והתרבות על פעולות משרדו (תשובת השר) (אלון, ידיד) —

מנחם ידיד (גח"ל):

אין זה יתבצע בחינוך העצמאי ?

שד-החינוך והתרבות י. אלון:

עד רגע זה החינוך העצמאי לא הציג לפנינו בעיות. זוהי רשת קטנה יותר ופחות מקפת מבחינה גיאוגרפית מאשר רשת החינוך הממלכתי-דתי. אנחנו מקיימים אתם מגע רצוף, כי הם חלק מרשת החינוך במדינה, ומשתדלים לעזור להם לקיים את מערכת החינוך שלהם על-פי דרכם הם, כי הם מקיימים באמת חינוך עצמאי, ובעניין הר-פורמה הם פחות מודאגים מאשר אנשי החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי, הפועלים לפי החוק בעניין זה. אתם טרם הגענו לסיום הבידורים.

באשר להערתו של חבר-הכנסת נריה על הצורך לחנך את ילדי ישראל על אהבת ישראל, ואם מותר לצטט חלק מהדברים שאמר, שאין להעלות על הדעת שנהיה מוכנים לוותר על ירושלים, עלי לומר — ואמיתי זאת בסקירה שלי — שאנחנו משקיעים עבודה גדולה בעידכון תכנית הלימודים של תולדות עם ישראל בדורות האחר-רוגים, תולדות ארץ-ישראל, ואני יכול להרגיע את חבר-הכנסת אבנרי — תולדות ארץ ישראל כמות שהן, מן הכנענים ועד היהודים, ואפילו תולדות שבטים שקדמו לכנענים.

אבל לא זאת הדאגה. אנחנו מלמדים את תולדות ארץ-ישראל לימוד אוניקטיבי. אבל האוניקטיביות היא כזאת שארץ-ישראל לא בכדי קרויה "ארץ ישראל" ולא "ארץ כנען". אנחנו מלמדים — ויכולים לראות זאת כבר גם בשאלוני הבחינות — את תולדות הישוב ותולדות הציונות, לימוד המסביד לא רק את העובדות, אלא גם את המניעים, המוטיבציה, הבסיס המוסרי והבסיס ההיסטורי, תוך הבנה מלאה של כל האוכלוסיה האחרת שחיה בארץ, בין מוסלמים, בין דרוזים, בין נוצרים — כי גם תופעה זו היא חלק מתולדות ארץ ישראל.

אינני יכול להתחייב לחבר-הכנסת נריה שאף גער לא יהיה מוכן לוותר על אף שעל, קרדתי בעתונם שהיו גערים שרמזו, ואף אמרו שהיו מוכנים, לוותר גם על חלק מירושלים. אני אינני מסכים עם דעה זו, אבל עם זה אינני חושב שאסור לנער לומר את אשר בלבו. מוטב שיאמר את אשר בלבו, ובכך נלמד מה בלבו.

מנחם ידיד (גח"ל):

אולי זוהי תוצאה מחוסר חינוך ?

שד-החינוך והתרבות י. אלון:

אינני סבור כך. אני סבור שעל טיבן של תוצאות החינוך עומדים לפי הכלל ולא לפי היוצא-מן-הכלל. אינני סבור שהחינוך הישראלי הוא חינוך אבסולוטי, הרמטי עד כדי כך שהילד אינו סופג דעות או רעיונות, אם בבית אבא, אם ברחוב, אם באסיפה פומבית ואם במפלות למיניהן. אנחנו חיים בחברה פלורליסטית-דמוקרטית פתוחה, עם חופש דעות מלא. ואני מעדיף את המצב הקיים, עם דעות שאינן נראות לי, מאשר הצבעות פה-אחד במשטר סגור.

בחרתי לי מדבריו של חבר-הכנסת נסים אליעד רק סעיף אחד. כי אם אגבי על כל הסעיפים, תתעייפו מרוב דיבורי, ואינני רוצה לעשות זאת; אולי כבר חת-יעיפתם. ובכן, חבר-הכנסת אליעד דיבר על הצורך בהרחבת החינוך העברי בגולה. אני מסכים אתו. לא רק

שמח לציין שגם הסתדרות המורים, אשר התנגדה לתכנית הרפורמה כפי שהוצעה על-ידי הוועדה המיוחדת של הכנסת והציעה הצעות אלטרנטיביות משלה, ברגע שההכרעה נפלה הודיעה שהיא תשתף פעולה בביצוע הרפורמה. אינני אומר שפה ושם לא נתגלו קשיים. הצעתי להסתדרות המורים שנקים מעין בודרות מוסכמת, אשר תצטרך ליישם את המלצות המתווך, חבר-הכנסת חיים צדוק, כדי שלא יבולע למורים בבית-הספר היסודי יותר ממה שמותר, תוך כדי ביצוע הרפורמה.

באשר להערתו של חבר-הכנסת נריה — אני מוכרח לומר שמצאתי את עצמי במצוקה בוויכוח הגדול סביב ביצוע הרפורמה בחינוך הממלכתי-דתי בין שתי מסגרות חינוכיות ששתיהן חשובות מאוד בעיני, וכוונתי לישיבות התיכוניות מזה ולבית-הספר התיכון, הרגיל, הדתי, מזה. יש כאן סתירה שקשה ליישב אותה אפילו על דרך הפשרה. אנשי הישיבות התיכוניות טוענים שהורים אינם גוטים לשלוח את ילדיהם אל מחוץ לבית בגילאים שלמטה מגיל 15. מכיוון שחטיבת הביניים מתחילה בגיל 13, הם חוששים שבעצם ישארו ללא דורבה של תלמידים בשביל הכיתות הגבוהות יותר. אי לכך ביקשו את הסכמת משרד החינוך והתרבות, שנוסף לקליטת תלמי-דים בגילאים 13 ו-14, כיתות ז' ו-ח', מהסביבה הקרובה של ישיבה חינוכית — ויש מספר ישיבות תיכוניות — יורשה להן להקים מעין שלוחות קדמוניות, שאני קורא להן ערפיות, כי מדובר בשלוחות בעיקר באזור תל-אביב וגוש דן, אשר תקיימנה מספר כיתות של חטיבת הביניים, ובהגיע התלמידים לגיל הפנימיה ייתכן שיעשו דרכם גם לפנימיה עצמה.

מצד שני קיימת סכנה, שאם הישיבות התיכוניות תקיימנה ישיבות ערפיות כאלה, תתחרנה התחרות לא-שווה עם בית-הספר הממלכתי-דתי, שגם הוא אינו רוצה לוותר — בצדק — לא על מספר תלמידים שיאפשר לו לקיים חטיבת ביניים הנושאת את עצמה, וגם לא על איכותם של התלמידים.

לאחרונה נסתמנה איזו פשרה, שהייתי רוצה כי כולם, כל הגורמים המעורבים בדבר, יקבלו אותה ברוח טובה, שאמנם הישיבות התיכוניות תקלוטנה את כל התלמידים הדתיים בחטיבת הביניים במרחב הגיאוגרפי הגדול שמסביבן, ללא סלקציה, תורשינה לקיים שלוחות ערפיות למספר תלמידים שאיננו עולה על מספר התל-מידים שיקבלו מהאזור הזה לכיתות הגבוהות יותר, ותור-שינה גם לקיים כיתות הטרודגניות, וגם, על-פי הצרכים והמטרות שהישיבה התיכונית הציבה לעצמה, כיתה או שתי כיתות סלקטיביות, במסגרת חברתית מקובלת, כדי לקדם את האינטגרציה החברתית, שהיא ממטרות הרפורמה. אני מקווה שאז, ועם ההגבלות הללו, לא יבולע, או לא יבולע יותר מדי, לבית-הספר הממלכתי-דתי או לחטיבת הביניים של בית-הספר הממלכתי-דתי. פה ושם אפילו מנסים לזווג זיווגים בין השלוחה הערפית לבין בית-הספר הקונבנציונלי, על מנת שיעשו זאת כמפ-על משותף. מכל מקום קיימנו מגעים — ואם מותר לי להגיד מלה אישית: השקעתי בזה הרבה שעות של עבודה ופגישות — עם כל גורמי החינוך בתחום הדתי, על מנת ליישם את עקרונות הרפורמה בתנאים המיוחדים שבהם פועל החינוך הדתי, שיש לו זכות קיום לא רק על-פי חוק, אלא גם על-פי עובדת קיומו של מחנה דתי מיוחד הרוצה לחנך את ילדיו ברוח מיוחדת.

הצעה, שלשמחתי נתקבלה: נתקן את חוק המועצה להשכלה גבוהה באופן שלמועצה יהיו שיניים הרבה יותר חדות משיש לה היום, סמכויות הרבה יותר רחבות משיש לה היום, והיא תהיה הגוף הציבורי הנושא באחריות לכל נושאי ההשכלה הגבוהה. אבל כדי שיהיה בידיה גם כלי אירגוני-פיננסי, מקבלת עליה המועצה להשכלה גבוהה — וברוח זו היא מכינה את הצעת התיקון — להקים ועדת הקצבות לאוניברסיטאות, מה שקוראים באנגליה Universities Grants Committee, שתקבע את הקריטריונים שלפיהם יש לממן את רוב האוניברסיטאות. אותה יהיו לה הכלים הדרושים לבחון מה הם צרכי המשק, התבררה וההשכלה בשנים הבאות, על מנת לקבוע לוח עדיפויות, אילו נושאים יש לקדם, אילו נושאים יש לעכב, לאיזה אזור גיאוגרפי יש לתת זכות קדימה וכו'. המועצה להשכלה גבוהה תהיה גם מוסמכת להבא לקבוע מי רשאי לפתוח בכלל בית-ספר להשכלה גבוהה, עוד לפני שהוא נוקט להכרה אקדמית. קל-וחומר שגם על-פי סמכותה היום היא המוסד הבלעדי למתן הסמכות להעניק תואר אקדמי.

אנחנו נמצאים ממש בעיצומו של שינוי, ואני מקווה שבמושב הבא של הכנסת אוכל להניח את הצעת החוק המתוקנת, על דעת כל המועצה להשכלה גבוהה, לעיונה ולהכרעתה של הכנסת.

ברשות היושב-ראש רוצה אני נצל הזדמנות זו על מנת להבהיר נושא אשר עלה לכותרות העתונות בשבועות האחרונים. אני יודע שגם כמה חברי כנסת הת-עניינו בכך ופנו אלי במכתבים. כוונתי למוסד המבקש להיות מכון להכשרת מהנדסים ברמה אקדמית בחולון. ייאמר לזכותו של ראש עיריית חולון ולזכותה של מועצת העיר שהם ידועים כאנשים דינאמיים מאוד ושוחרים טוב לעירם, שהיא עיר מסיפטית מאוד, שהם רצו ועודם רוצים שיוקם בחולון מוסד להשכלה גבוהה. הם מציעים שהטכניון שצריך לקום אי-פעם במרכז הארץ, או כפי שקראה לכך ועדת פטנקין — בתל-אביב רבתי, יהיה בחולון ולא במקום אחר. התביעה הזאת, חברי הכנסת, היא לגיטימית. לא רק שאין בלבי שום דבר נגד היוזמה, אלא שאני מוקיר את ראש עיריית חולון על יזמתו. אבל לרוע המזל, עיריית חולון נהגה שלא כשורה בדרך ביצוע שאיפתה.

אתחיל בסעיף הבלתי-נעים ביותר, שאין מנוס מלהוכיח אותו, ולו גם כדי להעמיד דברים על דיוקם נוכח פירסומי סלף רבים בעתונות: המוסד בחולון הוקם בניגוד לחוק הפיקוח על בתי-הספר. אני חוזר ואומר: המוסד בחולון הוקם בניגוד לחוק הפיקוח על בתי-הספר. על-פי חוק הפיקוח על בתי-הספר, שכבר נכנס לתקפו לגבי בתי-ספר חדשים, אם כי טרם נכנס לתקפו לגבי בתי-ספר ישנים — דננו בזה בכנסת לא מזמן — צריכה היתה עיריית חולון לפנות אל משרד החינוך והתרבות ולבקש רישון להקים את המוסד. היא לא עשתה זאת. היא הקימה את המוסד בניגוד לחוק והעמידה את הממשלה בפני עובדה מוגמרת.

כיוון שבימים ההם היה המטפל בחינוך הגבוה לא שר החינוך, אלא שר האוצר, פנתה עיריית חולון אל שר האוצר וביקשה את תמיכתו ואת הסכמתו וברכתו להקמת המוסד. שר האוצר, במכתבו מ-19 באוגוסט 1969, ביקש מעיריית חולון שתימנע מהקמת המוסד. הוא הודיע לעיריית חולון, שהממשלה הקימה לפי הצעתו ועדה

שאני מסכים אתו; אני שמח לבשר לכנסת שלאחרונה הגעתי להסכם עקרוני עם יושב-ראש הנהלת הסוכנות, מר אריה פינקוס, על שיתוף פעולה מלא בין המפעל החינוכי העברי בגולה, באמצעות ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית, לבין משרד החינוך והתרבות, תוך שמירת מעמדה המלא של ההסתדרות הציונית בגולה וראיית משרד החינוך והתרבות כמסייע ולא כנושא באחריות למפעל החינוכי החשוב הזה. כבר הגענו לשלב גבוה של בירור פרטים, ואני מקווה שבמרוצת חודש ימים יסתיימו הבירורים עד לשלב שבו נוכל להביא את ההצעות לאישור המוסדות הנוגעים בדבר, היינו, הנהלת הסוכנות היהודית מזה והממשלה מזה. כיוון שהעניין טרם הסתיים — אינני רוצה להביא לפניכם את הפרטים. אני רוצה רק לומר לכם שמשרד החינוך והתרבות רואה לעצמו חובה וזכות להעמיד עצמו, יחד עם ציבור המורים על כל גווניו, לרשות המפעל החינוכי בגולה. כי אני מאמין שבהרחבת רשת החינוך העברי והקניית הלשון העברית, תולדות העם היהודי ויישוב הארץ — שלא למנות עוד כמה מקצועות חשובים, ואני מדבר על בית-הספר החי-לוני, כי ברור שבתי-הספר הדתיים מקנים את ערכי היהדות במלואם — נבטיח את הזדהות הדורות הצעירים עם עמם יותר מאשר באמצעות מסגרות אחרות. ולכן אני רואה לעצמי חובה וזכות להעמיד את המפעל החינוכי בארץ לרשות המפעל החינוכי בגולה, ואני מקווה שההוצאות לא תאחרנה לבוא. גם היום כבר נעשות פעולות לא-קטנות בתחום זה, אבל אנחנו רוצים לתת לו תנופה מוגברת ומיוחדת, ובממדים גדולים שלא ידענו כמותם בעבר.

עכשיו להעדרתו של חבר-הכנסת אביזוהר, בנוסף להערה דומה מהי חבר-הכנסת כץ, בעניין החינוך הגבוה. לא אתווכח עם חבר-הכנסת אביזוהר על רמת הלימודים ושיטות הלימודים באוניברסיטה. אני יודע שהאוניברסיטאות עצמן ערות לבעיות אלו. יש מקצועות ונושאים שזכו לרמה גבוהה באמת-מידה בין-לאומית; ויש כאלו שבהם עדיין מנששות האוניברסיטאות בדרך. וכיוון שהאוניברסיטאות נהנות מחופש אקדמי מלא, לפחות בנושאי הלימודים, איננו יכולים להתערב, אם כי יש בידינו לקיים חילופי דעות במסגרת המועצה להשכלה גבוהה ובמסגרות אחרות. כיוון שאני מקיים מגע הדוק עם האוניברסיטאות כולן, אני יכול להרגיע את חבר-הכנסת אביזוהר — שהרי הוא עצמו משולב באחת האוניברסיטאות — שהאוניברסיטאות עצמן ערות ומ-ציעות הצעות שונות למבנה החינוך ומנסות לשנות את שיטות הבחינות ושיטות הלימודים וכו'.

אולם עלי לציין שעומד לחול שינוי, שינוי גדול, בדרך הטיפול של הממשלה במוסדות להשכלה גבוהה. סוכם בינינו לבין ראשי האוניברסיטאות — כל האוניברסיטאות — שנגש כלים חדשים לטיפול בפיתוחה ובקביעתה של מדיניות האוניברסיטאות ובמימון פעולותיהן השוטפות. עד היום קביעת תקציב למוסד להשכלה גבוהה, פלוגי או אלמוגי, היא מעשה עניני הדין ממושך, די-צדדי. אינני סבור שצריך להשאיר נושא זה להצלחת המשא-ומתן שבין שר החינוך והתרבות — או, בשנים קודמות, בין שר האוצר — לבין נשיא המוסד הנדון. הגענו למסקנה משותפת, שאין להביא לכנסת את הצעת החוק שהובאה בקדנציה הקודמת, משום שהאוניברסיטאות חששו — ולדעתי בצדק — שיש בזה משום נגישה כלשהי בחירות האקדמית, שיש לשמור עליה מכל משמר. לכן העליתי

שהיה לי הכבוד אז להיות יושב-ראש שלה. ולאחר שורה של דיונים מפורטים, בהשתתפות יושב-ראש הוועדה הפרופסור גיליס עצמו, החלטנו על הקמת אוניברסיטת הנגב. רק אז יכולה היתה אוניברסיטת הנגב להכריז על עצמה כעל אוניברסיטה. ועד היום עדיין לא זכתה לעצמאות אקדמית, והיא נמצאת בחסותם של האוניברסיטה בירושלים, מכון ויצמן למדע והטכניון בחיפה, ומכוח עצמאותם הם מקבלים תלמידי באר-שבע את התעודות והציונים הלגיטימיים.

אין כאן "חאפ", ולא יכול להיות, חברי הכנסת, שכל מפעל, כקטן כגדול, לא ינהג בהתאם לחוק. וכבר אמרו הליצינים: כדי לפתוח קיוסק בחולון יש צורך ברשיון; אבל להקמת אוניברסיטה - אין צורך ברשיון? מי ישא באחריות לגורל הסטודנטים, למעמדם, לרמתם, לתעודותיהם, להסמכתם?

אבל יש כאן בעיה נוספת. מי לידנו יתקע כף שחולון היא העיר האחרונה שתנסה להקים מוסד להשכלה גבוהה בדרך זו? חברי הכנסת, אלי כבר פנו ארבעה ראשי ערים, ערים בסדר גודל של חולון, המבקשים רשיון להקים מוסד להשכלה גבוהה. מדוע לא, בעצם? או שמא גם עליהם ללכת בדרך של יצירת עובדות? אינני סבור כך.

ההשקעה בפיתוח אוניברסיטה והחזקתה היא אחת מההשקעות היקרות, אמנם הכדאיות, אבל גם היקרות ביותר.

שמחה ארליך (גח"ל):

אילו אמצעים נקטה הממשלה נגד ראש עיר שמפר חוק?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אניע לזה. פרט לתביעה משפטית נגד העירייה נקטנו שורה של אמצעים, ואנחנו עוד בעיצומם. מיד אפרט אותם.

כאשר ועדת פטנקין הניחה את המלצותיה לפני הממשלה, קבעה לוח עדיפויות לקידומה והרחבתה של הכשרת מהנדסים בארץ. ראשית, היא קבעה שיש למצות יותר את מבנה התשתית של הטכניון בחיפה על-ידי תוספת מסלולי לימוד גם בשעות אחר-הצהריים והערב; שנית, הרחבתו וביטולו של המכון להכשרת מהנדסים באוניברסיטת הנגב; שלישית, הקמת בית-ספר להנדסה בתל-אביב רבתי. הוועדה לא פסקה באופן חד-משמעי מתי והיכן יקום הטכניון השלישי. מתוך עשרה חברי ועדת פטנקין המליצו חמישה על חולון, ארבעה על תל-אביב, ואחד פסל את שתייהן.

המלצות הוועדה הוגשו למעשה לשרי האוצר וה-חינוך, ושני השרים מינו ועדת יישום כדי ללמוד את הנושא והמשתמע ממנו לא רק בקשר לחולון. ועדת פטנקין לא נתמנתה רק בקשר לחולון. היא נתמנתה לברר כל הנושא כולו. מינינו ועדה מטעם שני המשרדים. אבל כיוון שוועדת פטנקין נתמנתה על-ידי הממשלה והגישה את הדו"ח לממשלה, החליטה הממשלה על-פי הצעתי להקים ועדת שרים שתדון בסוגיה המצומצמת - מתי לפתוח טכניון שלישי והיכן למקם אותו. הוועדה קיימה שורת דיונים לא-קצרה. לפני הוועדה הופיעו נציגי המוסדות להשכלה גבוהה הנוגעים בדבר - הטכניון והמכון בבאר-שבע; חברי ועדת פטנקין מחיבי חולון ושוללי חולון; וכן משלחת של עיריית חולון בראשותו של ראש

מיוחדת, בראשותו של הפרופסור פטנקין, לבחון את בעיית הצורך במהנדסים למקצועותיהם, ולהמליץ על דרך הכשרת מהנדסים לעתיד לבוא ועל מיקום המוסד להשכלה גבוהה למהנדסים. אקרא רק קטע מהמכתב הזה, שבו מודיע שר האוצר למר פנחס אילון, ראש עיריית חולון: "שקלתי וחורתי ושקלתי, ולא יכולתי אלא לחזור לאשר אמרתי לך בעל-פה, והוא כי הממשלה צריכה לחכות בכל החלטה מצדה עד לקבלת הדין-וחשבון של הוועדה בראשותו של הפרופסור דן פטנקין, שנתמנתה על-ידיה לבירור בסוגיה זו. גם מהדין-וחשבון של הוועדה בראשות אלוף עמוס חורב לא משתמע באורח חד-משמעי שנחנץ טכניון נוסף בכלל, ואף לא מה הדרך הטובה לפתרון הבעיה שהדין-וחשבון מעורר. אני ממשיך איתו להתנגד להקמת כל מוסד חדש בלי החלטת הממשלה ובלי הבירור הדרוש לקראת קבלת החלטה על-ידי, ואיני יכול, לצערי, להיענות לבקשתך ולהביא המלצתי לממשלה. חוששני כי עם פתיחת 'המכון האוניברסיטאי לטכנולוגיה' בחולון, בלי אישור הממשלה, אתה לא רק עלול לבזבז כסף ציבורי, אלא אף משהו חמור מזה: אתה עלול לגרום לכך שהרבה צעירים ישימו שנת חיים על קרן הצבי. אחריות גדולה מקבל אתה על עצמך." - עד כאן מכתבו של שר האוצר.

אם כן, למרות החוק המחייב קבלת רשיון מראש, ולמרות האיסור המפורש של שר האוצר שהיה אז ממונה על הנושא, החליטה עיריית חולון להקים לעצמה ועל אחריותה מוסד להשכלה גבוהה, רשמה תלמידים, שכרה מרצים וקבעה שיש לה שיטה טובה יותר להכשיר מהנדסים, ברמה גבוהה ובמחיר זול יותר מאשר מקובל, נאמר, בטכניון בחיפה.

יש גורסים שעיריית חולון עשתה כך כדי להבטיח שכאשר יקום הטכניון, יהיה אמנם בתחומי עירה, שהרי לדעתה כל האוניברסיטאות קמו כך. אין זה נכון. לא אכנס להיסטוריה עתיקה, אבל ברור לחלוטין שהאוניברסיטה העברית לא קמה מעצמה, וזכור תפקידו של חיים ויצמן במעמדו המיוחד אז בהסתדרות הציונית, וזכור תומכיו, בהקמת המוסד הזה. ובדומה לכך הטכניון, שקדם לה. ואם נלמד מן הנסיון של השנים האחרונות, נראה שהאוניברסיטה ברא"ל קמה על-פי החלטת הממשלה. נמצאו שרים, כמובן בקרב המחנה הדתי, שהעלו את ההצעה. העניין נדון והוחלט. ואוניברסיטה זו היתה בפיקוח המועצה להשכלה גבוהה. כל פקולטה שלה היתה בפיקוח מתמיד, ורק כאשר הגיעה לבגרות אקדמית מלאה קיבלה את מלוא עצמאותה.

לפני שהוחלט על הקמת האוניברסיטה בתל-אביב הוקמה ועדה מיוחדת בראשותו של לא אחר מאשר משה שרת ז"ל, למדה את הבעיה, הכינה הצעה, ועל-פי המקובל בימים ההם הוקם הגרעין של האוניברסיטה בתל-אביב, וגם היא בפיקוח מלא של המועצה להשכלה גבוהה, עד שבדומה לשכנתה ברא"ל זכתה גם היא לעצמאות מלאה.

על בית-הספר לרפואה בחיפה קיימו לפחות שלושה דיונים בוועדת שרים ודיון מלא במליאת הממשלה, עד שהחלטנו ברוב, אם כי לא ברוב גדול, בעד הקמתו. ולפני שהוחלט על הפיכת בית-הספר הגבוה בבאר-שבע לאוניברסיטת הנגב, מינה ראש הממשלה לוי אשכול ז"ל ועדת מלומדים מיוחדת בראשותו של הפרופסור גיליס, שהמלצותיה הונחו לפני ועדת השרים למדע ולטכנולוגיה,

אשר יהיה, עליו להיות במסגרת אוניברסיטת תל-אביב. אני חושב שזו היתה החלטה אחראית מאוד.

אני מקווה שחולון תקבל את הדין. היה לנו קשה מאוד לקבל החלטה כזאת. לי אישית היה קשה מאוד. כי באמת ובתמים יש לי יחס מיוחד לעיר זו ולראשה, יחס ידידותי חם. זוהי עיר דינמית, מתפתחת, ערה מבחינה חברתית. ומי יתן וידבו ראשי ערים כמו מר אילון. אבל הם לא יוכלו להתעלם מהחלטות הממשלה. מכל מקום, המועצה להשכלה גבוהה לא תוכל להתעלם מהחלטות הממשלה.

נכון שמבחינה פורמלית יכולה חולון לפנות לאוניברסיטת תל-אביב — כפי שכבר עשתה — ולהציע שבשנת תשל"ג, בהתאם להחלטת הממשלה, תסכים אוניברסיטת תל-אביב שהמכון לטכנולוגיה יהיה בחולון. אנו איננו חייבים לקבוע עמדה כזו. אנו איננו צד בעניין הזה. אוניברסיטת תל-אביב היא עצמאית מבחינת החוק, והיא תחליט. אם תחליט בחיוב, לא נתנגד. לא נראה בכך סתירה להחלטות ועדת השרים. אם נתנגד, לא נכפה עליה. מכאן שיש פתח לפעילות ציבורית של כל הגורמים הנוגעים בדבר, פרט לשר החינוך והתרבות.

ולסיום, מספר הערות בענייני חינוך כלליים. שמתי לב להערותיה של חברת-הכנסת הרמן, גם לגבי בעיית המורים וגם לגבי החינוך בגיל הרך. חברי הכנסת, אינני יכול למצוא מלים משכנעות יותר מאותן מלים, שהש-תמשתי בהן בסקירה, על חשיבות החינוך בגיל הרך. זוהי שאיפה מוצהרת שלנו, — אינני בטוח אם נוכל להגשימה — שבפעולה משותפת והדוקה בין המשרד והרשויות המקומיות לא יימצא ילד בגיל הרך שלא יגיע לגן משום שהוריו סובלים מחסרון כס. אינני דואג לאותם הורים שיכולים לשלם — הם בלאו הכי שולחים את ילדיהם לגנונים. לא נוכל לחייב. נוכל למשוך, לשכנע.

חברת-הכנסת וילנר נטפל אלי לחינם — בזה אין חידוש.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
לחינם או לשווא?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:
אני צריך עוד לברר בדיוק את משמעות המלים. מה אומרים המלומדים?
חברת-הכנסת וילנר טוען שאנו מתנכים למיליטא-ריסם, שוביניסם, התפשטות.

מנחם בגין (גח"ל):
מי אומר זאת? חברת-הכנסת אורי אבנרי?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:
לא, במקרה זה דווקא חברת-הכנסת וילנר. חברת-הכנסת אורי אבנרי אמר דברים אחרים, שעוד אתווכח אתו עליהם.

מצד שני, טענו פה חברי כנסת שאין אנו מתנכים במידה מספקת לתודעה לאומית, לתודעה יהודית, ויש ילדים המוכנים לוותר על חלקי ארץ.

אלה טועים ואלה טועים. אם יש בעולם צבא בלתי מיליטאריסטי — אולי פרט לשווייץ, ששם, לאשרם, אין יודעים מלחמה מהי — הרי זה צבא ההגנה לישראל. לקראתו אנו מתנכים רק על הערכים החיוביים

העיר. לאחר שלמדה את הבעיה החליטה הוועדה פה אחד: בגלל מגבלות תקציביות אין לגשת להקמת טכניון שלישי לפני שיבוצעו הסעיפים הראשונים בהמלצות ועדת פטנקין, כלומר: תוספת מסלולי לימוד בטכניון והרחבת בית-הספר להנדסה באוניברסיטת הנגב. לכן קבענו שלקראת שנת הלימודים תשל"ג תיבחן הבעיה במגמה חיובית להקים בית-ספר להנדסה בתל-אביב רבתי במסגרת אוניברסיטת תל-אביב.

על-פי תקנון הממשלה מופצות החלטות של ועדות שרים בין כל השרים וניתן להם פרק-זמן מספיק כדי לעיין בהחלטות הוועדות. הסמכות לערער בפני המליאה שמונה לא רק לחברי הוועדה האמורה, אלא לכל שר ושר, גם אם אינו חבר הוועדה. ואם אין עירעור על החלטת ועדת השרים, רואים את ההחלטה כאילו נתקבלה על-ידי מליאת הממשלה. הזמן חלף, איש לא עירער והחלטת הוועדה הפכה להיות החלטת הממשלה.

אולי יעניין את חברי הכנסת לשמוע, שכאשר שאלנו את פרופסור פטנקין — שהתמצאותו בכלכלה אינה זקוקה לעדות — אם לא יהיה בדינו כסף מספיק כדי לבצע מסלול לימוד נוסף בטכניון, מה עדיף בעיניו — מסלול נוסף בטכניון או פתיחת מוסד חדש, השיב בו במקום: אין לפתוח מוסד חדש לפני שתבוצענה ההמלצות בעניין הטכניון ואוניברסיטת הנגב.

אינני רוצה להגיב כאן על דרך התגובה של גורמים שונים בחולון, שהם לא יבצעו החלטת הממשלה; והם פירסמו מודעות להרשמות תלמידים לשנה החדשה עם הזמנה לסטודנטים לבוא להתראיין ולהיבחן. לי נראה שענייה צריכה לדעת לכבד החלטת הממשלה, אם היא רוצה שהאזרחים יכבדו החלטות העיריה. אנו דאגנו לתלמידים שהולכו שולל ולמדו שנה אחת בטכניון. קודם כל באנו לידי הסכם עם הטכניון ואוניברסיטת הנגב, שלגבי 120 התלמידים מחולון יינתן מועד הרשמה נוסף ודינם יהיה כאילו נרשמו במועד ראשון. שנית, הגענו לכלל הסכם עם הטכניון ואוניברסיטת הנגב, שהם יקבלו את התלמידים תוך הכרה בהישגיהם הלימודיים בשנה הראשונה, למרות שלמדו בבית-ספר לא-מוכר. שלישית, הודענו רשמית להסתדרות הסטודנטים בחולון, שאותם הסטודנטים שהם חסרי אמצעים כספיים יוכלו ליהנות מהלואאות נוחות מאותה קרן המשותפת למשרד החינוך והתרבות ולבנקים הגדולים, שממנה ניתנות הלואאות בתנאים דומים במידה רבה למילגה. מכאן שהבאנו בחשבון גם את מצבם של התלמידים עצמם.

יחד עם זאת, ועדת השרים לא החליטה לקבוע את המיקום הגיאוגרפי של הטכניון השלישי, אם וכאשר יוקם בשנת תשל"ג. ועדת השרים קבעה רק שעליו להיות במסגרת אקדמית של אוניברסיטת תל-אביב. הכנת מהנדסים מטילה אחריות גדולה מאוד. בקווי היסוד של אוניברסיטת תל-אביב, שנקבעו על-ידי ועדת שרת, נאמר שאחד הנושאים שיימדו באוניברסיטה יהיה נושא הטכנולוגיה. על דעת ממשלת ישראל הותר לאוניברסיטת תל-אביב לפתוח לפני שנתיים בית-ספר להנדסה למוסמכים; כי לפי דעתם של המלומדים טוב יותר ללכת מהמוסמכים למטה. את המוסמכים אפשר לקבל מבין בוגרי הטכניון או עולים חדשים. והם פתחו את בית-הספר בהתאם להחלטה מוסמכת של גורמים ממשלתיים. כדי להבטיח שהרמה של הטכניון החדש תהיה משיעור רצון, סיכמנו שיהיה המיקום הגיאוגרפי

הטבע חייב להיות מצטיין במתימטיקה, אולם יכול להרשות לעצמו ציון נמוך במקצועות אחרים, כפי שייקבע בחלוקת המקצועות.

עדיין לא סיימנו את הביורור ועדיין לא התלטנו החלטות סופיות, — אנו קרובים לכך — אך אני מאמין שהשיטה החדשה של בחינות הבגרות תשים את הדגש בעיון, בהבנה ולא רק בשינון, אם כי אינני רוצה שגנרתיק לכת עד כדי כך שמשלול את חשיבות הזכרון או אפילו השינון. לכן נמשיך בשיטת בחינות הבגרות ומתן תעודות הבגרות, בשיטה חדשה, טובה יותר. אינני מוציא מכלל אפשרות שבהחלק מהמקצועות יוכל התלמיד אף להביא אותו ספר לבחינה, ויוכיח שהוא יודע להשתמש בספר מקור. היכולת לתת תשובה נכונה על-ידי שימוש בספר מקור — גם זו רמה גבוהה של ידע.

באשר להקדמת מתן התוצאות — אנו בודקים אפשרות של דצנטרליזציה על-ידי הסמכת בתי-ספר ראויים לכך שיעשו את הבחינות גם בשמנו. חלק מהבחינות ייעשה בגיל יותר צעיר מאשר בשנה האחרונה — דבר שיקל על התלמיד. אנו גם מתחשבים בציוני מגן, ולא תמיד צריכה הבחינה האחרונה לקבוע גורלו של התלמיד למשך שנים רבות. אם היה מצטיין במסלול ארוך ומתקבל על הדעת ונכשל דווקא בבחינה האחרונה — אסור שדבר זה יקבע את גורלו.

אני עובר לדברי חבר-הכנסת פיגורמן, אשר כאיש המושבים נתקל בקשיים המיוחדים במושבי העולים, הקטנים והפזורים. אני רוצה להשיב רק על נקודה אחת מדבריו, אם כי העלה הרבה נקודות מעניינות. כאשר ערכנו את תקני המורים לשנת הלימודים תשל"א, הבאה עלינו לטובה, שמנו לעצמנו למטרה לבוא לעזרת הישובים הקטנים — בין מושביים, בין קיבוציים — ולאפשר משרות שלמות לכיתות קטנות, באין ברירה אחרת. הדבר יעלה ללא ספק למעלה מחצי מיליון ל"ה דולר — סכום שלא היה מתוכנן. אינני חושב שאנו יכולים לפטור את עצמנו מלהעניק את השירותים דווקא בתחום החינוך לאותם ישובים אשר מרצונם התפשי יושבים היכן שהם יושבים, אם על ההר או בספר. לפחות יזכו תלמידיהם לחינוך ראוי לשמו.

אילו היה חבר-הכנסת אבנרי נוכח בזמן שמסרתי סקירתי בכנסת, או אילו קרא את הסקירה לפני שעלה לדוכן, ודאי היה מחלק מחמאות במקום לבקר אותנו. כי בנושא התרבות, שאותו הוא ביקר, דווקא אמרתי דברים לא-מעטים. המשרד פועל בנושא זה בקצב גדול, אם כי פחות מאשר הייתי רוצה.

אני מודה לחבר-הכנסת ג'אבר מועדי על דברי ההערכה שהשמיע. אני שמח לציין שאמנם בגוש הישרים הדרוזיים אנו מקימים בית-ספר מקיף. אנו מקימים כמה בתי-ספר בכפרים ערביים מוסלמים ונוצריים, וחס נמצאים בלוח העדיפות הנכון, ממש כמו בתי-הספר העבריים. הקושי העיקרי שיש לנו בישובים הערביים והדרוזיים נעוץ בכך, שלא בכל כפר יש רשות מקומית, ובאין רשות מקומית — אין שותף לפיתוח המשימה החינוכית.

לחבר-הכנסת ורדיגר אין סיבה לדאוג. הוא יודע שאנו עושים כל מה שביכולתנו, ולמעלה מזה, על מנת

שבהגה עצמית, והוא עצמו מחנך את חייליו למלא את תפקידם מבלי להשתכר מעצמת הנשק. דווקא לנושא זה הקדשנו תשומת-לב רבה, וכן נקדיש בעתיד, ואינני רואה צורך להמשיך ולהתווכח עם חבר-הכנסת וילנר. אני רק מבטיח לו שבנו יחזור מהצבא — אני מקווה, בריא ושלם — בלתי-מיליטאריסטי, ואם יספוג את ההשקפה ההומאנית שעליה מתחנך צה"ל, גם הוא ימצא נשכר.

אשר להערות חבר-הכנסת ידיד — אני מוכרח לומר שבכמה וכמה נושאים היה שלם עם עבודתנו, ואני מקווה שלא שינה את דעתו מאז, בגלל השינויים בהר-כב הקואליציוני. אבל אני לא הייתי מסתמך על דעת יחידים — גם אם אינם בחיים — כארגומנט בוויכוח. קיימתי לאחרונה כמה פגישות עם הורים שכולים, הורים אשר שכלו ילדיהם במלחמה ואשר סברו שנועד להם תפקיד מיוחד, דווקא כהורים שכולים, להיכנס לזירה המדינית ולתבוע תביעות מדיניות שנראות להם, או שנראו לבניהם, כצודקות. כמובן, אלה היו רק מעטים, בודדים, ולא אנקוב שמות. אני מקווה שהם שוכנעו שאין לעשות זאת. כמובן, פירסום כתבי הבנים הוא אחד הדברים האלמנטריים שהורים יכולים לעשות, או שכולנו יכולים לעשות, אבל לא הייתי רוצה לגרוד לוויכוח את הנופלים, כי אין הם יכולים להשתתף בו.

הערות ספורות לדברי חבר-הכנסת קורן. אסתפק בעצם בנושא אחד — תעודות הבגרות. אני מקווה ליום בו לא יהיה צורך בתעודות בגרות בכלל, אולם לא הגענו להכרה שיש לבטלן לאלתר. זה כבר כמה חודשים שאני מקיים ביורים אינטנסיביים בנושא בחינות הבגרות ותעודות הבגרות, משני אספקטים, או אף שלושה: א. אם הן דרושות; ב. אם הן דרושות — האם יש לקיימן כמות שהן או שצריך להכניס בהן שינוי; ג. מה לעשות כדי שבוגר בית-ספר יתכן יקבל את תעודת הבגרות בזמן מוקדם יותר, כדי שיוכל להציגה במקום העבודה או המוסד להשכלה גבוהה שאליו הוא מבקש להתקבל. לפי השיטה הצנטרליסטית הקיימת היום, לעתים קרובות אין התלמידים יודעים את תוצאות הבחינות ואינם מקבלים תעודת בגרות כאשר הם מת-ייצבים כדי להירשם באוניברסיטה, ועל-ידי כך נגרמות אי-נעימויות גדולות.

אני עצמי ביקרתי משהו בשיטות בחינות הבגרות. דיברתי נגד הדגש המושם בשינון, במקום לשים לב יותר להבנת החומר ופיתוח הדיסציפלינה של הלימוד העצמי וההקשה. אנו עומדים ערב שינוי, שינוי חשוב, שבו באמת תינתן אפשרות לתלמיד, על-פי כללים קבועים מראש, לקבוע לעצמו, מתוך מסכת מקצועות, מה הם המקצועות, ובאיוה זמן יוכל ללמוד אותם, על מנת שיוכל לזכות בציון המנחה את הדעת, או אפילו בציון גבוה. היה אפילו ספק אם אמנם חובה ללמד את כל ילדי ישראל מתימטיקה. קיבלנו את דעת האוניברסיטה-אות שאמנם יש ללמד את כולם מתימטיקה, כדי שיהיה להם מושג במה מדובר בתחומים שונים, באשר המתימטיקה כובשת שטחים גדולים במדעים, בתבל, בקוסמוס. קבענו שתלמיד הבוחר במקצועות הומאניים לא חייב להיות מצטיין במתימטיקה ויכול לבחור לו מקצוע זה שבו יספיק לו ציון נמוך. תלמיד הרוצה ללמוד מדעי

— סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו (תשובת השר) (אלון, סנהדראי);
שאלות ותשובות (זר, אבנרי, מאיר, ש. תמיר) —

ועוד הזרוע נטויה, והתוצאות הן טובות, לא תמיד סטטיסטית, אבל איכותית ללא ספק.

ולאחרונה, לחברת-הכנסת רויאל-נאור, שהעירה כמה הערות לגבי אזורי הפיתוח. היתה לי הזדמנות יחד עם חברי לעבודה להשמיע כמה דברים על הסידורים החשובים שעשינו לשיפור מצב הבטיחות באזור האש, לרבות קריית-שמונה ובית-שאן.

ובסיום, חברי הכנסת, אני מקווה שהועדה לפיקוח ולמעקב בעניין ביצוע הרפורמה תוכל כבר בימים הקרובים להביע את דעתה על ההישגים של השלבים הראשונים, ואז גם הכנסת תהיה מעודכנת ממקור נוסף, ולא רק ממקורות של משרד החינוך, על מה שנעשה בתחום זה.

הי"ר ט. סנהדראי:

אני מכריזה על הפסקה של חצי שעה. הישיבה תתחדש בשעה 15.15.

(הישיבה הופסקה בשעה 14.45 וחודשה בשעה 15.15)

ט. שאלות ותשובות

מטעם ישראל להטבת תנאיהם של יהודי ברית-המועצות?
צות?

2. אם הופקד שר כל שהוא על פעולה זו — מי הוא השר?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אין שר אשר בגדר תפקידיו נכללה פעולה כפי שהשוואל מגדיר אותה בשאלתה. ריכוז כל הטיפול בקשר עם יהודי ברית-המועצות הוא בידי ראש הממשלה.

3. דעות שונות בדבר תרומת גח"ל להימנעות משימוש במלה "נסיגה"

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ב באייר תש"ל (28 במאי 1970):

"הארץ" מיום 24 אפריל 1970 מוסר בשמו של השר בגין, כי בשל עמדתה של גח"ל נמנעת עד היום הממשלה משימוש במושג "נסיגה" בהצהירה על נכונותה להיערבות כוחות מחדש במסגרת חוזה שלום.

ראש הממשלה קבעה כי "לא היה שום דבר שעשינו או נמנענו מלעשות בגלל השתתפות גח"ל בממשלה" ("מעריב", 8 במאי 1970).

הנני מבקש לדעת:

אילו משתי הגירסאות המצוטטות תואמות את העובדות לאשורן?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אמנם לכל חבר ממשלה הזכות להעריך משקל תרומתו לדיוני הממשלה ועמדותיה; אך אין אני משנה דברי כפי שהופיעו ב"מעריב" מיום 8 במאי 1970.

4. דברי השר בגין על חברון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום י"ג בסיון תש"ל (17 ביוני 1970):

בעצרת שנערכה על הר-הצופים ביום 3 ביוני 1970 הצהיר השר מנחם בגין כלהלן:

לקדם את זרם החינוך שהוא תומך בו. הייתי מעלה הצעה לזרם החינוך העצמאי לשקול אם לא הגיע הזמן, שלפחות מורי החינוך העצמאי יהיו מועסקים על-ידי משרד החינוך, אפילו אם ילמדו לפי השיטה של החינוך העצמאי בלבד. כך לא יסבלו המורים מאותם קשיים שהם סובלים מהם היום, כמו איחור בתשלום משכורת וכיוצא בזה.

אני מקווה שבתשובתי לשאלות של חבר-הכנסת פייגרמן השיבתי גם לחברת-הכנסת נצרי-סרגי, והיא תוכל לבחון בימים הקרובים אם אמנם כך יהיה הדבר, עם פתיחת שנת הלימודים.

אינני יכול להיכנס לבידור מפורט על הטענה של חבר-הכנסת בן-פורת בעניין האחוזים של תלמידים בני עדות המזרח והרכונות השונות של הלימודים. האמן לי, שהאפשרויות לא רק שהן שוות, אלא שאף ניתנת עדיפות דווקא לתלמידים ולסטודנטים מאזורי פיתוח ומבני עדות המזרח. נעשים מאמצים מיוחדים לטיפול,

הי"ר מ. זר:

הנני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת. אבקש את ראש הממשלה לעלות לדוכן להשיב על שאלות של חברי הכנסת.

1. ידיעה על תכניות להפקיע אדמות לשם הקמת קריה יהודית בחברון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום כ"א בשבט תש"ל (28 בינואר 1970):

ידוע לי כי הוכנו תכניות להפקעת אדמות מבעליים פרטיים ואחרים לצורך הקמת קריה יהודית בחברון.

אבקש להודיעני:

1. האם יש אמות בידעה זו?

2. האם אושרו התכניות הנ"ל על-ידי ראש הממשלה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לשאלה 1: אין תכניות מוכנות להפקעה.

לשאלה 2: ראה תשובתי לשאלה 1.

הי"ר מ. זר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם לאור המצב החדש, שנוצר עם קבלת תכנית רוג'רס, תמשיך הממשלה בתכניתה להקים את קריית חברון?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

השאלה הזאת אינה שאלה נוספת. היא שאלה חדשה.

2. ריכוז הטיפול בדבר יהודי ברית-המועצות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

1. האם מופקד שר כל שהוא על הפעולה הנעשית

אשר במרכזה צילום מ"מעריב" וזה לשון הכתוב: "ראש הממשלה גברת גולדה מאיר בסיורה בגוש-עציון: 'העיכוך בביצוע תכניות ההתנחלות - מחוסר תקציב ולא משקול מדיני'."

אבקש לדעת:

1. האם נאמרו הדברים על-ידי כבוד ראש הממשלה?

2. אם כן - האם הדברים האמורים מתארים את המצב העובדתי?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לשאלה 1: התשובה חיובית.

לשאלה 2: המדובר היה על בעיות מיוחדות בתוך הישובים ולא על עצם ההתנחלות.

8. הכרזת הממשלה המצדדת במשא-ומתן ללא תנאים מוקדמים ודעותיהם של שרים על השארת השטחים

חברי-הכנסת ת. טובי שאל את ראש הממשלה ביום כ' בסיון תש"ל (24 ביוני 1970):

"בידיעות אחרונות" מ-31 במאי 1970 התפרסם ראיון עם שר התיירות מר מ. קול. לפי הראיון הכריז כבוד השר: "לא בא בחשבון שנוותר על ירושלים המאוחדת ושנדר מן הגולן... רצועת עזה צריכה להיות חלק מישראל... גורלה של שארם-א-שייך להישאר בידינו עם קשר טריטוריאלי ישיר לאילת ומאילת...". כתב העתון שאל את כבוד השר: "האם הכל בממשלה מסכימים לשטחים אלה?" השר מ. קול ענה: "כולם".

נוכח דבריו אלה של השר אבקש לדעת:

1. אם "כולם בממשלה" עומדים על השארת השטחים הכבושים, הנוכחים על-ידי השר מ. קול, בתוך גבולות ישראל, כיצד עמדה זו מתיישבת עם הכרזת הממשלה שהיא מצדדת במשא-ומתן ישיר ללא תנאים מוקדמים?

2. כיצד עמדה זו, שהיא עמדת "כולם בממשלה" לפי השר קול, מתיישבת עם הכרזת כבוד ראש הממשלה שחזרה ושנתה ש"הוויכוח בינינו לבין שכנינו הוא לא על טריטוריה אלא על עצם הקיום של מדינת ישראל"?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לשאלה 1: הממשלה טרם החליטה וטרם ציירה מפות של גבולות השלום.

עמדתנו, שאנו נגויים למשא-ומתן ללא תנאים מאוזה צד שהוא, אף פירושה שאין לחברי הממשלה דעות או עמדות בנושאים שונים. אולם בעת המשא-ומתן יהיה כל צד רשאי להביא את עמדותיו.

לשאלה 2: אני חוזרת ומביעה את דעתי כי הוויכוח בינינו ובין שכנינו אינו על שטחים אלא על עצם קיומנו. כי אילולא כן, מדוע לא הסכימו מדינות ערב לחתום עמנו שלום במשך עשרים שנה בקירוב, כאשר היינו בגבולות 1967?

היו"ר מ. זר:

שאלה נוספת לחברי-הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

האם צירוף שטחים מן השטחים הכבושים היום אינו עומד בסתירה להחלטת מועצת הבטחון?

"כחבר בממשלת הליכוד הלאומי אני זכאי להודיע, כי אין שום דבר במדיניות המוסמכת של ממשלת הליכוד הלאומי השולל את היותה של חברון לעולמים בדיבנות ישראל". (הארץ" מיום 5 ביוני 1970).

על יסוד הצהרת השר בגין, אשר הודיע כי כחבר ממשלת הליכוד הלאומי הוא "זכאי להודיע", הנני מבקש לדעת:

האם הוחלט אי-פעם - ואם כן, מתי - לצרף את חברון לישראל?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

השר בגין לא דיבר על כל החלטת ממשלה הקובעת צירופה או אי-צירופה של חברון לישראל.

5. מספר הטייסיים הרוסיים המצויים במצרים ומירסומו של מספר זה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלני שאלה את ראש הממשלה ביום י"ג בסיון תש"ל (17 ביוני 1970):

אבקש את כבוד ראש הממשלה להשיבני:

1. האם מצויה אינפורמציה מעודכנת על מספר הטייסיים הרוסיים המצויים במצרים?

2. אם כן - האם פירסמה הממשלה את המידע המצוי בידה על כך?

3. האם פירסום מספר הטייסיים הרוסיים המצויים במצרים, שנאמר מפי שר התחבורה מד עזר וייצמן ברא" יון בתכנית "מוקד" בטלוויזיה ב-11 ביוני 1970, נעשה בתאום עם ראש הממשלה ובידיעתה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לשאלה 1: התשובה שלילית.

לשאלה 2: אינה תופשת.

לשאלה 3: התשובה שלילית.

6. דברי ראש הממשלה על התגוררות יהודים בחברון

חברת-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ' בסיון תש"ל (24 ביוני 1970):

בראיון לעיתון "במחנה" מיום 6 במאי 1970 אמרה ראש הממשלה את הדברים הבאים: "הייתי רוצה לשאול את אלה החושבים שבזמן שלום - לא מדובר לפני שלום - חברון צריכה להיות תחת שלטון ירדני: האם לאחר שיהיה לנו שלום עם ירדן אסור שבחברון יגורו יהודים?"

אבקש לדעת:

1. האם אלו דבריה המדויקים של ראש הממשלה?

2. האם יש נכונות בממשלה להוציא את חברון מתחום ישראל?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לשאלה 1: התשובה חיובית.

לשאלה 2: הממשלה לא קיבלה כל החלטה בעניין זה.

7. דברי ראש הממשלה על ההתנחלות

חברת-הכנסת ש. תמיר שאל את ראש הממשלה ביום כ' בסיון תש"ל (24 ביוני 1970):

קיבלתי מהמגבית המאוחדת בישראל את ההודעה,

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה שנתפרסמה ב"ל'אקספרס" נכונה?
2. אם אמנם הציעה ישראל שבועיים לפני התפרסם הראיון משא-ומתן חשאי — מה הסיבה לפירסום ההצעה דלעיל, ששמה קץ לחשאיות העניין?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לשאלה 1: התרגום המדויק מתוך דברי ב"ל'אקספרס", כפי שהתפרסם ב-13 ביולי 1970, הוא כלהלן: "יש אומרים לנו, למשל, שנאצר לא יכול להסכים למשא-ומתן פומבי, ובכן, חמש פעמים, עשרים פעם, ולאחרונה רק לפני שבועיים הצענו לו שיחות סודיות. מעולם לא קיבלנו על כך שום חד".

לשאלה 2: ההודעה הנ"ל לא שמה קץ לחשאיות העניין, מפני שפרטי ההצעה ומציעה לא הוזכרו.

13. תשובת ישראל ליזמת השלום האמריקנית

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את ראש הממשלה ביום כ"ד בתמוז תש"ל (28 ביולי 1970):

"מעריב" מיום 24 ביולי 1970 מוסר, כי ישראל השיבה בשלילה על תכנית השלום של שר החוץ האמריקני מר רוג'רס.

הנני מבקש לדעת אם יש אמת בידיעה הנ"ל?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

תשובתנו ליזמת השלום האחרונה של ממשלת ארצות-הברית ניתנה בנאומו בכנסת ב-4 באוגוסט 1970.

היו"ר מ. זר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש): האם לפני התשובה הזאת בכנסת היתה תשובה קודמת לארצות-הברית על אותה הצעה ישירה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

מה שהיה לי להגיד בעניין תשובה לארצות-הברית על יזמת השלום אמרתי בפרוטרוט בכנסת ב-4 באוגוסט.

14—15. נוסח תשובתה של ישראל להצעת השלום

האמריקנית, והקו שינחה את נציגי ישראל בשיחות

חבר-הכנסת מ. כרמל שאל את ראש הממשלה ביום י' באב תש"ל (12 באוגוסט 1970):

בקשר עם ידיעות שונות, שראו אור בעיתונים סביב פירסומו של דו"ח יארינג שאותו הגיש למזכיר הכללי של האו"ם, אבקש את ראש הממשלה להשיב:

א. מה הוא הנוסח שמסרה הממשלה בתשובה ליזמת השלום של ממשלת ארצות-הברית?

ב. מה הן העמדות אשר ינחו את נציגינו בשיחות?

חבר-הכנסת מ. סנה שאל את ראש הממשלה ביום י' באב תש"ל (12 באוגוסט 1970):

לנוכח השמטת קטעים מהותיים ביותר מתשובת ישראל להצעות ארצות-הברית, כפי שנמסר במכתבו של השגריר יארינג למזכיר הכללי של האו"ם או'תאנט, הנני מתכבד לשאול:

1. האם חל שינוי כל שהוא בנוסח תשובת ישראל לעומת הנוסח שנמסר בכנסת ביום 4 באוגוסט 1970?

2. האם הנוסח שנמסר בכנסת הוא אשר ינחה את נציגי ישראל בשיחות?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

נדמה לי שזו שאלה חדשה שזכותה לתשובה חדשה.

9. צינור דבריו של שר התחבורה

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט בסיון תש"ל (3 ביולי 1970):

"הארץ" מיום 12 ביוני 1970 מוסר, כי על פי בקשת ראש הממשלה צינורה הנהלת הטלוויזיה כמה פסקות מדברי שר התחבורה, מר עזר וייצמן, בתכנית "מוקד" ששודרה ביום 11 ביוני 1970.

הנני מבקש לדעת:

1. האם יש אמת בידיעה הנ"ל?

2. אם הידיעה נכונה — האם נשאל שר התחבורה אם הוא מסכים להשמטת קטעים מדבריו?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לשאלות 1—2: ראש הממשלה ביקשה את שר התחבורה לא לגעת בדבריו בפרטים מסויימים, ושר התחבורה נענה לכך.

10. מגעים דיפלומטיים בנושא תכנית רוג'רס

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט בסיון תש"ל (3 ביולי 1970):

"הארץ" של היום מוסר כי ראש הממשלה עוסקת בניסוח ראשוני של התשובה לתכנית רוג'רס, וכי התשן-בה תישלח לשגריר ישראל בארצות-הברית כדי שיע-בירנה לשלטונות ארצות-הברית.

הנני מבקש לדעת:

האם הידיעה הנ"ל נכונה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

ישראל נמצאת במגעים דיפלומטיים שוטפים עם ממשלת ארצות-הברית בנושא זה כבנושאים אחרים.

11. עמדת הממשלה בעניין הכנסת נשק גרעיני לאזור המזרח התיכון

חבר-הכנסת מ. סנה שאל את ראש הממשלה ביום י"ט בתמוז תש"ל (23 ביולי 1970):

לנוכח הפירסומים ב"ניו-יורק טיימס" בדבר הימצא-אות פצצה אטומית בשלמותה או במרכיביה בידי מדינת ישראל, ולנוכח ההד ששוער פירסום זה בעולם המדיני — הנני מבקש לדעת:

האין ראש הממשלה סבורה כי יש לחזור מעל דוכן הכנסת על הודעתה הידועה של ממשלת ישראל, כי ישראל לא תהא הראשונה שתכניס נשק גרעיני לאזור המזרח התיכון?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אין כל שינוי בעמדת הממשלה בנושא זה.

12. הצעה מישראל למצרים לקיים שיחות סודיות

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את ראש הממשלה ביום י"ט בתמוז תש"ל (23 ביולי 1970):

"ל'אקספרס" מיום 12 ביולי 1970 מפרסם ראיון עם ראש הממשלה. בראיון זה הצהירה ראש הממשלה כי ישראל הציעה למצרים לפני שבועיים לפתוח במשא-ומתן חשאי, אלא שלא קיבלה תשובה על הצעה זו.

חוברת ל"ה, ישיבה ק"א

— שאלות ותשובות (מאיר); חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון (זר, ישעיהו-שרעבי); דרכי פעולתה של הטלוויזיה (זר, אלון); (דיון) (זר, ארליך) —

ראש-הממשלה ג. מאיר:

הנושא היחיד הוא הנושא שהובא על-ידי הממשלה לכנסת ושאושר על ידה ביום 4 באוגוסט 1970.

באותה הודעה, שמסדתי בכנסת ב-4 באוגוסט, חזרתי ואיזכרתי כמה מעמדותיה של ממשלת ישראל,

אותן ראינו לנכון להדגיש על סף שיחות אפשריות עם מדינות ערב — לא בתור הנאים מוקדמים לשיחות. עמדותינו אלה תואמות את קווי היסוד של מדיניות הממשלה ואת החלטותיה שאושרו בכנסת, ועל פיהן יפעלו נציגינו בשיחות.

י. חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון

היו"ר מ. זר:

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת על חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנני מבקש את אישור הכנסת לחילופי הגברי הבאים בוועדת החוץ וה- בטחון, מטעם סיעת גח"ל:

במקום חבר-הכנסת מילמן יבוא חבר-הכנסת בגין;

במקום חבר-הכנסת נחושתן יבוא חבר-הכנסת לנדאו; במקום חבר-הכנסת יוסף תמיד יבוא חבר-הכנסת יוסף ספיר; במקום חבר-הכנסת קלינגהופר יבוא חבר-הכנסת דימלט.

היו"ר מ. זר:

לא שמעתי התנגדות מחברי הכנסת. אני קובע כי הכנסת אישרה חילופי גברי אלה.

יא. דרכי פעולתה של הטלוויזיה *

היו"ר מ. זר:

אנו עוברים לסעיף ו' בסדר-היום: דרכי פעולתה של הטלוויזיה, בעקבות הצעות לסדר-היום של חברי-הכנסת אליעד, רזאל-נאור, רפאל, אנקוריון, אבנרי, ורדיגר ושמואל תמיר. רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מאז הועלו בכנסת שבע הצעות לסדר-היום לדיון בענייני רשות השידור, וב- מיוחד בנושא הטלוויזיה, עברה בערך חצי שנה. בתקופה זו היתה לי ההזדמנות, כשר הממונה על ביצוע חוק רשות השידור, להתוודע מקרוב יותר אל בעיות הרשות, ואני שמח על ההתקדמות שחלה בתקופה זו בכמה וכמה מתחומי פעילותה. במשך חצי השנה האחרונה נתגבשה דמותם של מישדרים לילדים ולנוער בעברית; נוסו בהצ- לחה מישדרים חדשים לגילאים צעירים מתוך הדגשת תיחום בין המישדרים לילדים בגיל הרך ובין המישדרים לנוער.

בשים לב לביקורת שהושמעה בכנסת נגד סוג מסו- יים של מישדרי טלוויזיה מתוצרת יבוא נעשה מאמץ שיטתי לשפר את רמת המישדרים, למעט בסרטי אלימות ולהוסיף סדרות בעלות רמה תרבותית גבוהה.

כל זה אמור בתוצרת השוק העולמי, שהיא עדיין חלק נכבד מכלל המישדרים המשודרים בטלוויזיה. יחד עם זאת הורגשה בחצי השנה האחרונה חתירה גוברת והולכת להעמקת ההפקה המקומית ובכלל זה ההפקה העצמית. צעד חשוב בכיוון זה מגיע לסיומו עם השלמת

בנייתם של שני אולפני טלוויזיה מצויידים בצידוד חדיש. שני האולפנים הללו שבידושלים חוברו לפני שבועות אחדים למערכת הפיקוח המרכזי. אחד מהם כבר מופעל במלואו והאחר נמצא בשלבי ההוצאה.

עד כה לא היה לרשות השידור אלא אולפן טלוויזיה אחד קטן, ודבר זה הגביל ביותר את יכולת ההתפתחות של ההפקה העצמית. מעתה יש לקוות לתנופה רבה יותר כתוצאה מן האפשרויות הטכניות המתרחבות.

נושא אחר, שגרם לקשיים לא מעטים בעבודתה התקינה של הרשות בעבר, הוא אירגון כוח-האדם בטל- וויזיה. הקמת המדיום החדש היתה כרוכה בחבלי התא- גנות ממושכים, אשר גרמו לא פעם לשיבושים בעבודה הסדירה ולביקורת ציבורית.

בעת הגשת ההצעות לסדר-היום נגעו כמה מן הנוא- מים בכנסת בשאלת המכרזים, שהעסיקו את רשות השי- דור משך תקופה ארוכה. כיום יש לציין בסיפוק את סיום הליכי המכרזים הפנימיים והחיצוניים. גיבושו של כוח- האדם לעבודה במדיום החדש הוא בהכרח תהליך ממושך. יש צורך באימון מקצועי, בגיבושם של נוהלי עבודה מתוקנים ובטיפוח רוח צוות.

אני מקווה שהמיפנה לטובה שניכר בחודשים האחר- רונים יהיה סימן לבאות; שרשות השידור תתגבר על חבלי הקמתה של הטלוויזיה, כדי שהציבור יוכל להפיק יותר ויותר תועלת מן המדיום רב-העצמה ורב-ההשפעה הזה. כשם שהוא נהנה מהכלי האחר שעליו מופקדת הרשות והוא הרדיו.

דיון

היו"ר מ. זר:

אנחנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארליך, ואחריו — לחבר-הכנסת אנקוריון.

שמחה ארליך (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדיון בכנסת על שירותי הטלוויזיה צריך היה להתקיים לפני זמן ניכר, והוא נדחה מפעם לפעם לרגל סיבות סבירות, כנראה.

יש להניח שאילו התקיים הדיון לפני שלושה חודשים בערך, היה אפיו שונה משל היום. זאת משום שעוד לפני זמן קצר סערו הרוחות בציבוריות הישראלית על מחדלי הטלוויזיה, על תופעות יוצאות-דופן — הן מבחינה רמת השידורים, תכנם ומגמתיותם, הם מבחינת חוסר-הפרופור- ציה בהצגת דעות מדיניות ואחרות בצורה וניחוס שהם חסרי יסוד הגיוני להבלטתן, נוכח העובדה הבלתי- מעורערת שאלו הן דעות מעיקט קטן יוצא-דופן.

(*) "דברי הכנסת", חוב' ט"ו, עמ' 955.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אתה לא מעודכן, אדוני.

שמחה ארליך (גח"ל):
והתוצאה היתה — ניפוח והצגת דעות שעוררו מורת-רוח וסערה בדעת-הציבור ובכנסת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אתה הכנת את הנאום לפני שבועיים. כדאי לשנות אותו.

שמחה ארליך (גח"ל):
אתה מבין שאתה בין המיעוט המבוטל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אתה ויושב-ראש הרשות הנכם במיעוט מבוטל.

שמחה ארליך (גח"ל):
סבורני כי היזמה לדיון בענייני שירותי השידור בכנסת היא תוצאה ממצב זה ששרר עד לפני זמן קצר. אם עוד נוסף לכך, כי נוצרה ההרגשה שהמדיום החשוב הזה הפך תוך זמן קצר לכעין קן של "היפס" פוליטיים ללא כל פיקוח מדיני ומכוון, נבין על נקלה לאיזה מצב נקלענו; והתגובות הנזעמות של דעת-הציבור העירו על כך.

נראה לי כי מותר היום לומר, שלאור ראשית הצעדים לשיפור המצב ולאור ההרגשה כי נעשים עתה מאמצים רבים לקראת התקדמות רצינית ולקראת שיפור תכניות הטלוויזיה ורמתן — לאור אלה ניטל עוקצה של הסערה, ואפשר כיום לדון בסוגיה זו מתוך רגיעה יחסית ושיקול-דעת לגופו של עניין: מה הם תפקידי שירותי הטלוויזיה ומהי דרך פעולתה.

המדיום ששמו טלוויזיה הוא אמצעי תקשורת בעל השפעה עצומה על דעת-הציבור, והוא מכשיר ללא אח דוגמה מבחינה זו. אם אנסה להגדיר בקצרה את עיקרי התפקידים של שירותי הטלוויזיה, הרי אוכל להגדירם כך: (א) שירות אינפורמטיבי והסברתי; (ב) שירות חינוכי ותרבותי; (ג) שירות בידורי.

ככל יצור חדש כן גם שירותי הטלוויזיה חייבים היו לעבור אצלנו את תקופת "מחלת הילדות". השאלה היא מהי התקופה הסבירה ומה הם סוגי המחלות. עלי לציין בצער שהמחלות היו די קשות ומסובכות, ואינני משלה את עצמי שכבר סיימנו את תקופת המחלות. שכן לאור שלושת התפקידים שצינתי ולאור האתגרים החשובים העומדים לפני הנהלת שירותי השידור יש צורך במאמצים אינטלקטואליים, אירגוניים, תרבותיים וכדומה, מאמצים עליונים, כדי להשיג לכל השאלות הקשות ולהעמיד את השירות החשוב הזה בדרגה הראויה לשמה.

לפי פירסומים בעתונות מסתמנת ירידה בקניית ספרים מאז הונהגה הטלוויזיה. ירידה בקניית ספרים מביאה לידי ירידה בקריאת ספרים. מסתמנת גם ירידה בולטת בביקורים בתיאטראות, בקונצרטים ובמופעים בדרבתיים דומים. אינני נוגע עדיין בירידה התלולה בביקורים בבתי-הקולנוע. אני מבקש להבחין בין קריאת ספר, ביקור בתיאטרון או בקונצרט לבין ביקור בקולנוע. יש ירידה תלולה גם בביקורים בערבי ראינות, אשר עד הזמן האחרון היוו מוקד לפעילות תרבותית, ביחוד בלילות שבת. ירידה זו שסיבתה הטלוויזיה מחייבת את הנהלת שירותי השידור לאחרינות יתר: להשיב בצורה נאותה לכל אותם חוגי ציבור שחדלו או שהמיעוט לקרוא ספר, לבקר

בתיאטרון וכדומה; למצוא תשובה מספקת כאקוויבאלנט להנאה התרבותית אשר שואף אליה כל אדם שהמיר את הספר והתיאטרון בטלוויזיה. אני מעריך את התפקיד הזה כאחד התפקידים הקשים, החשובים והאחרניים ביותר.

מאידך גיסא, כפי שכבר הזכרתי, יש גם ירידה תלולה בביקורים בבתי-הקולנוע, גם היא עקב הפנייה לטלוויזיה. כאן יש התנגשות מסוימת, ואולי אפילו יותר מזה, כי שירותי הטלוויזיה חייבים להשיב לכל אותן התביעות תוך שילוב רמת השידורים והתאמתם לרמתן התרבותית של כל השכבות המגוונות הצופות אל המכשיר הקוסם הזה.

נראה לי כי בנקודה זו טמונים הקשיים המרכזיים, ואני מסב לכך את תשומת-לב הממונים על השירות החשוב הזה. בכל שלושת התפקידים שמניתי — באינפורמציה, בחינוך ובבידור — על שירותי השידור למצוא את שבי-ההובא, את התיאום והשילוב, למען ימצאו כל סוגי האוכלוסיה עניין בתכניות הטלוויזיה, ויחד עם זאת להתמיד להעלות את הדמה ולשפר את התכניות.

נקודה נוספת החשובה ביותר בעיני היא יצירת אמון מצד הציבור כולו בשירותי הטלוויזיה. שוב אחד התפקידים החשובים הוא כי שירותי הטלוויזיה לא יתפכו לשירות מגמתי באספקת האינפורמציה ובהצגת תכניות בנושאים מדעיים, חברתיים, חינוכיים ואחרים. אמון זה יירכש רק אם שירותי הטלוויזיה יחדירו בהכרתם העמוקה כי עליהם להגיש לציבור אינפורמציה מגוונת ואובייקטיבית ותכניות המשקפות דעות שונות ומגוונות. אני מחייב חופש-ביטוי לכל הדעות ולכל גוני הדעות בשירותי הטלוויזיה — כמובן, תוך פרופורציה מתאימה — אך על שירותי הטלוויזיה להיזהר מלייצג דעה מסוימת או גורם מדיני מסוים, או נאמר הגורם הממשלתי, או מלהזדהות עמם. על הנהלת השירות ליצור לעצמה בציבור הרחב רשמית של אמון על-ידי כך שתגיש לצופה אינפורמציה אובייקטיבית, וכך הצופה יתייחס באמון לכל מה שנמסר על-ידי הטלוויזיה. יש להימנע מייצירת דעה קדומה המושגת רשת אצל חלקים רבים של הציבור, כי הטלוויזיה מייצגת את הממשלה. לשם כך הוקמה רשות השידור, שהיא ממלכתית ולא ממשלתית.

הגיוון בדעות ובהבאת ביטוי לצופים הרבים הוא אחד היסודות החשובים להצלחת רכישת אמון הציבור, ולכן יש לגוון לא רק את הדעות הרבות והשונות אלא גם את הדמויות על גבי המסך. חשוב לספק את האינפורמציה לא רק לאוזן אלא גם לעין, כי הרי המדיום הזה נוצר גם לאוזן וגם לעין.

אגב זאת ארשה לעצמי להעיר, כי בתכניות כ"מוקד" היינו עדים לא פעם לכך שהמראיינים גילו רצון-יתר להתנצחות, להתחכמות ואף להתנצחות עם המראיין. קרה אף מקרה יוצא-דופן במיוחד, כאשר מראיין אחד גילה יחס עוין כלפי המראיין על-ידי שאלות פרובוקטיביות והבלטת דעתו של המראיין תוך ויכוח החורג מן הטעם הטוב, ובוודאי תוך חריגה מתפקידו כמראיין. הצגת השאלות חייבת להיות עניינית כדי לתת למראיין אפשרות להשיב ולהסביר את עמדתו בשאלה הנהוגה, אך בשום אופן אין להפוך ויכוח בדבר הארת בעיה ועמדת המראיין להתנצחות ולהתחכמות.

בהזדמנות זו הערה נוספת. בשירותי הטלוויזיה יש

מהצופים מבקשים את התכניות "מדע ודעת"; 35% צופים בתכנית "בומרנג", ועוד 10% מבקשים להראות אותה יותר, כלומר: 45% מהצופים מבקשים את התכנית "בומרנג". לעומת זאת אחוז הצופים ב"בוננוה" הוא 16%. דבר זה מלמדנו מה רוצה ציבור הצופים, ויש בכך משום עידוד.

אוסף ואע"ה, כי רוב הציבור מעדיף תכניות מקוריות על פני תכניות מיובאות. חובה על הנהלת רשות השידור להציג יותר ויותר תכניות מקוריות, יהודיות וישראליות.

אני רוצה להזכיר לכנסת, שהמניע העיקרי להחלטת הממשלה להפעיל את הטלוויזיה לפני שלוש שנים היה מניע להסברת עניינינו לערים יותר מאשר ליהודים. בזכות זו נהנו גם היהודים. בינתיים עשה הזמן את שלו, ובמקום שייחזקו גם היהודים, נהנים היהודים וגם הערבים, והתכניות בלשון הערבית קוצצו. אני סבור ששעה אחת בתכנית הערבית בלתי מספקת. יש להגדיל את התכנית לעת עתה לפחות בחצי שעה.

לסיום דברי אני מבקש להעלות הצעה, כי הנהלת שירותי השידור תחשוב על הפעלת טלוויזיה מסחרית, ורצוני מאוד כי הדבר ייעשה בערוץ אחד, בו יוכלו גם פירסום מסחרי וגם תכניות, כמובן. רבים הנימוקים להצעה זו ולא אמנה אותם כרגע. רק אציין כי טלוויזיה מסחרית היא דבר מקובל בעולם; היא גם מעניינת את ציבור הצופים, ויש לכך השלכות כלכליות חשובות. האפיק הנוסף שאני מציע יגרום לכעין התחרות בין שני האפיקים, אשר תהיה לברכה: כדיבון לשיפור, להעלאת הרמה וכי' — כפי שאנו רואים זאת גם בשירותי הרדיו וגם בין שירותי הרדיו לבין שירותי הטלוויזיה, בבחינת קנאת סופ' רים תרבה חכמה.

לבסוף אני מבקש לסכם ולהגיד, כי מורגשת התקדמות ברורה בשבועות האחרונים בשירותי הטלוויזיה, מורגשת התבשבות דרכיו של הוועד המנהל של שירותי השידור, מורגשת אווירה של יצירת תנאי עבודה נוחים, ויש לתת אשראי לממונים החדשים, הן בדיון הן בטל-וויזיה, מתוך ציפייה ותקווה. אני מקווה כי התקופה החמורה בטלוויזיה היא נחלת העבר, וכי מליאת שירותי השידור, הנהלתה וצוות העובדים יצליחו בעתיד להוכיח כי אמנם היה יסוד לתקווה זו.

הו"ר מ. זר:

רשות היבור לחבר-הכנסת אנקוריון, ואחריו — לחבר-הכנסת שאקיי.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני הו"ש-ראש, כנסת נכבדה, הטלוויזיה הכללית פועלת בארץ כשנתיים. היא פועלת עכשיו שבעה ימים בשבוע. בתחילת השנה ענתה ראש הממשלה לשאלתה והודיעה שעד סוף 1969 נמכרו בארץ 270,000 מקלטים. קראתם בימים אלה באחד העתונים סטטיסטיקה מבוקרת, שבמחצית 1970, מיואר עד יוני 1970, נמכרו עוד 60,000 מקלטים בערך, וביחד — 330,000 מקלטים עד חודש יולי שנה זו. עשיתי חשבון, שאם נחשב בממוצע מויריו של מקלט ב-1,500 לירות, נראה כי במקלטים בלבד הושקעו כחצי מיליארד לירות.

האגרה השנתית לטלוויזיה תכניס בשנת 1970 21 מיליון לירות. המדינה השקיעה, כמובן, סכומים עצומים בהקמת מישרים ואולפנים, יש לה מנגנון מסועף, זה

נטייה לפירסומים פיקטיביים, ויש כעין התחרות עם העיתונות היומית. אני חולק על גישה ומגמה אלו. שירותי השידור תפקידם שונה לחלוטין מתפקידי העיתון, ורואי שאין מקום לרדיפה אחר סנסציות ופיקטיונות, שאינן עומדות תמיד במבחן העובדות.

מאידך גיסא עלי לציין כי הפעלת הטלוויזיה בערבי שבת הביאה עמה ברכה. בשנים האחרונות נוצר הווי שלילי בלילות שבת, ביוחד בערים הגדולות והבינוניות. ההווי השלילי התבטא בכך, שלילות שבת הפכו לליל הקלפים של המוני מבוגרים ולהסתובבות מתנוונת של המוני נוער בחוצות הערים, ללא מעשה וללא תוכן. תופעת הסתובבות הנוער בחוצות הערים הביאה גם לתופעות מדאיות. כל זה מחוסר מקום בידור ובילוי בלילות שבת. עם הפעלת הטלוויזיה בלילות שבת מסתמנת נטייה בולטת להיגמל מההווי הפסול הזה ולהיצמד למקלט הטלוויזיה. מבחינה זו תרמה הטלוויזיה תרומה חשובה.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אפשר לשחק קלפים על יד הטלוויזיה, וכך עושים.

שמחה ארליך (גח"ל):

סבורני כי נציגי המפלגות הדתיות, שהתנגדו להפעלת הטלוויזיה בלילות שבת, חייבים לדאות בחיוב תופעה זו, כי בוודאי יש להעדיף חילול שבת בבילוי ובבידור תרבותי וחינוכי על חילול שבת במעשים שליליים וחסרי-תוכן.

המכון למחקר חברתי שימושי והמכון לקומוניקציה של האוניברסיטה העברית ערכו סקר "צריכת הטלוויזיה — ציפייה והעדפות". סקר זה נערך בחודש מאי 1970 ויש בו כמה מספרים ועובדות מאלפים.

לפי סקר זה היו בחודש מאי 62% בעלי מכשירי טלוויזיה, ועוד 21% שאינם בעלי מכשירים אך הם צופי טלוויזיה אצל שכניהם. רק 17% אינם צופים כלל. מספר רים אלה מוכיחים כי רוב הציבור צופה בטלוויזיה. המספרים הנוספים, שגם הם מאלפים, הם: 45% צופים יום-יום ו-26% — שתיים-שלוש פעמים בשבוע.

מספרים אלה מוכיחים שוב עד כמה חשוב מדיום זה, ומה הכוח העצום הטמון בו. השאלה החשובה היא כיצד ינוצל פוטנציאל עצום זה ובידי מי הוא מופקד.

מכאן אני בא לשאלת חופש הביטוי והעריכה. כפי שכבר אמרתי, דעתי היא שיש לתת חופש-ביטוי לכל הדעות שבציבוריות הישראלית — כמובן, מתוך פרופור-ציה. אני מביע את דעתי השלילית על הנהגת צנזורה במערכת הטלוויזיה. אני בעד הנחיות כלליות, בעד מתן כיוון והדרכה, אך אני נגד צנזורה. אולם הדבר מחייב שצוות העובדים, הסופרים, העיתונאים וכדומה יהיה מורכב מאנשים בעלי רמה תרבותית והחלמה את תפקידיהם, אנשים בעלי אחריות ובעלי חוש ציבורי מפותח ושיקול-דעת רציני, שיפעלו מתוך ביקורת עצמית מקסימלית. זהו תנאי הכרחי. לכן יש צורך בצוות עובדים מעולה על פי אותן הבחינות שמנתי. צוות כזה ישמש ערובה הן לחופש-הביטוי הן לרמה גאותה של השידורים והתכניות. הדבר גם מחייב שהנהלת רשות השידור תשקיע כספים — ואפילו מרובים — בהשתלמות עובדים, בחינוכם ובהכשרתם למילוי התפקידים האלה.

אגב, באותו סקר מובאים גם מספרים מעניינים על חוות-הדעת של הנשאלים ביחס לתכניות המוגשות על-ידי הטלוויזיה. אביא רק שתי תוצאות מסקר זה: 44%

המנהל באישורו של השר. תכניות השידורים לבתי-הספר טענות אישור של שר החינוך והתרבות. השר קובע בתקנות את היחס בין שעות השידור של סרטי קולנוע עלילתיים באורך מלא, או של סרטי טלוויזיה שהועתקו מהם, לבין כלל שעות השידור, וכן את שעות היממה שבהם ישודרו סרטים כאמור.

נדמה לי שאם נראה את הסינופסיס הזה נגיע בהכרח למסקנה, שגם לפי החוק הקיים אין לומר כלל וכלל שאין לממשלה פיקוח על דשות השידור.

אני מבקר את סגן ראש הממשלה שמונה להיות השר האחראי לביצוע חוק רשות השידור. רצוני רק להוסיף, שאני מצפה — אף כי אני מקווה שלא יהיה צורך בכך, — שאם יהיה צורך, לא יהסס השר להשתמש בסמכויותיו הנרחבות למדי שציינתי אותן זה עתה. לדבר אחד אני מסכים, והוא שאין מקום לצנזורה מוקדמת, כפי שאמר קודמי בוויכוח. אבל אם יש בחוק הוראה האומרת שהוועד המנהל חייב להגיש לשר כל דין-וחשבון שיידרש על ידו, הריני סבור שגם פיקוח שלאחר מעשה הוא פיקוח שאין לזלזל בו.

רציתי לומר איזה דבר בנוגע לתוכן שאנחנו מצפים לו מן הטלוויזיה. הרי התוכן מוגדר בצורה ברורה מאוד בחוק רשות השידור. החוק אומר: הרשות תקיים את השידורים לשם מילוי תפקידים אלה: לשדר תכניות חינוך, בידור ואינפורמציה בשטחי המדיניות, החברה, הכלכלה והמשק, התרבות, המדע והאמנות, במגמה לשקף את חיי המדינה, מאבקה, יצירתה והישיגיה; לטפח אזרחות טובה; לחזק את הקשר עם המורשת היהודית וערכיה ולהעמיק את ידיעתה; לשקף את חייהם ונכסי תרבותם של כל שבטי העם מהארצות השונות; להרחיב השכלה ולהפיץ דעת; לשקף את חיי היהודים בתפוצות הגולה; לקדם את מטרות החינוך הממלכתי כמתואר בחוק החינוך הממלכתי; לקדם את היצירה העברית והישראלית; לקיים שידורים בשפה הערבית לצרכיה של האוכלוסיה הדוברת ערבית, ושידורי רים לקידום ההבנה והשלום עם המדינות השכנות בהתאם לממנות היסוד של המדינה; לקיים שידורים ליהודי התפוצות; לקיים שידורים לחוץ-לארץ.

ואם שואלים מהי אבן-הבוחן לתוכן התכניות שבט-לווייה — הרי אלה הדברים שקראתי זה עתה, והם נמצאים בצורה מפורשת בחוק, הם אבן-הבוחן, הם הקריטריון, זה התוכן שאנחנו מצפים לו מן הטלוויזיה.

ואם בחדשות מדובר, הרי החוק אומר: הרשות תבטיח כי בשידורים יינתן מקום לביטוי מתאים של השקפות ודעות שונות הרווחות בציבור, ותשדר אינפורמציה מהימנה. ובכן מה הן חדשות? חדשות מקיפות עולם ומלואו בטלוויזיה: יש היום, יש ה"מבט", השבו-עון, המגזין החדשי, כל סרט הנותן ידע ומידע על המתרחש בארץ ובעולם, הוויכוח הציבורי שהוזכר על-ידי חברי הכנסת אוליך — "בומרנג", אנשים ועניינים בחד-שות, "מוקד", ספורט, סרטים דוקומנטריים — כל זה בגדר חדשות.

הייתי אומר שהדרישה שלנו צריכה להיות בהתאם לאמור בחוק, שהינתן אינפורמציה מהימנה, וינתן מקום לביטוי מתאים של השקפות ודעות שונות הרווחות בציבור, אך יחד עם זאת שלא ייגרם עיוות למשקל הדעות השונות ולמקום שהן תופסות בציבוריות הישראלית.

בלבד עשוי להסביר מדוע אנחנו מעוניינים כל כך בטלוויזיה.

לאמיתו של דבר, אני מעוניינים בה בעיקר בגלל כוח ההשפעה העצום שיש לה. הרי במשך זמן קצר למדי כמעט שדחקה הטלוויזיה את רגלי הרדיו. ואין פלא בדבר, כי פה השמיעה והראייה הולכות בד בבד, ולכן הצופה או המאזין נמשך יותר לטלוויזיה.

אני שותף לדעת סגן ראש הממשלה, כי חל בטל-וויזיה שיפור בתקופה האחרונה. אף-על-פי-כן יש מקום לבידור רציני בשתי שאלות. שאלה אחת: באיזו מידה יש לממשלה, וממילא גם לכנסת, פיקוח על הטלוויזיה? שאלה שנייה: מה התוכן שאנו מצפים לו מהטלוויזיה? הייתי בין אלה אשר העלו לפני ששה חודשים הצעות לסדר-היום בעניין זה, ואני שמח על הדיון המלא המתקיים היום.

היו אנשים ששאלו בשעתו, כאשר הגשנו את ההצעות לסדר-היום: מה העבודה הזאת לכם? מה כל העניין הזה נוגע לכנסת? היתה גם עתונות מסויימת, שחשבה שעם מסירת העניין לידי רשות השידור אין לכנסת מה לעשות עוד בעניין זה. אני רוצה לומר, שאחרי ההצעות לסדר-היום שהושמעו בכנסת היתה התרגשות גדולה למדי בהנהלת רשות השידור; ובמים שבאו אחרי הוויכוח כאן קראתי בעתונים דברים שהוכיחו כי הייתי בין אלה ששקלו למטרפסיהם על הרעיונות שביטאו כאן.

הוצגו כאן מושגים מסולפים על עצמאות רשות השידור. ודאי שרשות השידור היא מוסד אוטונומי, אבל כלום היא מוסד אוטונומי המנותק מכל פיקוח של המדינה באמצעות מוסדותיה החוקיים? אני חושב שאין הדבר כן, גם לפי החוק הקיים. בשעתו אמרתי שאם החוק לא יספיק, אולי צריך יהיה לשנותו. אבל עברתי בקפדנות על חוק רשות השידור ומצאתי שסמכויות הממשלה ברשות השידור הן כלל לא מבוטלות. המליאה של הרשות מתמנית בעיקרה לפי המלצת הממשלה; היושב-ראש והמישנה לראש מתמנים על-ידי הממשלה; עשרה מחברי המליאה של רשות השידור רשאים לערער לפני השר על החלטה שנתקבלה בניגוד לדעתם; השר רשאי לדחות את הערר, אך אם לא דחה אותו יעביירו להכרעת הממשלה ויעכב את ביצוע ההחלטה עד להכרעת הממשלה. הממשלה ממנה חמישה מחברי המליאה שהם, נוסף ליושב-ראש הרשות ומישינה, מהווים את הוועד המנהל. במלים אחרות: הממשלה ממנה את הוועד המנהל. הוועד המנהל חייב להגיש לשר כל דו"ח שידור. הממשלה מאשרת את התקציב. אשר להקצבות מאוצר המדינה, הרי הן טעונות גם אישור הכנסת. שניים מחברי הוועד המנהל רשאים לערער על כל החלטה מצד הוועד המנהל אשר נתקבלה בניגוד לדעתם. הערר יוגש לשר, והוא רשאי לעכב את ביצוע ההחלטה ולהעביר את הערר שוב להכרעת הממשלה. הממשלה היא שממנה את מנהל רשות השידור על פי הצעת השר ולאחר התייעצות במליאה. הממשלה יכולה גם להעביר את המנהל מתפקידו, לפי הצעת השר, לאחר שיתיעץ עם המליאה. גם קבלת עובדים ותנאי עבודתם ייקבעו לפי הצעת הוועד המנהל על-ידי השר, לאחר שיתיעץ עם שר האוצר. קבלת מילואות למטרות פיתוח טעונה הסכמת הממשלה ואישור ועדת הכספים של הכנסת. הכללים לניהול רשות השידור ייקבעו על-ידי הוועד

בארץ, זכאית ליתר-התחשבות מצד המכשיר הממלכתי הזה. אני חושב שנהוץ חינוך ותידורך יתור למראיינים. האם מותר, למשל, למראיין לשאול את המתנחלים בחברון מה הרגשתם להתנחל על קרקע שממנה נושלו הערבים? האם בצורה כזאת יש להציג את השאלה? אני מבין שאומרים: מה אתה רוצה, שהמראיין יהיה מעין בובה? הוא נותן שאלות סוגסטיביות, הוא רוצה להוציא משהו מפי המדוואיין. טוב ויפה. אבל גם אז צריכים להיות גבולות: מה אפשר לשאול ומה אי-אפשר. אשר לבידור — מובן שיש דרישה רבה לבידור, אולם הבידור יכול להיות בעל ערך תרבותי-אמנותי, שיחנך את הקהל, ישפר ויעלה את טעמו, ויכול חלילה להיות ההיפך — בעל השפעה קלוקלת והרסנית.

הנה ניקח לדוגמה תכניות משטח הבידור. הקונוצטים לנוער ויורק בניצוחו של ליאונרד ברנשטיין עם ההסברה המוסיקלית המלווה אותם היו תכנית מצויינת. כך היה השידור התי מאלום התומורת הפיל-הרמונית. כשלעצמי הנני משבח את הסריה של ההגדה לבית פורסייט, שנתמשכה שבועות רבים — לא בגלל תוכן החומר, אלא בגלל המשחק הדרמטי המצויין שאפשר היה ללמוד ממנו. הוא הדבר לגבי הצגות שקספיר, הניתנות עכשיו באופן סריאלי. כמו כן היו תכניות שהעלו קטעים נבחרים מהצגות חדשות, והיה בהן מהמרענן והמגרה. כשמראים בטלוויזיה קטע נבחר מהצגה ישראלית, יש בזה כדי לעורר עניין בהצגה ורצון לראותה בתיאטרון. ואולי יש בכך כדי להגדיל את מספר המבקרים בתיאטרון במקום להקטינו.

אולם מאידך גיסא קיימת הסכנה הגדולה שהיא קילקול הטעם הטוב וההשפעה הרעה של הקלוקל והמשחית. בנסותן לעשות סך-הכל של האלימות, האקדחנות, האבסורדי והמנוחן שבחלק מהסרטים שהוקדמו בטלוויזיה שלנו, הרי אתה מתחלחל מן החמ"שבה מה עלולה להיות ההשפעה התינוכית השלילית על הנוער שבגיל ההתבגרות. אמנם סרטים מסוג זה מוקרנים גם בקולנוע. אבל בקולנוע יש גם לפעמים איסור לצעירים עד גיל 16, וסוף-סוף מוגבל בקולנוע מספר הצופים בסרטים קלוקלים. לעומת זאת הרי כאן מקרינים סרט בסיטונות לפני מאות-אלפי אנשים בבת אחת. וכי מה יש ב"האיש שלא היה" וב"משימה בלתי-אפשרית" מחוץ לאבסורדיות ול"גיימס-בונדיות" המזו-יפת והמלאכותיות? אפילו ה"בוננות" שהוזכרו על-ידי קודמי בוויכוח, שסיומן בדרך כלל טוב והצדק מנצח בהם — אפילו בהן הפרימיטיביות והאלימות עוברות כל גבול.

אני מחייב את הסרטים שניתנו בסריות שונות על משפטים — "מעצר ומשפט", והסריה הנוכחית "עשויים ללא חת". אבל גם כאן דרושה יתר-ברירות. חשובים סרטים שיש בהם מן המאלף. מן המחנך, שיש בהם מוסר-השכל, שיש בהם חינוך לאומי-לכל, לעזרה הדדית, לעשיית הטוב, לאזרחות טובה. ואין כל הכרח שתכניות כאלה תהיינה דווקא משעממות.

אשר לתכניות לילדים, גראה לי שכאן דרושה זהירות ואחריות מיוחדת. אין זה מן ההכרח לפטם את נשמות הילדים במעשים גוראים שכמה מהאגדות לילדים מצטיינות בהם. אפשר וצריך להרבות בסיפורים חיוביים ומחנכים. הייתי מצוין לטובה את הסריה האמריקנית מלאת החן "משפחה שבזאת", וכן את

הרשיתי לעצמי בוויכוח המוקדם שנתקיים במסגרת ההצעות לסדר-היום לתת שתי דוגמאות לשיקול-דעת רע, לפי דעתי, שהיה בטלוויזיה בקשר לפירסום דברים. אני, למשל, סבור — וכבר אמרתי את הדבר ואני חוזר עליו — שצילום האקט, שאינני יודע איך לקרוא לו, האקט המבזה של חבר-הכנסת שלום כהן בכנסת, קריעת תעודת הזהות — לא צריך היה לתת אותו בטל-וויזיה. כלום את זה צריך היה לתת בטלוויזיה? כלום לזאת ייקרא אינפורמציה מהימנה? כלום את זה צריך למסור? דבר כזה, שכל הכנסת כולה התקוממה נגדו פה אחד — אותו צריך לתת? יש לזה ערך חינוכי רב מאוד...

דוגמה שנייה שצריך להתרחק ממנה —

יעקב נחושתן (גח"ל):

אם זה לא — אז מה כן?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אומר לך מה כן. קודם קראתי מה החוק אומר, וחשבתי ששמעת כשציטטתי את החוק.

— דוגמה שנייה היא עניין הבחירות בקריית-מלאכי ועניין השוחד, שטענו שכביכול היה שוחד בבחירות למועצה המקומית. הטלוויזיה נתנה את הדבר הזה בצורה שבה מי שמסר את הדברים היה גם חוקר, גם תובע, גם מאשים, גם מוציא פסק-דין. הייתכן דבר כזה? אנחנו יודעים, שלעת עתה בידר בית-המשפט המחוזי בשעתו באשקלון את עניין הבחירות ואשר את כשרות הבחירות. אינני יודע אם מתקיימים עוד בירורים פליליים או לא. יש טענת שוחד: "יתכן שהיה, ייתכן שלא היה. אבל מי נתן את הוכות לטלוויזיה להציג דבר כזה בפני עם ועדה? בעיני זה משפט לינץ, ובוודאי צריך להתרחק מדברים כאלה.

אילו הייתי צריך להשיב בפסוק אחד לחבר-הכנסת נחושתן על שאלתו, הייתי אומר: אי נודש שהטלוויזיה תתרחק מהכיעור, מהבלטת הדוגמה הרעה, ותקרב כל מה שקשור ליצירה בארץ, לבניין, לפיתוח, לתרבות.

קראתי לא מזמן שיושבי-ראש רשות השידור אמר בישיבת הוועד המנהל, שיש ברשות השידור אנשים הסבורים כי מתן מיקרופון או מסך מקנה לאדם רשות לייצג את דעותיו הפרטיות. עירבוב תחומים זה, אמה, הוא תופעה שיש להילחם בה בדרכי שיכנוע או בכפיית סמכות חוקית. אני רוצה לומר שאני מסכים בהחלט להגדרה זו שניתנה על-ידי יושבי-ראש רשות השידור. אני חושב שאין כל פסול באיזון של דעות הרוב והמיעוט בשאלות שונות, שאלות מדיניות ואחרות, — בטלוויזיה בדיוק כמו בכנסת. אנחנו לא נוהגים שוויון במובן זה שהסיעה הקטנה יש לה שוויון זמן להופעה כמו לסיעה הגדולה. כשם שבכנסת מתחלק הזמן בהתאם לייצוג, כך בערך צריך להיות גם בטלוויזיה. לא ייתכן שבמכשיר העצום הזה של המדינה, במכשיר בעל העצמה הזאת בעיצוב דעת-הקהל, יהיה דין מי שמייצג קול אחד בכנסת ודין מי שמייצג 56 קולות או 26 קולות שווים לגבי הבעת דעות בטלוויזיה.

רצוני להוסיף שלצערי לא פעם הרגשתי — לא רק אני, אלא גם חברים רבים הסבורים כמוני — בפי המגישים נימה של לילגול; הייתי אומר יותר מזה: נימה של אנטיפתיה להסתדרות העובדים. אני חושב שהסתדרות העובדים, שיש לה יותר ממיליון חברים

ללא ספק המבטא העברי הנכון. בהקשר אחר הוזכר כבר היום לטובה מר שרת ז"ל על-ידי סגן ראש הממשלה. אני שמח שאני יכול להזכירו לטובה פעם נוספת, כמי שהשתתף בכמה ישיבות בהן נטל חלק שרת המנוח: על מלחמתו הידועה למען השלטת המבטא העברי המקופח בדיבור הישראלי היום-יומי, ובמיוחד בשירותי השידור שלנו.

זכה קול ישראל והעמיד שני קריינים מעולים: משה חובב וראומה אלדר, שהעמידו מופת של קריינות בישראל. ומצער הדבר מאוד שאין המשך לעבודתם, ושמעטים כל כך אלו המקפידים על המבטא הספרדי הטהור והנכון בשידורי הטלוויזיה. ואם כי נכון שיש בקרב הציבור, גם בקרב ציבור היושבים באולם זה, אנשים שאינם יכולים היום לשנות מבטאם או לתקנו, אין זה פוטר את רשות השידור, שהיא מוסד ממלכתי רב-השפעה אשר כפי שראינו בחוק מטרתו העליונה היא להנך, מלתקן פגם זה. לא ייתכן חינוך ללשון עברית ראויה לשמה מבלי שימת-לב לדיקדוק העברי הנכון ולמבטא המתבסס על דיקדוק זה. אני מפנה את דברי במיוחד לשר החינוך, כמי שידע שהדיקדוק הוא אחד המקצועות הקשים להוראה וללימוד והבלתי-אחידים על תלמידיו. אם נבוא לחקור בדבר, לא נתקשה למצוא הסבר הגיוני ביותר ליחס הזולגני של תלמידיו למקצוע זה. אותו תלמיד, השומע כללים הנראים לו יבשים, קשים ורחוקים מהמציאות, לומד להבדיל בין שווא נע ושווא נח, ואיש, לרבות מורי העברית שלו, אינו טורח להקפיד על כללים אלו בבואו לדבר. אותו תלמיד השומע כמחצית השנה על חשיבות האבחנה בין מלעיל ומלרע, בין קמץ קטן וקמץ גדול, מגלה כי אפילו בשידורי השידור, ובמיוחד בשידורי הטלוויזיה לתכניותיהם ולקרייניהם, נר-מסים כל הכללים הללו, מבלי שמישהו יקפיד על המבטא הנכון הנופל כאן קרבן לזילזול כללי, ואין איש התובע את עלבונו.

עיינתי היום ב"דברי הכנסת" ומצאתי שתברת-הכנסת רחל צברי העלתה לפני זמן לא רב בכנסת את השאלה — מדוע אין שידורי השידור מסתייעים באקדמיה ללשון העברית בשאלה זו? השר גלילי, שהיה ממונה אז על שירותי השידור, השיב — ואני מצטט: "הממשלה נותנת דעתה על שיפור רמת הלשון במישוריה, ותעשה כמיטב יכולתה לשם תקנת המצב, תוך הסתייעות באקדמיה ללשון העברית."

כמי שרואה עצמו חרד לדמותה של לשוננו, במיוחד בפי קריינינו, הריני מפנה בזאת בקשה-משאלה לרשות השידור ולשר החינוך, כי אכן יוקפד על כך שקרייני שירות השידור יקריינו לפי מיתב מסורת המבטא הספרדי הקרוב ביותר, כנראה, למבטא העברי הקדום. פגם זה מתבטא גם בפייהם של הסטודנטים באוניברסיטאות, שלמרבית הצער לשונם אינה מהמעולות, לא במה שנוגע להבעה בכתב ולא במה שנוגע להבעה שבעל-פה. אחת הסיבות לכך היא זילזול שיטתי בכל הנוגע להוראת ההבעה ולהבעה עצמה. איש אינו בא לחלוק על הצלחתם הגדולה — מבחינות שונות — של שדרנים מסוגם של חיים יבין ועמק פרי, שהם היום הקריינים הפופולריים של הטלוויזיה שלנו. אבל יורשה לי לומר, עם כל ההערכה שאני חש לגביהם ככל צופה מאזין, שגם הם מקפחים לא מעט את המבטא העברי הנכון והמדויק. אין הם מדישים את החיית או את העיין ולא את שאר ההדגשות שביכולתם לעמוד בהן ללא ספק.

התכנית "סמי וסוסו" בערבית, שרבים מהצופים העברים צופים בה.

אדוני היושב-ראש, זעקת השבר של המפיקים והיוצרים הישראליים מגיעה גם אלינו, חברי הכנסת. ואנו הצופים רוצים לראות יותר מהיצירה הישראלית המקורית. ברור שהדבר כרוך בבעיות תקציביות לא קלות. אבל אין לחסוך כל מאמץ לעודד את ידי היוצר הישראלי בכל ענפי היצירה, ואם יהיה צורך בכך — אפילו על-ידי צימצום שעות השידור.

כן נראה לי, שתאיאום בין תכניות הטלוויזיה הכללית ובין תכניות הטלוויזיה החינוכית היה יכול להביא תועלת גדולה וברכה מרובה.

אדוני היושב-ראש, יש פיתוי רב להכניס שידורי פירסומת בטלוויזיה. סוף-סוף זה יכול להכניס כספים רבים ולעזור בבסיסה של הטלוויזיה. אולם חוששני שלעומת זאת הפגיעה בעתוננים עלולה להיות אנושה, ולא יהיתי מייעץ לטלוויזיה למחר לעשות זאת.

זכור לנו שעם הקמת הטלוויזיה היתה הדאגה נתונה לצופה הערבי בארץ ובארצות השכנות, הנתון להשפעה ההרסנית של הטלוויזיה דשם. נדמה לי שמי שעוקב אחרי התכניות הערביות יכול לשבחן, שמעתי שאפילו עקרות-בית יהודיות מקנאות בתכנית לעקרת-הבית בערבית. אולם, המספיקה שעה אחת ביום כדי לעמוד בהתחרות עם הקרנת הטלוויזיה של הארצות השכנות — מקודם מצרים ולבנון, ועכשיו, בעיקר, ירדן?

הערה אחרונה נוגעת לחבר העובדים, ואקצר בה. לצערנו היו שביתות ותסיסות בטלוויזיה. יש הרגשה שהטלוויזיה הולכת ומתגברת גם על דברים אלה. נקווה שההנהלה והעובדים עברו את חבלי-הלידה של המוסד, וימשיכו לעבוד בהרמוניה למען הצלחתה ושיגשוגה של הטלוויזיה בישראל.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שאקי, ואחריו לחבר-הכנסת ששון.

אבנר ת. שאקי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין ספק כי אנו עדים לאחרונה למאמץ מודע ושיטתי לשיפור רמת המישורים, בטלוויזיה ובקול ישראל כאחד. ואין ספק כי המינויים החדשים בשתי זרועות השידור הללו מבשרים להט נכונות לשינויים ורצון לעשות לשיפורים אלה.

זה כמה חדשים יש לי הזכות ליטול חלק בעבודת דותיהן של שתי ועדות של רשות השידור, ואני יודע כי נעשים מאמצים מרובים להתייחס ברצינות לתביעות ולהצעות של הציבור המבקד ביקורת קונסטרוקטיבית ולתקן את הטעון תיקון. עם זאת יש לי כמה הערות והנראות לי חיוניות, נכונות וצודקות. אחת מהן לעניין הצורה, והשאר לעניין התוכן.

לעניין הצורה: צר לי להיות יחיד בעניין זה כאן — ואני מקווה שלא אחיה יחיד: רצוני לעמוד על עניין הלשון ורמת הלשון בשידורי הטלוויזיה. כאשר אני אומר לשון, אני מתכוון למבטא, לדיקדוק ולסגנון. המאזין לשידורים בטלוויזיה אינו יכול שלא להתרשם — כפי שהתרשמו חברים רבים אתם שנוחתני בנדון, קולנים באוניברסיטה ואחרים — שנתקבלה כביכול "החלטה" להימנע מן השימוש במבטא המזרחי-הספרדי, שהוא

מהכלל. הווי זה אינו בא על ביטוי. יש הווי נהדר יהודי-ישראלי של בני הישיבות התיכוניות; יש ההווי הנחרד של ההתנחלויות הדתיות; ההווי של נוער דתי הלומד והקובד בערים. כל אלה לא באו לידי ביטוי אף באחת מן התכניות שנודמן לי לצפות בהן. אולי קרה הדבר משום ששורות התכניות התחילה בתכניות כלליות, או משום שהמתכננים לא ראו לפניהם את הדבר הזה כחשוב. אולם לי נדמה כי אני מייצג דעת רבים בעניין זה, והם סבורים כי שיקוף נאמן של המתרחש בארץ חייב להביא בחשבון את ההווי הגדול והעשיר הזה, ובכך יוסיף לחוויות התרבותית של ציבור הצופים-המאזינים.

ולאחרונה — אבקש להתריע כנגד ריבוי שיתופם של בעלי דעות מיעוט בתכניות. כשם שבכנסת מיוצג המיעוט בצורה פרופורציונלית לגדלו — כך יש לדאוג שביוכוחים בטלוויזיה וברדיו לא יובלט חלקו של מיעוט, ולפעמים מיעוט מבוטל, יתר על המידה. אקח לדוגמה את הוויכוח המפורסם עם ה"שמיעיטיס". אמנם נכון כי בסופו של חשבון נמצא הוויכוח הישראלי נשכר על-ידי כך. ואף על-פי שהם היו מעטים וייצגו קבוצה קטנה יחסית, ומולם רבבות בני-נוער אחרים שהגיבו בכחב ובעל-פה בתקיפות כנגד דעות תבוסה אלו, — הרי עצם הוויכוח החודר בציבור את תודעת שחירת השלום. אולם השאלה היא אם הפרופורציות היו נכונות. האם נכון היה להעמיד 60-80 חותמים כמחנה, נגד רבבות "שמיעיטיס" ו"ש-מיניסטיס" אחרים — כאילו מדובר בשיווי כוחות, כאילו מדובר ברבבות נגד רבבות; כביכול, ציבור גדול של נוער ישראלי מהסס, נבון, אובר דרך, מחפש פתרון — לעומת נוער אשר מצא את דרכו?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

מה עם התנועה למען ארץ-ישראל השלמה?

אבנרי ת. שאקי (מפד"ל):

אני לא ספרתי מעולם את חבריה של תנועה זו; אינני טוען להיותה בהכרח רוב. כשאני טוען לארץ-ישראל השלמה — אין זה מכוח התנועה, אלא מכוח תורת ישראל, שקדמה באלפי שנים לתנועה הזאת, והיא שאר לעולמים. בתורת ישראל נאמר שכל זכויותי על הארץ הן נצחיות, אלוהיות ובלתי-מעוררות. זוהי האמת שלי, שלנו. ובאשר מצאתי חלק מאמת זו בתנועה למען ארץ-ישראל השלמה, הודהיתי עם דרכה. לא קיוויתי ללמוד מפיה את הדברים, אשר לימדתי תורת ישראל מנעורי מבית-אבי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

יפה מאוד, אבל מה בעניין ייצוגה של התנועה ברדיו ובטלוויזיה?

אבנרי ת. שאקי (מפד"ל):

אם אמנם נכון שייצוגה הוא מעבר לפרופורציה האמיתית, אולי צריך לקצץ. אפשר לבדוק זאת.

ועתה לטלוויזיה בשבתות. לכאורה, הוויכוח הזה נסתיים בינתיים. יש, אולי, הסברים כי הנצחון הוא לטובת אלה שהביאו לקיומם של שידורי הטלוויזיה בשבת. אני חושב כי המנוצח האמיתי הוא השבת היהודית — איבוד ההזדמנות שהמשפחה היהודית תקדיש משהו בערבי שבתות למחשבת השבת ולתחושת השבת המקורית. חברי כנסת שקדמוני הצביעו על כך שאין

אם מותר להפנות קריאה, הרי היא מופנית בזה לרשות השידור: תחייב-נא את הקריינים שישמשו מופת במבטאם, ועל-ידי כך גם יהפכו למופת מחנך לציבור הישראלי בכללו ולנוער הישראלי בפרט.

ועתה — לעניין השידורים עצמם. דובר כאן על חוסר-איוון ברוב התכניות. לדעתי אין איוון ראוי לשמו בתכניות בכל הנוגע למה שקרוי "תודעה יהודית". אין אני חסיד של המושג הזה המסתפק בהקניית ידיעות קלושות וכלליות על היהדות. אבל לצערנו, גם מינימום זה אינו ניתן בטלוויזיה. מה שאני מצפה הוא שהטלוויזיה הישראלית תהיה גם טלוויזיה יהודית, או בעיקר טלוויזיה יהודית; ולתכלית זו מחובתה לטפח את התודעה היהודית על-ידי תכניות-יתר בנושאים היהודיים ועל-ידי שיתוף רב יותר של אישים דתיים בתכניות השונות, ובמיוחד — בתכניות "בומרנג" ו"מוקד".

המאזין והצופה כיום אינו יכול שלא להרהר כי תכנית "מלווה מלכה" המסיימת את השבוע בטלוויזיה באה, כביכול, לפצות את דתיים או שוחרי ענייני דת ותודעה יהודית על כל משאלות-לכם בנושאים יהודיים-דתיים, ולא היא. תודעה יהודית צריכה לחדור לכל תכנית ולהשתקף בכל תכנית. אין היא דבר נספה, אין היא דבר צדדי, אין היא דבר טפל, אין היא פיצוי מוסרי גרידא לכמה אלפים או רבבות. היא צריכה להיות חלק אינטגרלי של הקניית יסודות חינוך יהודי, תרבות יהודית וערכים יהודיים, של דת ומסורת.

אם כך תופסים את העניין, בוודאי נראה כי מעטות מאוד התכניות שבהן באות לידי ביטוי בעיות היהדות בימינו לשלוחותיהן. הנה, למשל, מפליא הדבר שלתלמוד, ולו גם בצורתו הפופולרית ביותר, עדיין לא מוקדשת שום תכנית טלוויזיה שתנסה לעשות בו שימוש; כל זאת על אף הפוטנציאל החינוכי-התרבותי הרב הטמון בו. נאמר לי בתשובה על כל שאלות, כי תכניות בנושא זה מסובכות למדי וקשות הן להמונים וכו'. אינני סבור כך. אינני מכיר תכנית שאי-אפשר להגיש להמונים ולנוער; כל מה שדרוש הוא לחפש דרך להגיש להמונים בצורה נכונה ונאותה.

אני מתכוון, בין השאר, לסוגיות אשר העסיקו והסעירו את הציבור כולו, כגון: מיהו יהודי, נישואי כהן וגרושה, שאלת נישואין אזרחיים — שאלות שהציבור זכאי לדון בהן, רוצה לשמוע עליהן, ומעוניין להכירן מקרוב. נדמה לי ששיקור השאלות האלה בטלוויזיה היה בלתי-מספיק ומועט ממה שהקהל הרחב היה רוצה כי ישמיעו לו, ובמידה מרובה — אף היה סלקטיבי. אני חושב שהוויכוח הציבורי היה נמצא נשכר אילו העומדים בראש תכניות אלו היו דואגים כי נושאים אלה יבואו לידי דיון וישקפו את כל הדעות, לאו דווקא את הדעות הקונבנציונליות, לאו דווקא את דעות הרוב — אם אמנם נכון שהרוב בישראל הוא חילוני. גם רוב זה, אם אכן רוב הוא, זקוק למידע יסודי, מהימן, בלתי-משוחד, לשם הכרה נכונה של הבעיות הללו ושכמותן.

דבר שלישי — התכניות לנוער. בכמה ישיבות של ועדות רשות השידור בהן השתתפתי ראיתי מאמץ ראו לשבח להעלות בשיטתיהן את רמת התכניות. אבל גם שם הבחנתי בפגמים, הן בצורה — מבטא, דיקדוק וסגנון — הן בטיב החומר ובאיכותו הרוחנית-היהודית. נדמה לי כי חסר במישדרים עד כה ההווי הגדול והעשיר של הנוער הדתי בארץ, מכל הורמים והחוגים, ללא יוצא

נית ולטלוויזיה המצרית, המשרדות כל יום מי במשך שבע שעות, כשתי התחנות של מצרים; מי במשך שש שעות, כתחנה הסורית; ומי במשך חמש שעות, כתחנות ירדן ולבנון. כל התחנות הללו, ללא יוצא מהכלל, גדושות תכניות אנטי-ישראליות, תכניות פוגעות ומעליבות, תכניות המסלפות את האמת ומעקמות את המציאות, תכניות המתארות את היהודי הישראלי כרמאי, כשקרן, כשודד, כרוצח וכמוצץ דמם של הערבים. אף אילו היו ערבי הארץ, ערבי השטחים וערבי הארצות השכנות משתדלים לסגור את חנויותיהם לפני הזמן ולרוץ לבתייהם כדי לחוות בטלוויזיה הישראלית-הערבית, אם מתוך סקרנות ואם מתוך עניין, לא היו מוצאים בה, למרבה הצער, כל דבר מושך ומעניין, פרט לחדשות ופרט לתכנית "פריסות השלום" הניתנת במשך רבע שעה בלבד, אחת לחמישה-עשר יום, והמושכת, כפי שמוסרים, מאות צופים בירדן ובארצות ערביות אחרות המחפשים את קרוביהם ועומדים תוך כדי כך על התקדמות הערבים בישראל — בעבודתם ובחייהם המשפחתיים. שכן הטל-וויזיה הערבית שלנו אינה נוגעת משום מה בכל דבר הקשור בהסברה. היא אינה מנסה להצביע על שקרי שופרות התעמולה הערבית ביחס לעיניי שבויים, לתכניות ציוניות להשמדת את הערבים, לזמימות יהודיות להשתלט על מקומות קדושים, לכוננות ממשלת ישראל להשתלט מבחינה כלכלית על כל המורח הערבי, ולכל דברי הבלע האחרים המוזדמים בשפע, יום יום ושעה שעה, למוחות ההמון הערבי כדי להסיתו נגד ישראל. היא לא מנסה להצביע על כל זה — כאילו אין זה חשוב, כאילו אין זה דרוש, כאילו הדברים אינם מכוונים כנגד ישראל, וכאילו אין הדברים עושים את שלהם ומשפיעים על שכנינו הערביים. וכשיש לטלוויזיה שלנו שעה נוספת בליל שבת — הרי במקום שנוצל אותה כדי להציג את עצמנו כפי שהננו, ולא כפי שמציגים אותנו אויבנו ודורשי רעתנו, אנו מציגים סרט ערבי-מצרי, הנוגע להווי המצרי, לאמונת המצרית, לחיי המשפחה המצרית, לאידיאולוגיה המצרית וכו'. ואילו ההווי הישראלי, האמנות הישראלית, האידיאולוגיה הישראלית, חיי המשפחה הישראלית — הם מלחוכיר. וכשאתה שואל: למה ומדוע? עונים לך, להפתעתך הרבה, שזה לא מושך את הצופה הערבי ואת המאזין הערבי.

העתון הערבי "אל-אנבא" המופיע כל בוקר — ספק רב אם הוא מצליח למכור 3,000 או 4,000 עותקים בישראל ובשטחים, אילו היה יכול להיות נפוץ בעש-רות-אלפי עותקים, בעוד לו סופרים מעולים ואדמיני-סטרציה טובה, ואילו היה מהווה חלק בלתי-נפרד ממרכז מיוחד להסברה, מרכז מעודכן ואחראי, המתבסס על מידע נרחב ועל צוות מוחות הפני כולו לנושא זה. וכן — אילו היו הממונים על ההסברה במדינה חדורים הכרה ואמונה שאי-אפשר לנהל בהצלחה את מערכתנו המדינית והצבאית, הנוטשה כיום במלוא תוקפה בינינו לבין העולם הערבי, ללא הסברה מתוכננת ובדוקה בקרב העולם הזה וללא אחריות מעולה ועליונה להסברה הזאת. כל זאת — של עשרות בחורים העובדים בשידורים הערביים, ברדיו, בטלוויזיה ובעתון מגששים כיום באפלה בענייני הסברה, והם ישתמו ללא ספק לכל הדרכה ולכל קו ברור שייקבע להם להסברה.

רבתי חברי הכנסת, כשהחליטה הממשלה לפני שנתיים בערך להנהיג שידורי טלוויזיה בארץ, הרי מגיעה

לטלוויזיה העברית תכניות כדי למלא כראוי שבעה ערבים בשבוע ללא תכניות יבוא וסרטי אלימות. ואכן זהו המצב. בנסיבות אלו עדיין חוזרת השאלה למקומה — האם לא נכון, במסגרת דיון מהודש בנושא הכולל, לקצץ בשידורי השבת בטלוויזיה, או לבטל שידור זה על מנת להחזיר את השבת היהודית לקדמותה בתחום זה, בחיינו הציבוריים-הפומביים בישראל?

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת ששון, ואחריו לחבר-הכנסת גרוס.

אליהו ששון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני הישיבה-ראש, כנסת וכבדה. כמה מלים על בעיה, שלמרבה הצער אין אנו נותנים עליה את דעתנו במידה מספקת. זוהי בעיה שאפשר לומר כי לא למדנו אותה כראוי כל השנים, והיא — בעיית ההסברה הערבית.

כל מי שעוקב אחר המשודר בתחנות הרדיו והטל-וויזיה הערביות ואחר הכתוב בעיתונים הערביים ייווכח, כי אלה מדברים אל מאזיניהם על ישראל בצורה מסולפת, ומציגים אותה כמפלט שאינה מסוגלת להחליף את עורה, כמשרדת האימפריאליסם בחלק זה של העולם, כמתכוונת לבלוע את העולם הערבי כולו מהמפרץ הפרסי ועד האוקיינוס האטלנטי. כן הם מתארים אותנו כחודשי מזימות וזרועי אסונות, כמעוניינים בתוה-ובוהו באזור, כנוממים להשתלט על המקומות הקדושים למוסלמים, ובמיוחד על מסגד אל-אקצה, כדי להרסו ולהקים במקומו את בית מקדשנו. וכן מוצגים אנו כמדכאים את אזרחינו הערביים ובבלתי-מעוניינים בפתרונות מדיניים.

עובדה היא, שעם פתיחת הגבולות בין המדינה והגדה המערבית של הירדן לאחר מלחמת ששת-הימים התברר, לשטית-המוח בקרב הערבים היתה כה אינטי-סיבית, עד שלא קל היה לשכנע את הבאים לביקור בישראל, הן מהגדה הן מחוצה לה, כי ישראל אינה כה רעה, אינה כה אכזרית, אינה כה דרויית שנאה לעמי ערב וכה מפגרת ברוב השטחים החיוניים והמדעיים, כפי שסיפּו להם.

ואם ננסה לברר מה עשינו במשך שלוש השנים האחרונות כדי לטשטש את הדימוי המסולף הזה, שנרקם על ישראל על-ידי שופרות התעמולה הערבית, לא נצליח, למרבה הצער, להצביע על פעולה רצינית כלשהי בזיון זה; וכן לא נצליח להצביע על התמודדות ישירה עם התעמולה הערבית, המבטיחה ערב ובוקר את תבוסת ישראל ומרחיקה על-ידי כך כל סיכוי לשלום, או כל היהור על שלום בקרב הערבים.

פרט לשידורים הערביים, הקיימים מאז קום המדינה ומשתפרים והולכים משנה לשנה ומתמודדים עם שש-עשר תחנות שידור ערביות, ואפשר לומר בהצלחה — פרט לשידורים אלה אין לנו אף כלי-הסברה אחד שאפשר להצביע עליו כתורם משהו ניכר. נכון שיש לנו טלוויזיה ערבית, החוזרת לשלוש-ארבע ארצות ערביות, היא היתה יכולה למלא תפקיד ניכר בהסברתנו הערבית. אבל היא משרדת שעה אחת בלבד כל יום, משעה 6.30 בערב עד 7.30, לפני הערבים נכנסים לבתייהם ולפני שהם מתפנים לחזות בתכניותיה. אחרי השעה 7.30 נסגרת התחנה הערבית ומפנה את הדרך לטלוויזיות הערביות: לטלוויזיה הירדנית, לטלוויזיה הסורית, לטלוויזיה הלבנו-

ולבסוף, רבותי, אנו חייבים לייעל ככל המוקדם את אמצעי התקשורת שלנו — הרדיו, הטלוויזיה והעתון — ולהגיע לעוצמה כזאת ותפוצה כזאת, שכל אדם בארצו השכונת ובשטחים יוכל לשמוע ולקרוא על ישראל ולמצוא עניין בדברים שאנחנו אומרים, כותבים ומשדרים. הכנסת חייבת לתת דעתה על כך, וטוב תעשה אם תקים מתוכה ועדה אד-הוק שתבדוק את העניין ותביא לנו הצעות לחיקון, שכן בעוכרנו הוא המצב הקיים.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת גרוס, ואחריו — לחבר הכנסת גולן.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ב-25 בפברואר 1970 התקיים בכנסת דיון על שירותי הטלוויזיה. אמרנו אז שאנחנו שוללים את המכשיר הזה, את הטלוויזיה, ולכן לא אחדש דבר אם אומד שסיעתנו מוסיפה לשלול מטעמים עקרוניים את שידורי הטלוויזיה. אני יכול להס-תפק בכל הטעמים ששמענו מפי חברי הכנסת הלא-דתיים שדיברו עד עכשיו. הנימוקים האלה מספיקים. אין אני יכול להיכנס לפרטים על איזו רמה עומדת הטלוויזיה, כי איננו צופים בטלוויזיה. אבל שמענו כבר די נימוקים כאן. אנחנו שוללים את הטלוויזיה לא משום שאיננו חיים בעולם המציאות, שאנחנו תלושים כביכול מן המציאות. אנחנו יודעים שהטלוויזיה היא מכשיר רב-ערך, בעל כוח הסברתי גדול. אין אנחנו מתעלמים מזה. אלא שדווקא משום שאנחנו חיים בעולם המציאות יודעים אנחנו מה עוללה הטלוויזיה לעולם, ומשום כך שוללים אנחנו אותה. אנחנו יודעים מה אומרים מומחים בכל העולם.

לפני מספר שנים לא היינו בודדים במערכה. לפני שלוש שנים, כמדומני, כאשר התחילו לדבר על טלוויזיה לימודית, חינוכית, גרידא, דווקא אז היו לנו שותפים בבית הזה, אשר שללו באופן עקרוני את הכנסת הטלוויזיה לישראל. סיעת "חירות" התנגדה לטלוויזיה; סיעת מפ"ם התנגדה לטלוויזיה. כל אחת ונימוקה עמה, כל אחת מזווית-ראיה אחרת. על כל פנים, היו סיעות בכנסת שהתנגדו להתקנת הטלוויזיה. ולמרות שאז היה מדובר רק בטלוויזיה חינוכית, כל השוללים ניבאו מראש שזו היתה רק התחלה. הטלוויזיה החינוכית היא רק התחלה, ובסופו של דבר נגיע לטלוויזיה רגילה, כמו כל תחנות הטלוויזיה בעולם. ידענו מראש שאין אנחנו יכולים להיעצר באמצע הדרך, והטלוויזיה שלנו לא תהיה יותר טובה מאשר כל מישורי הטלוויזיה בעולם.

עברה פחות משנה אחרי הפעלת הטלוויזיה הלימודית והתחילו להתעניין בטלוויזיה כללית. המניע העיקרי היה, כפי שאמרו אז, שבין כך ובין כך חלק מהציבור הישראלי צופה בטלוויזיה המשודרת מארצות ערב, ואנחנו זקוקים למכשיר הסברה משלנו, וגם שמו את הדגש בצורך בטלוויזיה כדי למנוע שערכי ישראל ייוזנו מהטלוויזיה של הארצות השכנות, המשדרות תעמולה ארסית, כמובן נגד ישראל.

מוקדם היה מדובר על הפעלה חלקית של הטלוויזיה, שלושה-ארבעה ימים בשבוע. אחר-כך היה מדובר על שישה ימים בשבוע, ואחר-כך החליטה הממשלה על שבעה ימים בשבוע, שידור במשך שבעה ימים בשבוע, גם בשבת. בשעת כיוון הממשלה באה נסיגה מצד

העיקריים היו: להגיב על שידורי הטלוויזיה של הארצות השכנות החודרים אלינו, ולתקן את עיוותיהם, כזביהם, שקריהם וסילופיהם, ולנסות להסביר את החיוב שב-חינו, את החיוב שבהשקפת-עולמנו ואת רצוננו הכן והנאמן לשלום אמת, וכן להציג את מפעלנו הקונסטרוק-טיביים ולהבליט את התועלת הרבה והחשובה שיכולים הערבים להפיק משלום עמו ומשיתוף פעולה אתנו. אולם משום מה התגלגלו והתפתחו העניינים בצורה כזאת שלא איפשרה לטלוויזיה הערבית שלנו — בימית-חירות אלה, בימים גורלים אלה — למלא את תפקידה כדרוש ואת שליחותה כראוי.

כלום קשה, למשל, לתת תרגום בערבית בצד התרגום בעברית לעשרות הסרטים המעניינים, אמריקניים ואחרים, המוצגים בשעות התכנית העברית, ולמשוך על-ידי כך את הצופה הערבי?

עתונאים רבים מהגדה המזרחית של הירדן אמרו לי בעת ביקורם אצלי, כאשר כיהנתי כשר המשרדה, שיש-ראל הצליחה אמנם מבחינה צבאית, אבל נכשלה מבחינה הסברתית. היא הניחה את העולם הערבי הפקר בידי התועמלנים הערביים לעשות בשדה הזה כעולה על לבם, להשתדל להעכיר את האווירה ככל האפשר ולהע-מיק את השנאה ליהודים בכל כוחם. זה אמת ונכון ויציב.

שכן, אחד הגורמים, למשל, המעכירים את האווירה ואינם מאפשרים כל התקדמות בדרך לשיחות, בדרך למשא-ומתן ולשלום, הוא הנטייה מצד כלי התקשורת הערביים לעסוק התעסקות-יתר בלוחמה. פרשנות בממ-דים נרחבים על השטחים המוחזקים ועל אירגוני הטרור משודרת ברדיו ובטלוויזיה של מצרים, סוריה, ירדן וארצות ערביות אחרות, בלי להוקיר את האמת כל עיקר. כל חיזור של המצב כיום בגדה המערבית וברצועת עזה, למשל, הנעשה הן על-ידי הטלוויזיות הערביות והן על-ידי העסקנים והמנהיגים הערביים, אינו מדויק, אינו שלם, והוא אינו מסולף ומלא דברי שקר וכזב. אף טלוויזיה אחת אינה מציינת, למשל, את העובדה כי בצד המתח ואי-הסדר לפריקים קיים גם תחום נרחב של שלום במישור האנושי והכלכלי. אלפי ערבים עוברים את הירדן לשני הכיוונים. בתי-הספר פתוחים, והמסחר הוא במלוא פיתוחו בין תושבי הגדה והרצועה לבין ישראל; ואלפי ערבים מהגדה והרצועה מוצאים תעסוקה בשוק-העבודה של ישראל.

זאת ועוד: המצב בשטחים המוחזקים רחוק ורחוק מאוד מהגהיגוס המתואר יום ויום ושעה שעה על-ידי השידורים הערביים ברדיו ובטלוויזיות של ארצות ערב, ואם עלינו להסביר — בארץ כן ובחוץ-לארץ — בכל הכנות והנאמנות מדוע בושש השלום המצופה לבוא, חייבים אנו לזקוף — וזו האמת — חלק די ניכר מהאשמה לחובת התיאורים המסולפים האלה הנכתבים ומשודרים על ישראל בהשראת ובהנחיית ראשי השלטון בארצות ערב ובהסכמתם, ללא כל תגובה וללא כל הפרכה מצדנו כדי לתקן את המעוות.

כל המצב העגום הזה המחייב תשומת-לב מיוחדת ותגובות והסברים מצדנו אינו זוכה, למשל, לראות אור בחלק הערבי של הטלוויזיה שלנו. לא מתוך רשלנות הממונים על החלק הזה, אלא משום שהתכנית משודרת שעה אחת בלבד בערבית, ולפיכך אין האחראים לה רואים את ענייני ההסברה כתפקידם.

זה מכשיר שלילי. גם חברי כנסת לא-דתיים צועקים חמס. גם חברי-הכנסת אנקוריון ידע לספר על כל המגרעות של הטלוויזיה.

ש"החינוך והתרבות י. אלון:

הוא סיפר גם על ההצלחות.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

השאלה היא מה יותר גדול — הנזק או השכר. זוהי באמת שאלה גדולה. צריך לברר פעם אם אין השכר יוצא בהפסד.

אני יודע שיש דברים חיוביים בטלוויזיה. אני יודע שזה מכשיר מושך ורב-תועלת, אבל השאלה היא אם הנזק לא גדול מן התועלת. דובר כאן על ההשפעה השלילית שיש לטלוויזיה על הנוער ועל התכניות הקלות. קלות. הסך הכל הוא שלילי.

היה מאבק גדול להפעיל את הטלוויזיה גם בשבתות והנה נתברר שאין מה לשדר גם במשך שישה ימים. הכל היה רק כדי להכעיס. בסקנדינביה רוצים לבטל את השידורים מדי ערב ולשדר רק שלושה-ארבעה ימים בשבוע, ואילו אצלנו היה מאבק כדי להפעיל את הטלוויזיה דווקא בשבתות, כדי להכעיס את הדתיים. כל מה שהזוהרנו מפניו וכל מה שגורנו — בא. אנשי הטלוויזיה בעצמם נבוכים, כפי ששמענו בהצהרות שונות. לו היתה הטלוויזיה נשארת מכשיר חינוכי — נחא. לו היינו משתמשים בטלוויזיה לצרכי הסברה לארצות ערב — נחא, אבל שמענו כאן שלא משתמשים בזה. מעידים שאין זה מכשיר חינוכי ושמענו שאין זה מכשיר כפי שרצינו שזה יהיה — להסברה לארצות ערב. אם בשני הדברים האלה לא הצלחנו — שמכשיר הטלוויזיה לא נעשה מכשיר חינוכי ולא מכשיר להסברה לארצות ערב — אם כן, מה ערך לטלוויזיה? מוטב שהממשלה תחשוב מחדש על הטוב שבטלוויזיה. אולי, אם מסכימים לזה, אפשר להשאירה בגדר של מכשיר לימודי והסברתי. אני פונה אל הממשלה ולשר החינוך לבטל לפחות שידורי הטלוויזיה בשבת. אין צורך בשידורים אלה. אין מה לשדר במשך שישה ימים, לשם מה יש לשדר בשבת? דרושה רעיונית יסודית בכלל ובמיוחד במה שנוגע לשבת קדשנו.

הי"ר מ. זה:

רשות הדיבור לחברי הכנסת גולן, ואחריו — לחברת הכנסת גרוסמן.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדיון הנערך היום הוא דיון מאוון יותר מאשר הדיון הקודם בנושא זה. כנראה חל איזה שינוי. לא גרסתי את הביקורת הטוטלית שהושמעה בפעם הקודמת — אם כי יש לי מה לבקר — כי בדרך כלל, כל מי שדורש מאנשי הטלוויזיה הגשת תכניות מאוזנות, צריך גם בדיון לשמור על האיזון.

ובכן, מי שבא היום להעריך את הטלוויזיה בישראל צריך בכל זאת להביא בחשבון שני גורמים: האחד, זוהי טלוויזיה צעירה. למעשה היא עדיין בהרצה. כאשר באים ושואלים: עד מתי? התשובה היא: הטלוויזיה היא מכשיר מורכב מאוד והפעלתו מסובכת מאוד, על כן ההרצה נמשכת זמן רב.

הגורם השני הוא התקציב. התקציב הוא מוגבל. זהו מדיום יקר מאוד. בדיונים הראשונים הבענו רצון ושאיפה

הממשלה. רצו לבטל את השידור בשבת. באו קנאי הטלוויזיה, וממש גילו מסירות נפש כדי להפעיל את הטלוויזיה בשבת, ולשם כך שיתפו גם את בית-המשפט העליון בכך שפנו אל שופט בית-המשפט העליון בעצם יום השבת, כדי שיוכלו להפעיל את הטלוויזיה בשבת.

היתה שמחה גדולה: "סידור" את הדתיים. הטלוויזיה תשדר שבעה ימים בשבוע — גם בשבת. מדינת ישראל תהיה מדינה ככל המדינות, שבעה ימי טלוויזיה במדינת היהודים, וגם בשבת.

לא אכנס לפרטים בעניין התיכונים הפנימיים הבתי-מכובדים, בין עובדי הטלוויזיה, שפרצו החוצה; לא אכנס לתוך הריב הפומבי, ההצהרות הפומביות הלא-מכובדות. לא אדבר על השידורים שהם ברמה נמוכה. אני לא בקי בזה. שמענו מפי חברי הכנסת על התכניות הקלקולות. על כל זה לא נדבר, כי לגבינו לא זה הקובע. לגבינו קובע העקרון, שאנחנו יודעים שאם יש טלוויזיה מוכרזת להיות תכנית קלקולת. אין מנוס מזה. בסופו של דבר תהיה גם טלוויזיה מסחרית. אמרתי לשר גלילי, שחבאי לפני הכנסת את ההצעה להנהגת הטלוויזיה הכללית, שלא ניעצר באמצע הדרך ונגיע גם לטלוויזיה מסחרית.

מה היו הנימוקים של השוללים, אז, בהתחלה? הם אמרו שמדינתנו ענייה; אין לנו כסף ואינו יכולים להרשות לעצמנו השקעות של עשרות מיליוני לירות. כמו-כן, טענו, אין לנו צוות מאומן וסופה של הטלוויזיה שתהיה מכשיר הפוך מחינוכי. אמרתי אז, בעת הדיון, ספק ברצינות ספק בהלצה, שאני מייגע לשר הסעד להקציב סכומים משפחות נזקקות סעד לשם רכישת מכשירי טלוויזיה, שאם לא כן עשויים ההורים למנוע לחם מפי הטף כדי לרכוש מכשירי טלוויזיה. זה הכל מהאמת, לצערנו. אנהנו עוברים בשכונות עניות ורואים ציים של אנטנות. בשכונות עניות יש יותר מכשירי טלוויזיה מאשר בעשירות. ממש חוסכים לחם מפי הילדים כדי לרכוש מכשירי טלוויזיה. זו עובדה. אמרנו זאת מראש. כפי שאמרתי, למכשיר זה יש כוח רב והשפעה גדולה. מכשיר זה יכול להיות מכשיר רב-תועלת לחברה ולציבור, אולם, נתברר, כי הנזק של הטלוויזיה גדול פי כמה מן השכר. פסיכולוגים, הורים, סוציולוגים וגם אנשי טלוויזיה אומרים, שהטלוויזיה השפעה לא טובה, אם נתבטא בצורה עדינה. ההשפעה מזיקה, וזאת יודעים היטב. אין לי זמן לצטט מפי סופרים ופסיכולוגים, אך ידוע שהירידה המוסרית הנוראה שאנו עדים לה בעולם כולו, ההפקרות והאלמוניות, לבשן ממדים מדאיים וחמורים, ובכל זה יש לטלוויזיה חלק גדול. השוד המזוין לאור היום, הריקנות של הנוער — הטלוויזיה שותפה נאמנה בכל אלה. הטלוויזיה אינה רק שותפה, אלא, במידה מסוימת, גם מדריכה ומכוונת למעשים פליליים. רואים סרט ולומדים ממנו. כאשר ילד רואה כיצד גיבורים שודדים לאור היום, ברור שיש לכך השפעה. הילד מתבונן בטלוויזיה ומושפע ממנה. אין מנוס מזה. סיפורתי פעם מעל במת הכנסת כיצד ילד אחד רצח את אמו כיוון שהפדיעה לו באמצע השידור. הוא היה כה מרוגז, שהוציא סכין ודקר את אמו.

אצלנו הצטננה עכשיו ההתלהבות הגדולה של האזרחים לטלוויזיה. האזרחים מתחילים לפקוח את העיניים. הם רואים שהמכשיר חזה איננו מחנך. לחיפף,

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אולי לא במוסקבה, כי אם בבון; והוא הדין באירו-
עים אחרים.

אשר להצגת המלחמה, הטלוויזיה שלנו מביאה ומציגה את אירועי המלחמה בצורה טובה ומחנכת, ואני רוצה לשבח אותה על כך, כי אין זה דבר קל, אם כי היו וישנם חריגים. הדבר הוא עדין מאוד. מספרים ששידורי הזוועה של הטלוויזיה האמריקאית על זוועות המלחמה בווייט-נאם יש להם השפעה הרסנית על הציבור וביחוד על הנוער, אותו הנוער אשר צריך לשאת על שכמו את עיקר עול המלחמה. יש לציין שאצלנו הוגשו אירועי המלחמה בצורה מחנכת למדי, אם כי היו גם מקרים חורגים. אני מקווה שאנשי הטלוויזיה ימשיכו וידאגו לנוסח הנכון של האינפורמציה בהגשת אירועי המלחמה, כי זהו אחד הנושאים החשובים, העדינים והרגישים ביותר מבחינה חינוכית.

עתה מן ההכרח לשים דגש חזק גם באספקטים המדיניים. צריך להוסיף הרבה אינפורמציה מדינית. בוודאי תשאלו: מניין ניקח את התקציב? גם בוועדת הכספים של הכנסת חייבתי את הכנסת הפירסומה המסחרית לטלוויזיה, כדי להוסיף תקציב, כי מתקציב המדינה לא תהיה אפשרות של תוספת. אני מכיר את המצב יפה.

אני רוצה לגעת בנקודה נוספת — בעיית ביטוי הדעות השונות. הטלוויזיה חייבת לתת אפשרות ביטוי לכל הדעות ובעיקר לדעות חברתיות המייצגות ציבור מסוים. כמובן צריך לתת לממשלה את מיטב האפשרות להשמיע את דעותיה ולהסביר את מדיניותה ואת החלטותיה, אבל גם דעות אחרות צריכות למצוא את ביטוי ין, כמובן בצורה מאוזנת. רבותי, האיזון הוא סוד ההצלחה בחיים. אני מקווה שהאנשים המנהלים את ענייני הטלוויזיה יש להם תחושה במידה מספקת כדי לדעת מה מותר ומה אסור והיכן נקודת האיזון. המראיין חייב להיות נייטרלי. כל נסיון, ולו בצורה מסווית, להביע את דעתו הוא בצורות שונות — והוא יכול לעשות זאת, כי מעמדו חזק מאוד. — הוא פסול, כי זהו דבר המעורר התנגדות ומרידות. המראיין חייב להשתדל לעשות כל מאמץ כדי להיות נייטרלי בכל ויכוח. אניני חושש מפני הנון-קונפורמיסם, אם הוא ניתן בפרופורציה הנכונה.

חברי הכנסת. מדי פעם נשמעים קולות בדבר הצורך לשנות את חוק רשות השידור; תוך כדי מרידות וביקורת מגיעים למסקנה מרחיקת לכת. אני מזהיר מפני הדיבור הזה, שיש בו משום עירעור עצמאותה של הטלוויזיה. אנחנו התכוונו לטלוויזיה ממלכתית, וחזקה על מלית רשות השידור, שהיא גוף ציבורי רחב, שתבדלים בו אנשים אחראים ובעלי מעמד ציבורי רחב, שתדע לשמור על איזון סביר בתכניות השונות, כדי שהיוצא-דופן לא יגבר על המקובל ועל הסביר ושהאחריות הממלכתית תנחה אותה בכל פעולותיה.

חברי הכנסת, אנשי הטלוויזיה ועובדיה חייבים לדעת שהנסיון לחרוג מהמסלול המאוזן טומן בחובו את הסכנה שתעורר עצמאותה של הטלוויזיה. בידיהם הופקד מכ-שיר רב-עוצמה ורב-השפעה. אנחנו רק יכולים להביע כאן את תקוותנו שהם ידעו לנהל את הטלוויזיה לשביעות רצון הציבור ולשביעות רצון כל החוגים, העוקבים אחרי פעולותיהם.

לטלוויזיה טובה ובעלת רמה נאותה, אבל טלוויזיה טובה מחייבת אמצעים גדולים מאוד, שאין לנו ושלא העמדנו לרשותה. ואמנם התקציב שאושר לטלוויזיה שלנו הוא מצומצם לעומת הכספים המוקצבים לטלוויזיה בארצות אחרות.

חברי הכנסת, השאלה שאנחנו חייבים לשאול בדיון הזה היא: האם הטלוויזיה שלנו עלתה על המסלול הנכון והאם היא בדרך הנכונה לקראת טלוויזיה טובה? ובכן, לדעתי אפשר כבר היום לציין התקדמות. ראשית כל, המסגרות השונות התייצבו. נבחרה הנהלה חדשה ואני מרשה לעצמי לברר מעל הבמה הזאת את המנהל החדש ואת עוזריו החדשים ולאחל להם הצלחה. אני מקווה שתהיה התייצבות ממשית בכל המסגרות. יש כבר איזו רוטינה בעבודה; היא נכנסה למסלול ומתנהלת פחות או יותר כתיקונה. מה שדרוש עכשיו הוא שיפור בשני תחומים: (א) בתכניות הקניות; (ב) בתכניות המקוריות. נכון שבתכניות הקניות היתה יותר מדי רדיפה אחרי תכניות עממיות המביאות הצלחה מהירה וזולה, אבל אינן משאירות הנאה תרבותית בעלת תוכן. אלו היו התכניות של מלחמות, אלימות, רצח וכו'. בתחום זה חייב לחול שינוי, ומפאת קוצר הזמן אינני יכול כאן לפרט.

בתחום התכניות המקוריות אמנם חל שיפור, בעיקר בהגשת החדשות. ה"מבט" קיבל צורה סבירה ומתקבלת על הדעת, אבל המלל עולה הרבה על הצילום, וזהו חסר-רונו הגדול. את המלל אנו מקבלים ברדיו. את החדשות בטלוויזיה רוצים לא רק לשמוע, אלא גם לראות, וזהו ההבדל בין הטלוויזיה והרדיו.

הטלוויזיה היא אמנם מכשיר בידורי, אבל היא חייבת להיות מעין מזיגה בין חינוך ובידור. הייתי אומר שה-חינוך צריך להיות בידורי והבידור — חינוכי. החינוך צריך להיות בידורי כדי שלא ישעמם, והבידור צריך להיות חינוכי כדי שלא יהיה בעל השפעה הרסנית ושלילית. כי הבעיה הגדולה שלנו היא איך להגיע לאותן השכבות ששום מדיום אחר אין בו אותו כוח השפעה עליהן. הבעיה הגדולה היא מה לעשות כדי להגיע לתודעת הנוער ולהחדיר בו את הערכים היהודיים והציוניים. קראתי את מאמריה של הגברת גאולה כהן ב"מעריב". ואם כי היא אולי מפריזה במקצת, בכל זאת יש בתיאוריה הרבה דברים נכונים. אני סבור שיש לטלוויזיה האפשרות לחדור לתודעה ולהגיע לשכבות הנוער ולהשפיע עליהן, מה שמדיום אחר או אמצעי תקשורת אחרים אין באפשרותם לעשות.

השאלה הנוספת היא כיצד להרחיב את הטלוויזיה שלנו, שבסך-הכל היא פרובינציאלית מאוד. כפי שאני שומע, אין לה אף כתב אחד בחוץ-לארץ ואין לה כל אפשרות לסקר מאורעות עולמיים, והרי יש אירועים חשובים כלל-עולמיים, שיש להם השפעה ישירה על האירועים אצלנו, אך אין בכוחה של הטלוויזיה לסקר אותם. לדוגמה: ההסכם הסובייטי-גרמני. זהו מאורע בעל משמעות מדינית ממדרגה ראשונה. לו היתה הטלוויזיה יכולה לסקר את המאורע ממש, באמצעות כתב במקום, היתה התרשמות הצופים בארץ שונה לחלוטין.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:
איפה, במוסקבה?

הי"ד צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחברת הכנסת גרוסמן, ואחריה — לחבר הכנסת טובי.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. יש להפ"ר בין בעיות היסוד של רשות השידור, בין מהות החוק המקנה זכויות אוטונומיות לרשות, לבין קשיים טכניים שוטפים וכשלונות בתכנית זאת או אחרת — וכאלה ישנם.

הטלוויזיה שלנו היא עדיין בחיתוליה, ורצוי שמגמות התפתחותה היסודיות תהיינה ברורות. אחת מבעיות היסוד היא: האם תהיה הטלוויזיה רק שופר למה שקרוי בפשטנות מסלפת "הדרכה לאומית" מלמעלה, המקפחת את הדעות המגוונות, או שהטלוויזיה תהיה מכשיר חינוכי אמיתי על בסיס של חופש השיכנוע וההתמודדות בין דעות?

הממשלה הפקיעה — ובצדק — את שירותי השידור הקוליים והחזותיים ממרותה היא והעבירה אותם לסמ"כ. כותה של רשות ציבורית עצמאית על פי הגדרתה בחוק שאושר על-ידי הכנסת. לפי חוק זה אין השר הממונה על ביצוע החוק יכול להתערב ביחס לתכנית מסוימת או תכנית כוללת, שנתית או עונתית. מכוח החוק חייבת הרשות להביא — אני מצטטת — "לליצוג נאמן של ההשקפות הרווחות בציבור".

אין בדעתי לטפל במחדלים שהם בבחינת דמי לימוד, מה שקוראים באדיש "רבי געלט", כדי לנגח את עקרון הדמוקרטיה הפוליטית. אין לשום איש מונופול על האמת והטעם הטוב, ואף לא על הגישה הלאומית והפטריוטיסם. יש הרוצים — ואני יודעת זאת — לשנות את חוק רשות השידור, אך אין הם מעינים להפחיד בעודך דמוקרטיה והם מגנחים ב"לא-יוצאחיות" של הטלוויזיה. יש מי שאומר, שכיוון שאנו חיים בשעת חירום — והיא זה נכון — אין השעה כשרה לטלוויזיה עצמאית. ומביאים אלף דוגמאות של מחדלים. ונכון שאלה הם מחדלים, וגם אינני רוצה להתעלם מהם ואינני רוצה להצדיק אותם, אך אני מפרידה ביניהם לבין עקרון העצמאות ואי-התלות.

הוועד המנהל של רשות השידור שואב סמכותו מסעיף 19 (1) לחוק רשות השידור והוא כפוף למליאת רשות השידור. לצערי, יש נאבקים על כך שהוועד המנהל הזה יוכל לפקח על היצירה העצמית ועל התכניות הפוליטיות, כגון "יש שאלות", "מוקד", "במחיצה אחת" ואחרות. לפי זה חייבים להגיש לוועד המנהל את רשימת המועמדים לראיונות כלי לקבוע את סדר העדיפויות והעיתוי. אמנם אין זו מעין רשימה שחורה, אך כך תיווצר רשימה שחורה אחרת, של אלה שאינם מופיעים ברשימה הטעונה אישור. מכל מקום, דבר זה מעורר חשדות. תפקידו של הוועד המנהל צריך להיות: להגן על הטלוויזיה מפני לחצים מלמעלה ולהבטיח חופש ביטוי ולא להגבילו.

רבתי, אביא דוגמה. אני שוללת את כל תפיסותיו של מר לסקוב על היחסים בין הון לעבודה, אני שוללת את השקפת עולמו הסוציאליטית וראייתו את אירגוני הפועלים וזכויותיהם, אך התנגדתי לדחיית הופעתו בטלוויזיה במסגרת התכנית "במחיצה אחת", כי אני מתנגדת לרשימה שחורה מכל צד שהוא.

הנה, רק לפני ימים מעטים היה גוף פוליטי, שראה

את עצמו ממונה על מניעתה של מה שקוראים "פעולה נגד המדינה". אנשי גוף זה תבעו לרסן את ה"שמינים" טים" והדביקו תוויות של "דפיטסיס לאומי", רחמנא ליצ"ל, לכל מי שאינו שותף להשקפות המבוטאות בעתון "זאת הארץ". בשם האחזות הלאומית, כביכול, מוקיעים הם כל מי שטוען לטובת ויתורים טריטוריאליים למען השלום. היום הם זועקים "בגידה בשער", ומתכוונים למי? — לציונות המוסמכת של העם והמדינה. ואין כל פלא שבכינוס קורא אחד מהם למרד נגד המדינה והממשלה. זעקות קרב אלה אינן מתיישות עם שליתות עליונה, עם דאגה לשלום העם, ועם ההשקפה שמי שהוא ממונה כביכול על נאמנות למדינה. מסתבר שהדבקת כתמים לזולת, כמו "חיות-אנטי-לאומיות", וכך הלאה, היא חרב פיפיות. וטוב תעשה רשות השידור שתשמור על איוון בין חינוך אמיתי של הקהל לבין הדרכה, בין גישה מקצוענית מבריקה, עתונאית, לבין סיקור חיובי של מאורעות החיים.

על כן יש לשים דגש בשידורים חיים. אולי יש למעט בהפקות באולפנים סגורים ולהרבות בסקירות של אירועים בצורה חזותית. יש לשקף את המציאות החיה, הרוטטת. יש לנצל את הניידות האולפנית, את הדינמיות של המציאה. היא יכולה להאיר את הצער והשמחה, את ההישג ואת הכשלון. לי נדמה שטלוויזיה כזאת לא תתחרה על נפשו של האדם התרבותי ולא תפגע גם בתיאטרון הטוב, שהדגש בו ביצירה המונומנטלית, המעשירה את הרוח.

אני יודעת שהטלוויזיה היא מכשיר חד, אך אין להירע מהפעלתו. גם נגד פניות אפילות שבחיי החברה. הנה, למשל, לפני למעלה משנה הופסק, בגלל לחץ, שידור על הכאת ילדים מפגרים באחד המוסדות. העובדת אמנם פוטרה, השידור עשה את שלו, אך העדשה הפסיקה לנדות לעבר הפניות האלה. כך הוקפאה בזמנו התכנית על אילת, שהכין חיים יבין, וכך גנזו את התכנית בדבר עשיון סמים, שחוללה סערה. אין להתבייש גם בהארת פניות הגבורה החיובית, הברורה הפשוטה, היום-יומית, של אנשים פשוטים, של החורשים על הגבול, של אמהות החיילים, של עובדות היצירה המפרכת. באופן בלתי-פוסק יש לחפש את שביל-הזהב — אני יודעת שזה קשה, אבל צריך לעשות את הדבר — בין מה שנקרא "האחריות הציבורית" לבין המלחמה נגד העיוותים והשחיתות.

אחריות מופרזת מובילה לתכניות אנגמיות והופכת את המסך הקטן לפלאקט. לחצים של אינטרסנטים אינם יועץ טוב. הכתב, עורך התכנית, צריכים לעמוד מול הלחצים גם כלפי מעלה וגם כלפי מטה. פחד מפני לחצים מגביר את הלחצים; כניעה ללחצים מזמינה לחצים חדשים.

אינני סבורה שצריך להבליט בטלוויזיה רק את הכיעור שבחיים, אך גם לא תכניות מתוקות כסוכריות. גם את המרור יש לבלוע, כי הוא בנמצא. גם את החיובי צריך להפגין. הסרה מסדר-היום — כמו הדיון על "מלכת האמבטיה" — לפי דעתי איננה משרתת את העניין.

ועוד לסוגיה זו. טוענים כי ההתנגדות למדיום החדש של הטלוויזיה באה מתוך פחד של מפלגות ועסקנים מפני הצגתם בפני הציבור בגדלם הטבעי. הכוונה כמובן שלא יוצגו ככלי ריק, כי כזה, כך אומרים, הוא הכלי. אינני מכחישה: יש מסורת פוליטית שחשתרשה במשך שנים. מסורת זו מעדיפה את הכפיפות למנהיג על פני הכפיפות לציבור. יש עסקנים ופקידים אשר מבלי לקבל הוראות

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
גם זה יכול להיות.

מי מביא את התרבות הקולקלת לקולנוע ולטלוויזיה בעולם אם לא התרבות הממוסחרת, המפתה בזולות הפנייה לפרמיטיביות שבאדם ולבוסר שבנשמתו?

רבות, הייתי פונה גם לקולנוע וגם לטלוויזיה: הפסי-קו את "הרצח העליון" על המסך הקטן. הפסיקו את הסרטים הקרויים בפי הצברים "סרטים חקלאיים", שפירושם: סרט שבו סופרים כמה הרוגים יש על כל דונם. המספר הגדול של צופים, כמסתבר לפי משאל-עם, בסרטים כאלה, איננו קנה-מידה לטלוויזיה מחנכת, אך הוא בוודאי קנה-מידה לטלוויזיה מסחרית.

ולבסוף, כמה מלים על השידורים בערבית. השידורים לשטחים המוחזקים היו הנימוק העיקרי להחשת השידורים בטלוויזיה, בבחינת שעת חידום. מכל אלה נשארה שעת שידור אחת, מסכנה, בערבית. לפי טעמי היתה צריכה להיות הטלוויזיה דו-לשונית: שידור עברי, עם תרגום ערבי, כתוב, ולהיפך. הבעיה איננה בהסברה או בשטיפת מוח, אלא בהפגנת רצון השלום, בהיבדקות ובני כונות לויתורים הדדיים. חשובה מאוד בעיני תדמיתה של ישראל בעיני מדינאי העולם. אך חשובה יותר, או לא פחות, תדמיתה של ישראל בעיני הפלח, הפועל השכיר, הפקיד, המורה, התלמיד בשכם, יריחו וירושלים המזוהית. במשפחה הערבית תופסת הטלוויזיה מקום חשוב, אולי חשוב יותר מאשר במשפחה היהודית. תקוות העתיד תלויה בהסכם שלום מדיני. אך לא פחות מזה — בהידברות בין שני העמים.

ירושלים עם שידוריה בערבית לא יהפכו את הערבים לציונים החותמים על תכנית ירושלים. אבל כל זה יכול לנטרל משהו מן האיבה. אני אומרת שוב: לא אינדוק-טרינציה ותמולה. המונולוג של אחד דוחה את הזולת. הדו-שיח — ושמעתי שהעורכים קצת התייאשו ממנו — אין זכות להתיימש ממנו. הדו-שיח, הדו-לשוניות והסוב-לנות להקשבה הדדית גם כאשר היא מכאיבה — זה אולי יכול לתת, את התמורה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תופיק טובי, ואחריו לחבר-הכנסת שלום לוין.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדיון על דרכי פעולתה של הטלוויזיה הוא דיון על אחד מאמצעי התקשורת החשובים ביותר בימינו, המשמש מכשיר מרכזי לעיצוב דעת הקהל. לכן נטושה מערכה כבדה וקשה על אופן ניהולה ודרכי פעולתה של הטלוויזיה. בוויכוח הזה על פעולת הטלוויזיה יש לתת את הדעת קודם כל על המוסד המנהל והאחראי, רשות השידור.

אומרים שזהו מוסד עצמאי, ואפילו לפי החוק. אך האמת לאמיתה היא שזהו רשות שמעשה כפופה מבחינה פוליטית ואידאולוגית לממשלה ומשמשת מכשיר שיר למדיניותה. כזה הוא המצב, ואין לייפות אותו בדיבורים על עצמאות ואובייקטיביות.

יש לציין שלפעמים יש שידורים פוליטיים כאלה, המאושרים על-ידי רשות זו, שאף עוברים בהתלהבותם את הקו המוצהר של הממשלה.

אין אנו יכולים להתעלם מהעובדה שמי שעומד

מרגישים איכשהו מהו רצונם של הממונים עליהם, ותמיד ניצבת השאלה: אילו אנטנות רגישות יותר? אלה הקול-טות את רחשי הציבור, או אלה הקולטות את הרחש מל-מעלה? אינני טוענת שתמיד עומדות אלה בסתירה לאלה, אך לא תמיד הן זהות.

אביא דוגמה, וארחיק עדות — לצרפת. בצרפת של דה-גול היתה רגישות הטלוויזיה לכיוון הנשיא. משרדיו התערבו בכל תכנית בעלת משמעות ציבורית-פוליטית. רק במאי 1968 נפרצו מחסומי הגלים הממסדיים והועמדו לרשות המתווה ברחוב. ואז, ביום בהיר אחד, הודחו בחתימת-ידו של הנשיא מאה מבין טובי העורכים וה-קריינים.

קראתי ושמעתי מפי אלה הנקראים "עתונאים ההול-כים עם הזמן", שעסקן מפחד מפני גילוי הנעשה מאחורי הקלעים, ומפחד שיראו אותו כפי שהוא. לפי תפישה זו נוצר מדיה הטלוויזיה רק בשביל האישיות המחדשת, החלקלקה, הפוטוגנית. אני בעד טלוויזיה פתוחה, עם קומוניקציה ישירה למתרחש ולרוחש. אני בעד צילום האמת. אך מבחינת הדמוקרטיה, רבותי, לא כל הפוטוגני על "המסך האכזר" ולא כל בעל חלקת-לשון הוא הדובר אמת. לא כל פיה נבואית מובילה את העם לישועות ולשלום. הרדיפה אחר ההופעה הדרמטית והפוטוגנית עדיין איננה מן הכישורים היחידים המבטיחים נאמנות לעם. ידועים מנהיגים אמיתיים שהיו כבדי-לשון. ראשון לכולם — משה רבנו, שהיה כבד-פה וכבד-לשון; כן גם איש ענתות, שאמר "לא ידעתי דבר, כי נער אנוכי". כן גם סוקרטס, שהיה איש השיחה ולא איש הנאום המשלהב. מוטב לענות "לא נביא אני ולא בן נביא" מאשר להופיע — כפי שאומרים בזמן האחרון — "על התקן של המשיח".

הטלוויזיה היא מכשיר חינוכי ממדרגה ראשונה, והוא אשר יכול לתת את העם לשיפוט עצמי ולמצאית קנה-מידה אמיתי לבחירת נבחריה, ללא דמוגוגיה. הוא יכול לעשות גם ההיפך, ואז יהיה חבל.

עלי גם לבקר את הלהיטות של אי-אילו כתבים אחר הסנסציה, הפוטוגניות של המוראין, ואי-דיוק במסירת הרפורטז'ה והטקסטים, רק כדי לחדד ולעשות יותר מעניין.

רבנותי, מי איננו אוהב תבשילים חריפים? אך הפרזה מוזיקה לבריאות, בעיקר כאשר התבשילים אינם מן החי, אינם מן המציאות. לא אנארכיה, לא חידוד מלאכותי של צבעים, אך גם לא תבשילים מוכנים ומדובללים על-ידי תרופות-הפשרה.

לממשל דרושה תבונה עליונה כדי לשמור על כללי המשחק הדמוקרטי וגם על איוון בין אחריות לחופש. כי נאמנות ופטריוטיסם אין יוצרים בעזרת צווים ולא בעזרת רזולוציות, אלא בשיכנוע דו-שיחי.

ומלה על השידורים המסחריים. קראתי שהרשות אוספת תזונים ובזדקת דבר האספקטים האירגוניים וה-ציבוריים כדי להכריע בדבר הפעלת הטלוויזיה המסחרית. רצוני לתרום תרומה צנועה לחומר המאלף שהם אוספים. אחרי מלחמת העולם השנייה הייתי בשליחות בארצות-הברית. התבקשתי להופיע ברדיו בנאום הסברה על מדר הגיטאות. ולתדהמתי לחצה לי הקריינית על הרגל, הפסי-קה אותי באמצע, והסבירה לקהל המאזינים כמה זה בריא לאכול ספגטי. זה מה שצפוי לנו מטלוויזיה מסחרית.

שר-התינון והתרבות י. אלון:
זה גם לא נכון שזה בריא.

בחזית השמאל, בחזית הנאבקים נגד מדיניות המלחמה והכיבושים.

אנו סבורים שמכשיר ציבורי זה צריך לתת אפ" שרות הופעה לכל הזרמים הפוליטיים והחברתיים המיוצגים בכנסת, ולא פעם אחת בארבע שנים בלבד, בימי הבחירות, ולא כפי שהוסדר או באופן מעוות על-ידי חוק הבחירות, אלא באופן קבוע ובאופן שיבטא נכונה את הזרמים הלא-ממשלתיים.

הערה אחת על הטלוויזיה בשפה הערבית. אנו רגילים לשמוע מפי דוברי השלטון והמושכים בחוטי המדיניות הרשמית דברי פיאור וסיפוק עצמי מהטל-וויזיה הישראלית בשפה הערבית, אם כי היום שמענו מפי חבר-הכנסת ששון תרעומת שהיא אינה ממלאה את תפקידה בכיוון זה, בביקורתה על אמצעי תקשורת אחרים. אנחנו שומעים עד כמה הטלוויזיה אהובה ונערצת כביכול על-ידי הציבור הערבי. קל מאוד ליצור אשליה; לא קשה למצוא נושאי-כלים ותעמולנים שישיירו שירת הלל. אך המציאות היא אחרת. הטלוויזיה ואמצעי תקשורת רשמיים אחרים, המיועדים ליפית בעיני העולם הערבי מדיניות של מלחמה וכיבוש ופגיעה בזכויות העם הערבי הפלשטינאי, כמדיניות של שלום ורצון לשיתוף פעולה, לא יצלחו לרכוש שום אהדה בקרב העמים הערבים. חבר-הכנסת ששון מבקר את העובדה שהעתון הרשמי "אל אנבא" אינו מצליח להיות נפוץ בקרב האוכלוסיה הערבית, מכיוון שיש לו אדמיניסטרציה לקויה. הפגם איננו באדמיניסטרציה הלשונית. הפגם הוא בתוכן, בגישה; והשאלה היא מה הוא מבטא, איזו מדיניות הוא מבטא, ובאיזו מדיניות הוא רוצה לרכוש את אהדת העמים הערבים.

טלוויזיה ישראלית ומכשירי תקשורת אחרים, שישרתו וישקפו מדיניות של שלום אמיתי, מדיניות הפונה עורף לכיבושים וסיפוחים, מדיניות שתכבד את זכויות העם הערבי הפלשטינאי ולא תנסה לרמוס אותו; טלוויזיה ואמצעי תקשורת כאלה בכוחם לקרב בין עם ישראל והעמים הערבים, לרכוש את אמון העמים הערבים ושיתוף הפעולה אתם. מי שחושב שבתכניות תעמולה משוכללות או באדמיניסטרציה משוכללת הוא יכול "למכור" לעמים הערבים את המדיניות הישראלית הנוכחית רק טועה ומטעה את הציבור. רק בשינוי המדיניות, במדיניות שלום אמיתית, שתכבד את הזכויות הצודקות של הצד השני, אפשר לרכוש ידידות וידידים לישראל ולעם ישראל.

ועוד הערה אחת. מעוותת ומגוהכת היא התמונה המצטיירת בטלוויזיה על חיי האוכלוסיה הערבית ובעיותיה, כאשר הטלוויזיה מחזירה למעשה את רוב רובו של הציבור הערבי בישראל, את כל מי שמעו בקרב האוכלוסיה הערבית לבטא דעה ביקורתית על מדיניות הממשלה. אפילו כאשר עובדי הטלוויזיה מעי-זים לפעמים בלחץ דעת הקהל להזמין משוררים או סופרים מקרב האוכלוסיה הערבית בישראל, שאינם נמנים עם "חצר המלכות" והם הם המייצגים את האוכלוסיה הערבית בישראל, יד נעלמת של גילויטינה באה ומונעת זאת. אין זה לכבוד הטלוויזיה ולא לכבוד מנהליה.

כל זה הוא חלק מהביקורת שלנו על הפיכת הטלוויזיה למנופול של השלטון ומדיניותו — דבר שאנו מבקרים אותו, ודעתנו היא שיש לשנות אותו.

בראש רשות השידור, ד"ר יחיל, נמנה עם תנועת ארץ-ישראל השלמה, דבר שללא ספק גותן את הטון בתכ-ניות הטלוויזיה. דעותיו של ד"ר יחיל באו לידי ביטוי ב"הארץ" מה-24 ביולי 1970, בראיון לנתן ריבון. ראשית תוקף ד"ר יחיל את מה שהוא מכנה "גילויים שכיחים של עיוותים מצד העובדים וסילוף המשמעות של חופש הביטוי". לדעתו הרשות אינה גייטרלית בין האינטרסים של הרוב במדינה, כפי שהוא מיוצג על-ידי הממשלה והמוסדות הממלכתיים, לבין האינטרסים והדעות של המיעוט החולק על מדיניות הממשל. מה פירושם של דברים אלה מפי יושב-ראש רשות השידור, שעל פי החוק היא גוף ציבורי בלתי-תלוי? כוונתו ברורה: רשות השידור חייבת להיות גוף שתפקידו לייצג את דעת הממשלה, בקיצור להיות "כלב השמירה" של השלטון, ולא לתת דריסת-רגל לדעות אחרות שאינן עולות בקנה אחד עם דעת הממשלה והממשל, שרבו מאוד לאחרונה, לשמחנות.

אם נביא מספר דוגמאות המבהירות מה הם לדעתו של ד"ר יחיל דיבורים המעוותים את האיוון, נבין מיד את משמעות האיוון הנכון לדעתו. בראיון עם קבוצת מתנחלים שאל אותם כתב הטלוויזיה: מה היא הרגשתם לשבת על קרקע שממנה נושלו ערבים? לדעת ד"ר יחיל איין זה מתפקידו של מראיון להציג שאלות כאלה ברשות שידור ממלכתית. אך לא די בכך שד"ר יחיל "מסביר" מה צריך להיות הקו הנכון. מכיוון שהוא יושב-ראש רשות השידור, הרי שבידיו אמצעים לכפות את דעתו זו, ואכן הוא אינו מהסס ומאיים על עובדים ברשות "שלא נהסס אפילו להפסיק תכנית מסוימת או להחליף את עורכה".

ואכן, תוצאות "איוונו" של ד"ר יחיל ניכרו כבר בתכניות רבות של הרדיו והטלוויזיה. למשל, תכניתו של דן בן-אמון בטלוויזיה הופסקה מיד בתחילה, וברור מדוע לא היתה תכנית זו לטעמם של ד"ר יחיל ושל הממשלה כאחד. אך תכניתו של דן בן-אמון, שזכתה להד בציבור, היתה רק אחד הקרבנות של "טיהור" הטלוויזיה מתכניות בלתי-רצויות לבעלי מדי-ניות הסיפוח. אנו זוכרים עדיין את גורלה של התכנית על חופש הביטוי, שעמדה להיות משודרת בטלוויזיה, בעקבות הצגת "מלכת האמבטיה", וכמה גילגולים ושיפוצים עברה עד שהשיבעה את רצונו של ד"ר יחיל, יושב-ראש רשות השידור.

אך מעניין מהו לדעתו האיוון הנכון, מה צריך לתת לקהל לשמוע ולראות, ולא רק מה לאסור עליו לראות. מה טעמו של ד"ר יחיל ונכחו לדעת לא מזמן בתכ-נית ששמה "רדיו-עשרה" המשודרת לנוער המתבגר, ששודרה ביום ו', 18 ביולי שנה זו. כל התכנית הוקדשה לדבריה הדמגוגיים הלאומניים והשוביניים של דוברת ארץ-ישראל השלמה, גאולה כהן.

למרות שהטלוויזיה מתנהלת בישראל על-ידי רשות בלתי-תלוי, הרי היא למעשה מכשיר תעמולתי בידי הממשלה, במה לשרים ולאנשי שלומה של השלטון, ללא כל אפשרות שחוגים פוליטיים אחרים יופיעו בה, יתמודדו ויהפכו את הטלוויזיה הממלכתית לבמה חיוכית שבה מתמודדות דעות שונות בציבור.

לכן דעתנו שהטלוויזיה ותכניתיה צריכות להיות פתוחות לזרמים ודעות החורגים מהקו הרשמי של הממשלה, ובכיוון של המתנגדים למדיניות הממשלה,

ה"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום לוי, ואחריו — לחבר-הכנסת ורדיגר.

שלום לוי (המערך, עבודה—מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, חברי כנסת שקולים.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:
מדוע "שקולים"?

שלום לוי (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא כדאי לספור, מעטים אך שקולים.

חבר הכנסת שקדם לי מתח ביקורת על הטל-וויזיה העומדת לרשות הממשל, שהיא כאילו מוגזפת של הממשל. אני מסכים להשקפה ששירות הטל-וויזיה אינו צריך להיות מוגזף של הממשל. אך אני סבור שחבר הכנסת שקדם לי טעה בכתיבת את הדברים האלה רצוי היה להשמיע מעל במות אחרות, כי שם היו הדברים קולעים יותר.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
שם לא מתיימרים שזה שירות עצמאי ואובייק-טיבי. זה מכשיר של השלטון.

שלום לוי (המערך, עבודה—מפ"ם):

רבותי חברי הכנסת, כאשר שאלת הטלוויזיה הועלתה על סדר-יומם של הכנסת התייחסו חברי הכנסת אל הנושא כאל נושא דחוף. בינתיים עבר קציר, עוד מעט יכלה קיץ והדחיפות קצת פגה. לפיכך, ברשות היושב-ראש, אעסוק לא כל כך בהווה, אלא אעיר כמה הערות עקרוניות המכוונות יותר לעתיד.

שמענו פה מפי חבר-הכנסת הרב גרוס דברי הס-תייגות מעצם מציאותה של הטלוויזיה הכללית. הייתי מייגע לו ולכל אלה המוסיפים להסתייג ממצאותה של הטלוויזיה, שהם ישלימו אתה. הם מזכירים לי במידה מסוימת את שוברי המכונות בשעתם, שראו את התקלות וחשבו שאפשר להיגל מהן על-ידי שבירת המכונה. הטלוויזיה עתידה להיות אמצעי התק-שורת הראשי והעיקרי בכל חברה מודרנית. כזאת תהיה גם בחברתנו. היא באה לעולם בעקבות אמצעי תק-שורת אחרים, בעקבות העתונות והרדיו. אך היא טומנת בחובה אפשרויות רבות ועצומות יותר. הגורם הטל-וויזיוני אינו גורם חינוכי בלבד; הוא בלי ספק גורם כלכלי ממריץ פירסומות ומעורר תצרוכת. הוא גורם מדיני, כי מסתייעים בו ונעזרים בו יותר ויותר במערכות בחירות אישיות ומפלגתיות, כי התעמולה על המסך לעיני הצופים משפעת יותר ומרשימה יותר. אולם פעולת אמצעי התקשורת להמונים היא קודם כל פער-לה חינוכית. ושוגים אלה המתעלמים ממשמעותה החי-נוכית של הטלוויזיה — ואני מדבר על הטלוויזיה הכללית — מהשפעתה על הצופים, על דרכי תגובתם ועל התייחסותם.

גם היום, גם בחברתנו, יש עוד מיעוט, יש עוד חוגים, — אולי נקרא להם חוגי המיעוט המיוחס האינטלקטואלי — חוגים של אנשי רוח המזלזלים בטלוויזיה. מעניין שהסקר על צריכת הטלוויזיה בישראל, שהוגש במאי 1970 לרשות השידור והוכן על-ידי המכון למחקר חברתי-שימושי, אישר שגם בישראל — ואני משתמש בלשון הסקר — נמוכה הבעלות

על הטלוויזיה הן בקבוצת בעלי ההשכלה הנמוכה והן בקבוצת בעלי ההשכלה הגבוהה. בעלי השכלה נמוכה נמנעים מרכישת מכשירי טלוויזיה מסיבות כלכליות מובנות; אך בעלי ההשכלה הגבוהה בישראל, כמו בארצות אחרות, — אולי מסיבת זילזול וחוסר החשבה, ואולי גורמת לכך סלידתם מסממני הטלוויזיה, כגון ברק המצלמה, האופור ודפוס התנועה. יחס זה של זילזול מוסיף להתקיים ויוסיף להתקיים גם בעתיד בחוגים אלה. אולם סקרים הוכיחו שתלמיד אוניברסיטאות מקדישים לטלוויזיה כבד היום מספר שעות כמספר השעות שהם מקדישים ללימודיהם.

לפי הסקר שהזכרתי, דיווחו 62% מ-1762 נחק-רים תושבי ירושלים, תל-אביב, חיפה ובאר-שבע, כי לרשותם מכשיר טלוויזיה. 21% גוספים דיווחו כי הם צופים בטלוויזיה בבתי חברים או שכנים. לפי סקרים מתקיימת בארצות הקומוניסטיות צפייה קהילתית, צפייה בציבור.

עובדה משכנעת ומכרעת היא, שהטלוויזיה היא מראה-עיניים משפיע וטוב יותר מהלך-נפש. והיא עשויה ליצור הלך-נפש. היא מקובלת על ההמונים הרבים. ומנקודת תצפית זו יש לדון בבעיותיהם לגבי העתיד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בדונו בניין משמעותה החינוכית של הטלוויזיה עלינו לזכור גם את ההבדל שבין אמצעי תקשורת מודרני זה לבין אמצעי תקשורת העתונות כאשר הומצאה. העתונות, כאשר הומצאה, הגיעה בסופו של דבר והשפיעה אך ורק על מי שידע לקרוא, והרי בחברות רבות ובתקופות שונות היו אלה אך מעטים. הטלוויזיה פועלת על כל מי שיש לו עין רואה, והיא מגיעה לרבים ומשיגה את הרבים.

גדמה בנפשנו לרגע שמדינה מסוימת או ממשלה מסוימת החליטה להוציא לאור עתון אחד, אמצעי תקשורת בצורת עתון אחד לכל התושבים, עתון השווה לכל נפש, והיא הפקידה עליו רשות ממלכתית שעליה מוטל התפקיד להשגיח על הרמה, על הסגנון, על המהי-מנות והאובייקטיביות. קשה לנו להעלות על הדעת אפשרות כזאת, אולם שונה הדבר לגבי הטלוויזיה. פה כולנו הסכמנו שתקום טלוויזיה ממלכתית, שתפעל בפיקוח רשות ממלכתית ציבורית. ההחלטה נתקבלה והיא גם נתגשמה. אולם לגבי העתיד יש להיערך לפת-רון של בעיות הריפות, שכלי כל ספק יתעורר.

עובדי הטלוויזיה חייבים להיות קודם כל בעלי מקצוע. ועלינו לחבוע מהם קודם כל רמה מקצועית. אין לכבול אותם בצנזורה, ובזדאי שאין להגביל את פעולתם. אולם הרשות המופקדת על עובדים אלה חייבת לשמור על גישה עקרונית מסוימת, שעליה אני רוצה לעמוד.

הצופה, בלי כל ספק, אינו לוח חלק. הוא נוחל מורשת, הוא דבק באמונות, הוא חניך בית-הספר, הוא בעל זהות מסוימת. ובדרך כלל מעמיד עצמו הצופה מול המכשיר כדי למצוא במראה עיניו חיווק להש-קפותיו ולאמונותיו והתייחסויותיו. ואם אינו מוצא חי-זוק זה, הרי הוא מאוכזב. על הרשות מוטל התפקיד הקשה — אולי אפילו הבלתי-אפשרי — להכין תכניות רבות ככל האפשר אשר יתנו למרבית הצופים את החיווק המבוקש.

מסובכים ואולי מרובים מדי. הרשות הזאת, לפי המשתמע מהחוק, חייבת להיות בעצם הרשות האחראית גם לתיכנון וגם לביצוע, גם לפיקוח וגם לביקורת. אין פלא שהחברה הישראלית, שהיא ביסודה חברה דמוקרטית, היא מאוד רגישה, חדרה מפני השתלטות, מפני אישה צרת-עין או חד-צדדית. אולי יש צורך וטעם להקים במקביל לרשות הזאת מוסד ציבורי בעל סמכות שעליו יוטל תפקיד הביקורת. לפי מיטב הכרתי, דרושה ביקורת מתמדת לכל מוסד הפועל למען החברה ולמען הציבור. ביקורת מתמדת על פעולת הרשות עשויה להיות, למיטב הכרתי, גורם ממריץ לפיתוח שירות בלתי-תלוי מחד גיסא ולפיתוח האחריות מאידך גיסא.

יש צורך בתיאום רב יותר — אני מניח שהוא קיים — בין הטלוויזיה הכללית לבין הטלוויזיה החינוכית. אולי מן הראוי, — ואני מציע לסגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות להתייחס להצעה הכאה ואשמה אם ישים לב אליה — אולי יש צורך, מפאת משמעותה החינוכית המיוחדת של הטלוויזיה הכללית, להקים ליד הרשות מועצה מיוחדת של מתכנים. אין בשום פנים ואופן לשכוח את התפקיד המכריע שהטלוויזיה ממלאת בחיי הילדים — תפקיד שקשה להקל ראש בחשיבותו כבר היום, ובלי כל ספק יהיה חשוב יותר בימים שיבואו.

בסוף דברי רצוני לציין בסיפוק את ההתקדמות שחלה בשירות הטלוויזיה. ההתקדמות חלה במשך זמן קצר. לאחר שסוף סוף נפסקו התכניות של "סבא מאיר" יכול אני לומר זאת בלב שלם יותר. אני רוצה לציין לשבח מיוחד את "פסוקו של יום", שאני רואה בו מודל שיש ללוותו במודלים נוספים בתחומים אחרים של יצירתו התרבותית והספרותית, כמו האגדה והשירה העברית המודרנית. יש צורך להפנות תשומת-לב רבה יותר אל הנעשה בתחום החינוך. החינוך בישראל מגשים, לפי מיטב הכרתי, אחד מגדולי המפעלים התרבותיים שהושגו אי-פעם בתולדות המין האנושי. ללא היסוד החינוכי לא תקדם הטלוויזיה את עצמה ולא תיערך לקראת הצגת ההישגים הגדולים וגם הלבטים הגדולים לפני הצופה הישראלי.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר, ואחריו — לחבר-הכנסת אבנרי.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הטלוויזיה הישראלית נכנסה לשנה השלישית לקיומה. נדמה לי שהיה לנו בתקופה זו זמן מספיק לכל הדעות לבחון הישגיה ומחדליה. גם מבחינה תקציבית אנו מתקרבים לתאריך של מבחנים וסיכומים. בעוד זמן קצר יוכלו מחשבי החשבונות לסכם את אשר נעשה בסכום של קרוב למיליארד לירות שיושקעו בפרויקט זה, ורובן במטבע חוץ. בעוד זמן קצר יוכלו גם אישי חינוך וכספים להסב בצוואת וכל אחד מנקודת ראותו לבדוק מה תרמה הטלוויזיה ומה גרעה, מה תרמה לחינוך המוני בית ישראל מדי ערב בערב, לרבות לילות שבת מנוחה, ומה גרעה מתקציב המדינה בתקופה כה קשה לקיומו.

חברי הכנסת. הטלוויזיה הישראלית, כמו הרדיו, היא מבשר ממלכתי ממדרגה ראשונה, והשפעתה מתחילה להיות מורגשת יותר ויותר בציבור. ונדמה לי שלא אהיה בודד אשר הגיע למסקנה: "טוב שלא נולדה משנולדה".

כאשר אנו מדברים על השפעת הטלוויזיה על מבוגרים, יכולים אנו להניח הנחה שאין הצופה המבוגר לוח חלק, אולם שונה הדבר כשאנו דנים בהשפעת הטלוויזיה על הילדים, שהיא בדרך הטבע מוקד להתעניינותם. מקרים בארצות רבות כבר הוכיחו שילדים, שאינם חברי תיים ביותר, הם המרותקים ביותר למכשיר ונוטים לאחר מכן להיות עוד יותר בעייתיים ותוקפניים. היו שגרסו כי בעצם אין להטיל אחריות לא על הנהלת הטלוויזיה, לא על עורכי התכניות. שכן אם מדובר במבוגרים, הרי הם כבר חונכו ודומות כבר נתעצבה ואינם מוצאים במכשיר אלא את הראוי והרצוי להם, בעיקר בילוי זמן ושעשוע; ואם מדובר בילדים — כך טענו — הרי האחריות רובצת בעיקר על ההורים שזכותם וחובתם להחליט מה יעשו ילדיהם וממה ייבנו.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

האם אתה באמת מאמין בכך שהורים יכולים להכתיב לילד מה לראות ומה לא לראות?

שלום לוין (המערך, עבודה-מ"פ):

אולי יחכה חבר-הכנסת גרוס עוד דקה.

הנהלת הטלוויזיה באנגליה, למשל, קבעה משום כך תחומי זמן, וכפי שהיה מקובל עד הזמן האחרון — אולי זה כבר השתנה — הותאמו התכניות עד השעה תשע לילדים, לרמתם, לצרכי חינוכם, כאילו בכל שעה לאחר מכן חזקה עליהם שילכו לישון ומראות האימים של רצח ומעשי אלימות לא יבעתו אותם ולא ייחרתו בנפשם. אנו איננו יכולים להמליץ על פתרון מעין זה; אנו איננו יכולים לסמוך עליו, ועלינו לחפש פתרונות עקרוניים יותר.

רבותי, לדעתי יש להבחין בתכניות הטלוויזיה בין תכניות הדנות בענייני היום, בעניינים אקטואליים, לבין תכניות שאפשר לציין בתכניות הדנות בענייני ערכים. בתכניות הדנות בענייני דעות ועמדות פוליטיות אקטואליות חייבת הטלוויזיה להציג לפני הצופה את התזיה והאנטי-תזיה. היא חייבת לשמש אכסניה של ויכוח, חי ובלתי-מוגבל. וכבר אמר חכם אחד: כנסיה מתוכננת חדלה להיות כנסיה. אני אומר: טלוויזיה שאין בה ויכוח ואין בה קונטרברסליות חדלה להיות טלוויזיה. אך הממונים על התכניות חייבים לדעת כיצד לשמור על האיזון, על המידה, על נאמנות למציאות. אין להפוך יוצא-ידופן לגיבור העלילה של החברה הישראלית, ויש להבחין בין ערכים לאומיים וחברתיים לבין ויכוח בעניינים אקטואליים, שבהם עוד לא התקבלה ועוד לא התגבשה ההכרעה הלאומית.

יש ערכי יסוד שהכנסת אימצה אותם כאשר הח"יטה על קבלת חוק חינוך ממלכתי. נדמה לי שהחוק הזה נתקבל בכנסת בהחלטה פה אחד. סעיף 2 בחוק החינוך הממלכתי, על כל הערכים הגנוזים בו, חייב לשמש קו מנחה ומדריך בהכנת תכניות הטלוויזיה הישראלית. בעניינים אקטואליים חייב להינתן ביטוי נאמן וחפשי לכל הדעות.

אני יודע כי ההבחנה שניסיתי להבחין אותה אינה פשוטה כל-כך; אי-אפשר להכין על-פיה מרשמים לכל עת ולכל שעה. מכל מקום, לפי דעתי היא יכלה להיות קו מנחה ומדריך.

בסוף דברי הגני בא גם להצעה אירגונית מסוימת. ייתכן שהטלנו על הרשות הממלכתית העליונה תפקידים

משאביה ממקורות חוץ ברוב תכניותיה. סרטים דלי-תוכן, שמטרתם גירוי יצרים ובילוי זמן, מיובאים מהחוץ. הציבור הישראלי מגיב בדחייה, ובצדק.

הטלוויזיה יכולה לפעמים להיות מחנכת. וחיוך כמובן אפשרי לשני הכיוונים — לחיובי ולשלילי. עד עתה השיגה הטלוויזיה הישראלית בתכניותיה המיובאות חינוך שלילי ניכר. קהל הצופים, שבקרב לא מעטים ממנו זוהי תרבותו היחידה כמעט, אין לו השפעה על התכניות, הוא מקבל את הניתן, ומתאים עצמו לתכניות. הטלוויזיה מפתחת רגשותיהם ותרבותם של הצופים בתכניות קלוז' לות, והעיקר כדי להשלים את מכסת הזמן לשידור, במקום שיהיה בה העוז לקום ולומר: נקצץ את שעות השידור, נשדר רק ארבעה-חמישה ימים בשבוע; לא נחלל את השבת; לא נגרום צער וכאב למאות אלפים יהודים שומרי שבת, ונדאג יותר ויותר לתכניות מתאימות, חינוכיות, תרבותיות והוגנות.

לצערנו הרב אין מתחשבים בציבור. מזלזלים בו, מגישים לו תכניות זולות, סרטי מתח "בוגנווייט" עם "משימות בלתי-אפשריות", המורכבות כולן בשיטות שוות של מתח פלוס אלימות פלוס פשע פלוס משפט, שבסיומו כומס אינם נותנים ולא כלום לצופים בהם — מלבד נטיות מתפתחות לחיקוי והזדהות עם הפשע וידידה של החינוך והתרבות.

חברי הכנסת, אנו מדינה הנתונה במלחמה על קיומה. חופש הדיבור בעל-פה ובכתב הוא כמעט בלתי-מוגבל. גישה זו היא חיובית בהחלט. בכל זאת, מכאן עד להזמנת אורחים "מכובדים" למופעים בעלי דעות "כנעניות", "מפנייות" ויוצאי-דופן למיניהם ולוחמים אוניט-ממס" דיים — ארוכה הדרך. חברי מליאת רשות השידור קבלו על כך עוד לפני כמה חודשים ולצערנו כמעט שלא חל כל שינוי. ראשי המדינה חוזרים ומבקשים לשמור על רוחו של העם בשעה קשה והרת עולם זו. מה תרומתה של הטלוויזיה לכך? המציאות מחייבת אותנו לדרוש מהנהלת רשות השידור לפעול מיד לנקיטה של הטלוויזיה מבחינת משתתפיה, מבלי להירעת מפני צעקות של "סתירת-פה" כביכול — בעת שהכוונה הברורה היא העלאת השידורים על אפיקם הציבורי המתאים והנכון.

חברי הכנסת, בצורה ובדרך בלתי-מכובדות ביותר חדרה הטלוויזיה הישראלית ופרצה פירצה חמורה בשבת קדשנו. צו על תנאי שהוגש בערמה בעיצומו של שבת, מעשיו הבלתי-מקובלים של שופט בית-המשפט העליון אשר שם ללעג ולקלס החלטות הממשלה והבטחת ראש הממשלה — כל זה גרם להתמרמרות ולצער בציבור הרחב, ולאו דווקא הדתי. כן גורמת הפעלת הטלוויזיה בכל ימות השבוע לאפליה ברורה במדינת ישראל בין אזרח לאזרח. יהודים שומרי שבת אינם מתקבלים בטל-וויזיה. עדיין לא שכתנו את המקרה של העולה מרוסיה שניסתה להתקבל לעבודה ברשות השידור ונדחתה בשל סירובה לעבוד בשבת. לית מאן דפליג שאין לרשות השידור די תכניות לשידור במשך שבעה ימים בשבוע. מדוע, אם כן, לא יחליטו ראשי הרשות על צימצום השידורים לימי חול, תוך מתן אפשרות לשימרת שבת בחוג המשי-פחה, ליד שולחן ערוך או ספר הלימוד או הקריאה ביד?

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
או משחק קלפים.

אבל גם רבים מאלה אשר חושבים כי "טוב שגולדה" יסכימו בוודאי אתי — בפרט אלה מן הצופים אשר יודעים ומבינים להבחין בין טוב לרע — כי התכניות כפי שהן מוגשות לנו אינן מתאימות לרובו של הציבור הישראלי, ולפעמים מהוות סכנה לרבים, ובפרט לנוער הישראלי. תכניות מתח המוגשות בטלוויזיה הישראלית הן בבחינת זילזול בכבוש האנטלקטואלי וברמה השכלית של מיליון הישראלים צופי הטלוויזיה — צופים אשר עורכי הטלוויזיה ותכניותיה אינם מעריכים אותה כנראה כבעלי יכולת לקלוט דברים משופרים יותר ומעודנים יותר. כל מיני סרטי מתח המוקרנים על מסך הטלוויזיה שלנו — הם יובאו מארצות שונות — גרמו, לפי דעת מומחים, לעליית עקומת הפשיעה בארצנו. ורבים-רבים בין צופי הטלוויזיה ממורמרים ורוגזים על כך, ובצדק.

במיוחד גדולה חרדתם של הורים עיש להם ילדים בגיל ההתבגרות, גיל שהוא נוו לקליטת השפעות מכיוונים שונים. וכמובן השפעת הרחוב, המדיאגה אותנו דאגה עמוקה, וכן השפעת הטלוויזיה גם יחד מגדילות סכנת התעקמות נפשות רכות, ועל אחת כמה וכמה התעקמות המנטליות של שכבות הנוער מן השוליים החברתיים, שבין כך ובין כך אין להם הסגולה של אבחנה דקה.

הטלוויזיה הישראלית בצורה שהיא מוגשת לנו שינתה ארחות חיינו וארחות הרגלינו בגולה מאתנו שעי-תים ויותר של ערבים אשר היו מוקדשים אצל רבים לשיחות רעים, לקריאה, לקונצרטים ופעולות תרבות אחרות.

רוב האנשים אשר שאלתי את דעתם על הטלוויזיה טוענים, שהמוקד היחיד שהיא מוצלח פחות או יותר ומעניין הוא ה"מבט לחדשות", ולשם כך נאלצים רבים לסבול, בעיקר מהצד השלילי.

חברי הכנסת, שבע סיעות בכנסת הגישו הצעות לסדר-היום בעניין הטלוויזיה, כולן פה אחד שללו את הטלוויזיה כמות שהיא. גם היום היו רבים שחרצו את גורלה של הטלוויזיה השלילית במלים בוטות. היכן היו כל אלה לפני שהחלה לפעול, בעת שאנו יצאנו חוצץ נגד קבלתה והזהרנו מפני התוצאות השליליות? הסתמכנו על הנסיגות בעולם הגדול, והם כולם רצו להשיגה ולהניח אותה גם בארצנו — מבלי להתחשב גם בתקציב המופרז של מאות מיליוני לירות, בזמן שקופת המדינה מתדלדלת וכספי העם מוזרמים לאפיקים בטחוניים. האם אין הם חשים קצת שלא בנוח — כל תומכי הטלוויזיה דאג, ומבקריה החזקים דהיום — בשעה שהם קובלים על מחדלים להקמת מבצעים נתנו את קולם בהצבעתם בבית הזה?

חברי הכנסת, בשלוש שנות קיומה הספיקה הטלוויזיה זיה להסעיר את המדינה. מוסד ובו בסך הכל כ-150 עובדים בימי השיא — ואין שני לו באינטריגות ובסכסוכים. תמיד העובדים בו תוססים ותמיד יש בו שערוריית. ופרשת המכרזים ומה שקדם להם — תוכנית. אמנם ביום האחרון, לאחר איש המשרות הבכירות, מורגשים הפוגה ושקט יחסי בחזית הפנימית — אבל מי יודע כמה זמן מצב זה יחזיק מעמד?

היו רבים — אינני שייך לאלה — אשר קיוו שבתום תקופת המכרזים יחול גם שינוי בתכניותיה והטלוויזיה תעלה על פסים נכונים ולקראת בגרות, בהתחשב ברצון רוב הציבור. אך לא כך. עדיין ממשיכה היא לשאוב את

— דרכי פעולתה של הטלוויזיה (דיון) (וורדיגר, צימרמן, אבנרי, ד. קורן, אנקוריון) —

שכיחה, בה יש להילחם בדרכי שינוע והסברה, ואם אלה לא יועילו, הדרך היא בתוקף שמכותה החוקית של הרשות".

אינני רוצה להתעכב על מלים. למשל, כשאני קורא עכשיו את הדברים צורמת באוני במיוחד המלה "פורמ" ליסטיית", שבעתיה התפרסם בשעתו החבר ז'דאנוב; בשל פורמליסם הלכו בברית המועצות הרבה אנשים לסיביר ויותר רחוק. ד"ר יחיל הוא יותר הומאני. בסך הכל הוא מאיים לפטר מרשות השידור את האנשים המנצלים את המיקרופון למען דעותיהם הפרטיות, בהיותם מיעוט בעל דעות חולקות.

מעניין למי התכוון. אני, למשל, רואה לנגד עיני אדם אחד כאשר מדובר על אדם בעל דעות חולקות של מיעוט המנצל את המסך והמיקרופון לפירסום דעותיו הפרטיות, — אדם שאינו שייך למיעוט גדול, אדם שאינו שייך אפילו למיעוט קטן; אדם השייך למיעוט מבוטל שבמבוטל, אותו מיעוט שלפני שבוע פירסם את המלים האלה: "הבגידה בשער! זה דבר הצוואה של אלכסנדר ינאי לשלומציון המלכה: — — —

דוד קורן (המערך, עבודה—מפ"ם):
זה לא בטלוויזיה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם אתה יודע על מה אני מדבר? אתה נכנס ושומע חצי פסוק...

— אל תתיירא מן הפרושים ולא מן הצדוקים, אלא מן הצבועים, העושים מעשה זמרי דורשים שכר כפנחס. אל נתיירא מן היוונים, לא נתיירא מן האורים אבנרים, אל נתיירא מרק"ח — אלא מאותם ה'נצים', אשר צעד אחר צעד עושים הם ללעג ולקלס את הגבולות הבטוחים שנשבעו להם, את ההתנחלות בשטחים המ" שוחררים שנתחייבו לה. דוג'דס אומר בפירוש: גבולות מאי 1967. מאי 1967, בתנאים גרועים פי מאה — זה מה שעומד על הפרק. על העם לדעת: הבגידה בשער!"

מי הבוגדים? — ממשלת ישראל, אנשים הנקראים "מיוצגים במוסדותיה הממלכתיים של המדינה". מי המ" קטרגים? — אנשי התנועה למען ארץ ישראל השלמה, ובעתון זה מופיע בצורה בולטת ויפה מאמרו של ד"ר יחיל, אחד מראשי הקבוצה הזאת, אחד מעורכי העתון הזה, ואחד האנשים הנותנים את הגושפנקה לכל מלה הכתובה כאן על הבגידה של ממשלת ישראל. זה יושב ראש רשות השידור. זהו האיש האחראי למעשה למכשיר התקשורת העיקרי במדינת ישראל. זהו האדם שלא פחות ולא יותר קם ומאיים בגלוי, בפורום של הרשות, מאיים בפיטורין על כל מי שמבטא דעה שהוא חושב אותה לדעה חולקת. האם זה מצב נסבל במדינת ישראל? האם אדם זה לא דן את עצמו?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא כל כך הרבה דפטיסטים משדרים בטלוויזיה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אגיע לדפטיסטים, לדפטיסטיית גולדה מאיר, לדפטיסט יגאל אלון ולשאר הדפטיסטים. אבל קודם כל נדבר על הפטריסטים, על הליגה הלאומית שקמה נגד הליגה האנטי-לאומית.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
בין כך ובין כך משחקים קלפים ליד מכשיר הטל-וויזיה.

מה הצורך החיוני לשדר כל ימות השבוע? הפעלת הטלוויזיה בשבתות ובחגים היא גם בניגוד לחוק שעות עבודה ומנוחה, הקובע שאין להעסיק עובדים בשבתות בעבודה מיוחדת. וכאן לא רק שהעבודה מיוחדת, אלא אפילו גורמת לנזקים כספיים ונזקים בחינוך הצופים. הפעלת הטלוויזיה בשבתות פוגעת בזכויות האזרח היש-ראלי ומפרה את השוויון בין תושבי המדינה. הגורמים המוסמכים חייבים להורות שיופסקו השידורים בלילות שבת.

כבר קבע בזמנו פרופסור כץ, שעמד בראש צוות המקימים, כי אין צורך בשידורים כל ימות השבוע. הבה נראה את כל אלה שקבלו היום על מחדלי השידורים, כשהם תומכים בצימצום השידורים והתרכזותם רק בטוב ובמועיל, בששת ימי המעשה, וביום השביעי — שבת שבתן, משוחררים משיעבודו של מכשיר מסוכן זה.

בכל זאת תולה אני תקוות רבות בסגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, הממונה בתוקף תפקידו על רשות השידור, וכן על ראשי רשות השידור ומנהלה החדש של הטלוויזיה מר נקדימון רוגל — אותו אני מברך עם כניסתו לתפקידו החדש, הקשה והמסוכן — כי יעשו רביזיה ורפורמה במצב הקיים, לטובת ציבור אזרחי המדינה, ובמיוחד לטובתו של הנוער, הזקוק יותר לחינוך ופחות לבידור, ולטובת כלולו יפסיקו את שידורי הטלוויזיה בשבתות.

היו"ר צ. צימרמן:
רשות היבור לחבר הכנסת אורי אבנרי, ואחריו — לחבר הכנסת שמואל תמיר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. מזל גדול הוא שהטלוויזיה אינה מצלמת בדיון זה. מה היו רואים אלפי צופי הטלוויזיה, ומה רואים הצופים הנמצאים ביציע כעת? הכנסת מתכנסת, מחליטה פה אחד לקיים דיון כללי במליאת הכנסת על הטלוויזיה, וכאשר מתקיים הדיון הזה, יום לפני סיום מושב הכנסת, נוכחים בו פחות מעשר רה חברי כנסת, ברגע זה. אני חושב שהכנסת, המותחת ביקורת על הטלוויזיה...

(קריאה)

אני מצטער שיושב ראש הרשות לא כיבד אותנו בהמשך נוכחותו. אינני אוהב לדבר מאחורי גבו של אדם, אבל תפקידי לומר את הדברים. לפני חודש, ביום 13 ביולי 1970, פורסמו בעתון "הארץ" הדברים הבאים: "ד"ר יחיל הדגיש כי רשות השידור אינה נייטרלית בין האני-טרסים של הרוב במדינה כפי שהוא מיוצג במוסדותיה הממלכתיים לבין מיעוט בעל דעות חולקות... לדעתו קיימים ברשות השידור לעתים קרובות גילויים של עיוותים ותפישה פורמליסטית מוטעית של חופש הביטוי והבעת הדעות, כאשר מעניקים משקל ומקום שווה לדעות חולקות אלו. ד"ר יחיל תקף תופעות מסוג זה באמרו כי יש ברשות השידור עובדים הסבורים שבכך שהופקד בידם מיקרופון או הועמד לרשותם מסך טלוויזיה הם זכאים לייצג באמצעותם את דעותיהם הפרטיות. לא לשם כך הם התקבלו. עירוב תחומים זה הוא תופעה

הנביא אליהו היה, בוודאי, מיעוט מבוטל מאוד, וה' מלך אחאב שלט על הרוב הגדול. אילו היתה בימים ההם טלוויזיה, אינני יודע אם היו צריכים לחסום אותה בפני הנביא אליהו. סוקרטס היה אדם אחד עם כמה תלמידים. שלטונות אתונה היו השלטון הדמוקרטי, ובכל זאת בוויכוח בין השניים לא שלטונות אתונה יצאו כמנצחים. אין איפוא כל ספק שהשיטה הנכונה היא — ואינני חושב שאיזה בר־דעת יחלוק על כך ברצינות — שבויכוח בין דעות תעמוד דעה מול דעה, ולא חשוב מהי דעת הרוב ומהי דעת המיעוט. זה היה נכון גם לפני חודש כאשר הסיפוחיסטים, כביכול, היו ברוב והאנטי־סיפוחיסטים היו במיעוט, וזה נכון גם היום כאשר האנטי־סיפוחיסטים הם ברוב והסיפוחיסטים הם במיעוט קטן. דעה עומדת מול דעה ובחברה דמוקרטית הן חייבות להתמודד בפני הציבור.

אבל אם לא זאת, לפחות הגישה הפרופורציונלית, האומרת שהשכל מחולק לפי מספר המושבים בכנסת, לפי מספר הקולות בבחירות. לפחות זאת. אולם גם זה לא קיים במדינה הזאת, כאשר יש ציבורים שלמים המיוצגים בכנסת וזה זכו לקולות, לא רבים, אבל קולות הנמדדים באחוזים, וזכות הדיבור שלהם בבית הזה מובטחת, אבל זכות הדיבור שלהם מעל גלי הרדיו והטלוויזיה אינה קיימת. אינני רוצה להביא דוגמאות, כי זמני עבר.

אני רוצה לומר לכבוד השר, ואני אומר היום את הדברים בצורה לא־חריפה: יש שר חדש ויש מנהל חדש לטלוויזיה — לשניהם אני רוצה לתת קרדיט, אשראי, לצערי, אין אני יכול לתת אשראי לד"ר יחיל, כאשר הוא דן את עצמו, כפי שהוכחתי קודם. לשר, למנהל הטלוויזיה ולמנכ"ל רשות השידור אני רוצה לתת אשראי, ואני רוצה להעיר את תשומת לבם שיש צורך בהחלטה: האם דעות של מיעוטים המיוצגים בכנסת וגם של אלה שאינם מיוצגים בכנסת; האם מיוון הדעות במדינה שעליו מדבר החוק — החוק אומר: ייצוג נאמן של הדעות הרווחות בציבור — האם אלה כל הדעות הרווחות בכל הציבור, מקיר אל קיר, או כמעט מקיר אל קיר, כלומר, האם כל הדעות חייבות למצוא את ביטויין? האם יש למסור לעורכי שירות השידור, לעורכים המקצועיים ולא לקומיסרים הפוליטיים, את שיקול הדעת החפשי להחליט מה מעניין ומה לא מעניין, מה חייב היום להתמודד לעיני הציבור ומה לא? זהו כמשיך לא ממלכתי, כאשר הממלכה אינה אחראית לו; ולא ציבורי, מפני שאין הוא שייך לציבור, כי אם מקבל תדריכים מקומיסרים, ולא מסחרי, הוא מאחד את המגוונות של כל שלוש השיטות בלי המעלות של אחת מהן לפחות.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שמואל תמיר, ואחריו — לחבר־הכנסת סנה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. הערב אין בדעתי לגעת בצד המקצועי של הטלוויזיה, בצד התקציבי, במבנה — בכל הנושאים החשובים האלה שנגעתי בהם בדיון הקודם על הטלוויזיה או במספר דיונים קודמים. היום, בגלל נסיבות מיוחדות, רצוני להתעכב בראש וראשונה ולהתרכז בצד המדיני, כפי שהוא משתקף בטלוויזיה. בנושא הזה, לצערי, הטלוויזיה שוקעת יותר ויותר בשגרה ממסדית ממשלתית מובהקת.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):

בציטטה שציטטת מדברים של ד"ר יחיל לא נאמר שמי שמביע דעות שונות מדעותיו לא יוכל לבוא לידי ביטוי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני יודע היטב מה קראתי. מה שקראתי הוא שפה באדם, יושב־ראש רשות השידור מטעם מדינת ישראל, ואומר שמי שמשתמש במיקרופון או במסך כדי לבטא דעות של מיעוט בעל דעות חולקות, כנגד הדעות המיוצגות במוסדות הממלכתיים, דהיינו הממשלה, יש לסלק אותו — זה כתוב בצורה ברורה — מרשות השידור.

אני לא מסכים לדעה זאת, אבל אם להסכים לדעה זאת, ודאי שהאדם הראשון שיש להציע לו התפטרות הוא ד"ר יחיל בכבודו ובעצמו. אולי אני עוד חייב להוכיח לשם השלמת הארגומנטציה שד"ר יחיל משתמש במיקרופונים ובמסך כדי לייצג את דעותיו?

בדיון זה, רבותי חברי הכנסת, הוזכרו הרבה דוגמאות, שידורים שנפסלו לפני שידורם, אנשים ששולקו מרשות השידור על שלוחותיה השונות. כולנו יודעים מי האנשים, אנשים ממיעוט בעל דעות חולקות שלהם נמסר המיקרופון זה שנים. אזכיר רק שם אחד — מר אליעזר ליבנה. אנחנו יודעים מי הם האנשים ששולקו. אגיד רק שם אחד — דן בן־אמון, בדרך ממדרגה ראשונה, הזאת בשטח הנוגע לטלוויזיה, בדרך ממדרגה ראשונה, אנטרטיינר ממדרגה ראשונה, אדם שמאות אלפים הלכו לראותו כאשר הופיע באולמות פרטיים. בפניו נחסמה הדרך לטלוויזיה, הוא סולק מ"גלי צה"ל", תחנה הכפופה לרשות השידור. האם זהו מצב נסבל?

אני רוצה להציע בכל הרצונות לד"ר יחיל להתפטר. אני רוצה להציע למי שממנה את יושב־ראש רשות השידור לפטר אותו.

ולבסוף, כבוד היושב־ראש, כמה מלים על הבעיה העקרונית של ייצוג דעות. יש שתי אפשרויות לייצוג דעות בכלי תקשורת המוניים, ממלכתיים: או הדרך הנכונה, דעה מול דעה, או הדרך הבלתי־נכונה, אבל לפחות יש בה מידה של הבטחת זכויות המיעוט — הדרך הפרו־פורציונלית. הדרך הנכונה היא, כמובן, דעה מול דעה. אלוהים לא חילק את השכל לפי מספר הקולות. אנחנו דמוקרטים. המדינה תנוהל לפי מספר הקולות. אבל הדעות־אינן נמדדות לפי מספר הקולות, שאם לא כן, הרי "חירות" היתה צודקת לפני שבועיים, מפני שהיתה עם הרוב, והיום היא לא צודקת, מפני שהיא עכשיו במיעוט, ואילו אותם אורים אבנרים, שדובר עליהם קודם, היו מטומטמים גמורים לפני שבועיים, אבל עכשיו כאשר השר בגין מכריז בכבודו ובעצמו שגולדה מאיר קיבלה את תכניתו, פתאום נעשיו חכמים. מספר הקולות איננו מכריע בהתמודדות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מישהו אחר נעשה מטומטם. לא אתם נעשיתם חכמים.

(קריאה: זה לא פועל־יוצא.)

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הרי אני טוען שזה לא כך. מספר הקולות גותן לגיטימציה טימציה לשלטון דמוקרטי. הוא אינו גותן לגיטימציה לנכונות דעה, ולכן בכל ויכוח בחברה דמוקרטית עומדת דעה מול דעה.

מהעם והכנסת, ועמדה פה היום ראש הממשלה והסתירה זאת מהעם, עובדה מחרידה שכאן נפלו בפח שטמונו לנו הסובייטים — אם אתם מסתירים זאת, אתה רוצה שהעם יידע לשפוט, כאשר עובדות אלמנטריות מועלמות ממנו, כאשר נעשית השתקה? כך נוהגים באינפורמציה, כך נוהגים בדעות.

כאשר בליל ישיבי, ב"יומן אירועים", הופיע האלוף גביש והביע ספיקות עמוקים לגבי כל הסידור של הפסקת האש, והשדור הזה חזר למחרת השדור הסתיים עם תוספת, עם הערה: את הקריין חיים יבין: נא לא לשכוח שראש הממשלה אמרה שהרמטכ"ל בחן את המצב ואין מה לחשוש מהפסקת האש. שמענו את דברי ראש הממשלה ושמענו את דברי האלוף גביש — אבל צריך ליצור אופטימיות, צריך ליצור אווירה של "שישנו בני מעי", צריך ליצור אווירה שבה התחילה הטלוויזיה את השדור ביום ישיבי עם תמונות של חיילים וטנקים ומוסיקה מרגינה כאילו נגמרה המלחמה.

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):
מה אתה רוצה שידאו היום?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני רוצה שישמרו על איוון ויגברו בסגנון שראש הממשלה עצמה השתמשה בו כאשר הכריזה על הפסקת האש, בהתאפקות, באידיעה. היא התבטאה בסגנון נאות, אבל בטלוויזיה היתה חגיגה. קצת ריסון. לא מיד פסטיבל.

(קריאות)

סגן ראש הממשלה י. אלון:
בכל זאת היתה זו אותה טלוויזיה שהזמינה את האלוף גביש להשמיע את חוות דעתו המקצועית.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני מקבל כמובן מאליו דעה שנייה. אך מחובתי להתריע כאשר שדור מסתיים ב"נא לזכור, שמעתם עוד משהו", סגנון שמתאים לארצות רחוקות בצפון ולא פה.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אולי תרסן את עצמך גם כן?

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
איפה ההתאפקות שלך?

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
כואב לו שיש הפסקת-אש. מה אתם רוצים ממנו?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
יכולתי לומר לך, חברי-הכנסת כהן, מה אני חש לגבי הפסקת-האש, מה יש לי לחוש לגבי הפסקת-האש ומה יש לך למרעיק. אבל לא אעשה זאת, ואתה יודע למה. אל תדבר אלי על הפסקת-אש.

ראובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):
שותפים שלך היו גם כן בעד הפסקת-אש.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אין אני מתייחס עכשיו להפסקת-האש, אלא אני אומר שחייבים היו להביא לפני העם את המחייבים ואת השוללים על כל נימוקיהם, בעד ונגד. אני מדבר עכשיו על הטלוויזיה ולא נכנס לגוף הדיון על הפסקת-האש.

הדבר הזה משתקף לכל אורך הדרך, הוא השתקף עוד באותו שלב שבו נעשה פעם נסיון של עימות בין שתי דעות במשך שלושים דקה. השתתפותי בו במקרה. העימות ההוא כנראה לא עלה יפה מבחינה ממסדית. בוטל שידור חוזר וחוסלה פרשת עימותים. מדוע? חבר הכנסת מטעם הממסד כנראה לא זכה יפה בהתייחסות והוחלט לא להסתכן עוד. עוד זכורה לכל פרשת סקוב, ולא צריך לשכוח אותה ולהתעלם ממנה. זוהי תופעה חוזרת. דיוני הכנסת הזאת כיצד משתקפים הם בטלוויזיה? כאשר קם חבר הכנסת מן האופוזיציה ומציע הצעה לסדר-היום, משיב לו השר. תשובת השר — מופיעה; דברי חבר הכנסת שהציע את ההצעה — לא, אלא בדברי הקריין.

כל הכבוד לשירים, אולם לא כל התבונה מונחת בצד אחד. כאשר באים לשקף את הכנסת בפעולתה, לא את פעולות הממשלה, מוצגים השירים ודעותיהם. לכל היותר עושים טובה ואומרים: בתשובה לשאלתה או בתשובה להצעה לסדר-היום, של חברי-הכנסת... כך בטלוויזיה וכך גם ברדיו.

אם נדבר קונקרטי, לא כללית, הרי התחולל משהו בשבוע האחרון. בשבוע האחרון, מיד אחרי שממשלת ישראל קיבלה את תכתיב רוג'רס, הוברר — כפי שהיא הוזהרה מראש — כי רגע אחד לאחר ההסכמה שוב אין פונים אליה, אין מתחשבים בה ואפילו משנים את מכתביה ומסלפים את תשובותיה. כלומר, חל זעזוע רציני, היתה לו משמעות מדינית מרחיקת-לכת. בעולם דובר על משבר ביחסים בין ממשלת ישראל וממשלת ארצות-הברית. מה מכל זה השתקף בטלוויזיה? לא כלום. האם הוצגו שתי דעות? האם ניתנה הזדמנות לבוא ולהתמודד ולחנות דעה מה צריכה להיות היום המסקנה, האם להמשיך בקו הקודם או שמא לחזור ולבדוק מחדש את עמדת ממשלת ישראל נוכח עמדת הסטייט-דיפרטמנט? לא מנייה ולא מקצתה. נמשך אותו דבר כמקודם, אותו דבר שגרת, כאילו לא אירע דבר. אין לגעת בנושא. זה לא רצוי לממשלה, זה לא רצוי לממשל. כך מחנכים קהל לומר כן לכל מה שיבוא מצד המדינה. זה התינוק הנפסד ביותר שאפשר לתת לציבור במדינה המתיימרת להיות דמוקרטית.

כששמעתי את ראש הממשלה מודיעה ביום ישיבי בערב על הפסקת-האש, היה לי ברור שאותן השיטות הנקוטות בישראל זה שלושים שנה יצרו הלך-רוח כזה בציבור, שאילו היתה ראש הממשלה מופיעה באותו ערב ואומרת: הציעו לנו הפסקת-אש, אבל בגלל סיבות אלה ואלה איננו יכולים לקבלה למרות רצוננו — היתה זוכה לאותן תשובות שזכתה להן כאשר אמרה מה שאמרה, וזאת משום שהמידע, האינפורמציה שהציבור מקבל, וההזדמנות לזיכרון, להתמודדות רעיונית טושטשו בצורה כזאת, שאין נתונים יסודיים שלפיהם יכול קהל חפשי ונאור לגבש עמדה.

שרי-התינוק והתרבות י. אלון:
כך אתה מציג את העם בישראל?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אף העם הנאור ביותר צריך לדעת עובדות. אם מן העם הזה מסתירה הממשלה את העובדה שבמשך ארבע-עשר חמישה ימים, עם הפסקת-האש, הובאו מיד לתעלה טילי סאם 3, על מכונות-משא; אם מסתירים זאת

אנחנו דנים היום בטלוויזיה. נקדימו רוגל הצטיין והבריך כנציג של "קול ישראל" בצדפת. הוא היה אחד הראשונים אשר ראו, לפני הממסד הישראלי, לאן צועד דה-גול, ומסד כתבות מזהירות על כך.

יש שר חדש, שהבענו לו ברכה ביום בו קיבל את התפקיד הזה. אני חושב שהוא אדם בעל בטחון עצמי, שאיננו זקוק, לצורך תמיכה בדעותיו, לחסום את הדרך בפני דעות אחרות. אני חושב שהוא אדם מושרש בארץ ובטוח בקו שהוא הולך בו; אני חושב כך, בין שאני מסכים לו ובין שאני חולק עליו.

אני מקווה ששניהם יורגשו בטלוויזיה, במובן זה שתהיה פרופורציה ויהיה איוון בין דעת הממסד, שחייבת להשתקף, ובאופן רחב, לבין דעות חורגות, בין שמיוצגות בכנסת ובין שאינן מיוצגות בכנסת, גם דעות מיעוט, באשר לא התווית מכריעה את משקל האיש, אלא מה שיש לו לתרום; ולא השרדה והקדבה לה יהיו שיקול הדעת היחיד, אלא העניין — וזה נכון לגבי מה שקורה בכנסת, וזה נכון לגבי מה שקורה מחוצה לה. ואז אפשר יהיה, במסגרת של איוון נאות, להפוך את הטלוויזיה, גם בתחום המדיני, למכשיר בעל תועלת מרובה לציבור, במיוחד בשעות אלה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת סנה, ואחריו — לחברת הכנסת רזיאל-נאור.

משה סנה (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הייתי רוצה להתחיל באיזה עניין קצר, שהשייכות בינו ובין הטלוויזיה היא בכך, שהטלוויזיה בוודאי לא תשקף אותו. הבוקר שמענו נאום חוצב להבות של חבר הכנסת בגין על התפטרותו מהממשלה, ואני מבין שהתקנון אינו מאפשר יוֹכוח עמו. לא אכנס לוויכוח.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

אבל אפשר להתווכח עם הטלוויזיה.

משה סנה (מק"י):

זו לי ללכת בדרכי.

אחרי ששמעתי את נאומו ניסיתי לרענן את זכרוני על מה שאמר מר מנחם בגין בבמת הסברה בתל-אביב, כפי שדבריו נמסרו בעתון "הארץ" מיום 18 ביוני 1967. אקרא רק שני פסוקים מדבריו: "חוזה שלום הוא אשר יקבע את שיקוליו לגבי הגבולות והוא אשר יכתוב לנו תוויה מן המקומות שכבש צבאנו. ללא חוזה שלום לא נוזז משום נקודה שכבש צבאנו". ובכן, ביוני 1967 היה גם מנחם בגין בדעה, שבלי חוזה שלום לא נוזז, כפי שהחליטה פעם נוספת הכנסת בדביעי לחודש זה, אבל אם יהיה חוזה שלום — החלטנו שצריך יהיה לסגת מנקודות מסוימות, משטחים מסוימים, בהתאם לחוזה; ואילו מר בגין אמר בשעתו — שנצטרך לזוז. ההבדל הוא בין "לזוז" לבין "לסגת", בערך כמו ההבדל בין acknowledgement לבין recognition. אמנם יש בייניהם הבדל, כמו בין שתי מלים שהן סינונימים, אבל לא הבדל מהותי. במידה שבדבריו של חבר הכנסת בגין היום היו חששות כבדים לגבי הצפוי, באותה מידה הוא ביטא לא רק דעתו האישית, הפרטית; הוא ביטא דאגות שהן דאגות הכלל, אבל כאשר הגיע למסקנות הפוליטיות סתר גם את הודעתו מיוני 1967.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אתם דרשתם רק לפני חודש סתימת פה...

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

הופיעו ברדיו האלופים גביש ווייצמן, בעד ונגד.

(קריאות)

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם אינפורמציה מוסתרת, לפחות דעות חייבות להיות מוגשות על כל שלל גווניהן.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

אין מסתירים אינפורמציה מהעם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

צינתי עובדות מסוימות. לא תכחיש אותן, ואני חושב שחמור מאוד שהעם אינו יודע עליהן. והתופעה החמורה ביותר היא לא העובדה שהממסד מיוצג ללא פרופורציה לדעות חולקות, אלא שבטלוויזיה מוצגת משום-מה דעה חולקת אחת ולא אחרת, והאחת קיבלה ייצוג ללא כל פרופורציה. וכאן הגעתי אליך, חבר הכנסת אבנרי, ולחבריו התבוסתנים. עקבתי אחר העובדה הזאת בטלוויזיה שבוע אחד שבוע, וכאשר ייעשה פעם החשבון כיצד הותש העם הזה בחלקו במשך שלוש השנים האחרונות, כיצד ניסו להתישו, נדאה שלדשות השידור עם ההיפרקסמופוליטיסם שלה, עם ההיפר-שמאלנות שלה, יש חלק לא מבוטל ב"השיג" הזה. אבל לא אכנס לצד האיש. אני זוכר שידור של שעתיים במוצאי יום העצמאות, כאשר תיארו יחידות צה"ל בכל קצות הארץ, ובאופן מאוד שנון ודק, מעשה ידי אמן, בתכנית מצוינת מבחינה אמנותית, נעשה הכל באופן שיטתי לפגוע במוראל, וכאן נאמרו דברים ברורים וחד-משמעיים: מלחמה היא דבר רע מאוד, היא דבר רע גם כשהיא הכרחית; היא תמיד מכוערת, גם כשהיא הכרחית; היא תמיד מכאיבה, גם כשהיא הכרחית. אבל כאשר פונה הקריין בשאלה לקצין סגן-משנה, הנמצא בתעלה: למה אתה נמצא פה? התנד-בה, אתה לא מחוייב להיות כאן, והקצין משיב לו: אני פה כי אני מרגיש שעלי להיות עם הבחורים; והמראיין ממשיך: אבל יש לך אשה, יש לך ילדים בבית. והתשובה: נכון. והמראיין ממשיך: ובכן, למה לא תהיה שם? והכל לא בטון של שאלה על מנת לשאול שאלה עניינית, אלא הוא ממש תוקפן כאומר: איזה אדם אתה, אתה נמצא בווייטנאם שגיה, והוא ממשיך בהתקפה. והבחור אומר: מה אתה רוצה, אני חושב שאני צריך להיות פה עכשיו. זו הריסת המוראל. וכך התנהלה תכנית שלמה, צעד אחר צעד. למי מחדשים שזה כואב? למי? לאבות, לנשים, לבנים? לכל אדם בארץ הזאת שכואב לו, שהולך לישון ובלבו חרדה מה יהיה בבוקר? וכל זאת בעיצומה של מלחמה בלתי-נמנעת. והרי בעניין זה עד היום הרוב בבית הזה מאוחד, פרט לאותו קומץ מן הצד שיושב בלונדון עם "מצפן", ורק"ח העושה את העבודה כאן. האם צריך להציג כך את הדברים בטלוויזיה, בסופיסטיקציה כזאת, כאילו זה לא נוגע לנו? הרמתי את שפופרת הטלפון למחרת ופניתי בתלונה אל ד"ר יחיל ואל הרשות כמות שהיא. אני חושב שרשות השידור, אולי בשל השקפותיו של ד"ר יחיל, היתה כל-כך Leaning backwards, מתוך רצון להיות סופר-ליברלים על חשבון המוראל הישראלי מול אויב מן הסוג הידוע לנו.

אדוני היושב-ראש, יש מנהל חדש לטלוויזיה ולרדיו.

במכרזים, ואני מקשה על זה. באמת, אין לי אינפורמציה מספקת כדי להסביר זאת הסבר משלי. אבל מותר לי גם להקשות. הדיון הוא גם כדי להקשות: מדוע זה כך?

אני רוצה להעביר לכנסת וגם לשר הממונה על רשות השידור טענה הנשמעת מפי דוברי ערבית ושומעי ערבית. בכוונה אינני אומר "ערבים", אלא "דוברי ערבית ושומעי ערבית", מפני שאין זה זהה, אין זה חופף את המושג הלאומי — ערבים. יש גם יהודים דוברי ערבית ושומעי ערבית. ובכן, שמעתי טענה כזאת: כאשר החישו את הקמת הטלוויזיה, אמרו כי דווקא בזמן הזה צריך לתת לציבור השומע ערבית והדובר ערבית תכניות שלנו, כי הוא כולו נזקק בעל-כרחו לטלוויזיה של הארצות השכנות ואין להאריך את המצב הזה עוד. אבל משהוקמה הטלוויזיה, החלק הערבי ניתן במקצת והוא נמצא בנסיגה. מתוך ארבע שעות — רק שעה אחת ניתנת לערבית, ובזמנו אמרו שזה עיקר העיקרים. גם ברדיו יש איזה קיצוץ בזמן המוקדש לתכנית הערבית, כתוצאה מקיצוצים תקציביים.

ועוד מתלוננים על כך שאין תרגום ערבי בסרטים. לא מוכרחה להיות חלוקה חדה כזאת, שנגמרת תכנית ערבית, ומי שדובר ערבית אינו יכול להאזין או לצפות במה שיש לאחר מכן. אלא רצוי שיוכל לראות סרט גם בשעה הערבית, אם התיינה כתובות גם בערבית. זוהי שאלה טכנית כפי שאני מבין, לא עקרונית. אבל אינני יודע למה לא היתה דאגה לכך.

שמעתי גם שיש קיצוץ בתקציב להפקה ישראלית בערבית, כלומר: יש יותר דברים מיובאים, זרים, ופחות אורייגנליים, ישראלים, בעוד שאת הציבור הזה אפשר היה לשרת באופן טוב יותר — ואינני מתבייש להגיד: גם לכוון באופן יותר טוב — אילו הוגשו בעיקר תכניות של הפקה ישראלית ולא הפקת יבוא.

מאחר שנתתי את הדעת על התכניות הערביות, אני רוצה בהודמנות זו לנגוע גם בשאלה שנגעתי בה בדיון על תקציב משרד החינוך והתרבות, וזה נוגע לשפת אידיש. אינני יודע אם לכל חברי הכנסת יש ידיעה עד כמה גדול הציבור הדובר אידיש, שהוא בעד עברית בלב ונפש ואיננו רואה שום תחרות חלילה בין שתי השפות, אבל עדיין אין הוא מסוגל לקלוט תרבות בעברית. הוא יכול לדבר בלשון יום-יום, בשפה יום-יומית, אבל לקלוט ערכי תרבות בעברית עדיין אין הוא מסוגל. הוא רואה בישראל מדינה יהודית ומבקש לתת לו, ליהודי שביהודים, איוו פינה באידיש. ברדיו יש; אמנם קצרה מאוד. בטלוויזיה אין בכלל. אני יודע ששר החינוך איננו בא מן החוג הזה, אבל אני יודע שיש לו די כושר בהנהגה גם לזולת, ואני אינני אלא פה לרבים החושבים והתחשים כך, ורואים את עצמם מקופחים במולדת, כאשר לשון האם, ואידיש היא "מאמע-לשון" שלהם, נמצאת מקו-פחת.

בדרך כלל הטלוויזיה שלנו היא חדשה, ועם כל הביקורת שהשמעתי, אני חייב להגיד שבהתחשב בזמן הקצר שניתן לה לפתח את אמצעי התקשורת הזה הושגו הישגים רבים. ומה שאמרת על הליקוים, לא נאמר אלא כדי לתקן, לשפר ולשכלל.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות השידור לחברת הכנסת ריאלי-נאור.

תשאלו: מה זה שייך לטלוויזיה? — זוהי דוגמה לדברים שהטלוויזיה לא תתן אותם.

היו"ר צ. צימרמן:
יצא בכבוד.

משה סנה (מק"י):

אני רוצה להגיד שאחת הטענות היסודיות שיש לי — אינני יודע למי, לרשות השידור, לוועד המנהל, או למנהל, אבל בכל אופן למישהו שמחליט, כי אני לא בקי כל כך, מי באמת מחליט — שהטלוויזיה והרדיו אינם משקפים נאמנה את קשת הדעות שישנן בציבור, הדעות הלגיטימיות שבאו לידי ביטוי בבחירות, בתוצאות הבחירות, ועם כל ההבדלים הכמותיים, בהרכב הכנסת. לפי ענייני דעתי, זה לא משרת שירות כל כך טוב אפילו את הממשלה. אבל לכך יש דואגים אחרים. בכל אופן, נדמה לי שזה לא משרת שירות טוב את האמת הציבורית, התבררתי.

בדרך כלל לא ניכר קו מדייק בתכניות, ולא ברור מה בעצם רוצה הטלוויזיה להשיג. המדובר לא בכל תכנית שהיא נותנת, לא בכל פריט, אלא בכללותה. מה היא רוצה להביא לציבור? הטלוויזיה הלימודית היא מצויינת, יוצאת מהכלל. אגב, אינני יודע גם אל מי להפנות את השבח. פשוט אינני בקי. תעבירו זאת למי שזה שייך.

(קריאה: אם אלה דברי שבח — להעביר לשר.)

לא הייתי רוצה להעביר את השבחים לשר, כי אצטרך להעביר אליו גם את כל הגיוניי. ... לכן אני מפנה את השבח ואת הביקורת כאחד למי שאחראי לכך. אין אני מוציא מכלל זה את השר, אבל האחראי בפועל-ממש צריך לקבל גם את השבח על המשובח וגם את הביקורת על הלקוי.

להבדיל מן התכנית הלימודית, הרי התכנית הכללית לקויה, לדעתי, בחוסר קו מנחה, קו מדייק. אני רואה אותה יותר כערימה של לבנים מאשר כבניין. חוץ מזה, במידה שזו ערימה של לבנים, הפרופורציה בין הלבנים השונות אינה נכונה, לדעתי.

דומני שהטעם של הבידור איננו המעולה ביותר. גם אופן הגשת האינפורמציה — עכשיו אומרים בעברית: המי-דע — איננו מוצלח ביותר. אינני יודע אם זה מוסיף בהי-רות לציבור, אם גם פה אין ערימה של ידיעות יותר מאשר הצגת התמונה המציאותית בשלימותה. אני מקווה שעם חילופי הגברי בהנהלת רשות השידור, הטלוויזיה והרדיו יבואו הדבר מיקהאלה על תיקונם. אינני אומר זאת כדי לקנטר. אני חושב שצריך לתת על כך את הדעת — שיהיה קו מדייק ויהיה שוויון לגוונים או לזרמים השונים בציבוריות הישראלית.

אני רוצה גם להפנות את תשומת-הלב לעוד דבר, שלדעתי טעון תיקון. אינני יודע איך מאורגנים המכ-רום; זכותי לא לדעת; בעצם, הדיון צריך לתת ביטוי גם לשאלות שחברי הכנסת שואלים מהרשות המבצעת. ובכן, יש מכרזים לתפקידים שונים ברשות השידור. משום-מה, אנשים שהם ידועי שם — הם לא רבים בישראל, אבל יש מעטים שהם ידועי שם במקצוע זה — ואף זכו בחוץ-לארץ להצטיינות ולפרסים, כאן הם נכשלים

חוברת לה, ישיבה ק"א
— דרכי פעולתה של הטלוויזיה (דיון) (רויאל-נאור, אלון) —

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

כמובן בתוכן אקטואלי. זו ציניות במנה גדושה ובניצול לרעה של תום הילדות. והפזמון הזה מושר בפיות הילדים. אינני יודעת לשם מה הוא דרוש ואת מה הוא משרת. ואל תגידו לי שזה הומור, כי זה לא הומור. ואל תגידו לי שזאת בלחות, כי זאת איננה קלילות. איזו למדי לשמלע "גם לי תהיה הזדמנות למות". וחושבים את זה לחרוץ יפה.

הטלוויזיה היא מכשיר, מדיום, לעיצוב דעת הקהל, וגם לחינוך. אך לחינוך לטעם הטוב ולערכים תרבותיים עוד לא הגענו. אני מקווה שנגיע. לא כל הצגה שמוגשת היא אמנם חינוך לתרבות ולערכים אמנותיים. אבל את מרבית המאמץ לעיצוב מפעילים דווקא בכיוון המחשבה הפוליטית. וכאן כמובן עושים את ההיפך מהטוב ומהמתאים. במשך חודשים רצופים מציגים אנשים בעלי דעה מסוימת ממש כאויבי המדינה, כאויבי העם, כאשר הם סבורים שאין אנו צריכים לבזבז את פרי הנצחון שהושג בקרבן כל כך גדול, בקרבן כל כך מר; שאין אנו צריכים לפרוט אותו לאסימונים שחוקים של מציאת חן בעיני איוה "שמאל חדש" בעולם, ולאחרונה גם אצלנו, כי בלאו הכי זה לא יועיל, לא נישא חן וחסד בעיניהם, לא הכל יותר מדי; כל מי שמתנגד לנסיגה — מוצג כאויב. המראיינים אינם חסים לא על עצמם, לא על הצופים, לא על הטעם הטוב, לא על הנימוס, ולפעמים גם לא על השכל הישר. ורק משום שפלוני המרואיין ברגע זה סבור שהאינטרס הלאומי הוא הדבר שעליו צריך הציבור לתת את דעתו, הרי הוא מוצג כאויב העם והמדינה לפחות, כבדר, כשואף דמים. אבל מי שסובר אחרת, מי שיכול בקלות דעת ובקלות ראש, בקלות לב ובקלות רגש, להחזיר, לפרוט, למסור, לתת, לא מפני שהוא באמת כל כך נושא אידיאות נשגבות — הוא נציגו של יעשייה בן אמוץ או של מיכה המורשתי; משום שהוא צריך לשאת חן וחסד בעיני אילוי אדונים מעבר לים, מגדולי בלורית — הרי הוא באמת נושא הקידמה ואילו צריך להתייחס בכל הכבוד ולתת לו את כל ההזדמנות להסות את המוזמן האחד לאותו הראיין, ולאפשר לו להשתלט על הדיבור ועל ההופעה. והמראיין דוחף אותו קדימה ומכניס לו משפטים שלמים לתוך דבריו, ומלים חמות לעודד אותו, ועושה את ההיפך למרואיין השני.

אל תגידו לי שכך מוצגת דעה מול דעה. דעתו של המנחה היא דעתו הפרטית של המנחה. דעתו של המרואיין — היא צריכה להיות מבוטאת בהופעה שלו, כי על כן הזמינו אותו. הלא אפשר היה לא להזמין. כיוון שהזמין אותו, צריך לתת לו את ההזדמנות להביע את דעתו במלואה, בניחותא, בלי לחץ, בלי מדקרות, בלי לעג, בלי קיטור.

כל זה מביא אותי אל הנושא ששמו תרבות הדיבור. ד"ר שאקיי דיבר על כך שאין אנחנו הוגים ואין אנחנו מבטאים כראוי וכדרוש את האותיות הגרוניות ואת השוואים למיניהם. הלאווי ויכולת, אבל גם בלא זה, — זה כבר שייך באמת למתנת הטבע, לא כל אחד יכול — גם בלי זה נשארו עוד הרבה-הרבה דברים שגם "גרון מקולקל" צריך לשמור עליהם, ובראש וראשונה תרבות הדיבור, אופן הדיבור אל בני אדם.

חושבתי שהנהלת רשות השידור יטיב לעשות אם תתן הזדמנות לכל העובדים, המגישים, המראיינים, כותבי התכניות, שואלי השאלות, מציגי התכניות, ללמוד באופן מעמיק, יסודי ונאה את הדבר היסודי — את תרבות

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. למעלה מחצי שנה המתין סעיף הדיון בדרכי פעולתה של הטלוויזיה בסדר-יומה של הכנסת. אולם הזמן הזה לא קפא על שמרי, וכמה דברים באו על תיקונם, או לפחות הוקחה החוד של המחדלים ושל הדברים שהיו טעונים ביקורת ושינוי יסודי. וזאת אולי ההוכחה עד כמה חשוב ודרוש היה הדיון בנושא זה גם אנו, לפני חודשים מספר, וגם כיום. ואתחיל בקטנות.

תכניות לילדים ולנוער, שהיו משופעות בסרטי מתח, במעשי רצח, אלימות ושאר מידות מגונות, לא אוכל לומר שנעלמו כליל מנופה של הטלוויזיה, אבל לפחות אינן מוגשות בשעות שהילדים רגילים ורוצים לצפות ואינם מוכנים להקדים לעלות על יצועם. לפחות דחו אותן תכניות.

שרי החינוך והתרבות י. אלון: גם פחת מספרן.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

נכון, גם פחת מספרן, אדוני השר. וזו זכותם של אותם חברי הכנסת, שהתירעו מעל הבמה הזאת על הנזק הגדול שנגרם לנפש הילד מהחומר הזה שהושג לו בשפע דווקא.

יש שיפור ניכר בכל התכניות לילדים ולנוער. יש רצון לעשות ולהגיש דברים בצורה נאה יותר וחינוכית יותר. אני חושבת שיש להעלות על נס את התכנית שהוגשה אתמול ובליל תשעה באב לרגל מלאת 1900 שנה לחורבן הבית. זאת היתה תכנית רבת-פנים, מגוונת, על נושא חשוב מאוד בתולדות העם, תכנית שהיתה עשויה לשמש בימינו אלה מופת לנאמנות ולמסירות, וכן לאותו הדבר הפשוט הנקרא מלחמת הקיום של העם היהודי. הטלוויזיה איננה רק מכשיר להגשת תכניות. הטל-וויזיה היא קודם כל מדיום רב-השפעה, שביכולתו ליצור ולכוון דעת קהל, לעצב דעת קהל. והיא משתמשת בתכניות שונות, שבחלקן אפשר לקרוא להן חדשות, אינפורמציה, הסברה או פרשנות, בחלקן תכניות אינפור-מציה בשטח המדע והידע, ובחלקן תכניות תרבות ובידור. ואני רוצה להתעכב על תרבות הבידור ועל בידור התרבות.

חושבתי שככל דבר שמגשים לציבור צריך לשמור על הערכים התרבותיים. והנה מגישים מין סרט קצר, סרט-ביניים, שנועד לסתום איזה רווח בין שתי תכניות, ומופיע שיר ששמעתי אותו ונחרדתי לשמעו; "מה למדת היום בגן, ילד מתוק שלי", "מה למדת היום בגן, ילד נחמד שלי". וזה מלבד כל כך, מראים תמונה יפה של אמהות וישיבות בגן וסרונות והילדים משחקים בארגון החול, ועוד דברים נעימים לעין. אבל המלים של השיר הזה! הילד למד בגן שטרומפלדור היה גיבור נורא והוא מת בעד המולדת, אבל אין דבר, "גם לי עוד תהיה הזדמנות למות". חרוז "נחמד". הילד למד בגן כי "המנהיגים עוד לא שיקרו". גם זה חרוז "נחמד". ועוד כהנה וכהנה.

אומרים לי שזו פראפראזה או בעקבות איזה מין פזמון ברדיו ובטלוויזיה בארצות-הברית, ששם התכנית באה ללגלג על המנהיגים ועל הנוהגים של המעמד הבינוני, ועל כל הצמידות למנהגים ולהווי שכבר עבר ואבד עליהם כלה. אבל אצלנו מלבישים את זה

— דרכי פעולתה של הטלוויזיה (דיון) (רויאל-נאור, צימרמן); חוק התוספת לזכיון החשמל (תיקון הזכיון) (צימרמן, קרגמן) —

והצדקה לעשות כן. אבל חושבתי שאין להרחיק לכת עד כדי הצגת פרצופים בטלוויזיה, כאורחיו הפרטיים של משהו, מבלי להזמין אותם, ישר לפני ילדיו. הטל-וויזיה איננה יכולה לעשות מה שעושה הרדיו, כאשר הוא אומר בסוף החדשות וההודעות: המשטרה מבקשת את עזרת הציבור בחיפושיה אחרי פלוגי אלמוני. אני חושבת שצריך להימנע מזה.

ולאחרונה, אני רוצה לומר שהאפשרויות הגלומות במדיום של הטלוויזיה וגם של הרדיו — אל נא נשכח אותו — הן כה נרחבות וכה גדולות, שבמחשבה, תיכנון ומציאת אנשים מתאימים אפשר להקנות הרבה מאוד לציבור הצופים והמאזינים. ואנו עומדים כיום במצב חמור שלא היה כמותו. ואנחנו צריכים הרבה מאוד להקנות לעם שלנו, לנוער, לעולים חדשים; אנו צריכים להקנות להם את המסירות והנאמנות למולדת ולעם, את רעיון הגאולה ומלחמת הגבורה. וזה אפשר להגיש באמצעות הטלוויזיה גם בתכניות על תולדות ישראל, תולדות הישוב, תולדות ארץ-ישראל והכרת נופיה ואנשיה; וכן גם בהופעת אישית. שמעתי כאן דברים שהצטירו בעיני כקריקטורה על הנושא נאמנות לאומה. חושבתי ששי-מוש בכותרות זולות מתוך כתבות זולות אינו יאה כלל לא לנושא הזה ולא לבמה הזאת.

רציתי לשאול את שר החינוך והתרבות, שהוא בעיניי או במישרין ממונה על רשות השידור, מה הם התיכונים לטווח רחוק, אף-על-פי שאנו מצויים במצב חמור וקשה כל כך? נודמן לי רק אתמול לשמוע ולקרוא על אמצעים חדשים המופעלים בארצות-הברית, אולי גם באירופה, ואפילו בירדן שכנתנו, אמצעים שיתנו לה בעוד זמן קצר ביותר אפשרות להציג את עצמה בפני ארצות רחוקות יותר, בפני העולם הגדול, אמצעים שיתנו לה לקלוט במישרין אפילו את השידורים מהטלוויזיות. האם יש תיכנון בנושא זה, שתורו יגיע לכשירחיב?

הי"ר צ. צימרמן:

תשובת שר החינוך והתרבות בנושא זה תינתן מחר.

יב. חוק התוספת לזכיון החשמל (תיקון הזכיון), תש"ל—1970 (*) (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

מטרת תיקון הזכיון של חברת החשמל כמוצג היא לאפשר לחברה להשתמש בשלושה מקורות הון בדרך היעילה והמקובלת לכך: (א) לגייס הון באמצעות מלוות לתקופה ארוכה יותר מוז שנותנה עד לסיום הזכיון; (ב) להשקיע כספי פחת מוחזרים בפיתוח משק החשמל בארץ; (ג) להשקיע, בכל השנים הגוהרות עד לתום הזכיון, בתחנות כוח וקווי העברה, כספים מהון עצמי, בכללם כספי רווחים. שלוש מטרות אלה יושגו על-ידי שייקבע כי בעלי המניות של החברה יהיו זכאים לפיצוי נאות בשל השקעות אלה עם העברת המפעל לממשלה על-פי תנאי הזכיון. הצורך בהבטחת פיצוי כזה מתעורר כיוון שמנסחי שטר הזכיון המקורי לא חזו את האפשרות שיהיה צורך בהשקעות בשנים האחרונות של תוקף הזכיון והניחו כי החברה תשתמש ברווחיה כדי לפצות את בעלי המניות על השקעותיהם ולא יהיה גם צורך בגיוס הון חדש לצרכי השקעה.

הדיבור. לא רק לדעת לבחור את העיקר מתוך הטפל, את המרכזי מתוך השולי, את התמציתי מתוך כל מה שאופף אותו מסביב, אלא איך לשאול אדם מבלי להביא אותו להרגשה שמישהו עומד מאחוריו ורוצה להמעיך אותו; לתת למרואיין את ההרגשה שהנה נותנים לו הזדמנות להביע את השקפתו, להציג את עצמו במיטב המאור שבו, ולא להיות נרדף ומורדף. אינני מתנגדת לשאלות קשות, נקבות, חריפות; אבל קודם כל ומעל לכל — תרבותיות. שיהיה בהן הדר, יחס של כבוד.

נכון שקבוצה קטנה מאוד, שולית, השתלטה על אמצעי התקשורת, והיא מוצאת לעצמה את הדרך ואת האפשרות להכתוב את השקפותיה ולהביע את דעותיה היא, לא את דעותיהם של האנשים המובאים לפני המיקרופון. ורק כשידוע מראש מי יהיה ומה יגיד זה שבא, רק אז הם באים על סיפוקם. אבל אם חלילה תביאו להם מישהו שמתנגד לדעותיהם, יהפכו את הראיון שלו לחוכא ולאטלולא.

נכון שהקריינים שלנו לא תמיד מדויקים בלשונם. העברית שבפהם לא תמיד משוכחת כמו שצריכה להיות במכשיר ממלכתי. וגם מלים לעויות שמפיהם יוצאות לפעמים קרובות למדי צורמות ומשובשות. צריך פשוט ללמוד.

גם לי יש הרבה שאלות לשאול: מדוע גזו מישדר שהוכן בהשתתפותם של עולים מברית-המועצות על בעיה חשובה מאוד, על התחיה הלאומית בברית-המועצות בימינו, על התחיה הלאומית של העם היהודי; ועל השאלה כיצד ובאיוו דרך להעלות בעיה זו לפני הציבור שלנו ולפני עולם ומלואו? מדוע לא נתנו להם, לאחר שאמרו את דבריהם, להופיע על המסך?

אני גם רוצה לשאול: המסך הזה, שהוא אורחו הפרטי של כל אדם בביתו, למה זה הרשה לעצמו להביא דמויות של פושעים, שהמשטרה מבקשת את עזרת הציבור לגלותם, ישר לתוך הבית? אמנם אם המשטרה מחפשת מישהו ומבקשת את עזרת הציבור, יש לה זכות

הי"ר צ. צימרמן:

הכנסת תעבור לסעיף י"א בסדר-היום: חוק התוספת לזכיון החשמל (תיקון הזכיון), תש"ל—1970, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים, חבר-הכנסת קרגמן.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנוי מתכבד, בשם ועדת הכספים, להביא לבית את חוק התוספת לזכיון החשמל (תיקון הזכיון), תש"ל—1970, לקריאה שנייה ושלישית.

עם התקרב מועד סיום תקפו של זכיון חברת החשמל לישראל בע"מ, בשנת 1996, מתעוררות מספר בעיות המקשות על החברה לממן הקמת מיתקנים אשר מן הראוי להקים בשנים הקרובות והדרושים לחברה להמשך פעילותה התקינה.

(*) "דברי הכנסת", חוב' ל"ג, עמ' 2691; גספחות.

חוברת ל"ה, ישיבה ק"א, י' אב תש"ל (12 אוגוסט 1970)
 - חוק התוספת לזכיון החשמל (תיקון הזכיון) (קדגמן, צימרמן) -

ה צ ב ע ה

סעיפים 1-2 והתוספת נתקבלו.

היו"ר צ. צימרמן:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק התוספת לזכיון החשמל (תיקון הזכיון),
 תש"ל-1970, נתקבל.

היו"ר צ. צימרמן:

הישיבה הבאה - מחר בשעה 10.00. ישיבה זו נעולה.

התיקונים המוצעים מתייחסים לשלושה מסעיפי חכ"ו המקורי: סעיף 38, הקובע דרכי השגת זון הלוואה; סעיף 44, הקובע דרך רכישת המפעל על-ידי הממשלה לפני תום תקופת הזכיון; וסעיף 46, הקובע דרך העברת המפעל לממשלה עם תום תקופת הזכיון.

אדוני היושב-ראש, אין הסתייגויות לחוק זה.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, מאחר שאין הסתייגויות נצביע בקריאה שנייה על שני סעיפי החוק והתוספת כפי שהוצעו על-ידי הוועדה.

הישיבה ננעלה בשעה 19.20.